This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

Nous vous demandons également de:

+ *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.
+ *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.
+ *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.
+ *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse `http://books.google.com`

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

ŒUVRES COMPLÈTES

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

PUBLICATION COMMENCÉE SOUS LA DIRECTION DE

JOSEPH DERENBOURG

MEMBRE DE L'INSTITUT

CONTINUÉE SOUS LA DIRECTION DE

MM. HARTWIG DERENBOURG ET MAYER LAMBERT

VOLUME TROISIÈME

VERSION ARABE D'ISAIE

PARIS

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE

DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES

28, RUE BONAPARTE, 28

1896

A 135.–

411/2194

ŒUVRES COMPLÈTES

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

VOLUME TROISIÈME

VERSION ARABE D'ISAÏE

ŒUVRES COMPLÈTES

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

PUBLICATION COMMENCÉE SOUS LA DIRECTION DE

JOSEPH DERENBOURG

MEMBRE DE L'INSTITUT

CONTINUÉE SOUS LA DIRECTION DE

MM. HARTWIG DERENBOURG ET MAYER LAMBERT

VOLUME TROISIÈME

VERSION ARABE D'ISAÏE

PARIS

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE

DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES

28, RUE BONAPARTE, 28

1896

VERSION ARABE
D'ISAÏE

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

PUBLIÉE AVEC DES

NOTES HÉBRAÏQUES

ET UNE

TRADUCTION FRANÇAISE D'APRÈS L'ARABE

PAR

JOSEPH DERENBOURG

MEMBRE DE L'INSTITUT

ET

HARTWIG DERENBOURG

PROFESSEUR A L'ÉCOLE SPÉCIALE DES LANGUES ORIENTALES
DIRECTEUR-ADJOINT A L'ÉCOLE PRATIQUE DES HAUTES-ÉTUDES

PARIS

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE
DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES

28, RUE BONAPARTE, 28

1896

E 15719

BM550
S25
V. 3

AVANT-PROPOS

Mon illustre et vénéré père s'est éteint à Ems, le 29 juillet 1895, rassasié de jours, mais ayant conservé jusqu'au dernier moment la plénitude de son esprit et de son cœur. Ses dernières pensées furent pour Saadia. Mon père s'endormit pour ne plus se réveiller après une soirée prolongée fort tard, où son ami, le docteur Guttmann, rabbin à Breslau, lui lisait quelques chapitres d'un ouvrage qu'il venait de publier sur la philosophie juive au moyen âge.

L'édition des œuvres de Saadia devait-elle être abandonnée après la mort de celui qui en avait été le promoteur, qui avait donné à l'œuvre non seulement son nom, mais encore son temps, son activité et son intelligence? Deux volumes avaient paru, le Pentateuque et les Proverbes. Des dix autres, trois étaient assez avancés pour qu'on pût les compléter en 1896. En ce qui concerne Isaïe, j'avais pris part à tous les travaux préparatoires, et nous avions renouvelé, mon père et moi, notre collaboration, si précieuse pour le disciple, des *Opuscules* d'Ibn Djanâḥ et

des *Études sur l'épigraphie du Yémen*. Job avait été commencé dans les mêmes conditions de travail en commun par le père et le fils, qui, en outre, s'étaient assuré, pour établir le texte arabe, le concours d'un savant qui a plus d'une fois manifesté avec éclat sa compétence en ces matières, M. le professeur Wilhelm Bacher, de Buda-Pesth. Enfin, le *Traité des héritages*, suivi des *Réponses halachiques*, était presque terminé, lorsque M. le docteur Joel Müller, qui s'en était chargé, a été enlevé prématurément à ses amis et à ses admirateurs.

Une commission s'est réunie en novembre dernier à Paris, sous la présidence de M. Zadoc Kahn, Grand Rabbin du Consistoire central, afin d'assurer la mise à point des volumes en cours de publication, afin d'aviser aux moyens de continuer immédiatement, de terminer dans le plus bref délai la publication interrompue par de si douloureuses circonstances. M. le Grand Rabbin lui-même n'avait pas hésité à dire au jour des obsèques : « Déjà, les fondements du monument, qui fera honneur à notre époque, sont posés, et, quoique le chef ait malheureusement disparu, les soldats, j'en suis convaincu, auront à cœur de l'élever jusqu'au faîte, ne serait-ce que par piété pour la mémoire de l'ami que la mort nous a enlevé. Et ainsi le nom de Saadia et celui de Derenbourg resteront indissolublement liés dans le souvenir des générations qui nous suivront. »

J'ai accepté avec déférence, comme le plus noble et le plus lourd des héritages, le mandat que la Commission a bien voulu m'imposer de présider aux destinées de l'en-

treprise. Le nom, que j'ai l'honneur de porter, m'aura valu une préférence aussi flatteuse. Pour remplir ce devoir filial, j'ai réclamé et obtenu un associé, depuis longtemps initié à la méthode et aux idées du maître. Mon élève et ami, M. Mayer Lambert, qui a signé avec Joseph Derenbourg le volume de Saadia relatif aux Proverbes, était tout désigné pour m'assister et je suis heureux de pouvoir compter sur lui pour pouvoir me soulager d'une partie de la tâche que j'ai assumée. Un autre de mes élèves, M. Broydé, autrefois attaché au secrétariat de mon père, nous a été adjoint et nous sera un très utile auxiliaire.

Une question se posait encore. L'armée des collaborateurs qui s'étaient enrôlés sous la bannière de Joseph Derenbourg, resterait-elle unie autour du drapeau moins brillant que ses successeurs lui offraient comme signe de ralliement? Nous n'avons eu à déplorer aucune défection : Wilhelm Bacher, Moïse Bloch, J. M. Bondi, Siegmund Frænkel, Jacob Guttmann, Albert Harkavy, ont pris envers nous des engagements, dont nous les remercions publiquement et qui nous encouragent à persévérer. Les difficultés matérielles ne nous rebuteront pas, du moment que nous nous sentirons assurés d'appuis moraux aussi solides que réconfortants, de concours scientifiques aussi ardents que désintéressés.

Paris, ce 23 janvier 1896.

Hartwig DERENBOURG.

TRADUCTION D'ISAÏE

Au nom de Dieu nous agirons et nous réussirons.

I

1. Révélation de Dieu à Isaïe, fils d'Amôṣ, qu'il lui a révélée pour ce qui concerne les gens de Juda et les gens de Jérusalem, au temps d'Ouzziyyâh, de Yôtâm, d'Aḥâz, d'Ézéchias, rois des gens de Juda. — 2. Entendez, ô cieux, et écoute, ô terre, ce que Dieu a dit : Des enfants, je les ai élevés et fait grandir, et eux, ils m'ont renié. — 3. Parfois le taureau connaît son possesseur, et l'âne la crèche de son maître, tandis qu'Israël ne sait pas et que mon peuple ne comprend pas. — 4. O nation pécheresse, tribu chargée d'iniquités, race méchante, enfants corrompus! ils ont abandonné le culte de Dieu, ils ont déserté le saint d'Israël et ils se sont rejetés en arrière. — 5. A mesure que vous êtes châtiés, vous augmentez encore votre rébellion; aussi toute tête est malade, tout cœur est souffrant. — 6. Depuis le pied jusqu'à la tête, il n'y a en eux rien de sain, mais on ne trouve que meurtrissure ou blessure ou plaie suppurante, qui n'ont été ni pressées, ni pansées, ni adoucies avec de l'huile. — 7. Votre pays est un désert et vos villes sont consumées par le feu; vos champs ont été les uns dévorés en votre présence par les étrangers, les autres désolés comme par le bouleversement des torrents. — 8. Et la communauté de Sion est restée comme une cabane dans une vigne, comme une hutte dans un champ de

melons, comme une ville bâtie en roseaux. — 9. Si Dieu, le Maître des armées, ne nous avait pas laissé un petit reste, nous serions comme les gens de Sodome et nous ressemblerions aux gens de Gomorrhe.

10. Entendez la parole de Dieu, ô vous qui ressemblez aux chefs des gens de Sodome; écoutez la Loi de notre maître, ô vous qui êtes pareils au peuple de Gomorrhe. — 11. Car je ne veux pas le grand nombre de vos sacrifices, dit Dieu; je suis excédé des holocaustes de béliers et des graisses des buffles; et le sang des bœufs, des agneaux et des boucs, je ne l'agrée pas. — 12. Lorsque vous venez pour paraître devant moi, qui a réclamé cela de vous, que vous fouliez mes parvis frivolement? — 13. Ne continuez pas à apporter les présents de mensonge; votre encens, je l'ai en horreur; quant aux néoménies et aux fêtes que vous désignez par des noms, je ne vous permets pas la fraude avec le séjour dans le sanctuaire. — 14. Vos néoménies et vos fêtes, mon âme les a prises en haine, et elles me sont devenues à charge; la Vérité est incapable de les supporter. — 15. Lorsque vous étendez vos mains, je vous voile ma miséricorde; et même si vous multipliez vos prières, je ne les écoute pas, parce que vos mains sont remplies de méfaits. — 16. Lavez-vous, purifiez-vous, éloignez de devant moi la perversité de votre conduite; cessez de mal faire. — 17. Apprenez à faire le bien; recherchez la justice; dirigez celui qui agit étourdiment; faites droit à l'orphelin et plaidez en faveur de la veuve.

18. Ensuite venez pour que nous nous confrontions, dit Dieu; car, si vos péchés sont comme l'écarlate, ils blanchiront comme la neige; s'ils sont rouges comme le cramoisi, ils deviendront comme la laine pour la pureté. — 19. Certes, si vous consentez à écouter et à obéir, vous mangerez ce qu'il y a de meilleur dans le pays. — 20. Si vous vous y refusez et si vous vous révoltez, je vous exterminerai par l'épée, car ainsi a parlé Dieu.

21. Comment est devenue impie la ville fidèle, elle qui était pleine de justice, dans laquelle l'équité était permanente, et

maintenant (ses habitants) sont devenus des assassins? — 22. C'est que ton argent a été changé en scories, et ton vin frelaté par de l'eau. — 23. Tes chefs sont des rebelles et des compagnons de voleurs; chacun d'eux aime les présents corrupteurs et poursuit la rémunération. L'orphelin, ils ne lui font pas droit, et la réclamation de la veuve ne parvient pas jusqu'à eux.

24. C'est pourquoi, a dit le Seigneur, le Maître des armées, le glorieux d'Israël : Voici que je tirerai satisfaction de mes ennemis et je me vengerai de ceux qui me haïssent. — 25. Je retournerai ma main sur toi, je fondrai pour les purifier tes scories et je ferai disparaître toute ta monnaie fausse. — 26. Je ramènerai tes juges comme jadis et tes arbitres comme auparavant; après cela tu seras appelée la cité de l'équité, la ville fidèle; — 27. parce que Sion sera rachetée par la justice et ceux qui y retourneront, par l'équité. — 28. Alors viendra la destruction des coupables et des pécheurs tous ensemble, et ceux qui ont abandonné Dieu périront, — 29. comme il leur a été dit: Certes vous aurez honte des térébinthes que vous avez souhaité adorer et vous rougirez des jardins dont vous avez choisi les délices. — 30. Vous deviendrez comme un térébinthe dont les feuilles tombent et comme des jardins sans eau. — 31. Et celui qui est ainsi puissant deviendra comme l'étoupe, et ses œuvres que voilà seront comme les étincelles; ils brûleront tous deux ensemble, sans que personne soit là pour les éteindre.

II

1. Allocution qui a été révélée à Isaïe, fils d'Amôs, au sujet du peuple de Juda et du peuple de Jérusalem : — 2. Il arrivera à la fin du temps que la montagne de la maison de Dieu sera dressée au sommet des montagnes et sera plus élevée que les collines, et toutes les nations s'y dirigeront. — 3. Et les

tribus nombreuses s'en iront en disant : « Venez, montons vers la montagne de Dieu et vers la maison du dieu de Jacob; il nous indiquera ceux de ses chemins qui nous feront marcher dans ses voies, parce que la Loi sort de Sion, et la parole de Dieu de Jérusalem. » — 4. Puis il jugera entre les peuples et il avertira de nombreuses tribus, qui briseront leurs épées pour en faire des socs de charrue et leurs lances pour en faire des serpettes; une nation ne portera plus contre l'autre l'épée et on n'apprendra plus jamais la guerre.

5. O peuple de Jacob, venez, marchons dans la lumière de Dieu. — 6. Car tu as abandonné la doctrine de ta race, ô peuple de Jacob, et vos gens ont suivi les voies des temps anciens; ils consultent des présages comme les Philistins et trouvent satisfaction dans les inventions des étrangers. — 7. Leur pays s'est rempli d'argent et d'or, et il n'y a pas de limite à leurs trésors; leur pays s'est rempli de chevaux, et il n'y a pas de limite à leurs chars. — 8. Leur pays s'est rempli d'idoles; aussi se prosternent-ils devant ce qu'ont fait leurs mains, bien plus, devant ce qu'ont fait leurs doigts. — 9. Les humains seront abaissés, les hommes humiliés, et il n'y aura pas pour eux de relèvement. — 10. Ils se diront l'un à l'autre: Entre pour ainsi dire dans les rochers et cache-toi dans la poussière devant la terreur de Dieu, son éclat et sa puissance. — 11. Et lorsque seront humiliés les yeux des plus altiers d'entre les humains et que le plus fier des hommes sera abaissé, Dieu seul sera le vainqueur en ce jour-là.

12. Car, à Dieu, le Maître des armées, est un jour qui fondra sur tout ce qui est puissant et élevé et sur tout ce qui est haut, afin qu'il soit abaissé, — 13. sur tous les cèdres du Liban, hauts et élevés, et sur tous les arbres de la Batanée, — 14. sur toutes les montagnes élevées et les hautes collines, — 15. sur toute forteresse altière et toute muraille fortifiée; — 16. sur tous les vaisseaux de la mer et tous les ornements brillants qu'on désire. — 17. Alors le plus altier des hommes sera abaissé, le plus élevé des humains sera humilié, et Dieu seul sera le vainqueur

en ce jour. — 18. Les idoles, il les fera disparaître entièrement;
— 19. et leurs adorateurs entreront dans les cavernes des ro-
chers et dans les trous de la terre devant la terreur de Dieu, son
éclat et sa puissance, lorsqu'il se lèvera pour terrifier les habi-
tants de la terre. — 20. En ce jour, l'homme jettera ses idoles
d'argent et ses idoles d'or, qui lui ont été fabriquées pour qu'il
se prosternât devant elles, aux mangeurs de fruits et aux chauves-
souris, — 21. pour entrer, pour ainsi dire, dans les creux des ro-
chers et dans les grottes pierreuses devant la terreur de Dieu, son
éclat et sa puissance, lorsqu'il se lèvera pour terrifier le monde.
— 22. Éloignez-vous de l'homme dans les narines duquel est le
souffle, car pour quoi peut-il être compté?

III

1. Parce que le Seigneur, Maître des armées, éloigne des gens
de Jérusalem et des gens de Juda les hommes et les femmes
dans lesquels ils ont mis leur confiance, ceux auxquels ils
s'étaient fiés pour la nourriture et ceux auxquels ils s'étaient
fiés pour la boisson: — 2. Le héros et l'homme de guerre, le juge
et le poète, l'arbitre et l'ancien, chargé d'années; — 3. le chef
de son peuple et le notable, le conseiller et le maître des arti-
sans, et celui qui comprend les choses subtiles, — 4. de sorte que
je ferai des jeunes gens leurs chefs et les enfants les domineront.
— 5. Et les gens seront aux prises, chaque fraction avec l'autre,
chaque homme avec son prochain; ils se révolteront, l'adoles-
cent contre le vieillard, le vil contre le noble, — 6. au point que
l'homme s'attachera à son frère ou à un membre de sa famille,
en disant: Puisque tu as un vêtement, cela nous suffit pour que
tu nous serves de chef, et ce peuple misérable sera sous ta main.
— 7. Tu le verras leur jurer à ce moment en disant: Je ne veux
pas ceindre la couronne; il n'y a dans ma maison ni nourriture

ni vêtements, vous ne ferez donc pas de moi le chef d'un peuple. — 8. C'est que les gens de Jérusalem se sont appauvris et les gens de Juda sont tombés, car, par leur langage et leur conduite à l'égard de Dieu, ils se révoltent contre ce qu'il a voulu dans sa majesté. — 9. Les traits de leurs visages témoignent contre eux, et quant à leurs péchés, comme les gens de Sodome, ils les racontent, ils ne les nient pas. Malheur à eux! Ils se sont eux-mêmes attiré du mal; — 10. car, de même qu'il convient de dire du juste : Combien est-il heureux, puisqu'il mangera les fruits de sa conduite! — 11. de même il convient de dire : Malheur au méchant, au pervers; car il sera rétribué selon l'œuvre de ses mains. — 12. Et puisque mon peuple en est arrivé à avoir pour préposés les adolescents, et que même les femmes le gouvernent; que ceux qui devraient le diriger l'égarent et qu'ils font périr ceux qui suivaient ses voies; — 13. voici que Dieu se place pour engager la lutte avec eux, pour juger ce peuple. — 14. De même que Dieu cite en justice les anciens et les chefs de son peuple, de même il leur dira : C'est vous qui avez brouté la vigne injustement, et la dépouille des pauvres est dans vos maisons. — 15. Pourquoi épuisez-vous mon peuple, pourquoi altérez-vous les visages des pauvres? dit Dieu, Maître des armées.

16. Dieu dit : Parce que les filles de Sion ont été orgueilleuses et se sont mises à marcher avec les gorges déployées, les yeux lançant des éclairs, à se dandiner dans leur démarche et à séduire par leur allure, — 17. Dieu rendra chauves leurs crânes et mettra à nu leurs tempes. — 18. Dans ce temps Dieu fera cesser le luxe des bottines, des chaînettes et des croissants; — 19. des colliers, des riches ceintures et des clochettes; — 20. des couronnes, des bracelets, des chaînes, des lacets serrés et des anneaux du coude; — 21. des cachets et des boucles du nez; — 22. des manteaux, des robes, des longs voiles et des bourses; — 23. des jupes, des mouchoirs, des bordures et des mantelets. — 24. Et il y aura pour elles à la place du parfum la puanteur, à la place des ceintures des haillons, à la place du travail du peigne

la perte des cheveux et à la place des tuniques la pression des cilices; certes la transformation leur convient parfaitement, — 25. alors que leur famille tombera par l'épée, leurs héros dans les guerres, — 26. qu'on sera attristé et affligé dans les demeures des femmes, pendant qu'inactives elles seront assises sur le sol[1];

IV

1. il arrivera même que de nombreuses femmes s'attacheront à un seul homme dans ce jour, en lui disant : C'est notre nourriture que nous mangerons, c'est avec nos vêtements que nous nous habillerons, pourvu que ton nom nous soit attribué ; éloigne de nous notre opprobre. — 2. Dans ce jour-là, ce que Dieu fera pousser tournera à gloire et à honneur, et les fruits de la terre deviendront un orgueil et une splendeur pour le reste des gens d'Israël. — 3. Et celui qui restera dans Sion et survivra dans Jérusalem sera appelé Saint, quiconque y sera inscrit pour la vie, — 4. lorsque Dieu aura lavé entièrement la souillure des gens de Sion et qu'il aura nettoyé les péchés des gens de Jérusalem du milieu de son peuple, soit par la force du jugement, soit par la force de la destruction. — 5. Et Dieu créera sur toute la montagne de Sion, sa résidence, et sur ce qui est appelé de son nom un nuage pendant le jour, et de la fumée et l'éclat du feu flamboyant pendant la nuit. Dieu enveloppera ainsi toute cette gloire. — 6. Une tente donnera de l'ombre pendant le jour contre le vent brûlant, un abri et un refuge contre des averses et des pluies.

1) Ceci est peut-être une allusion à l'usage qui s'est toujours maintenu, chez les Israélites, de s'asseoir par terre et de s'abstenir de tout travail pendant la première semaine de deuil.

V

1. Voici que je proférerai une parole pour mon ami, parole que mon bien-aimé a proférée au sujet de sa vigne et je dirai : Mon ami avait une vigne sur un coteau dans un terrain gras. — 2. Il le bêcha après en avoir ôté les pierres, il y planta des ceps exquis et il bâtit au milieu une tour; il y tailla aussi une cuve, espérant ainsi que la vigne produirait des raisins, mais elle produisit des lambruches. —3. Et maintenant, ô peuple de Jérusalem et ô peuple de Juda, jugez entre moi et ma vigne. — 4. Que fallait-il y faire encore que je n'y aie fait; pourquoi ai-je espéré qu'elle produirait des raisins, quand elle a produit des lambruches? — 5. Et maintenant, je vous ferai connaître ce que je vais y faire; j'enlèverai l'abri pour qu'elle devienne un pâturage, j'en briserai la haie pour qu'elle soit foulée aux pieds. — 6. J'en ferai une terre inculte; elle ne sera ni taillée ni émondée, de manière à produire des ronces et des épines, et j'ordonnerai que les nuages n'y versent pas de pluie. — 7. Or, sachez que la vigne du Maître des armées est le peuple d'Israël et que le peuple de Juda est le plant de sa prédilection; il avait espéré d'eux la justice. et voici qu'il y a de la violence, l'équité et voici qu'il y a un cri de détresse.

8. Malheur à ceux qui adossent maison contre maison, qui rapprochent champ de champ; lorsque les endroits seront vides (de leurs habitants), vous resterez seuls dans le pays. — 9. Car le Maître des armées a dit à mon oreille : Je le jure, ces maisons nombreuses seront transformées en désert; les maisons les plus grandes et les plus belles seront sans habitant; — 10. car dix arpents de vigne produiront une seule mesure[1]; et la semence d'un *kour* produira seulement un *éfâh*.

1) D'après le manuscrit dont nous avons adopté la leçon, il faudrait ajouter: et plût à Dieu (qu'il en fût ainsi)

11. Malheur à ceux qui se lèvent à l'aurore pour rechercher la boisson fermentée, qui boivent le coup du soir, et que le vin poursuit; — 12. et à ceux qui, avec l'accompagnement de cithare, de luth, de tambourin et de flûte, boivent le vin, mais qui ne considèrent pas ce que fait Dieu, ne voient pas l'œuvre de ses mains. — 13. C'est pourquoi beaucoup d'hommes de mon peuple ont été exilés dans leur ignorance. Les nobles d'entre eux sont devenus une troupe affamée, et la masse est épuisée par la soif. — 14. Et c'est pourquoi la tombe s'est élargie et a ouvert sa bouche béante, sans limite, au point qu'y sont descendus le magnifique et l'homme du commun, le bruyant et l'homme grave d'entre eux. — 15. Et alors que ces gens auront été abaissés, ces hommes auront été humiliés, et les yeux des orgueilleux auront été aussi humiliés, — 16. le Maître des armées sera élevé par la justice, et le Puissant, le Saint sera exalté par son équité. — 17. Et les plus humbles des hommes feront paître les agneaux selon leur habitude; et les pâturages gras, ce seront les hôtes qui y viennent, qui les mangeront.

18. Malheur à ceux qui attirent les fautes par les cordes du mensonge, dont les péchés sont gros comme les traits du chariot, — 19. qui disent : Plaise à Dieu qu'il presse et qu'il hâte ses actes, pour que nous voyions, et que s'approche l'arrêt du Saint d'Israël et qu'il vienne, pour que nous sachions.

20. Malheur à ceux qui appellent le mal bien et le bien mal; qui changent les ténèbres en lumière et la lumière en ténèbres, qui changent l'amer en doux et le doux en amer!

21. Malheur à ceux qui se montrent sages d'après leur opinion et qui devant eux-mêmes se croient intelligents!

22. Malheur à ceux qui montrent leur vaillance à boire du vin, qui montrent leur force dans le coupage des boissons fermentées; — 23. qui innocentent le coupable à cause des présents corrupteurs, et l'innocence du juste, ils la lui enlèvent!

24. C'est pourquoi, comme le chaume est dévoré par la langue du feu, et la paille consumée par la flamme, ainsi leurs racines

deviendront comme une poudre et leurs branches comme de la poussière qui monte, puisqu'ils ont méprisé la Loi du Maître des armées et qu'ils ont rejeté la parole du Saint d'Israël. — 25. C'est pourquoi la colère de Dieu s'est accrue contre une partie de son peuple, et il a étendu sa main contre lui ; aussi l'a-t-il frappé au point que les montagnes se sont ébranlées. Leurs cadavres ont été balayés au milieu des rues. Malgré cela, sa colère ne s'est pas détournée d'eux et sa main est restée étendue contre eux. — 26. En effet il élèvera un signal pour un peuple (venant) de loin et il l'appellera des confins de la terre, et voici qu'il arrivera en hâte, rapidement. — 27. Il n'y a point chez lui d'homme fatigué ni chancelant ; nul ne dort ni ne sommeille ; la ceinture de ses reins n'est pas déliée, et la courroie de ses souliers n'est pas défaite. — 28. Ses flèches sont aiguisées, ses arcs sont tendus, les sabots de ses chevaux sont considérés comme les cailloux, et les roues de ses chariots comme les ouragans. — 29. Il a le rugissement des lions, il rugit comme le lionceau ; il gronde, saisit la proie et la met en sûreté ; il n'y a pas de sauveur. — 30. Il grondera contre eux en ce jour-là, comme la mer qui déborde, et ils tourneront leurs regards vers la terre. Or voici qu'elle sera plongée dans les ténèbres, que la lune et le soleil se seront obcurcis dans leurs régions.

VI

1. Dans l'année pendant laquelle le roi 'Ouzziyyâ fut atteint de la lèpre [1], je vis la lumière de Dieu assise sur un trône haut et élevé, tandis que ses rayons remplissaient le sanctuaire. — 2. Il

1) Le texte hébreu porte : dans l'année de la mort d'Ouziyya; mais, d'après une tradition rabbinique, cela signifie qu'Ouziyya fut atteint de la lèpre. En effet, la mission d'Isaïe racontée dans ce chapitre a dû avoir lieu du vivant même d'Ouziyya, comme on le voit par Isaïe, I, 1.

avait des anges se tenant dans les hauteurs; ils avaient chacun six ailes, de deux se couvrant la face, de deux se couvrant les pieds, et courant avec les deux autres. — 3. Et ils s'interpellaient l'un l'autre et disaient : Saint, saint, saint est le Maître des armées, et sa majesté remplit le monde entier. — 4. Et les bâtis des linteaux s'ébranlèrent à la voix de celui qui appelait, et la maison se remplit de fumée. — 5. Alors je dis : Malheur à moi, puisque ma vie est menacée, et que je suis un homme impuissant à parler et demeurant au milieu de gens impuissants à parler; car j'ai vu de mes yeux la lumière du Roi, maître des armées. — 6. Alors courut vers moi l'un des anges, ayant à la main un charbon, qu'il avait pris avec des pincettes de dessus l'autel. — 7. Puis il l'approcha de ma bouche et dit : Ce charbon a approché de tes lèvres ; aussi ta faute a-t-elle disparu et ton péché a-t-il été pardonné. — 8. Et j'entendis la voix de Dieu qui disait : Qui enverrai-je par ordre, et qui ira pour nous de son propre mouvement? Je dis : Me voici, envoie-moi. — 9. Il dit : Va, et dis à ce peuple rebelle : Entendez ce que vous ne comprendrez pas, regardez ce que vous ne connaîtrez pas. — 10. Engourdis leurs cœurs, alourdis leurs oreilles, ferme leurs yeux, afin qu'ils ne voient pas de leurs yeux, qu'ils n'entendent pas de leurs oreilles; car autrement leurs cœurs comprendraient, ils reviendraient de leur mauvaise direction dans les affaires de ce monde et ils en seraient corrigés. — 11. Je dis alors : Jusqu'à quand, ô mon Maître? Il me dit : Jusqu'à ce que leurs villes soient vides d'habitants et leurs demeures vides d'hommes, que leurs champs soient déserts et soient devenus incultes. — 12. Et lorsque Dieu aura éloigné ces hommes, l'abandon et la solitude seront répandus sur la terre, — 13. et il y restera environ un dixième (des habitants), au point qu'elle redevienne un pâturage. Comme le térébinthe et le chêne sont à (la porte de) Schalékéth, où ils se dressent, ainsi se dressera la génération sacrée.

VII

1. Ce fut dans les jours d'Aḥaz, fils de Yôtâm, fils de 'Ouziyyâ, roi du peuple de Juda, que Reṣîn, roi d'Aram, et Péqaḥ, fils de Remalyâ, roi du peuple d'Israël, montèrent à Jérusalem pour combattre ses habitants, mais ils ne purent pas les combattre. — 2. Puis lorsque les gens de David furent informés et qu'on leur dit: Les Araméens ont campé près des gens d'Ephraïm, le cœur du roi fut agité, ainsi que les cœurs de ses sujets, comme sont agités les arbres de la forêt par les vents.

3. Alors Dieu dit à Isaïe : Sors à la rencontre d'Aḥaz, toi et Sche'ar Yâschoub ton fils, vers l'extrémité du canal du réservoir d'eau supérieur, vers la grande route du champ des foulons. — 4. Et dis-lui : Sois calme et tranquille, n'aie pas peur et que ton cœur ne mollisse pas, à cause de ces deux hommes semblables à deux bouts de tison fumants, c'est-à-dire de la colère violente de Reṣîn, d'Aram et du fils de Remalyâ. — 5. En raison de ce que les gens d'Aram ont préparé contre toi le mal, ainsi qu'Ephraïm et le fils de Remalyâ en disant : — 6. « Montons vers le pays de Juda, attaquons-en les frontières, et soumettons-le-nous, et investissons-y un roi qui sera le fils de Ṭab'êl. » — 7. ainsi a dit Dieu mon maître : Cela ne tiendra pas, cela ne sera pas. — 8. Mais la domination d'Aram est limitée à Damas seulement, de même que le maître de Damas est Reṣîn, et dans soixante-cinq ans, les gens d'Ephraïm seront broyés (et perdront) leur population. — 9. Et la domination d'Ephraïm est limitée à Samarie seulement, de même que le maître de Samarie est le fils de Remalyâh. Si vous ne vous sentez pas en sécurité, c'est que vous ne croyez pas.

10. Et Dieu adressa de nouveau la parole à son Prophète au sujet d'Aḥaz en disant: — 11. Demande-toi un signe de la part de Dieu ton maître, soit que tu abaisses ta demande ou que tu l'é-

lèves en haut. — 12. Aḥaz dit: Je ne demanderai pas et je n'éprouverai pas Dieu. — 13. Le prophète dit : Écoutez, ô gens de David; est-ce trop peu pour vous d'accuser les hommes d'impuissance que vous accusiez aussi mon Maître d'impuissance! — 14. Mais Dieu vous donnera de lui-même un signe. Voici que tu as une jeune femme enceinte qui mettra au monde un fils[1] et tu le nommeras 'Immânouêl. — 15. Et il mangera la crême et le miel par sa nature, avant de savoir rejeter ce qui est mauvais et choisir ce qui est bon, — 16. de même que, avant que le jeune homme sache rejeter ce qui est mauvais et choisir ce qui est bon, le pays dont les deux rois te causent de l'angoisse sera délaissé. — 17. Et Dieu amènera le roi de Mauṣoul contre toi, contre ta famille et contre ton peuple dans des jours comme il ne t'en est pas arrivé de semblables depuis le jour où les Ephraïmites se sont détachés des gens de Juda.

18. Et il arrivera à cette époque que Dieu appellera des extrémités des canaux d'Égypte un peuple qui ressemble aux mouches, et de la région de Mauṣoul un peuple semblable aux guêpes. — 19. Ils viendront tous camper dans les vallées incultes et dans les cavernes des rochers, ainsi que là où poussent le *sidr* et le *yanboût*. — 20. Et à ce moment Dieu les enlèvera comme le rasoir aiguisé enlève les cheveux de la tête, ceux du devant et ceux du menton ; ainsi il fera périr les gens de l'autre côté du fleuve et le peuple du roi de Mauṣoul.

21. Et il arrivera dans ce jour que l'on entretiendra une jeune vache et deux têtes de brebis en sûreté ; — 22. et à cause de l'abondance de la production du lait on le mangera en crême ; ainsi ce sera de la crême et du miel que mangeront tous ceux qui seront restés dans ce pays. — 23. A ce moment des endroits nombreux où se trouvaient nombre de vignes valant beaucoup d'argent seront abandonnés aux ronces et aux épines. — 24. Et

1) D'après Saadya, cité par Ibn Ezra, le signe consiste dans la prédiction que la jeune femme aura un fils.

ce sera avec les flèches et avec les arcs qu'y arrivera le roi de Mauṣoul, tant les ronces et les épines couvriront ce pays entier. — 25. Et toutes les montagnes qui seront labourées avec des bêches, il n'y viendra pas la crainte des ronces et des épines; mais elles seront cultivées, le bétail y étant lâché en liberté et les brebis les foulant de leurs pieds.

VIII

1. Ensuite Dieu me dit : Prends-toi une grande tablette, sur laquelle tu écriras en écriture populaire : Pour hâter le pillage et pour précipiter le butin. — 2. Et j'y fis mettre le témoignage de deux hommes dignes de foi, Ouriyyâh le prêtre et Zakaryah fils de Yebérekyâh. — 3. Ensuite je m'approchai de la Prophétesse; elle devint enceinte et mit au monde un fils. Alors Dieu me dit : Nomme-le Hâte du pillage et précipitation du butin, — 4. parce que, avant que l'enfant ne sache dire : Père et mère, le roi des gens de Mauṣoul emportera avec lui les richesses de Damas et le butin de Samarie.

5. Puis Dieu m'adressa encore la parole en ces termes : — 6. Parce que ce peuple a dédaigné l'eau de Siloé, qui coule doucement, et qu'il s'est réjoui avec Reṣîn et le fils de Remalyâ, — 7. c'est pourquoi Dieu fera monter contre eux les eaux puissantes et considérables du Fleuve, c'est-à-dire le Roi des gens de Mauṣoul et tous ses grands, il s'élévera au-dessus de toutes ses barrières et se répandra sur tous ses rivages. — 8. Il pénétrera parmi les gens de Juda, se répandra et passera après que l'eau aura pour ainsi dire atteint le cou, et l'inclinaison de ses côtés remplira la largeur de ton pays, ô 'Immânou'êl[1].

9. Soyez brisés, ô peuples et soyez broyés! Faites-y attention, ô habitants des pays lointains! Ceignez-vous et soyez

1) 'Immânou'êl (Dieu est avec nous) est le fils d'Aḥaz; v. ci-dessus VII, 14.

broyés ! Appelez-vous mutuellement au secours et soyez broyés ! — 10. Tramez ensemble un projet, il avortera; prononcez des discours, ils ne tiendront pas, parce que Dieu est avec nous. — 11. Car ainsi m'a parlé Dieu dans la force de sa puissance et il m'a appris à ne pas marcher dans la voie de ces gens, en disant : — 12. N'appelez pas ligue tout ce que ces peuples considèrent comme une ligue; ne craignez rien de ce qu'ils craignent et ne vous effrayez pas de ce qui les effraye. — 13. Dieu, le Maître des armées, sanctifiez-le ; c'est lui qui doit vous inspirer la crainte et l'effroi. — 14. Car il sera un sanctuaire pour les habitants de Jérusalem, et comme une pierre d'achoppement, comme un rocher qui fait trébucher pour les deux maisons du roi d'Israël, comme un filet et un piège; — 15. beaucoup y trébucheront et tomberont; ils seront brisés, enlacés et saisis. — 16. Garde le témoignage, et scelle les instructions pour les disciples. 17. Et (le Prophète) dit : J'ai le regard dirigé vers Dieu qui a voilé sa miséricorde pour la famille de Jacob et j'espère en lui. — 18. Voici que moi et les enfants dont Dieu m'a gratifié, nous serons des signes et des indices, au milieu des gens d'Israël, de la part du Seigneur des armées, qui réside en la montagne de Sion. — 19. S'ils vous disent : Consultez les nécromanciens, les devins, ceux qui chuchotent et murmurent, répondez-leur : Chaque nation ne consulte-t-elle pas son Dieu ? Comment chercherait-on pour les vivants chez les morts — 20. des instructions ou un témoignage ? Mais s'ils ne prononcent pas une telle parole qui est sans portée, — 21. que tout homme malheureux et affamé passe devant eux; alors il arrivera qu'étant affamé il s'irritera, maudira son roi et son idole et se tournera vers le ciel. — 22. Il se tournera aussi vers la terre ; il n'y verra que misère, ténèbres, lassitude et angoisse, l'obscurité répandue partout. — 23. Car ceux qui les oppriment ne se lassent pas, ni une première fois quand ils se sont précipités sur le pays de Zebouloun et de Naftali, ni la seconde fois quand on s'est appesanti sur les gens de la voie maritime, sur le bord du Jourdain et sur les rivages des nations.

IX

1. Le peuple qui marche dans l'obscurité a vu une grande lumière, et sur ceux qui séjournent dans une terre couverte de ténèbres une lumière a brillé. — 2. Et (le Prophète) dit : Tu as multiplié cette nation, et tu as agrandi pour eux la joie; ils se sont réjouis devant toi, comme on se réjouit lors de la moisson, comme on prend plaisir au partage du butin, — 3. parce que le joug de leur fardeau, le bâton qui chargeait leur épaule et la verge de leur oppresseur, tu as broyé tout cela comme au temps de Midyan[1]; — 4. que toute mesure (de fautes) est compensée en calamités et tout vêtement souillé par les péchés a été brûlé, a été la proie du feu; — 5. et qu'un enfant nous est né, et que nous avons été gratifiés d'un fils, sur la tête de qui a été l'autorité; (Dieu) le Mystérieux, le Sage, le Puissant, le Héros, le Roi de l'éternité, l'a nommé le Maître de la paix; — 6. car l'autorité sera grande et la paix sans fin sur le trône de David et sur son royaume, afin qu'il le restaure et qu'il lui donne le bonheur par la justice et par l'équité depuis maintenant et à tout jamais. L'assistance du Maître des armées le fera.

7. Et puisque Dieu a envoyé cette parole parmi les gens de Jacob et qu'elle est tombée parmi les gens d'Israël, — 8. qu'ensuite les hommes d'Ephraïm et les habitants de Samarie ont tous manifesté leur orgueil et leur fierté en disant : — 9. « Si les briques tombent, nous bâtirons en pierres de taille, et si le bois de sycomore est coupé, nous le remplacerons par du cèdre », — 10. Dieu donne la victoire aux ennemis de Reṣîn sur lui et excite ses adversaires; — 11. les Araméens du côté de l'orient et les Philistins du côté de l'occident dévorent les enfants d'Israël pour ainsi dire à pleine bouche; et malgré cela sa colère ne s'est pas

1) V. *Juges*, VII.

apaisée et sa main est restée étendue contre eux. — 12. Voici que le peuple n'est pas revenu à Celui qui l'a ainsi frappé et il n'a pas recherché le Maître des armées. — 13. Aussi Dieu tranchera-t-il la tête et la queue, le cœur (de l'arbre) et le rameau en un seul jour; — 14. c'est-à-dire (qu'il lui enlévera) le vieillard et l'homme distingué, (qui) sont comparés à la tête, celui qui lui prophétise et lui enseigne l'erreur, (qui) ressemble à la queue. — 15. Ceux qui auraient dû diriger ce peuple l'ont égaré et ceux qui auraient dû être dirigés sont conduits à leur perte. — 16. C'est pourquoi ses jeunes gens Dieu ne les réjouira pas; ses orphelins et ses veuves il n'en aura pas pitié, puisque tous ils sont souillés, méchants, et que toute bouche profère des paroles insensées. Malgré cela sa colère ne s'est pas apaisée et sa main est restée étendue contre eux. — 17. Parce que leur iniquité a flambé comme le feu, elle consume les ronces et les épines, au point que les branches de la forêt s'embrasent et que la fumée puissante s'épaissit. — 18. Et pàr l'emportement du Maître des armées, alors que le pays est secoué, le peuple devient comme un tison de feu et personne, chez lui, n'a pitié de son prochain ni de son frère. — 19. Il coupe à droite et est encore affamé; il dévore à gauche et n'est pas rassasié; et chacun d'eux ignore qu'il ne fait que dévorer la chair de son propre bras, — 20. c'est-à-dire que Manassé avec Ephraïm et les gens d'Ephraïm avec les gens de Manassé sont ensemble contre les gens de Juda. Malgré cela sa colère ne s'est pas apaisée et sa main est restée étendue contre eux.

X

1. Malheur à ceux qui tracent les règles de l'iniquité et qui composent les écrits du mensonge, — 2. pour écarter les pauvres de la justice et pour violenter le droit des malheureux de mon peu-

ple, afin de faire des veuves leur proie et de dépouiller les orphelins! — 3. Que ferez-vous au jour du châtiment et en présence d'un orage qui vient de loin? Où fuirez-vous pour trouver un secours, et où laisserez-vous votre honneur? — 4. A moins de s'accroupir parmi les captifs et de tomber parmi les tués. Malgré cela sa colère n'est pas apaisée et sa main est restée étendue contre vous, tant que vous resterez dans l'état de péché.

5. Malheur à Aschour, la verge de ma colère, dans la main duquel est un bâton qui est mon courroux! — 6. Certes je l'envoie au milieu d'un peuple souillé et je lui donne mission contre une nation objet de ma fureur pour les dépouiller et les piller, pour les fouler aux pieds comme la boue des rues. — 7. Et lui, il ne s'imagine rien de semblable, et son cœur n'a rien pensé de pareil, mais il a dans le cœur d'envahir et d'exterminer des peuples sans nombre. — 8. Bien plus il dit : Mes chefs sont tous des rois. — 9. En effet Rakka est comme Circesium, Ḥamâ est comme Arpad et Sébastiyya est comme Damas. — 10. De même que ma main a atteint les royaumes des idoles, dont les images étaient plus nombreuses que celles de Jérusalem et de Samarie, — 11. certes, comme j'ai agi envers Samarie et ses idoles, j'agirai de même envers Jérusalem et ses statues.

12. Or, il arrivera que, lorsque Dieu aura accompli toute son œuvre sur la montagne de Sion, il dira : Je demanderai compte au roi d'Aschour des fruits de son orgueil et de la gloriole de ses regards hautains, — 13. parce qu'il a dit : « C'est par la force de ma main que je l'ai fait ainsi que par ma sagesse, car j'en ai eu l'intelligence ; j'ai supprimé les frontières des peuples ; leur approvisionnement, je l'ai violemment enlevé et j'ai jeté bas nombre d'endroits habités. — 14. Et ma main a atteint les richesses des peuples comme un nid d'oiseau abandonné ; et, comme on ramasse des œufs délaissés, j'ai ramassé tous les biens de la terre, au point qu'il n'y a plus d'oiseau qui remue ses ailes pour se défendre, ni qui ouvre son bec pour siffler. » — 15. Est-ce que la hache se glorifie contre celui qui s'en sert pour tailler, ou bien

est-ce que la scie s'enorgueillit contre celui qui la manie? Il en est de même pour le mouvement de la verge par rapport à celui qui la soulève, et l'élévation du bâton ne provient pas du bâton.

16. C'est pourquoi Dieu le Seigneur, le Maître des armées, enverra parmi ses hommes gras la maigreur et dans sa gloire sera allumé un feu comme l'incendie. — 17. Et la lumière d'Israël sera pour (le roi d'Assyrie) comme le feu et le saint d'Israël comme la flamme ; elle brûlera, puis elle consumera ceux de son peuple qui sont comparés aux ronces et aux épines, en un seul jour ; — 18. et ceux qui sont assimilés aux arbres de la forêt élevée et du verger[1] disparaîtront corps et âmes, et (le roi d'Assyrie) deviendra comme un signe reconnaissable. — 19. Et les survivants, comparés aux arbres de la forêt, pourront être comptés, au point qu'il sera possible à un seul enfant de les inscrire, en raison de leur petit nombre.

20. Or, il arrivera qu'en ce temps les survivants des gens d'Israël et les sauvés des gens de Jacob cesseront de s'appuyer sur leur meurtrier, mais s'appuieront sur Dieu, le saint d'Israël, avec sincérité, — 21. et le reste des survivants d'entre les gens de Jacob retourneront vers le Tout-Puissant, le fort. — 22. Car, si même ton peuple et les enfants d'Israël étaient comme le sable de la mer, il (n')en reviendrait (qu')un restant après une destruction qui, avec justice, retranche et emporte, — 23. puisque destruction et retranchement, Dieu, le Maître des armées, les accomplira dans tout ce pays.

24. Et c'est pourquoi ainsi a parlé Dieu, le Maître des armées : Ne crains pas Aschoûr, ô mon peuple, ô habitant de Sion, quand bien même il te frapperait avec une verge et lèverait son bâton sur toi à la manière des Égyptiens ; — 25. car il reste fort peu de temps pour que mon courroux et ma colère soient à leur comble ; alors je le détruirai et je le ferai disparaître. — 26. Le Maître des armées fera paraître contre Aschoûr un fouet comme il a

1) Le prophète parle d'abord des guerriers ordinaires, puis des chefs de l'armée.

frappé Midyan au rocher de 'Oréb[1], et comme il a levé son bâton sur la mer; et il le brandira sur lui comme il l'a fait pour l'Égypte. — 27. Et lorsque sera arrivé ce temps, son fardeau s'en ira de ton épaule et son joug de ton cou, et alors sera anéanti son joug imposé par ses nobles. — 28. Lorsqu'il arrive à 'Ayyat, qu'il passe à Migrôn, et qu'il dépose ses armes à Mikmâsch, — 29. que son peuple traverse Ma'bârâh, qu'ils passent la nuit parmi les gens de Guéba', que les gens de Râmâh tremblent devant eux et que les gens de Guib'at-Schâ'oul fuient, — 30. que retentit la voix de la communauté de Gallîm, que les gens de Laisch prêtent l'oreille, que sont affaiblis les habitants de 'Anatôt, — 31. que les gens de Madmênâh s'agitent, que les habitants de Guébîm se mettent en garde, — 32. et qu'il reste encore un jour pour faire halte à Nôb, et qu'il agite sa main en visant la montagne de la communauté de Sion et les collines de Jérusalem, — 33. voici que le Seigneur, le Maître des armées, l'abat comme un plant de vigne dans la terreur qu'il lui inspire; les plus élevés de taille seront mutilés, et les plus altiers seront abaissés; — 34. et il entourera ceux qui sont comparés aux branches des arbres de la forêt avec le fer; et ceux qui sont assimilés au Liban seront coupés par (un instrument) puissant.

XI

1. Il sortira un rameau du tronc de Yischay et un rejeton poussera de ses racines. — 2. Sur lui descendra l'esprit de Dieu, qui est l'esprit de la sagesse, de l'intelligence, de la prudence, de la force, de la connaissance et de la crainte de Dieu. — 3. Dieu lui inspirera son obéissance, et il ne jugera pas seulement d'après ce que voit son œil, ni d'après ce qu'entend son oreille.

1) V. *Juges*, VII, 25.

— 4. Il jugera avec équité en faveur des faibles et il réprimandera avec droiture au sujet du vulgaire du pays; c'est par l'ordre (de Dieu) qu'il frappera les habitants avec la verge et c'est avec sa permission qu'il tuera le coupable. — 5. La justice lui sera comme la ceinture des reins, et la fidélité comme ce qui serre les flancs. — 6. Le loup habitera avec la brebis, et la panthère sera accroupie à côté du chevreau; on verra réunis le veau, le lion et le buffle, conduits par un petit enfant. — 7. La vache et l'ours paîtront, et leurs petits seront accroupis ensemble, et le lion mangera de la paille comme le bœuf. — 8. Même l'enfant s'amusera avec le trou des yeux du plus fort d'entre les serpents, et dans l'orbite des yeux des vipères même le (nourrisson à peine) sevré étendra sa main. — 9. (Ces animaux) ne causeront ni mal ni dommage dans toute la région de ma sainteté, puisque la terre sera remplie de la connaissance de Dieu et de son obéissance, comme l'eau couvre la mer. — 10. Et à cette époque la souche de Yischay sera debout comme un étendard pour les nations; elles la rechercheront et sa résidence sera honorée. — 11. Et à cette époque aussi Dieu renouvellera pour la seconde fois son ordre pour réunir les restes de son peuple qui aura échappé dans l'Assyrie, l'Égypte, Bîmâ, l'Abyssinie, le Khoûzistân, Schînour, Antioche et les îles de la mer. — 12. Il lèvera un étendard pour les nations, afin de réunir les exilés des gens d'Israël ; et les dispersés des gens de Juda, il les rassemblera des quatre coins de la terre. — 13. Alors cessera la jalousie des gens d'Ephraïm, et les ennemis des gens de Juda seront retranchés ; les gens d'Ephraïm ne jalouseront plus Juda et les gens de Juda ne seront plus hostiles à Ephraïm. — 14. Et ils marcheront sur les frontières des Philistins à l'occident et ils pilleront tous les habitants de l'orient ; ils étendront leurs mains sur Édom et Moab et les enfants d'Ammon leur seront soumis. — 15. Dieu détruira la langue du golfe d'Égypte, il dirigera par son ordre un de ses vents brûlants contre l'Euphrate et le divisera en sept ruisseaux qu'on pourra traverser en sandales. — 16. Il y aura

violées. — 17. Et voici que moi je vais susciter contre eux les gens de Hamadân qui n'estiment pour rien l'argent et qui ne recherchent pas l'or. — 18. Bien plus leurs arcs lancent les jeunes garçons, ils n'ont pas pitié du fruit des entrailles, et leurs yeux ne s'attendrissent pas sur les enfants. — 19. Il en sera de Babel, l'éclat des royaumes, la gloire de la puissance des Chaldéens, comme de Sodome et de Gomorrhe que Dieu a bouleversées. — 20. Elle ne sera plus jamais habitée et on n'y demeurera plus jusqu'à la fin des générations; aucun Arabe n'y dressera plus sa tente et les bergers n'y camperont plus; — 21. mais le hibou y campera, les maisons seront remplies d'ichneumons; les autruches y séjourneront et les chèvres sauvages y joueront, — 22. les chacals hurleront dans les portiques, les vipères dans les palais de plaisance. Bientôt viendra le temps (de Babel) et sa durée ne sera pas prolongée.

XIV

1. Et Dieu aura pitié du peuple de Jacob, il choisira de nouveau les gens d'Israël et les rétablira dans leur pays; l'étranger s'attachera à eux et se joindra à la maison de Jacob. — 2. Les peuples les prendront et les raméneront à leurs demeures; les enfants d'Israël les posséderont dans le pays de Dieu comme esclaves et comme servantes; ils feront captifs ceux qui les avaient faits captifs, et ils domineront leurs oppresseurs.

3. Puis, lorsque sera arrivé le jour où Dieu te fera reposer de ta souffrance, de ton agitation et de la peine si dure qu'il t'a infligée, — 4. applique cette allégorie au roi de Babel et dis : Comment les exacteurs ont-ils chômé, comment ont chômé les tributs? — 5. C'est que Dieu a brisé le bâton des méchants et de même la verge de ceux qui s'arrogeaient le pouvoir. — 6. Car il avait frappé ces peuples avec emportement de coups inces-

tend) sur les montagnes comme (celle d')un peuple nombreux, la voix tumultueuse des royaumes de peuples réunis, puisque le Maître des armées a préposé une armée pour la guerre[1]. — 5. Ils s'avancent d'un pays lointain comme si des extrémités du ciel Dieu avait envoyé les instruments de sa colère pour faire périr tout le pays (des Babyloniens), — 6. en disant : Gémissez, car combien est proche le jour de Dieu ; il viendra comme un pillage de la part de Celui qui se suffit. — 7. C'est pourquoi toutes leurs mains se relâchent et tous les cœurs de leurs hommes fondent. — 8. Ils restent stupéfaits, au point qu'ils sont saisis comme par les douleurs des entrailles et les maux de l'enfantement ; et ils souffrent comme la mère au moment d'accoucher ; chaque homme regarde avec terreur son prochain ; leurs visages sont comme enflammés. — 9. Voici que le jour de Dieu leur arrive, un jour cruel avec une fureur et une violente colère, pour transformer leur terre en désert et en exterminer les pécheurs. — 10. Même les astres de leur ciel et leurs constellations ne feront plus briller leur lumière, leur soleil sera obscurci à son lever et leur lune ne répandra pas d'éclat. — 11. Et je demanderai compte aux habitants de leur contrée de leur méchanceté et aux coupables de leurs péchés ; je ferai cesser l'orgueil des impudents ; et l'insolence des tyrans je l'abaisserai. — 12. Je rendrai leurs hommes plus rares que l'or fin, et les humains d'entre eux plus que les chatons d'Ofir. — 13. C'est pourquoi j'ébranlerai le ciel contre eux, et leur terre sera soulevée de la place qu'elle occupait par la fureur du Maître des armées au jour de sa violente colère. — 14. Alors ils seront comme les gazelles pourchassées et comme des brebis que personne n'assemble. Chacun se tournera vers son peuple et chaque fraction fuira vers son pays. — 15. Quiconque aura été rencontré sera transpercé et quiconque se sera joint (aux habitants) tombera sous l'épée. — 16. Leurs enfants seront hachés en leur présence, leurs maisons seront saccagées et leurs femmes

1) Ou bien : il a préposé des chefs à l'armée.

chants ne sera jamais appelée à commander; — 21. donc préparez pour ses enfants une boucherie parce qu'ils se sont attachés aux péchés de leurs pères, de peur qu'ils ne se lèvent pour hériter du pays et remplir de villes la surface du monde. — 22. Bien plus je me lèverai contre eux, dit le Maître des armées, afin de faire périr le nom de Babel et sa survivance, sa descendance et sa postérité, dit Dieu. — 23. Je la transformerai en repaire de hérissons et en marécages d'eau et je la balaierai avec le balai de la destruction, dit le Maître des armées. — 24. Le Maître des armées a juré en disant : Certes, il en sera comme je l'ai décrété, et cela restera fixé comme je l'ai décidé : — 25. Je briserai Aschoûr dans mon pays, je le foulerai aux pieds sur mes montagnes, afin que son joug cesse de peser sur leurs habitants et son fardeau sur leurs épaules. — 26. C'est le destin arrêté pour toute leur région et c'est la main étendue sur toute leur nation. — 27. Puisque le Maître des armées l'a arrêté, qui le ferait échouer ? Et sa main étendue, qui la détournerait?

28. Dans l'année où mourut le roi Aḥaz fut révélé ce qui suit : — 29. Ne te réjouis pas, ô Philistée entière, de ce qu'a été brisé le bâton de celui qui te frappait; car il sortira de la souche du serpent un basilic, et ses fruits deviendront un (dragon) brûlant, ailé[1]. — 30. Et avec lui paîtront les fils des indigents comme les premiers nés (des animaux), et les pauvres reposeront en sécurité, et je ferai mourir ta race par la famine et elle tuera tes survivants. — 31. Gémis dans les places publiques, lamente-toi dans la ville. Et la Philistée entière a tressailli, alors que du nord le massacre s'est avancé comme la fumée et personne ne se sépare d'entre ceux qui étaient convoqués[2]. — 32. Et que répondront les messagers des nations ? Que Dieu repeuplera Sion et que les malheureux de son peuple s'y mettront à l'abri.

1) Après Achaz viendra Ézéchias.
2) Pour suivre l'armée d'Ézéchias contre les Philistins (v. II *Rois*, xviii, 8).

XV

1. Prophétie révélée au sujet de Moab : De même que dans la nuit où a été pillé 'Ar de Moab, il a été réduit en décombres, de même dans la nuit où ont été pillés ses murs, ils ont été réduits en décombres. — 2. Et Moab est monté sur ses temples et sur ses sanctuaires ainsi que les gens de Dîbôn pour pleurer ; ils gémissent sur Nebô et Mêdbâ ; les cheveux de leurs têtes sont arrachés et le poil de leurs barbes enlevés. — 3. Dans les places publiques ils se sont ceints du cilice ; sur les toits et dans les rues chacun gémit, fondant en larmes. — 4. Alors que se sont lamentés les gens de Ḥeschbôn et d'El'âlêh, leur voix a été entendue jusqu'à Yahaṣ; et pour cela les guerriers de Moab crient à cause de l'effroi qu'éprouvent leurs âmes. — 5. Chacun dit : Mon cœur se lamente sur Moab, dont la fuite s'est étendue jusqu'à Ṣô'ar 'Eglat Schelischiyâh ; et sur la côte de Louḥit, on monte en pleurant ; et sur la pente de Ḥôrônayim on est épouvanté par des cris de détresse. — 6. L'eau de Nimrîm est devenue un désert, parce que l'herbe a cessé d'y pousser, que les pâturages ont disparu et qu'il n'y a plus eu aucune verdure. — 7. Et de plus, le reste de ce qui avait poussé et ce qui avait été mis en dépôt chez les (Moabites) dans la vallée de 'Arâbîm, leur ennemi l'a emporté. — 8. Et le cri a fait le tour des frontières de Moab, et leurs gémissements sont parvenus à Eglayim et au puits de 'Elîm. — 9. Et l'eau de Dîmôn a été remplie de leur sang, parce que je ferai dominer sur ses habitants des fléaux et le lion[1] sur les échappés de Moab, ainsi que sur les autres habitants de leur pays.

1) D'après le commentaire, le lion, c'est Nabuchodonosor, ou bien il s'agit réellement de bêtes sauvages.

XVI

1. Ils enverront dans la plaine le souverain de leur pays, des montagnes et de la vallée jusqu'au pays de la communauté de Sion; — 2. ils deviendront comme un oiseau qui s'envole ou comme un nid abandonné, et les gens des villages de Moab passeront aussi vers l'Arnôn. — 3. Ils demanderont (aux Israélites): « Donnez-nous un conseil; inventez pour nous une ruse; mettez votre ombre sur nous pour qu'elle nous cache en plein midi comme la nuit; cachez nos exilés, et ne trahissez pas nos fuyards. — 4. Nos exilés les Moabites demeureront parmi vous; soyez-leur une protection contre le pillard. » Car le querelleur n'existe plus et le pillard a disparu, ainsi que celui qui foulait la terre avec violence, — 5. et le trône sera préparé avec bienveillance et sur lui s'asseoira avec justice dans la tente de David un juge qui recherche le bon droit, qui s'applique à l'équité. — 6. Puisque nous avons appris que l'orgueil de Moab est un grand orgueil et que son orgueil, sa superbe et sa fierté n'étaient pas en rapport avec sa valeur, — 7. c'est pour cela que Moab gémit sur lui-même, tout entier, et ceux de Moab qui sont comparés aux vases de vin, les habitants de Ḥaréset, tu les verras murmurer dans leur affliction. — 8. Parce qu'ont été mis au ban ceux de Ḥeschbôn qui ressemblaient aux grappes de raisin et ceux de Sibmâh, qui étaient comparés au raisin de la vigne, et les rois des nations en ont abattu les meilleurs ceps; et tous sont arrivés jusqu'à Ya'zer, puis ils ont erré dans le désert, et ceux qui se sont échappés se sont répandus et ont passé jusqu'à la mer. — 9. Ils disent tous : C'est pourquoi je pleure, en pleurant Ya'zer, sur ce qui ressemble à la vigne de Sibmâh et je t'arrose de mes larmes, ô Ḥeschbôn, et toi aussi, ô El'âlêh, puisque le (vainqueur) allègre est tombé sur ton peuple, qui te tient lieu de fruits et de semences, — 10. au point qu'ont été bannies la joie et la gaîté de tes montagnes et que dans tes vignes on ne chante plus

et on ne crie plus, et que celui qui pressait le vin dans tes cuves ne le foule plus, parce que l'allégresse a cessé. — 11. C'est pourquoi mes entrailles frémissent, comme vibre le luth, sur Moab et de même mes viscères sur les habitants de Qîr Ḥérés. — 12. Et Moab, lorsqu'il se verra impuissant, se réfugiera vers son sanctuaire, voulant y entrer pour prier, mais il ne le pourra pas. — 13. Telle est la parole que Dieu a révélée jadis au sujet de Moab. — 14. Et maintenant Dieu a dit : Dans trois années comptées comme les années du journalier, la puissance de Moab sera allégée de cette grande multitude et ce qui restera sera petit, mince, sans importance.

XVII

1. Prophétie sur Damas : Damas cessera d'être une ville et sera changée en pays inculte, plein de ruines. — 2. Les villes du pays seront abandonnées comme 'Arô'êr et seront transformées en parcs pour les troupeaux, qui s'y accroupiront sans que personne les effraye. — 3. Les forteresses disparaîtront chez les gens d'Ephraïm, ainsi que la royauté à Damas. Il en sera de ceux qui restent en Aram comme de la puissance des enfants d'Israël, dit le Maître des armées.

4. Il arrivera dans ce temps que la puissance des gens de Jacob s'affaiblira et que la graisse de son corps s'amaigrira. — 5. Il en sera comme lorsqu'on rassemble les grains des épis sur pied et comme si quelqu'un moissonne les épis avec son bras, et comme lorsque le glaneur ramasse des épis dans la Vallée des héros. — 6. Il y restera à grapiller comme après qu'a été dépouillé l'olivier qui conserve deux ou trois baies au sommet d'une branche, ou bien quatre ou cinq aux rameaux de l'arbre fruitier, dit Dieu, le dieu d'Israël. — 7. A ce moment l'homme se confiera à son créateur et ses yeux regarderont vers le Saint d'Israël comme regarde

celui qui espère. — 8. Et il ne se confiera pas aux autels qu'ont fabriqués ses mains, et il ne tournera pas ses regards vers l'œuvre de ses doigts, les bocages et les idoles. — 9. A ce moment, ses villes fortes seront abandonnées, comme l'ont été celles de Ḥôrésch et d'Âmîr que leurs habitants ont quittées à cause des enfants d'Israël et qui sont devenues un désert. — 10. Parce que tu as oublié, ô nation, le dieu de ton salut et que tu ne t'es pas souvenu du soutien de ta force, c'est pourquoi tu plantes des plants de *nu'mân*[1] et tu les fais pousser en ceps étrangers[2]. — 11. Au jour même où tu plantes tu fais germer et le lendemain tu développes la pousse. Mais ce que tu auras développé aboutira au mouvement de la moisson, au jour d'un homme qui se consume, à la douleur d'un homme gravement malade[3].

12. O multitude de peuples nombreux, qui mugissent comme mugissent les mers, et, ô tumulte des nations, qui sont tumultueuses comme le tumulte de la masse d'eau. — 13. Certes, en effet, ils feront du tumulte comme le tumulte de l'eau ; (Dieu) les chassera ; ils s'enfuieront au loin et seront poursuivis comme la paille hachée sur les montagnes en face du vent et comme la poussière sortant du tamis devant l'ouragan. — 14. Ils serviront le soir d'exemple de châtiment et avant l'aurore ils auront disparu. Tel est le lot de ceux qui nous traitent avec injustice et le sort de ceux qui nous pillent.

1) C'est le nom arabe d'une sorte de pavot, qui d'après Ibn Ezra, pousse très vite.

2) S. donne de ce verset deux explications : D'après la première, les plants de *nu'man* désignent le roi d'Aram, et les ceps étrangers les autres nations dont Israël a imploré le secours. D'après la seconde, les plants de *nu'man* et les ceps étrangers représentent les mœurs étrangères adoptées par Israël. Peut-être, dans la première exégèse, les plants de *nu'man* rappellent-ils le nom du général du roi d'Aram, Na'aman (II *Rois*, v, 1).

3) D'après le commentaire, le résultat des fautes des Israélites sera un massacre rapide comparé à la moisson, une défaite et un état de santé désespéré.

XVIII[1]

1. O toi, pays aux régions ombragées, qui es du côté des fleuves de l'Abyssinie, — 2. qui envoies par mer des voyageurs et qui leur fais parcourir la surface de l'eau sur des esquifs de jonc, en disant: Allez, ô messagers rapides, vers le peuple tiraillé et au poil arraché, qui sera redouté à partir de maintenant et désormais, vers le peuple foulé aux pieds, écrasé, dont des gens semblables aux fleuves ont pillé la contrée. — 3. O vous tous qui demeurez dans les régions habitées de toute la terre, comme lorsqu'on élève un étendard sur la montagne, vous le verrez; comme lorsqu'on sonne de la trompette, vous l'entendrez, — 4. parce que Dieu m'a parlé ainsi : « Moi avec mon peuple, je me reposerai; je tournerai mon regard vers ma demeure et je la trouverai comme une chaleur pure après une pluie et comme un nuage plein de rosée dans la saison chaude de la moisson ». — 5. Et Lui, avant l'approche de la vendange, avant le résultat de la floraison, avant que les fruits ne soient à l'état de verjus, sans être noués et sans être en fleurs, il coupera[2] les branches avec les serpes, et les sarments il les arrachera d'un seul coup. — 6. L'ensemble en sera abandonné aux oiseaux des montagnes et aux animaux de la terre. Les oiseaux y passeront l'été et les animaux de la terre l'hiver. — 7. En ce temps-là, sera amené en cadeau au Maître des armées le peuple tiraillé et au poil arraché, qui sera redouté à partir de maintenant et désormais, le peuple foulé aux pieds et écrasé, dont des gens

1) D'après *Alamanat*, p. 244, qu'il faut compléter par le commentaire de David Kamchi, cette prophétie se rapporte aux temps messianiques : Les Abyssiniens, comme les autres nations, renverront à Jérusalem avec des cadeaux Israël, le peuple opprimé et torturé dont le pays avait été dévasté par les invasions (v. 1-3, 7). Dieu alors se reposera dans son sanctuaire (v. 4). Gog et Magog, qui attaqueront Israël, seront détruits. Le prophète les compare à une vigne qui sera arrachée avant la maturité du raisin (v. 5-6).

2) Litt. : Il leur coupera, c'est-à-dire à Gog et à Magog.

semblables aux fleuves ont pillé la contrée, vers l'endroit du nom du Maître des armées, vers la montagne de Sion.

XIX

1. Prophétie qui a été révélée au sujet des Égyptiens : Voici que Dieu confie à un nuage rapide son ordre pour qu'il parvienne en Égypte; les idoles de l'Égypte seront frappées devant lui, et les cœurs des Égyptiens fondront dans leurs corps. — 2. Et j'agiterai les Égyptiens les uns contre les autres, au point que parmi eux l'homme combattra son frère, à plus forte raison son ami, ou les habitants d'une ville ceux d'une autre, un royaume un autre. — 3. Et leurs esprits s'useront dans leurs corps et j'anéantirai leur intelligence; alors ils consulteront les idoles, les astrologues, les nécromanciens et les devins. — 4. Je livrerai les Égyptiens entre les mains d'un maître dur, et un roi puissant les dominera; ainsi a dit le Seigneur, le Maître des armées. — 5. L'eau de leur mer sera absorbée et leur fleuve tarira et se desséchera. — 6. Leurs fleuves s'épuiseront, les canaux endigués s'appauvriront et se dessécheront; les joncs et les roseaux cesseront de pousser; — 7. de même les écluses qui sont sur le canal et sur son rivage. Toute sa semence se desséchera au point qu'elle sera emportée et deviendra introuvable. — 8. Les pêcheurs seront affligés, tous ceux qui jettent leur hameçon dans le canal s'attristeront et ceux qui tendent leurs filets sur la surface de l'eau seront réduits à chômer. — 9. Et seront déçus ceux qui travaillent le lin et ceux qui le peignent, ainsi que les tisseurs de *kartas*. — 10. Ainsi les marais où il pousse seront appauvris, et tous ceux qui travaillaient aux digues se feront chacun un étang à part. — 11. Puisque les chefs du pays de Ṣô'an ont été des sots, eux les sages qui avaient donné à Pharaon un conseil absurde, comment lui diriez-vous : Nous sommes les fils des

sages, et toi tu es le fils des rois de l'antiquité ? — 12. Où sont tes sages maintenant, pour qu'ils t'informent ? Savent-ils ce qu'a décrété le Maître des armées sur l'Égypte ? — 13. Les chefs de Ṣô'an ont été des sots, les chefs de Nôf se sont laissés tromper, et les soutiens de leurs tribus ont égaré les Égyptiens. — 14. Dieu a répandu[1] en eux un esprit de trouble, au point qu'ils ont égaré les Égyptiens dans tous leurs actes, comme l'ivrogne s'égare dans son vomissement. — 15. Il n'y aura pas pour eux d'œuvre que puisse accomplir celui qui est comparé à la tête ou à la queue, au cœur (de l'arbre) ou au rameau.

16. Et dans ce jour, les Égyptiens seront comme les femmes ; ils s'effraieront et ils trembleront devant le mouvement de la puissance que le Maître des armées agitera sur eux. — 17. Les régions de Juda donneront aux Égyptiens le vertige, tous ceux à qui elles seront mentionnées trembleront à cause de l'arrêt que le Maître des armées prononcera sur eux.

18. A ce moment, il y aura cinq villes dans le pays d'Égypte qui s'entretiendront dans la langue de Canaan, qui jureront par le nom du Maître des armées et dont l'une s'appellera la ville d'Al-Hars[2].

19. Et à ce moment il y aura un autel pour Dieu au milieu du pays d'Égypte et une stèle sur ses frontières en l'honneur de Dieu. — 20. Ils seront tous deux un signe et un témoignage pour le Maître des armées dans le pays des Égyptiens ; et lorsqu'ils crieront vers Dieu à cause des oppresseurs, il leur enverra un sauveur et un défenseur, et les délivrera. — 21. C'est ainsi que Dieu se fera connaître à eux ; ils le connaîtront donc à ce moment, lui rendront hommage au moyen de sacrifices et d'offrandes, ils feront des vœux à Dieu et les accompliront. — 22. Dieu guérira alors les Égyptiens après les avoir frappés ; puisqu'ils seront revenus à lui, il les prendra en pitié et leur pardonnera.

1) Litt. : « a mélangé », comme on coupe le vin par l'eau.

2) S. a-t-il seulement reproduit le mot du texte hébreu, ou bien faut-il lire *al-hadm* = de la destruction ?

23. Et à ce moment il y aura une grande route d'Égypte en Mésopotamie. Ils entreront les uns chez les autres et les Égyptiens obéiront aux Mésopotamiens.

24. Et à ce moment les hommes d'Israël seront en tiers avec les Égyptiens et les Mésopotamiens, et par eux sera la bénédiction sur la terre, — 25. comme les a bénis le Maître des armées en disant : Bénis soient ceux des Égyptiens qui sont mon peuple, ceux des Mésopotamiens qui se reconnaissent comme mes créatures, et mes élus, tous les Israélites.

XX

1. Dans l'année où Tartân entra à Aschdôd, alors que, envoyé par Sargôn, roi de la Mésopotamie, il l'avait attaquée et conquise, — 2. en ce temps, Dieu parla à Isaïe, fils d'Amôṣ en ces termes : « Va, délie pour un temps le sac de tes reins et retire ta bottine pour un moment de ton pied. » Il agit ainsi et marcha nu, déchaussé. — 3. Dieu dit : De même que mon serviteur Isaïe a marché un certain temps nu et déchaussé, de même il y aura pendant trois années des signes et des prodiges au sujet des Égyptiens et des Abyssins. — 4. C'est ainsi que le roi de la Mésopotamie emmènera leurs captifs et leurs exilés, jeunes et vieux, nus, déchaussés et ayant découvertes les parties naturelles et honteuses. — 5. Alors seront broyés et déçus ceux qui avaient mis leur espérance dans l'Abyssinie, leur gloire dans les Égyptiens. — 6. Et les gens de cette île[1] diront en ce temps : Voilà donc ce qu'est devenu notre appui vers lequel nous nous étions réfugiés pour être secourus, afin d'échapper à la puissance du roi de la Mésopotamie. Comment donc échapperons-nous nous-mêmes ?

1) C'est-à-dire Israël.

XXI

1. Prophétie du rivage de la mer : Un événement, semblable aux tourbillons qui s'avancent dans la plaine de sable, arrivera du désert, d'une région redoutable. — 2. Ses habitants disent : « Nous avons été informés d'une grave prédiction, à savoir : Le traître sera trahi et le pillard sera pillé. Montez, ô habitants du Khoûzistân, et assiégez, ô Mèdes. Maintenant tous (les cris de) : Gare! je les ai supprimés. — 3. C'est pourquoi le tremblement s'est répandu dans mes reins ; j'ai été saisi par une douleur comme en éprouve la femme qui accouche ; mon ouïe a été troublée et ma vue a été brouillée. — 4. Ma raison s'est égarée et la terreur m'a atteint, puisque l'aurore de mon amour est devenue pour moi une épouvante. — 5. C'est un peuple dont les tables sont dressées, dont les postes sont disposés, pendant qu'ils mangent et boivent, et que leurs chefs se sont levés et ont oint le roi d'entre eux. » — 6. Ainsi a dit Dieu à notre sujet : Allez, placez pour vous une sentinelle qui vous informe de ce qu'elle verra. — 7. Nous l'avons donc placée et elle a vu des chevaux et des couples de cavaliers, tandis que d'autres étaient montés sur des ânes ou sur des chameaux, et elle a prêté l'oreille avec beaucoup d'attention. — 8. Alors le lion l'a interpellée en disant : Au poste de Dieu je me tiens sans cesse toute la durée du jour et dans mon lieu d'observation je me place toute la durée de la nuit. — 9. Or voici qu'un homme à cheval s'est avancé, ayant derrière lui un couple de cavaliers. Il m'a adressé la parole et a dit : Babel est tombée comme elle est tombée et les idoles taillées de ses habitants ont été brisées et jetées à terre. — 10. Elle est devenue comme un blé foulé aux pieds ou comme le grain de l'aire. Ce que j'ai entendu du Maître des armées, du Dieu d'Israël, je vous l'ai annoncé [1].

1) Ce paragraphe traite évidemment de la chute de Babylone (appelée rivage de la mer) sous les coups des Élamites. Les Babyloniens ont été informés de leur arrivée et les voient déjà, sûrs de leur victoire, manger et boire et élire un

11. Prophétie sur les gens de Doumâh. Ils disent : On demande à notre sujet de la montagne de Sê'ir : O gardien, informe-nous combien il s'est écoulé de la nuit, et combien il en reste encore. — 12. Le gardien a répondu : Votre jour et votre nuit sont terminés tous deux. Quel que soit le projet que vous ayez poursuivi, renoncez-y et venez.

13. Prophétie sur les Arabes : Est-il bon que vous fassiez passer la nuit à vos hôtes dans la forêt, ô fils de Dedan? — 14. Sans que vous veniez avec de l'eau à la rencontre de l'altéré, vous, ô habitants de la région de Teymâ, vous offrez la nourriture au fugitif[1]. — 15. Ne savez-vous pas que c'est devant l'épée qu'il ont fui, devant l'épée aiguisée, l'arc tendu et le poids de la guerre. — 16. Ainsi m'a dit Dieu : Dans une année comptée comme les années du journalier, tous les grands de Kédar périront. — 17. Et il restera un petit nombre de leurs archers et leurs héros diminueront comme a dit le Seigneur, Dieu d'Israël.

XXII

1. Prophétie sur la Vallée de la révélation[2] : On dit à ses habitants : Qu'avez-vous ici, que vous soyez montés tous sur les toits? — 2. Et comment la ville considérable est-elle devenue comme une ville bruyante remplie de tumulte, tandis que vos morts ne sont pas terrassés par l'épée, ni tués dans la bataille? — 3. Tous tes chefs se sont enfuis ensemble, au point qu'un seul arc a suffi à les faire prisonniers; tous les tiens qui se trouvaient là ont été faits prisonniers et se sont sauvés au loin. — 4. C'est pourquoi

roi pour remplacer celui de Babylone. Sur l'ordre de Dieu, les Israélites ont placé une sentinelle, et celle-ci reçoit d'un prophète la nouvelle apportée par un cavalier que Babylone est tombée.

1) D'après le Midrasch, les Arabes auraient offert aux Israélites fugitifs de la nourriture sans leur donner à boire, afin de les faire mourir par la soif.

2) C'est-a-dire Jérusalem.

j'ai dit : Éloignez-vous de moi pour que je pleure amèrement, et n'insistez pas pour me consoler du malheur de la communauté de mon peuple. — 5. Car c'est un jour de tumulte, d'écrasement et de trouble pour Dieu, le Maître des armées, dans (Jérusalem), la Vallée de la révélation. Ses murs se sont ébranlés et on s'appuie sur les montagnes. — 6. Les habitants du Khoûzistân y ont apporté leurs carquois, avec les chevaux de leurs guerriers et de leurs cavaliers ; et sur ses murs ils ont fait paraître leurs boucliers. — 7. Les meilleures de tes demeures sont remplies de chars, et ils mettent des gardes aux portes. — 8. Lorsqu'a été enlevé le voile des gens de Juda, vous vous êtes tournés vers les armes de l'arsenal, — 9. et lorsque vous avez vu combien les brèches de la ville de David sont nombreuses, vous avez réuni l'eau du réservoir inférieur pour les réparer. — 10. Vous avez fait le relevé des maisons de Jérusalem, vous en avez abattu quelques-unes pour fortifier la muraille avec leurs pierres, — 11. et vous avez construit un bassin entre les deux murs avec l'eau de l'ancien réservoir; mais vous n'avez pas fait attention à Celui qui l'a fait et vous n'avez pas vu de loin Celui qui l'a formé. — 12. C'est pourquoi Dieu, le Maître des armées, a appelé en ce jour des gens pour pleurer, pour prendre le deuil, pour s'arracher les cheveux et pour ceindre les cilices. — 13. Or, voici que quelques-uns d'entre eux (se livraient) à la joie et à l'allégresse, immolaient du gros et du menu bétail, mangeaient de la viande et buvaient du vin, en disant : Mangeons et buvons, car nous mourrons demain. — 14. Aussi le Maître des armées m'a-t-il révélé que ce péché ne vous sera pas pardonné jusqu'à votre mort; le Seigneur, le Maître des armées l'a dit.

15. Voici ce qu'a dit le Seigneur, le Maître des armées : Pars, va vers cet intendant, vers Schebnâh qui est préposé au palais du roi, — 16. et dis-lui : Qu'as-tu (à faire) ici, qu'as-tu (à faire) ici pour t'être attaché à cette (maison), comme si tu y avais taillé ton sépulcre, ô toi qui tailles dans les hauteurs ton sépulcre, toi qui traces dans le roc ta demeure? — 17. Dieu te secouera comme

secoue un homme fort, et il t'enveloppera. — 18. Il te fera tourner, comme une balle (qu'on lance) sur un sol d'une vaste étendue. C'est là que tu mourras, et auparavant tes chars d'honneur y deviendront pareils à ce qu'il y a de plus méprisable dans la maison de ton maître. — 19. Je te chasserai de tes fonctions, et je te renverserai de ton poste. — 20. Lorsque ce moment sera arrivé, j'appellerai mon serviteur Elyâḳîm fils de Ḥilḳiyyâh. — 21. Je le revêtirai de ta tunique, je le ceindrai de ta ceinture, je mettrai dans sa main ta puissance; il deviendra dès lors un guide pour les habitants de Jérusalem et pour le reste du peuple de Juda. — 22. Puis je mettrai dans sa main la clef de la maison de David. S'il ouvre, aucun autre ne fermera; s'il ferme, personne excepté lui n'ouvrira. — 23. Il sera comme la cheville enfoncée dans un endroit solide, comme un trône glorieux pour la maison de son père. — 24. A cette (cheville) seront suspendus les ornements les plus considérables de la maison de son père, ceux des petits et ceux des grands, depuis ceux du vulgaire jusqu'à ceux des prêtres, dépositaires des bassins sacrés, et ceux des lévites, qui chantent les louanges de Dieu. — 25. Ceci est un temps, dit le Maître des armées, où la première cheville qui avait été enfoncée dans un endroit solide, cédera, se brisera et tombera, et la charge qu'elle soutenait sera détruite, ainsi que Dieu l'a dit.

XXIII

1. Prophétie sur Tyr. (Le prophète) dit : Lamentez-vous, ô habitants des vaisseaux de la mer, parce que les demeures (de Tyr) ont été pillées, et vous ne pouvez plus y entrer. C'est de la région de Chypre que la (catastrophe) a fondu sur eux. — 2. Donc, arrêtez-vous, ô habitants de ses îles, ô marchands de Sidon et navigateurs de la mer, qui l'aviez remplie. — 3. Par la grande mer on y apportait les récoltes du Nil, des semences de ses canaux

et de ses produits; Tyr était ainsi devenue le marché des nations. — 4. Les gens de Sidon ont été honteux de la mer, la ville maritime la plus puissante a semblé leur dire : Je n'ai pas été dans les maux, je n'ai pas enfanté; je n'ai pas formé parmi vous de jeunes gens, ni élevé de jeunes filles. — 5. Tout comme si la nouvelle était un malheur pour eux, les Égyptiens trembleront en apprenant le sort de Tyr. — 6. Passez sur la mer; lamentez-vous, ô habitants des îles, — 7. en disant : O ville brillante, est-ce par une habitude des temps anciens que vos pieds vous conduisent vers un lieu éloigné pour y habiter? — 8. Et lorsqu'on demandera : Qui a lancé ce décret contre Tyr la victorieuse, dont les commerçants étaient des princes, dont les trafiquants étaient les grands de la terre? — 9. On répondra que le Maître des armées l'a décrété pour avilir la dignité de tous ses chefs et pour abaisser tous ses grands. — 10. Il a dit : Traverse ton pays avec rapidité comme l'eau d'un canal; car, ô communauté maritime, tu n'as plus de ceinture pour t'en revêtir. — 11. Dieu, en étendant la main sur la mer, a fait trembler ses royaumes et a ordonné, au sujet de la terre de Canaan, d'en exterminer les puissants. — 12. Il a dit : Tu ne te réjouiras plus au son des instruments, ô (ville) opprimée, ô communauté de Sidon! Lève-toi, passe vers Chypre, et là encore tu ne trouveras pas le repos. — 13. Et console-toi en pensant que le pays des Chaldéens a été envahi par ce peuple qui n'aurait pas dû exister, par les Assyriens, qui ont transformé la Chaldée en déserts, en ont dressé les forteresses, saccagé les maisons et en ont fait un monceau de ruines. — 14. Gémissez, ô habitants des vaisseaux de la mer, puisqu'a été pillé le pays de votre puissance.

15. Or, quand arrivera ce temps, Tyr sera ruinée pendant soixante-dix ans comme la durée de la vie d'un roi; et après soixante-dix ans, elle jouera du luth comme une courtisane qui a été oubliée. — 16. Elle prendra le luth, fera le tour de la ville, embellira sa mélodie, chantera beaucoup pour se rappeler au souvenir. — 17. Et après soixante-dix ans, Dieu se souviendra

des Tyriens et les ramènera à leur commerce; ils approvisionneront tous les royaumes de la terre qui font face à leur région. — 18. Ensuite leur commerce et leurs profits seront consacrés au Maître des armées; ils ne seront ni thésaurisés ni réservés, mais ils appartiendront à ceux qui séjournent devant Dieu, pour qu'ils en mangent et soient rassasiés, et qu'ils se couvrent de beaux vêtements.

XXIV

1. Certes Dieu livrera à l'ennemi cette contrée et la (lui)
ouvrira, en changera la face et en dispersera les habitants. — 2.
(Tous) deviendront égaux, l'homme du commun et l'homme distingué, l'esclave et son maître, la servante et sa maîtresse, l'acheteur et le vendeur, l'emprunteur et le prêteur, le créancier et son
débiteur, — 3. parce que le pays sera (entièrement) livré et pillé;
Dieu a prononcé cette parole. — 4. Ses habitants ont été attristés
et abattus, sa population a été mise au ban et avilie, et les chefs
de la nation ont été brisés, — 5. parce que leur pays s'était souillé
sous eux, qu'ils avaient transgressé les lois, violé les prescriptions et rompu le pacte éternel. — 6. C'est pourquoi l'imprécation
a dévoré les plus nobles de ses habitants, au point que ses demeures sont devenues désertes; c'est pourquoi ceux qui y séjournaient ont été enlevés et il n'est resté de leurs hommes qu'un
petit nombre. — 7. Les possesseurs du moût se sont attristés, les
propriétaires des vignes ont été brisés, et tous ceux qui avaient
le cœur heureux ont gémi. — 8. La joie des tambours a cessé, le
bruit des mandolines s'est arrêté et la joie de la cithare s'est
évanouie. — 9. On ne boira pas de vin en chantant, et la liqueur
sera amère pour celui qui la boira. — 10. Les gens de la ville frivole ont été brisés, ses demeures ont été closes, de sorte qu'on
n'y entre plus. — 11. On a poussé des cris sur les places publiques

à cause du vin; toute joie a disparu et l'allégresse du pays a été bannie. — 12. Il n'est resté dans la ville que la dévastation, et la désolation en écrase les quartiers. — 13. Il ne reste ainsi que quelques-uns au milieu de cette contrée, parmi ce peuple, comme (ce qui reste) lorsqu'on secoue l'olivier, ou comme des grappillons, lorsque la vendange est terminée. — 14. Ceux-là élèveront alors la voix, ils glorifieront la puissance de Dieu et exulteront du côté des mers. — 15. C'est pourquoi célébrez Dieu au moment où apparaîtra sa lumière! Même ceux qui sont dans les îles de la mer rendront grâce au nom de Dieu, du Dieu d'Israël.

16. Des extrémités de la terre nous avons entendu des glorifications que les justes aiment (à proférer), puis nous avons dit : O misère! ô malheur! Un temps viendra où les traîtres seront trahis, où les trompeurs seront trompés. — 17. Il y aura l'effroi, les fosses et les filets contre les habitants de la terre. — 18. Alors celui qui aura fui au bruit causé par l'effroi tombera dans une fosse; s'il remonte de la fosse, il sera pris dans un filet; car les fenêtres du ciel ont été ouvertes et les fondements de la terre ont été ébranlés. — 19. Elle a été broyée en partie, en partie réduite en poussière, et en partie elle a fléchi. — 20. Et parmi ses habitants il y en a qui ont vacillé comme l'ivrogne; d'autres ont été secoués comme la hutte du gardien; d'autres portent le poids de leur péché et ne pourront plus se relever. — 21. A ce moment Dieu demandera compte aux armées du ciel dans les hauteurs et aux rois de la terre dans les profondeurs. — 22. Ils seront tous réunis captifs dans la prison; on fermera sur eux les verrous, et après un long temps on se ressouviendra d'eux. — 23. Les adorateurs de la lune seront confus, les adorateurs du soleil seront déçus, lorsqu'apparaîtra la royauté du Maître des armées dans le pays de Sion et de Jérusalem et que la gloire brillera en face de ses docteurs.

XXV

1. La nation dira : Dieu, tu es mon Maître, j'exalterai ton nom
et je te remercierai, puisque tu as fait les prodiges et que le
décret arrêté par toi longtemps à l'avance est devenu une vérité
confirmée, — 2. puisque tu as transformé les villes des infidèles
en décombres, les forteresses en ruines; quant à leurs châteaux
forts, ils font partie de leurs villes qui ne seront jamais rebâties.
— 3. C'est pourquoi des tribus puissantes t'honoreront, et les
gens du pays des nations redoutables te craindront. — 4. Car tu
as été une force pour le pauvre, un refuge pour le malheureux
dans son affliction, comme l'abri contre l'averse, comme l'ombre
contre le vent brûlant; tandis que le dessein des méchants ne res-
semble qu'à une chute d'eau (qui s'écoule) de la surface d'un
mur. — 5. Par contre, comme un vent brûlant dans un désert,
ainsi tu chasseras les clameurs des étrangers, et, ainsi qu'une
sécheresse à l'ombre d'un nuage, apparaîtra la défaite des op-
presseurs.

6. Alors le Maître des armées préparera pour tous les peuples
qui s'avanceront vers cette montagne une boisson (composée)
d'huiles et de lies, à savoir d'huiles liquéfiées et de lies purifiées,—
7. par lesquelles il détruira sur cette montagne les faces envelop-
pées, cachées par des voiles à toutes les tribus, ainsi que celles
qui se dérobent à tous les peuples. — 8. Il fera disparaître la mort
accidentelle d'une manière absolue, et Dieu essuiera ces larmes
de tous les visages, et la honte qu'on avait de son peuple, il la
fera disparaître de toute la terre, comme Dieu l'a dit.

9. Et le peuple dira en ce jour : Voici que notre Maître, en qui
nous avons mis notre espoir, nous a secourus; c'est un maître en
qui nous devons espérer encore, afin d'être réjouis et mis en al-
légresse par son secours. — 10. Lorsque l'ordre de Dieu sera des-
cendu sur cette montagne, les peuples seront broyés sous elle,
comme est broyée la paille dans le fumier. — 11. Et il étendra sa

puissance au milieu d'eux, comme le nageur étend sa main pour nager, et il abaissera leur orgueil malgré les ruses qu'ils trament de leurs mains. — 12. Et leurs forteresses, et leurs murs imprenables, Dieu les abattra et les abaissera et les fera descendre jusqu'à terre, jusque dans la poussière.

XXVI

1. A ce moment, on entonnera cette glorification dans le pays de Juda; on dira : Certes nous avons une ville forte, sur les murs et les remparts de laquelle Dieu a placé le secours. — 4. Ouvrez les portes; que la nation juste, gardienne de la foi, y entre. — 3. Pour des créatures qui s'appuient sur toi tu conserves la paix, ô (dieu de la) paix, parce qu'ils se sont fiés en toi. — 4. Et ils diront ainsi : Fiez-vous en Dieu à tout jamais, car c'est sur le Dieu éternel que s'étayent les mondes. — 5. Voici qu'il a abattu les habitants des hauteurs et les villes imprenables, qu'il les a abaissées, les a fait descendre jusqu'à terre et leur a fait toucher la poussière; — 6. les pieds les ont foulées, même les pieds et les jambes des pauvres, — 7. (pour en faire) en faveur du juste un chemin droit; ô Dieu de droiture, tu as réglé ainsi la voie des justes. — 8. Et aussi, (guidés) par tes décisions, ô Maître, nous avons espéré en toi; ton nom et ton souvenir forment le désir de nos âmes. — 9. Chacun dira : Mon âme soupire après toi la nuit; et mon souffle dans mon corps te recherche le jour; car tes décisions, telles qu'elles sont sur la terre, les meilleurs habitants du monde ont appris à en reconnaître l'équité. — 10. Quant au méchant, si parfois il est traité avec douceur, il n'apprend pas à reconnaître l'équité (de Dieu); là où ses arrêts sont justes, il les déclare injustes, et il ne voit pas la puissance de Dieu comme il devrait la voir. — 11. O notre Maître, ceux qui ne voient pas ta puissance élevée, regarderont

et ils seront confus devant l'envie que le peuple portera à tes élus, et le feu aussi dévorera tes ennemis. — 12. Et tu affermiras pour nous la paix, comme jadis tu as pourvu à tous nos besoins.

13. O Dieu, ô notre Maître, alors que nous avions pour rois d'autres seigneurs que toi, nous avons toujours célébré ton nom seul, — 14. tandis qu'eux sont des cadavres qui ne revivront pas, des morts qui ne se relèveront pas; aussi les as-tu châtiés et exterminés et tu as anéanti d'eux tout souvenir. — 15. Tu es revenu à la charge contre les peuples, ô Maître, comme tu l'as fait, en manifestant ta puissance, et tu as éloigné les méchants jusqu'aux extrémités de la terre.

16. O Dieu, des gens t'ont célébré dans la détresse; ils ont versé de douces prières, lorsque tu les as châtiés. — 17. Ils ont dit : Comme une femme enceinte, près d'enfanter, souffre et crie par suite des douleurs de l'accouchement, ainsi nous avons été devant toi, ô notre Maître. — 18. Nous avons semblé porter, souffrir et mettre au monde du vent; pourtant nous n'avons pas fait des peuples de la terre nos libérateurs et les habitants du monde n'ont pas joué ce rôle pour nous. — 19. Mais nous te demandons que les cadavres de ton peuple soient ressuscités et que leurs corps se relèvent quand tu diras : Réveillez-vous et chantez, ô habitants de la poussière. Et alors ta rosée sera la rosée des fleurs, et tu jetteras vers la terre ceux qui doivent périr.

20. Va, ô mon peuple, entre dans tes chambres, ferme ta porte derrière toi; cache-toi pour un moment, pour un clin d'œil, jusqu'à ce que la colère divine t'ait dépassé. — 21. Voici que Dieu lancera de son ciel un ordre pour punir une partie des habitants de la terre à cause de leurs péchés, et alors la terre mettra à nu leurs iniquités et elle ne couvrira plus leurs victimes.

XXVII

1. C'est là le moment où Dieu punira avec son épée puissante, grande et forte, celui qui ressemblait au serpent allongé parmi les serpents qui se tiennent en travers, ainsi qu'à celui d'entre eux qui est replié et tortueux, et où Dieu tuera celui qui est pareil au monstre qui est dans la mer.

2. Dans ce temps il conviendra que vous vous adressiez à la nation pareille au cep qui donne le vin, et vous lui ferez connaître ce qui suit : — 3. Moi, Dieu, j'en suis le gardien et à chaque instant je l'abreuve de boisson; je la surveille nuit et jour, de peur qu'on ne la confie à quelqu'un — 4. dont les péchés m'obligeraient à la combattre comme le feu combat les épines et les ronces, alors que je n'avais ressenti aucune colère contre elle, et il ne s'en faudrait que d'un pas pour que je la consumasse en entier; — 5. à moins qu'il ne s'attache de nouveau à ma puissance, en agissant avec intégrité envers moi, puis en tâchant que la nation agisse intègrement envers moi. — 6. Alors ceux qui viendront prendront racine en Jacob; ils fleuriront et s'épanouiront en Israël et ils rempliront de végétation la surface du monde habité. — 7. Ils reconnaîtront que Dieu ne les a pas frappés comme il a frappé ceux qui les frappaient et qu'il ne les a pas tués comme ont été tués ceux d'entre (les ennemis) qui ont été tués. — 8. Mais c'est seulement en combattant (la nation) avec mesure dans son pays[1], qu'il l'a écartée par ses vents violents au jour (où ils soufflent) du sud. — 9. C'est pourquoi, par le moyen suivant le péché des gens de Jacob sera pardonné, et ceci sera le fruit de la cessation de leurs fautes : qu'ils dispersent les pierres des autels des faux dieux comme des pierres calcaires et que ni les bocages ni les statues ne sub-

1) Ou peut-être : C'est seulement dans la mesure où la nation a lutté (contre Dieu) dans son pays.

sistent plus. — 10. Alors les villes fortifiées de leurs ennemis deviendront une solitude et leurs demeures seront délaissées et abandonnées comme le désert; les animaux y paîtront et s'y accroupiront, de sorte que les rameaux en disparaîtront. — 11. Lorsque les pousses en seront desséchées, elles se briseront, de sorte que les femmes viendront les ramasser. Et, parce qu'ils sont une race sans intelligence, leur auteur n'aura pas pitié d'eux et leur créateur ne leur fera pas grâce. — 12. A ce moment, Dieu les secouera depuis les tourbillons de l'Euphrate jusqu'au Wâdî 'l-ʿArîsch, et vous, vous serez ramassés un à un, ô fils d'Israël. — 13. C'est le moment où l'on sonnera de la grande trompette, afin que ceux qui sont perdus dans le pays de la Mésopotamie et les exilés dans la terre d'Égypte reviennent; ils se prosterneront devant Dieu sur la montagne sainte, à Jérusalem.

XXVIII

1. Malheur à ceux qui portent la couronne orgueilleuse des gens ivres d'Ephraïm, le bandeau fragile et la parure de gloriole posés sur les têtes des hommes fiers de leurs parfums et adonnés au vin! — 2. Dieu lancera contre eux un décret et un châtiment violents et énergiques, pareils à l'averse de grêle, à l'ouragan mortel et au torrent d'eau abondante, qui emporte tout, qu'il fait descendre à terre avec force, — 3. au point que les couronnes des orgueilleux, des gens ivres d'Ephraïm seront foulées aux pieds — 4. et que le bandeau fragile et la parure de gloriole qui étaient sur les têtes des hommes fiers de leurs parfums, deviendront comme un fruit mûri avant l'été, qui, à peine aperçu par quelqu'un, est avalé rapidement par lui dès qu'il le tient dans sa main. — 5. A ce moment, l'ordre de Dieu sera une couronne magnifique et un bandeau éclatant pour le reste de son peuple, —

6. il inspirera la justice à celui qui siégera pour rendre la justice et donnera la force à celui qui repoussera la guerre loin de la cité.

7. Ceux-ci également ont chancelé par le vin et se sont égarés par les liqueurs enivrantes, prêtres et légistes; ils se sont trompés à cause des boissons fermentées, ont péri pour avoir trop bu et se sont égarés par toutes les liqueurs enivrantes; ils ont erré même pour ce qui tombe sous la vue, à plus forte raison quand il s'agissait d'émettre une consultation. — 8. Toutes leurs tables sont remplies de vomissements et d'immondices; aucun endroit n'en est exempt. — 9. Qui d'entre eux enseignera la science, ou fera comprendre les récits du passé, puisqu'ils sont comme s'ils venaient d'être sevrés du lait, éloignés des mamelles? — 10. Ils placent une prescription en face d'une prescription, un jugement vis-à-vis d'un jugement, un peu de ceci comme un peu de cela, — 11. comme si c'était en langue barbare ou dans un idiome étranger qu'ils adressaient la parole à cette nation, — 12. eux à qui il a été dit : Donnez à l'homme fatigué ce repos et ce bien-être. Mais ils n'ont pas voulu entendre. — 13. La parole de Dieu s'est transformée à leurs yeux : l'ordre n'est plus un ordre, la défense une défense, la promesse une promesse, la menace une menace, ceci et cela sont considérés comme peu de chose, afin qu'ils marchent, trébuchent, tombent à la renverse, soient pris dans des lacs et dans des filets. — 14. C'est pourquoi écoutez la parole de Dieu, hommes frivoles, et vous surtout, princes de ce peuple qui est à Jérusalem! — 15. Certes vous avez dit : Nous avons conclu un pacte avec la mort, nous avons fait un accord avec la tombe, et le courant qui déborde, lorsqu'il passera, ne nous atteindra pas, puisque nous avons fait du mensonge un lieu de refuge et que nous nous sommes abrités sous la fausseté. — 16. C'est pourquoi Dieu dit : Voici que moi je fonde en Sion une pierre qui est une pierre de taille, dans l'angle solide d'un palais construit là où celui qui croit ne se hâtera pas[1]. —

1) Parce qu'il se sentira en sécurité.

17. Et je rendrai la justice pareille au cordeau pour mesurer, et l'équité pareille au fil à plomb pour niveler; alors la grêle emportera le refuge du mensonge et l'abri de la fausseté sera entraîné par l'eau. — 18. Alors sera brisé votre pacte conclu avec la mort, et votre accord avec la tombe ne tiendra plus; et le courant qui déborde, lorsqu'il passera devant vous, vous broyera. — 19. Au début de son passage, il vous saisira, puis il passera devant vous quotidiennement, jour et nuit, et il n'y aura que terreur pour ceux qui expliqueront cette nouvelle. — 20. Car le tapis est devenu trop court pour qu'on puisse s'y étendre, et la couverture trop étroite pour qu'on puisse s'y blottir. — 21. Maintenant, ainsi qu'il a fait sur la montagne de Perâṣîm, Dieu se lèvera contre ces gens-là et comme il a fait dans la vallée de Guib'ôn, il les fera trembler; il accomplira sur eux ses œuvres, contraires à sa coutume, et il exécutera sur eux ses actes, étrangers à ses habitudes. — 22. Maintenant ne vous montrez pas frivoles, de peur que vos punitions ne soient accrues, car j'ai entendu annoncer de la part de Dieu, le Maître des armées, un anéantissement et une destruction pour tous les habitants de ce pays. — 23. Mais faites silence et écoutez ma voix ; prêtez l'oreille et écoutez ma parole : — 24. Est-ce que toute la journée le laboureur travaille la terre pour semer, ouvre son champ et le herse? — 25. N'est-il pas obligé d'en égaliser la surface pour répandre de la nielle et du cumin, pour placer le froment à part, l'orge à un endroit marqué et l'épeautre dans des limites fixes, — 26. comme le lui a appris Celui qui le dirige, comme le lui a montré son Maître? — 27. Et parmi les grains il y en a qui ne sont pas broyés par le traîneau et sur lesquels on ne fait pas tourner la roue des chariots, comme la nielle et le cumin, qui sont battus avec un bâton ou avec une verge. — 28. Quant au blé, l'agriculteur, bien qu'il le broie, ne l'écrase pas entièrement, mais il fait passer çà et là la roue de son chariot et de son attelage sans l'écraser. — 29. Cette parole émane du Maître des armées, parce qu'il a montré clairement sa sagesse et multiplié la doctrine.

XXIX

1. O lieu de réunion, lieu de réunion dans la ville où a résidé David, et qui, année par année, est entouré de pèlerins! — 2. Je mettrai la détresse dans le lieu des réunions saintes, il y régnera le chagrin et la tristesse, et alors il deviendra comme le lieu de réunion qui l'a précédé[1]. — 3. Je ferai camper autour de toi des gens comme (s'ils étaient) des habitants, ils t'assiégeront comme s'ils étaient installés et ils établiront contre toi leurs postes. — 4. Et tu seras déprimée au point que tu parleras (comme si ta voix sortait) de terre, que tes paroles s'abaisseront vers la poussière, qu'elles ressembleront au fredonnement du nécromancien ou au chuchotement du magicien. — 5. Ensuite, la masse des étrangers qui passent deviendra comme de la poussière fine et la masse de ceux qui t'effrayent comme une paille qui s'envole. Ce sera subitement et à l'improviste — 6. que le Maître des armées se souviendra de toi, au milieu de coups de tonnerre, des tremblements de terre, de grands bruits, d'ouragans, de tempêtes et de flammes de feu dévorant. — 7. Et comme le rêve d'une vision nocturne, ainsi deviendra la masse de tous les peuples attroupés contre la ville des réunions saintes, de tous ceux qui veulent son malheur et le préméditent, qui la réduisent à l'extrémité. — 8. Et de même que l'affamé dans son rêve croit qu'il mange, puis se réveille avec le ventre vide, et de même que l'homme altéré dans son rêve croit qu'il boit puis se réveille défaillant, avec une soif ardente, ainsi il en sera de la masse de tous les peuples attroupés contre la montagne de Sion.

9. Les gens sont devenus hésitants, ont été stupéfiés et troublés; puis ils sont tombés ivres sans vin, ils ont chancelé sans boisson enivrante, — 10. comme si Dieu avait répandu sur vous un souffle

1) Saadia a pensé vraisemblablement à Silo, l'ancien sanctuaire d'Israël; cf. *Jér.*, VII, 12.

de sommeil profond, par lequel il a fermé vos yeux, c'est-à-dire vos prophètes, et il vous a rendu inaccessibles, les hommes inspirés, c'est-à-dire vos chefs. — 11. Toute la révélation donc vous est devenue chose inconnue comme les histoires contenues dans un livre scellé; si on le présente à quelqu'un qui connaisse bien l'écriture et qu'on lui dise : Lis ceci, il répondra : Je ne le puis, puisque le livre est scellé. — 12. A plus forte raison, si on le présente à quelqu'un qui ne connaît pas bien l'écriture et qu'on lui dise : Lis ceci, il répondra : Je ne connais pas du tout l'écriture.

13. Dieu dit : Puisque ces gens viennent vers moi, qu'ils m'honorent de leurs bouches et de leurs lèvres, tandis que leurs cœurs sont loin de moi et que le respect qu'ils me témoignent devient comme une prescription humaine imposée, — 14. c'est pourquoi moi, j'augmenterai chez eux l'ignorance et l'inintelligence à l'égard des avantages de ce monde, de sorte que la sagesse de leurs sages se perde et que la raison de leurs hommes raisonnables disparaisse.

15. Malheur à ceux qui cachent leurs affaires à leur Maître, qui couvrent leurs desseins, dont les actions sont dans les ténèbres et qui disent : Qui nous voit, qui nous connaît? — 16. Sachez que votre transformation est considérée comme celle de l'argile (entre les mains) du potier. De même que l'objet fabriqué dirait de son fabricant : Il ne m'a pas fabriqué, de même la créature dirait de son Créateur : Il ne m'a pas compris. — 17. Certes, il manque fort peu pour que le Liban soit changé et devienne un Karmel, et que le Karmel soit considéré comme la forêt. — 18. En ce jour, les sourds entendront la parole qui est dans le Livre et, au lieu d'être dans des ténèbres et l'obscurité, les yeux des aveugles verront. — 19. Les modestes se réjouiront davantage en Dieu, et les humbles d'entre les hommes seront dans l'allégresse à cause du Saint d'Israël, — 20. puisque les orgueilleux auront disparu, que les moqueurs seront anéantis et qu'il n'y aura plus d'hommes adonnés à l'iniquité, — 21. qui poussaient au péché les

hommes dans leurs discours, qui créaient des difficultés à ceux qui les exhortaient dans les cités et qui avaient fait dévier l'innocent, au moyen de paroles absurdes.

22. C'est pourquoi, Dieu a dit aussi au sujet de tous les gens de Jacob : De même qu'il a autrefois racheté les fils d'Abraham, ils n'auront pas à rougir dans ce temps-ci et leurs visages ne pâliront pas de honte ; — 23. mais lorsque leurs descendants verront mon œuvre au milieu d'eux, ils sanctifieront mon nom et ils sanctifieront de même le Saint de Jacob et ils craindront le Dieu d'Israël, — 24. et les égarés connaîtront l'intelligence, et ceux qui murmuraient apprendront à s'instruire.

XXX

1. Malheur aux fils rebelles, dit Dieu, puisqu'ils tiennent conseil sans mon assentiment, et qu'ils se choisissent des élus sans mon avis, de façon qu'ils accumulent des péchés sur leurs péchés ; — 2. qui vont pour descendre en Égypte, sans avoir demandé mon ordre, pour se fortifier par la force de Pharaon, pour s'abriter à l'ombre de l'Égypte. — 3. La force de Pharaon sera pour vous une déception, et l'abri à l'ombre de l'Égypte une honte, — 4. tel qu'avait été le sort de leurs chefs à Ṣô'an et celui de leurs messagers lorsqu'ils avaient atteint Bahansâ, — 5. en raison de ce qu'ils se sont révoltés contre moi pour des gens qui ne leur seront pas utiles, puisqu'ils ne sont pas capables d'aider, ni de servir, mais qui leur attireront déception et honte. — 6. Lorsque les bêtes de somme seront chargées dans leurs déserts et que dans un terrain étroit, difficile, viendront ceux d'entre eux qui ressemblent aux lionnes et aux lions et ceux qui sont comparés aux vipères et aux serpents brûlants et volants, ils transporteront sur les dos des ânes leurs ustensiles et sur les bosses des chameaux leurs trésors vers des gens qui ne

leur rendront aucun service. — 7. Or, le secours des Égyptiens sera faiblesse, vanité, absurdité. Voici le nom que je leur ai donné : Certes séjourner chez eux est Rébellion. — 8. Maintenant, va, écris (cette prophétie) chez eux sur une tablette et trace-la dans un livre pour qu'elle reste jusqu'à la dernière génération à perpétuité et pour l'éternité. — 9. Ils sont un peuple rebelle et des fils impies, des fils qui n'ont pas voulu écouter la loi de Dieu, — 10. qui ont dit aux voyants : Ne soyez pas des voyants pour nous, et aux prophètes : Ne nous apportez pas de prophétie vraie; parlez-nous en termes flatteurs et en révélations fallacieuses. — 11. Écartez-vous du chemin, détournez-nous de la voie, et faites disparaître de devant nous la mention du Saint d'Israël. — 12. C'est pourquoi le Saint d'Israël a dit : Puisque vous avez dédaigné cette parole, que vous avez eu confiance dans la violence et dans la perversité, et que vous vous êtes appuyés sur elles, — 13. pour ce motif ce péché sera pour vous comme la brèche qui est béante et croulante dans un mur inaccessible, et qui subitement ou à l'improviste amène la ruine, — 14. car vous serez brisés comme se brise un vase de potier broyé sans pitié, dans les morceaux duquel on ne trouve pas un tesson pouvant servir à retirer le feu d'un foyer, ou à puiser de l'eau dans une citerne. — 15. Car, ainsi avait dit Dieu, le Maître, le Saint d'Israël : C'est par le repentir et par le repos que vous serez secourus, c'est au calme et à la confiance que vous devrez votre force. Vous ne l'avez pas voulu. — 16. Vous avez dit au contraire : « Non, mais nous fuirons sur des chevaux »; c'est pourquoi vous fuirez; « nous chevaucherons sur ce qui est léger »; c'est pourquoi ceux qui vous poursuivent seront légers, — 17. au point que mille d'entre vous seront mis en déroute devant la menace d'un seul et que vous tous vous fuirez devant la menace de cinq, et au point que vous resterez comme une perche sur le sommet d'une montagne, comme un drapeau sur une colline. — 18. Toutefois Dieu n'agira ainsi avec vous que pour vous faire espérer en sa bienveillance, et il ne montrera sa puis-

sance sur vous que pour vous prendre en miséricorde, parce que Dieu est un Maître de justice. Heureux ceux qui espèrent en lui!

19. Et certes toi, ô peuple, tu séjourneras à Sion et à Jérusalem,
et tu ne pleureras plus, puisque Dieu te prendra en grâce, lorsque
tu l'imploreras, et lorsqu'il t'aura entendu, il t'exaucera; —
20. il te donnera comme nourriture les aliments indispensables et
l'eau nécessaire; et celui qui te guide ne se retirera pas de
toi, mais tes yeux regarderont ceux qui te dirigent — 21. et tes
oreilles entendront la parole de ceux qui derrière toi te diront :
Voici le chemin, marchez-y, soit à droite soit à gauche. —22. Donc
si vous déclarez impurs vos idoles d'argent et leur revêtement,
ainsi que vos images fondues en or et leurs ornements, et que
vous les écartiez comme les femmes dans leurs menstrues, en
disant : « Faites-les sortir du milieu de nous » ; —23. alors je ferai
descendre une pluie abondante pour la semence avec laquelle
vous ensemencerez la terre, la nourriture provenant de sa ré-
colte sera grasse et riche et vos troupeaux paîtront à cette époque
dans une vaste prairie. — 24. Et les bœufs et les jeunes ânes
qui labourent le sol mangeront du fourrage fermenté, qui a
été passé par le van et le crible. — 25. Il y aura sur toute mon-
tagne élevée et sur toute colline haute des ruisseaux et des eaux
courantes, au jour du grand massacre et de la chute des tours.
— 26. On se félicitera de ce que la lumière de l'astre blanc de-
viendra pour vous comme la lumière de l'astre ardent et que la
lumière du soleil sera plusieurs fois comme la lumière des sept
jours (de la création) au temps où Dieu pansera la plaie de son
peuple, guérira sa blessure et sa meurtrissure.

27. Voici que l'ange de Dieu s'avance de loin, enflammé de
colère, répandant une forte terreur, ayant les lèvres remplies de
fureur, la langue semblable à un feu dévorant; — 28. son
souffle submergera comme un torrent rapide qui atteint le cou,
et il agitera une partie des peuples par une agitation trom-
peuse et il placera sur leurs joues un frein qui égare. —29. Alors
vous entonnerez un cantique, comme au soir où vous sancti-

fiez la fête, et votre cœur se réjouira comme lorsqu'on marche au son des instruments de musique pour aller à la montagne de Dieu, le soutien d'Israël. — 30. Dieu vous fera entendre l'éclat de sa voix et vous fera voir sa puissance descendant sur (les peuples) dans un emportement de colère, avec une flamme de feu dévorant, amenant la dispersion, lançant l'averse et les grêlons. — 31. Sa voix fera trembler les Assyriens, qui frappaient avec la verge. — 32. Et la punition déterminée que Dieu leur infligera se frayera un passage au son des tambourins et des luths, et il les combattra dans des batailles qui les secoueront. — 33. Certes l'enfer est préparé depuis la veille; il est préparé aussi pour le roi; on l'a creusé et élargi; sa demeure est de feu et de bois en abondance, et l'ordre de Dieu y est enflammé comme un torrent de soufre.

XXXI

1. Malheur à ceux qui descendent en Égypte pour demander du secours et qui se fient aux chevaux; ils ont mis leur confiance dans les chars à cause de leur nombre et dans les cavaliers à cause de leur force, et ils ne se sont pas confiés au Saint d'Israël et n'ont pas recherché Dieu! — 2. Certes lui, il est sage; il leur amènera quelqu'un qui les maltraitera; il ne révoquera pas sa parole, mais s'élèvera contre la maison des méchants et contre le secours des auteurs de l'iniquité, — 3. tandis que les Égyptiens sont des humains et non des Tout-puissants, et leurs chevaux sont chair et non esprit. Dieu étendra sa force, celui qui donne le secours trébuchera, celui qui le reçoit tombera; ils seront anéantis tous ensemble.

4. Voici ce que Dieu m'a dit : Certes, de même que le lion ou le lionceau rugit sur sa proie, alors qu'une troupe de bergers se réunit contre lui; il ne s'effraie pas de leurs cris et ne faiblit pas devant leur multitude; ainsi apparaîtra le Maître des ar-

mées et il protégera la montagne de Sion et ses collines. —
5. Et comme l'oiseau abrite (ses poussins), de même le Maître
des armées veillera sur Jérusalem; il veillera, sauvera, épargnera
et délivrera. — 6. Il dira : Repentez-vous, ô fils d'Israël, vous
qui êtes plongés dans votre défection! — 7. Or, à ce moment-là
tout homme rejettera ses idoles d'argent et ses idoles d'or, les
péchés que vos mains ont fabriqués pour vous, — 8. lorsqu'il
verra que les Assyriens ont succombé par une épée qui n'est
point celle d'un homme, ont été détruits par une épée qui n'est
point d'un mortel; ils se sont enfuis devant elle, leurs élus ont
été anéantis; — 9. épouvantés par là, ceux qui étaient avec eux
semblables aux rochers ont disparu, et leurs chefs, à l'aspect de
ce signe, ont été écrasés; Dieu, qui s'est préparé une fournaise
dans Sion et un foyer ardent dans Jérusalem, l'a dit.

XXXII

1. Le roi ne régnera que pour l'équité et les chefs ne gouver-
neront que pour la justice. — 2. Certes, chacun d'eux deviendra
comme l'abri contre les vents et comme le refuge contre la trombe,
comme des courants d'eau dans un désert et comme l'ombre
d'un grand rocher dans une terre aride. — 3. Les yeux de ceux
d'entre eux qui regardent ne se fermeront pas, et les oreilles des
auditeurs seront attentives.—4. Les esprits des sots comprendront
la science et les langues des bègues prononceront rapidement le
langage éloquent. — 5. On n'appellera plus l'insensé noble,
et l'on ne dira plus de l'avare qu'il est généreux. — 6. Mais on
appellera insensé celui qui dit des folies et dont le cœur conçoit
le mal, qui pratique l'infamie, profère des absurdités contre Dieu,
laisse l'affamé dans l'inanition et prive de breuvage l'homme
altéré. — 7. On appellera inique celui dont les instruments sont
mauvais, qui conseille les abominations, qui fait périr les faibles

par des paroles mensongères et le pauvre lorsqu'il plaide devant la justice. — 8. Mais l'on nommera noble celui qui conseille les actes nobles et qui persiste dans sa générosité.

9. O villes semblables aux femmes insouciantes, levez-vous, écoutez ma voix; et vous qui êtes comparées à des filles confiantes, prêtez l'oreille à ma parole. — 10. Jusqu'à des années et des années, les confiantes trembleront, puisque la vendange a disparu et que la récolte n'est pas venue. — 11. Les insouciantes seront agitées et les confiantes trembleront, elles se dépouilleront de leurs vêtements, se mettront à nu et se ceindront les flancs. — 12. Alors on verra les (gens) se frapper la poitrine, comme les pleureuses, à cause des champs de délices et des vignes fertiles, — 13. à cause du pays de mon peuple, où pousseront des ronces et des épines; il en sera ainsi de toutes les maisons de plaisance et de toutes les villes opulentes; — 14. lorsque les châteaux seront abandonnés, lorsque toutes les villes seront délaissées, lorsque le portique et la forteresse seront pour toujours au nombre des cavernes, la joie des bêtes fauves, le pâturage des troupeaux dureront, — 15. jusqu'à ce qu'une miséricorde céleste se répande sur nous, que le désert redevienne comme le Karmel et que le Karmel soit considéré comme la forêt du Liban; — 16. ceux qui exercent la justice habiteront le désert, et les gens d'équité s'établiront sur le Karmel; — 17. l'œuvre de la justice sera la paix, et ceux qui se conforment au droit y gagneront la tranquillité et la sécurité pour toujours. — 18. Alors mon peuple séjournera dans la résidence de la paix, dans les habitations sûres et dans les demeures calmes. — 19. Au temps du froid, leur forêt sera froide; à l'arrivée de la chaleur, la chaleur régnera dans leurs villes. — 20. Heureux donc ceux qui sèment près de cette eau, car ils feront toujours aller les pieds des bœufs et des ânes pour le transport de leurs biens!

XXXIII

1. O pillard qui n'as pas été pillé, et ô traître qui n'as pas été
trahi, sache que, lorsque tu auras anéanti les pillards, tu seras
pillé et que, lorsque tu auras rendu impuissants les traîtres, ils
te trahiront.

2. O Dieu, sois-nous bienveillant, car nous espérons en toi;
sois notre force pendant la durée du jour et notre secours au mo-
ment de la détresse, — 3. de même que par le tumulte de tes
troupes les peuples se sont agités, que par ton apparition les
nations se sont dispersées, — 4. au point que ton butin a été ra-
massé comme ramassent les insectes rongeurs et comme empor-
tent les sauterelles, de même il est emporté. — 5. De même
que Dieu est inaccessible, parce qu'il habite le ciel, de même il
remplit Sion d'une justice et d'une équité, — 6. qui lui assure-
ront dans tous les temps la solidité, le secours, la sagesse et la
science; et la crainte de Dieu sera son trésor.

7. Voici que leurs chefs crient sur leurs places publiques et
leurs messagers de paix pleurent. — 8. Leurs grandes routes
sont désertes; personne ne passe plus sur leurs chemins; leurs
alliances sont rompues, on dédaigne leurs villes, les hommes ont
cessé de les considérer. — 9. Les gens de leur pays ont été attristés
et abattus; ceux d'entre eux qui sont comparés au Liban ont
rougi de honte et ont langui; la plaine de leur contrée est deve-
nue comme le désert, et l'on en a secoué la partie qui ressemble
à la Batanée et au Karmel. — 10. Maintenant je me lèverai
contre eux, dit l'Éternel, maintenant je me dresserai au milieu
d'eux et je montrerai ma grandeur, — 11. car on leur dira :
Vous êtes devenus comme (une femme) qui conçoit la balle et
qui a enfanté de la paille, et vos âmes vous dévoreront comme
le feu. — 12. Les peuples alors deviendront semblables aux
fours à chaux et, comme des épines balayées, seront consumés
par le feu!

13. Écoutez, ô vous qui êtes loin, ce que j'ai fait, et connaissez, ô vous qui êtes près, ma puissance. — 14. Déjà les pécheurs en ont été effrayés à Sion, et la terreur a saisi les hypocrites, qui diront : « Qui donc approchera de ce feu dévorant ou approchera des foyers éternels? » — 15. Et on leur répondra : « Celui qui marche dans l'équité, qui parle avec droiture, qui s'abstient de désirer les gains iniques, qui secoue ses mains pour ne pas retenir les présents corrupteurs, qui bouche ses oreilles pour ne pas entendre de propos criminels et qui ferme les yeux pour ne pas voir le mal. » — 16. Il occupera la plus haute des demeures, il sera inaccessible comme les cimes des rochers, son pain lui sera fourni, et son eau coulera en abondance. — 17. Et on lui dira : La lumière et la beauté du Roi, tes yeux les verront comme ils voient le pays lointain. — 18. Ton cœur réfléchira sur des événements terribles : Où est le scribe? Où est le percepteur? Où est celui qui comptait les demeures? — 19. Et les gens à la langue inintelligible, tu ne les verras plus jamais, gens aux paroles trop obscures pour qu'on les entende, à l'idiome trop étrange pour qu'on le comprenne. — 20. Mais regarde Sion, la ville de nos fêtes; tes yeux verront alors Jérusalem, un séjour paisible, semblable à une tente immobile, dont les pieux ne seront pas arrachés, dont aucune corde ne sera défaite, — 21. parce que là Dieu, l'être sublime, sera pour nous, à un endroit de fleuves et de canaux aux bords larges, où ne voyage pas un bateau à rames, et qu'aucun grand bâtiment ne traverse. — 22. Oui, Dieu est notre juge, Dieu est notre législateur, Dieu est notre roi, c'est lui qui nous portera secours, — 23. tandis que, chez nos ennemis, les cordages pour ainsi dire ont été abandonnés; ils ne serrent pas leurs mâts et ne tendent pas leurs voiles; à ce moment on se partagera en abondance leur butin et leurs dépouilles; même les boiteux prendront leur part de leur butin. — 24. Aucun de leurs voisins ne dira : Je suis tombé malade. Le peuple qui séjournera à (Jérusalem) verra son péché pardonné.

XXXIV

1. Approchez, ô nations, et entendez; ô peuples, soyez attentifs. Puis, que les habitants de la terre entière entendent, c'est-à-dire la terre habitée et tout être vivant qu'elle contient : — 2. Dieu entre en colère contre ces peuples, en fureur contre l'ensemble de leurs armées, il a résolu de les anéantir, de les livrer au carnage. — 3. Leurs cadavres seront jetés, leurs corps répandront leur puanteur, et les montagnes ruisselleront de leur sang. — 4. On dirait que les constellations du ciel se dérobent à eux et descendent sous l'horizon, ou que le ciel s'est roulé pour eux comme un livre, ou que ses constellations sont tombées comme les feuilles tombent de la vigne ou les fruits du figuier. — 5. C'est que mon épée est affilée, trempée, comme si elle était dans le ciel pour descendre ensuite sur les gens d'Edom et sur une tribu vouée par ma justice à l'extermination. — 6. C'est l'épée de Dieu, remplie de sang, nourrie de graisse, du sang de ceux qui ressemblent à des agneaux et à des boucs, et de la graisse des reins de ceux qui sont comparés aux béliers ; certes Dieu a une immolation à Boṣrâ et un grand carnage dans le pays d'Edom. — 7. Avec eux tomberont là des gens semblables aux buffles, et ceux de leurs notables qui sont pareils aux jeunes taureaux; leur terre sera abreuvée de leur sang et leur sol nourri de leur graisse. — 8. Ce sera un jour où Dieu se vengera d'eux, et ce sera une année où il se fera payer ce qu'il réclame pour Sion. — 9. Puis ses rivières seront transformées en poix et leur sol en soufre; leur terre deviendra de la poix enflammée, — 10. nuit et jour elle sera embrasée, la fumée en montera éternellement ; de génération en génération elle sera dévastée, et jusqu'aux siècles des siècles, aucun homme n'y passera. — 11. Mais elle sera occupée par des (animaux) de l'espèce de la chouette et du hérisson, et (d'autres) du genre des gerfauts et des corbeaux y habiteront; la circonférence tracée autour d'elle comme au

cordeau sera un sol désert, et son centre sera des pierres creuses.
— 12. Aucun de ses nobles n'y restera; comment donc pourrait-
on en appeler un à la royauté? tous ses chefs seront réduits au
néant. — 13. Ses demeures produiront des chardons; les ronces
et les épines envahiront ses forteresses; et de plus, les vipères
s'y établiront et les autruches y paîtront. — 14. Les hiboux s'y
rencontreront avec les chacals, et les chèvres sauvages les unes
avec les autres; c'est là que se reposeront les goules et qu'elles
trouveront la tranquillité. — 15. C'est là que les hérissons feront
leurs nids et qu'ils mettront bas, que les pondeuses briseront
leurs œufs, couveront et réuniront leurs petits sous leur ombre;
c'est là que les milans s'assembleront les uns avec les autres. —
16. Cherchez ces espèces dans le livre de Dieu et lisez-le; car il
n'en manquera pas une et aucune d'elles ne déplorera l'absence
de l'autre, puisque c'est lui qui, par sa parole, a donné un ordre
à leur sujet, que c'est son ange qui les a réunis, — 17. comme
si l'ange leur avait donné des parts de cette terre et la leur avait
distribuée en lots; aussi se l'attribueront-elles pour toujours et
l'occuperont-elles de génération en génération.

XXXV

1. Les déserts et les solitudes du peuple se réjouiront, ses plai-
nes jubileront et elles exhaleront des parfums comme des nar-
cisses. — 2. Son pays s'épanouira plus encore dans l'allégresse et
les cris de joie, puisqu'ils auront reçu la gloire du Liban et l'éclat
du Karmel et de la plaine. Ils verront la gloire de Dieu et l'éclat
de notre Maître.

3. Fortifiez donc les mains affaiblies, et affermissez les genoux
qui chancellent, — 4. et dites à ceux dont les cœurs sont hébé-
tés : Prenez courage, n'ayez pas peur, car votre Maître, de
même qu'il apportera une vengeance contre vos ennemis, vous

apportera la récompense divine et vous secourra. — 5. Alors se dessilleront les yeux des aveugles et s'ouvriront les oreilles des sourds ; — 6. alors le paralytique sautera comme le chevreau, et la langue du muet chantera. Et lorsque l'eau jaillira dans le désert et les torrents dans les plaines incultes, — 7. l'endroit du mirage deviendra un étang, le terrain aride des sources d'eau ; dans la demeure des vipères sera le lieu de repos du bétail et dans les endroits où pousse l'herbe il y aura des joncs et des roseaux. — 8. Il y aura là des routes et des chemins appelés chemins de la sainteté ; il n'y passera aucun impur, ni personne de son genre. En outre, les passants et ceux qui ignorent le chemin ne s'y égareront pas. — 9. Il n'y aura aucun être du genre du lion ; les autres animaux qui assaillent (l'homme) n'y monteront pas ; on ne les y trouvera même pas ; mais les amis de Dieu y marcheront seuls. — 10. Et ceux que Dieu aura délivrés reviendront et entreront dans Sion avec des chants, et une joie éternelle sera dans leurs cœurs. L'allégresse et la joie s'attacheront à eux, tandis que les soupirs et les gémissements les fuiront.

XXXVI

1. Lorsque ce fut en l'an 14 du règne d'Ezéchias, Sanḥêrîb, roi de la Mésopotamie, monta vers toutes les villes fortifiées des gens de Juda et les assiégea. — 2. Il envoya Rabschâḳêh de Lakisch à Jérusalem vers le roi Ezéchias avec une armée puissante ; il s'arrêta près de l'aqueduc du réservoir supérieur, sur le chemin du champ des foulons. — 3. Il appela ; alors sortirent vers lui Elyaḳim fils de Ḥilḳiyyah l'intendant, et Schébna le scribe, et Yo'aḥ fils d'Asaf le chancelier. — 4. Il leur dit : Faites savoir à Ezéchias qu'ainsi a parlé le grand roi, le roi de la Mésopotamie : Quelle est cette force à laquelle tu t'es confié ? — 5. Je me disais : Peut-être est-ce la parole ou le conseil

ou la vaillance dans la guerre. Et maintenant, sur laquelle de ces choses t'es-tu appuyé pour te révolter contre moi? — 6. Et, s'il n'y a rien de tout cela, tu as compté seulement sur l'Égypte qui ressemble à un soutien de roseau brisé, qui, lorsque l'homme s'y appuie, entre dans sa main, et la perce. Tel est Pharaon, roi d'Égypte, pour quiconque met sa confiance en lui. — 7. Si tu réponds : « Nous nous sommes confiés en Dieu notre Maître », n'est-ce pas Ezéchias qui a aboli ses lieux de prière et ses autels et qui a dit aux gens de Juda et aux habitants de Jérusalem : Prosternez-vous devant un seul autel? — 8. Et maintenant, si tu veux faire une gageure avec mon maître le roi de la Mésopotamie, je te donnerai deux mille chevaux et tu verras si tu peux me donner des gens en état de les monter. — 9. Comment dédaignerais-tu l'un des petits chefs, serviteurs de mon maître, pour mettre ta confiance dans l'Égypte à cause de ses chars et de ses cavaliers? — 10. Et maintenant, crois-tu que c'est sans l'ordre de Dieu que je suis monté vers ce pays pour le dévaster; c'est Dieu qui m'a dit : Monte vers ce pays et dévaste-le. — 11. Alors Elyâḳîm, Schébnâ et Yô'aḥ dirent à Rabschâḳêh : Parle à tes serviteurs en nabatéen, car nous le comprenons; et ne nous parle pas en hébreu, de peur que les gens qui sont sur le mur ne l'entendent. — 12. Rabschâḳêh répondit : Penses-tu que mon maître ne m'a envoyé que vers toi et vers ton maître seulement pour que je vous adresse cette parole, et non vers ces gens qui sont sur le mur pour que je leur prédise qu'ils mangeront leurs excréments et qu'ils boiront leur urine avec vous? — 13. Rabschâḳêh s'arrêta et cria à haute voix en hébreu : Écoutez la parole du grand roi, du roi de la Mésopotamie. — 14. Ainsi a dit le roi : Qu'Ezéchias ne vous égare pas, car il ne pourra pas vous sauver. — 15. Qu'il ne vous donne pas confiance en Dieu, en disant : Certes Dieu nous sauvera et cette ville ne sera pas livrée entre les mains du roi de Mésopotamie. — 16. Ne l'écoutez pas; car ainsi a dit le roi de Mossoul : Accordez-vous avec nous, sortez vers moi, et chacun de vous mangera le fruit de sa vigne

et de son figuier, et boira l'eau de sa citerne, — 17. jusqu'à ce que je vienne et que je vous emmène dans un pays comme le vôtre, pays de blé et de vin, pays de nourriture et de vignes; — 18. c'est afin qu'Ezéchias ne vous égare pas en disant que Dieu vous sauvera; or, les divinités des peuples ont-elles sauvé chacune son pays des mains du roi de Mésopotamie? — 19. Où sont les divinités des gens de Ḥamâ et d'Arpad; et où sont les divinités des gens de Sefarwâyim; ont-elles sauvé Sébastiya de ma main? — 20. Ou bien laquelle d'entre les divinités de ces contrées a sauvé son pays de ma main, pour que Dieu sauve de ma main Jérusalem? — 21. Ils se turent et ne lui répondirent rien, parce que le roi le leur avait ordonné et avait dit : Ne lui répondez pas. — 22. Alors Elyâḳîm fils de Ḥilḳiyyâh l'intendant, Schébna le scribe et Yô'âḥ fils d'Asaf le chancelier entrèrent chez Ezéchias, avec leurs vêtements lacérés et lui rapportèrent les paroles de Rabschâḳêh.

XXXVII

1. Lorsque le roi Ezéchias l'entendit, il déchira ses vêtements, se couvrit d'un cilice et entra dans la maison de Dieu. — 2. Il envoya Elyâḳîm l'intendant, Schébna le scribe et les anciens des prêtres, couverts de cilices, vers Isaïe, fils d'Amôṣ, le prophète. — 3. Ils lui dirent : Ainsi a dit Ezéchias : Ce jour est un jour de détresse, de châtiment et de malheur, qui ressemble au moment où l'enfant approche du lieu de l'accouchement, la force manquant pour le faire naître. — 4. Peut-être Dieu ton Maître, ayant entendu la parole de Rabschâḳêh, qu'a envoyé le roi de la Mésopotamie, son maître, pour insulter le Dieu vivant, le punira-t-il de la parole qu'il aura entendue; adresse donc une prière pour le reste qui subsiste. — 5. Les serviteurs du roi Ezéchias vinrent chez Isaïe. — 6. Isaïe leur dit : Dites à votre maître que Dieu a ainsi parlé : Ne t'effraie pas de la parole que tu as

entendue et par laquelle les valets du roi de la Mésopotamie m'ont insulté. — 7. Voici que je rends un arrêt à son sujet : il apprendra une nouvelle, retournera dans son pays et je le ferai tomber par l'épée dans son pays. — 8. Rabschâkêh revint, trouva le roi de Mésopotamie combattant les gens de Libnâh, ayant appris qu'il avait levé le camp de devant Lâkîsch. — 9. Celui-ci entendit au sujet de Tirhâkâh, roi de Kousch, quelqu'un qui lui dit : « Il est sorti pour te combattre. » L'ayant appris, il envoya des messagers vers Ezéchias pour lui dire : — 10. Faites savoir à Ezéchias, roi de Juda : Que ta divinité, en qui tu as confiance, ne t'égare pas en disant que cette ville ne sera pas livrée entre les mains du roi de Mésopotamie. — 11. Tu as bien entendu ce qu'ont fait les rois de Mésopotamie à toutes les contrées ; ils les ont ruinées, et toi tu serais sauvé? — 12. Est-ce que les divinités des peuples que mes pères ont exterminés les ont sauvés depuis Balkh jusqu'à Ḥarrân, Réṣéf et les Edénites qui sont en Arménie? — 13. Où sont les rois de Ḥamâ, d'Arpad et de Sefarwâyim, de Hêna' et de 'Iwwâh? — 14. Ezéchias prit les écrits de la main des messagers, puis les lut; ensuite il monta vers la maison de Dieu et les déploya devant lui. — 15. Ezéchias pria alors devant Dieu en ces termes : — 16. O Maître des armées, Dieu d'Israël, ô toi qui demeures entre les deux chérubins, c'est toi qui es le dieu unique pour tous les royaumes du monde, c'est toi qui as créé les cieux et la terrre. — 17. O Dieu, punis comme punit quelqu'un qui entend et châtie comme châtie un clairvoyant, puisque tu as entendu la parole que Sanḥêrîb a adressée pour insulter le Dieu vivant. — 18. En vérité, ô mon Maître, les rois de Mossoul ont anéanti tous les habitants des pays eux-mêmes et leurs pays; — 19. ils ont jeté leurs divinités dans le feu, parce que ce ne sont pas des dieux, mais des œuvres humaines en bois et en pierre, et c'est pourquoi ils les ont détruites. — 20. Et maintenant, ô Dieu, ô notre Maître, délivre-nous de sa main, pour que tous les royaumes du monde sachent que toi seul tu es Dieu. — 21. Et Isaïe fils d'Amôṣ envoya dire à Ezéchias : Voici ce qu'a dit

Dieu, le Dieu d'Israël : La prière et l'invocation que tu m'as adressées au sujet de Sanḥêrib, roi de Mésopotamie, je les ai entendues. — 22. Et voici la parole que Dieu a dite à son sujet : La communauté de Sion t'a méprisé et t'a raillé, et les habitants de Jérusalem ont hoché la tête derrière toi. — 23. T'imagines-tu qui tu as insulté et irrité, contre qui tu as élevé la voix? as-tu levé les yeux vers le ciel, vers le Saint d'Israël? — 24. Même par l'entremise de tes serviteurs tu as insulté Dieu et tu as dit : « Moi, grâce au nombre de mes cavaliers, j'ai gravi les montagnes les plus élevées et les recoins du Liban, j'ai abattu les sommets de ses cèdres et ses plus beaux cyprès, je suis parvenu à l'extrémité de ses hauteurs et jusqu'à la forêt du Karmel. — 25. Moi, j'ai rencontré les fleuves et j'ai bu leur eau ; bien plus j'ai desséché, sous les pas des pieds de ceux qui sont avec moi, tous les canaux enserrés. » — 26. N'as-tu pas entendu ce que j'ai fait dans les temps lointains, et ce que j'ai créé depuis les jours anciens? maintenant j'en ferai autant, de sorte que les villes fortifiées deviendront des lieux inhabités, des décombres et des déserts. — 27. Leurs habitants auront les mains débiles, seront écrasés et couverts de confusion ; ils deviendront semblables à l'herbe des champs, à la verdure du fourrage, aux brins des toits ou à la folle avoine avant qu'elle ne devienne un épi sur tige. — 28. Que tu t'asseyes, que tu sortes ou que tu entres, je le sais ; à plus forte raison (je connais) ton agitation contre moi. — 29. Et parce que tu t'es agité vers moi, et à cause de tes cris qui sont montés jusqu'à moi, je te rendrai semblable à celui à qui l'on place dans le nez la courroie et dans la bouche les mors et je te ramènerai par le chemin par lequel tu es venu. — 30. Voici un signe pour toi, ô Ezéchias, à savoir que tu mangeras cette année le regain, dans la deuxième année les nouvelles pousses du regain, et, dans la troisième année, semez, moissonnez, plantez des vignes et mangez-en les fruits. — 31. Et ce qui aura été sauvé parmi les gens de Juda, et qui subsistera, donnera dans la terre de nouvelles racines qui produiront leurs fruits en haut,

— 32. parce que de Jérusalem sortiront des survivants, et qu'un reste repoussera dans le pays de Sion. C'est par la puissance du Maître des armées que cela arrivera.

33. C'est pour ce motif que Dieu a dit ainsi au sujet du roi de Mésopotamie : Il n'entrera pas dans cette ville, il n'y lancera pas de flèche, il n'y fera pas pénétrer de bouclier, il n'élèvera pas contre elle de palissade. — 34. Mais par la route par laquelle il est venu il retournera, et il n'entrera pas dans cette ville; Dieu l'a dit. — 35. Je protégerai cette ville et je la secourrai comme cela est digne de moi, et à cause de David mon serviteur.

36. Alors l'ange de Dieu sortit et tua de l'armée des Mésopotamiens cent quatre-vingt-cinq mille hommes. On se leva le lendemain matin, et voici que la plupart étaient des cadavres. — 37. Sanḥêrîb, roi de Mossoul, leva le camp, partit et s'en retourna, puis resta à Ninive. — 38. Or, pendant qu'il était prosterné dans le temple de Nisrôk, sa divinité, voici qu'Adrammélek et Scharéṣer, ses deux fils, le tuèrent par le glaive; ensuite ils se réfugièrent au pays des Kurdes et son fils Asarḥadôn régna à sa place.

XXXVIII

1. En ces jours-là Ezéchias tomba malade et toucha à la mort. Alors Isaïe, fils d'Amôṣ, le prophète, entra chez lui et lui dit : Voici ce que Dieu t'annonce; si tu fais un testament pour ta famille, alors tu es un homme mort, tu ne guériras pas. — 2. Ezéchias tourna sa face dans la direction (du temple) pour prier Dieu, — 3. et dit : « O mon Maître, souviens-toi en ma faveur de ce que j'ai marché dans ton obéissance avec vérité et avec un cœur pur, et j'ai agi, avec droiture devant toi. » Et Ezéchias pleura abondamment.

4. Alors Dieu révéla à Isaïe ces paroles : — 5. Va et dis à Ezéchias : Voici ce qu'a dit Dieu, le dieu de David ton père : « J'ai

entendu ta prière, j'ai vu tes larmes et voici que je vais ajouter à ta vie quinze années. — 6. Et de la main du roi de Mésopotamie, je te délivrerai toi et cette ville, et je la protégerai. — 7. Et voici un signe de la part de Dieu (pour te prouver) qu'il tiendra la parole qu'il a prononcée : — 8. Je vais faire reculer l'ombre des degrés que le soleil est descendu sur l'échelle d'Aḥâz, en arrière de dix degrés. » Et le soleil en effet revint sur l'échelle, des dix degrés qu'il était descendu.

9. Voici la parole qu'Ezéchias, roi des gens de Juda, prononça alors qu'il était tombé malade et qu'il guérit de sa maladie : — 10. « Je m'étais dit que, dans la fraîcheur de mes jours, je m'en irais aux portes du tombeau et que je serais privé du reste de mes années. — 11. J'avais dit que je ne montrerais plus, dans la région des vivants, que l'Éternel est éternel, que je ne verrais plus jamais les hommes, au milieu des habitants de ce monde, — 12. que ma demeure était partie et m'avait été enlevée comme les tentes des bergers et que j'avais ployé comme le tisserand ma vie par suite des douleurs qui ont failli m'anéantir, que tu m'achèverais du jour à la nuit. — 13. Jusqu'au matin, j'ai ressemblé au lion dans son rugissement, tant mes os étaient tous brisés ; et depuis la nuit jusqu'au jour tu allais m'achever. — 14. Comme l'hirondelle ou comme la grue, je gémissais ; je soupirais comme la colombe et je levais mes yeux vers le ciel en disant : O mon Maître, mon âme a été violentée ; sois mon garant. — 15. Toutes les fois que je parle et qu'il me fait une promesse, il ne manque pas de l'exécuter. Moi je fuis tout sommeil dans l'amertume de mon âme. — 16. O Dieu, de même que (les hommes) revivront ainsi[1], de même fais-moi vivre parmi eux, rétablis-moi et guéris-moi. — 17. C'est par l'avis de celui qui est appelé Paix[2] que l'amertume m'a atteint ; toi, tu m'as éloigné de la mort et de la destruction et tu m'as pardonné mes péchés comme en les jetant derrière le dos, — 18. car la tombe ne te

1) Saadia nous paraît faire allusion ici à la résurrection des morts.
2) Dieu est appelé Paix ; voir Lévitique Rabbâh, IX, 153.

est auprès de lui et votre récompense est devant lui. — 11. Il
fera paître avec douceur ceux d'entre vous qui ressemblent
aux troupeaux, comme un berger, et grâce à sa puissance, il
rassemblera ceux qui sont comparés aux agneaux portés dans
le giron, et il guidera ceux qui sont pareils aux brebis pleines.

12. Celui pour qui l'eau est comme la dimension d'une
paume, le ciel comme la forme d'un empan, la poussière de la
terre comme une mesure précise, les montagnes comme ce qui
est pesé avec le crochet et les collines comme ce qui est pesé
avec la balance; — 13. celui qui a disposé l'esprit, c'est Dieu. Et
quel est l'homme à qui Dieu a fait connaître son dessein? — 14.
Heureux donc celui qui a consulté Dieu, en sorte qu'il lui a
fait comprendre et enseigné les voies de la justice, qu'il lui a
appris la science et lui a fait connaître le chemin de la raison!
— 15. Voici que les peuples sont pour lui comme une goutte
d'un seau; ils sont considérés comme l'atome (qui fait pencher)
la balance, et les habitants des îles comme la poussière empor-
tée. — 16. Les arbres de la forêt ne suffisent pas pour brûler en
son honneur et les animaux n'y suffisent pas pour ses sacri-
fices. — 17. Tous les peuples sont comme un rien en face de
lui; ils sont considérés par lui comme le vide et le désert. —
18. A qui donc comparerez-vous le Tout-Puissant, et quel être
semblable mettrez-vous au même rang que lui? — 19. Est-ce
l'idole qu'a choisie le charpentier, que l'orfèvre a plaquée d'or
et pour laquelle il a fondu des chaînes d'argent? — 20. pour la-
quelle il a mis en réserve un chêne, il a choisi un bois qui ne
pourrit pas et il a cherché un charpentier habile pour préparer
une idole qui ne chancelle pas? — 21. N'avez-vous pas su et n'avez-
vous pas entendu? N'avez-vous pas été informés dès l'origine?
N'avez-vous pas examiné les fondements de la terre — 22. (pour
voir) que Dieu est établi sur le firmament de la terre, dont les
habitants sont à ses yeux comme les sauterelles; qu'il étend le ciel
comme [illegible] qu'il le déploie comme une tente pour s'y établir.
— 23. [illegible] les ministres à rien et les juges de la terre à néant.

Babel. » — 8. Ezéchias répondit à Isaïe : « Que la parole de Dieu que tu as prononcée est belle ! » Puis il ajouta : « Et je Lui demande que la grâce et la paix durent pendant mes jours ! »

XL

1. Consolez mon peuple, puis consolez-le encore, dit votre
Maître. — 2. Apaisez la communauté de Jérusalem et proclamez-lui qu'elle est déjà remplie de ses légions, que son péché est pardonné, qu'elle a déjà reçu de la part de Dieu le double du châtiment de ses péchés.

3. La voix du héraut proclame dans les déserts : Enlevez les pierres sur le chemin de Dieu et établissez dans les plaines une
large voie pour notre Maître. — 4. Que toute vallée s'élève, que toute montagne et toute colline s'abaissent, que toute montée
devienne une plaine, tout terrain raboteux une vallée. — 5. Afin
que la lumière de Dieu se manifeste et que tous les hommes voient que c'est Dieu qui prononce cette parole.

6. (On entend) la voix de celui qui dit : Proclame; puis, lorsque celui qui a reçu l'ordre lui demande : Que proclamerai-je? il répond : Que tous les hommes sont comme l'herbe et tous leurs
bienfaits comme les fleurs des champs. — 7. Aussi, de même
que l'herbe se dessèche, que la fleur tombe au souffle des vents
de Dieu, de même les hommes qui y sont comparés. — 8. Leurs
corps se dessèchent, leurs promesses tombent, tandis que la parole de notre Maître demeure éternellement.

9. Gravis une haute montagne, ô toi qui portes de bonnes nouvelles à Sion; élève ta voix avec force, ô toi qui portes de bonnes nouvelles à Jérusalem. Élève-la, ne crains pas, et dis aux habitants des villes de Juda : Voici que votre Maître, —
10. à savoir Dieu, le Maître des mondes, vient vers vous avec autorité, et sa puissance a la domination; certes votre salaire

générations depuis les plus anciennes, moi Dieu qui ai été le premier, moi qui serai avec les derniers. — 5. Les habitants des îles ont vu cet (événement) et en ont eu peur; ils en tremblent depuis les extrémités de la terre; ils se sont donc approchés et sont venus. — 6. Chacun d'entre eux vient en aide à son prochain et dit à son frère : Prends courage. — 7. C'est ainsi que s'entr'aident bien des fois le charpentier et le fondeur, celui qui frappe avec le marteau et le lamineur, au point qu'on déclare la soudure parfaite; c'est ainsi qu'on fortifie (l'œuvre) avec les clous pour qu'elle ne bronche pas.

8. Et toi tu es Israël mon serviteur, ô Jacob que j'ai élu, race d'Abraham mon bien-aimé, — 9. dont j'ai saisi la main depuis les extrémités de la terre et que j'ai appelé de ses (diverses) contrées, et à qui j'ai dit : Tu es mon serviteur, je t'ai élu, je ne te rejetterai pas. — 10. Ne crains pas; car je suis avec toi; ne te trouble pas; je suis ton maître · je t'appuierai comme autrefois je t'ai aidé, et comme aussi je t'ai soutenu par la droite de ma justice. — 11. Et tous ceux qui se sont acharnés contre toi seront confondus et honteux; tes adversaires seront réduits à néant et détruits. — 12. Ceux qui luttaient avec toi, tu les chercheras et ne les trouveras pas; ceux qui te combattaient deviendront comme s'ils n'étaient pas, comme s'ils n'existaient pas, — 13. puisque je suis Dieu, ton Maître, qui saisis ta droite, qui te dit : Ne crains pas, je viens à ton secours.

14. Ne craignez pas, ô partisans de Jacob, et ô peuplade d'Israël, je suis ton aide, dit Dieu ton protecteur, le Saint d'Israël. — 15. Je ferai de toi une herse tranchante, neuve, garnie de dents; tu broieras les montagnes et tu les réduiras en poussière; tu transformeras les collines en balle. — 16. C'est ainsi que tu les disperseras, le vent les emportera et l'ouragan les disséminera. Et toi, tu te réjouiras en Dieu, et tu te glorifieras du Saint d'Israël.

17. Quant aux malheureux et aux pauvres qui cherchent de l'eau sans qu'il y en ait, dont les langues ont été desséchées par

la soif, moi, Dieu, je les exaucerai, moi, Saint d'Israël, je ne les abandonnerai pas. — 18. Je leur ouvrirai sur les collines les fleuves et au milieu des plaines les sources ; je transformerai les déserts en lacs d'eau et dans les terres arides je ferai jaillir l'eau. — 19. Je ferai pousser dans le désert des cèdres, des acacias, des myrthes, des arbres donnant l'huile et je planterai dans la lande les cyprès, les platanes et les pins tous ensemble, — 20. afin que les êtres raisonnables voient et sachent, examinent et comprennent eux tous que la puissance de Dieu l'a fait et que le Saint d'Israël l'a créé.

21. Faites approcher vos plaideurs, dit Dieu, et faites avancer vos querelleurs, dit le roi de la famille de Jacob. — 22. Qu'ils approchent, afin de nous apprendre les événements qui sont arrivés. Informez-nous des origines, afin que nous y réfléchissions et que nous en connaissions les conséquences; ou bien faites-nous entendre ce qui arrivera. — 23. Puis, lorsque vous nous aurez informés de ce qui viendra par la suite, nous saurons que vous êtes des êtres supérieurs, et de même, si vous faites du bien ou du mal, nous discuterons, et nous examinerons cela ensemble. — 24. Or, comme vous êtes nuls, que vos actions sont du néant, c'est une chose abominable que le choix tombe sur vous.

25. Mais moi je susciterai quelqu'un du côté où souffle le vent du nord et il viendra, du côté où le soleil se lève et il invoquera mon nom; il passera au milieu des princes, comme l'artiste manie l'argile, comme le potier presse la terre glaise. — 26. Celui-là, lorsqu'il annoncera quelque chose, d'avance nous l'admettrons et dès l'abord nous dirons que c'est juste. Alors même que personne ne l'annonce, ne le proclame, bien plus, sans qu'il ait entendu vos paroles, — 27. c'est lui qui est le premier pour les gens de Sion; le voici et les voici, et c'est lui que je donnerai aux gens de Jérusalem comme messager de la bonne nouvelle; — 28. au point que mes regards ne verront personne qui conteste; parmi eux aucun ne donnera un conseil. Lorsque je les interrogerai, ils répondront — 29. qu'eux tous sont vanité et leurs ac-

tions néant, et que leurs chefs sont semblables au vent et au désert.

XLII

1. Voici mon serviteur que je soutiens, mon élu que mon âme
a agréé, en qui je mettrai ma prophétie, pour que mes décisions
parviennent aux peuples, — 2. sans qu'il pousse de cri ni de cla-
meur, sans qu'il fasse entendre sa voix sur les places publiques.
— 3. Même un roseau cassé, il ne le brise pas; même une mèche
fumante, il ne l'éteint pas; il rend la justice selon la vérité. —
4. Bien plus, il n'y aura ni (mèche) fumante ni (roseau) brisé,
puisqu'il répandra la justice dans les contrées, et c'est dans sa loi
que les peuples mettront leur espérance.

5. Ainsi a parlé le Tout-Puissant, Dieu, qui a créé les cieux
et les a déployés, qui a étendu la terre et ses fondements, qui
a donné le souffle aux êtres qui l'habitent et l'âme à ceux qui y
passent : — 6. Je suis Dieu; je t'ai anobli avec justice; je te
prendrai par la main et je t'affermirai; je t'établirai pour l'alliance
des hommes et pour la lumière des nations; — 7. pour ouvrir
des yeux aveugles et pour faire sortir le prisonnier de la capti-
vité et des cachots ceux qui sont assis dans les ténèbres. — 8.
Mais en même temps, je suis Dieu, tel est mon nom; ma gloire,
je ne la donnerai pas à un autre, ni ma renommée aux idoles. —
9. Et, de même que les événements passés sont arrivés, de même
je vous ferai connaître les nouveaux et je vous les annoncerai
avant qu'ils ne se produisent.

10. Chantez à Dieu un cantique nouveau et dites sa renommée
des extrémités de la terre, ô vous qui descendez sur la mer tout
entière, îles et leurs habitants. — 11. Que les gens du continent
avec ses villes et les bourgades qu'habite Kêdâr entonnent ce
(chant), que les habitants des rochers le fassent retentir, qu'on
pousse des cris des sommets des montagnes, — 12. en rendant

honneur à Dieu, en proclamant ses louanges dans les îles, — 13. alors que Dieu paraîtra comme le héros et que, comme le guerrier, il excitera l'ardeur, qu'il poussera une clameur et criera, qu'il triomphera de ses ennemis. — 14. Et il dira : Je leur ai donné un délai pendant quelque temps, je me suis contenu et j'ai montré de la bienveillance à leur égard; maintenant je crierai contre eux à haute voix comme la femme qui enfante, je les désolerai et je les viserai tous. — 15. Je rendrai arides leurs montagnes et leurs collines; toute leur verdure, je la dessécherai; je transformerai leurs fleuves en îles, et leurs étangs, je les dessécherai. — 16. Je ferai passer des aveugles par un chemin qu'ils n'ont pas connu et je les conduirai par des sentiers qu'ils ont ignorés; je changerai l'obscurité qui est devant eux en lumière et les aspérités de la route en plaines, de même que j'ai déjà fait de telles choses pour eux et que je ne les ai pas abandonnés. — 17. Aussi reculeront-ils en arrière et seront-ils couverts de honte, ceux qui se fient aux idoles, et qui disent à la statue coulée : Tu es notre maître.

18. O vous qui faites les sourds, écoutez; et vous qui faites les aveugles tournez les yeux et regardez. — 19. Qui fait l'aveugle, si ce n'est quand il s'agit d'être mon serviteur? qui fait le sourd, si ce n'est celui à qui mon messager est envoyé? Personne ne fait l'aveugle qu'à l'égard du châtiment, et personne ne fait le sourd que pour la rétribution des amis de Dieu. — 20. (L'homme) voit bien des choses sans y faire attention, ses oreilles sont ouvertes sans rien entendre. — 21. Or, la volonté de Dieu a pour but de l'amender, c'est pourquoi il a multiplié et accru les préceptes. — 22. C'est un peuple de dépouillés, d'opprimés, dont toute la jeunesse a été déçue, qui ont été enfermés dans les prisons, qui sont devenus une proie sans trouver de libérateur, et un objet de spoliation, sans que personne dise : Rendez-leur. — 23. Qui donc parmi vous prêtera l'oreille à cette parole, l'écoutera, en entendra les conséquences, — 24. et saura qui a livré les gens de Jacob à la spoliation et les gens d'Israël aux pillards? n'est-ce

pas Dieu envers qui nous avons péché, dans les voies de qui notre peuple n'a pas voulu marcher et dont il n'a pas écouté la loi? — 25. Il a déversé alors sur eux l'ardeur de sa colère et la violence de ses guerres, qui ont allumé la flamme autour d'eux, sans qu'ils le sussent, et mis l'incendie en eux, sans qu'ils y fissent attention.

XLIII

1. Et maintenant ainsi a parlé Dieu, votre auteur, ô gens de Jacob, votre créateur, ô gens d'Israël. Ne crains pas, car je suis ton protecteur et j'ai ennobli ton nom, tu m'appartiens en propre. — 2. Si même tu passais à travers l'eau, je serais avec toi et les fleuves ne t'engloutiraient pas; si tu t'avançais dans le feu, tu ne serais pas brûlé et la flamme ne te consumerait pas; — 3. c'est que je suis Dieu ton maître et le Saint d'Israël, ton sauveur; c'est ainsi que j'ai pris pour ta rançon les Égyptiens et que j'ai mis les Éthiopiens et les Sabéens à ta place. — 4. Plus encore que tu n'as été cher à mes yeux, je t'honorerai, parce que je t'aime; je mettrai à ta place les autres hommes, et les autres nations au lieu de ta personne. — 5. Ne crains pas non plus, puisque je suis avec toi; de l'orient j'amènerai ta postérité et de l'occident je te rassemblerai. — 6. Je dirai au côté du nord : Donne-les; et au côté du sud : Ne les retiens pas. Amène mes amis de loin et mes amies des extrémités de la terre. — 7. Ce sont eux tous qui ont été appelés de mon nom et que j'ai créés pour ma gloire; il en est de même après que je les ai créés et formés. — 8. Alors on fera sortir les gens qui font les aveugles, tandis que leurs yeux existent, et ceux qui simulent la surdité et qui ont des oreilles. — 9. Si tous les peuples se réunissent et que les nations se rassemblent, qui parmi eux annoncera ces choses ou nous fera entendre les événements anciens? Ou bien qu'ils appellent leurs témoins pour leur

donner raison, ou qu'ils écoutent et qu'ils disent : C'est la vérité.
— 10. Mais vous, vous êtes mes témoins, dit Dieu, et mon servi-
teur que j'ai choisi, afin que vous sachiez, que vous croyiez en moi,
que vous compreniez que c'est moi; avant mon action, aucun
dieu n'a été établi et après moi il n'y en aura pas; — 11. que c'est
moi qui suis Dieu et qu'il n'y a pas hors moi de sauveur. — 12. De
même que je vous ai informés, que je vous ai sauvés et avertis
alors qu'il n'y avait point parmi vous d'étranger, de même vous
êtes mes témoins, dit Dieu, et je suis le Tout-Puissant. —
13. Oui, de tout temps, je suis ainsi, personne ne peut sauver de
ma main. Je fais ce que je veux; qui pourrait s'y opposer?

14. Ainsi a dit Dieu, votre protecteur, le Saint d'Israël : A
cause de vous j'ai abandonné les Babyloniens et je les ai fait tous
descendre en fuyards, et les Chaldéens ont gémi dans les navires.
— 15. Sachez que je suis Dieu, votre Saint, et le créateur d'Israël,
votre roi.

16. Ainsi a dit Dieu, qui a frayé dans la mer une route et dans
une eau puissante un passage; — 17. qui a fait sortir les chevaux,
les cavaliers, l'armée et les chefs; puis ils sont tous tombés pour
ne plus se relever; bien plus ils ont cessé de flamber et se sont
éteints comme une mèche. — 18. Ne vous rappelez pas les choses
anciennes et ne réfléchissez pas aux choses passées. — 19. Voici
que je réalise un nouveau secours; maintenant il apparaît. Ne
le reconnaissez-vous pas? J'établirai encore dans le désert des
chemins et dans les lieux arides des fleuves. — 20. Les bêtes
sauvages de la plaine m'honoreront, même les serpents et les
autruches, puisque j'ai placé dans les déserts de l'eau, et dans les
lieux arides des fleuves, pour abreuver mon peuple, mon élu. —
21. Le peuple que je me suis créé racontera mes louanges. —
22. Et bien que tu ne m'aies pas invoqué, ô descendance de Jacob,
et que tu ne te sois pas fatiguée à mon service, ô descendance
d'Israël, — 23. que tu ne m'aies pas apporté de brebis en holo-
causte et que tu ne m'aies pas honoré par tes sacrifices, parce
que je ne t'ai pas importuné par mes demandes de présents ni

fatigué en réclamant de l'encens; — 24. bien que tu ne m'aies pas acheté d'encens pour ton argent et que tu n'aies pas accumulé devant moi la graisse de tes victimes, mais que tu m'aies importuné par tes péchés et fatigué par tes iniquités, — 25. sache que je suis celui qui efface tes iniquités, comme j'en suis digne, et tes péchés, je ne m'en souviendrai pas. — 26. Lorsque tu provoqueras mes souvenirs, nous discuterons ensemble et tu exposeras toi-même ce qui peut servir à te justifier. — 27. Tu avoueras que tes premiers pères ont péché et que tes docteurs ont eu des torts envers moi; — 28. et que moi, avec justice, j'ai profané les chefs du sanctuaire, que j'ai livré à la mort des gens de Jacob, et aux insultes, des gens d'Israël.

XLIV

1. Écoute maintenant, ô peuple de Jacob, mon serviteur, et peuple d'Israël que j'ai élu! — 2. C'est ainsi que Dieu, ton auteur et ton créateur au sein de ta mère, a dit qu'il te secourra. Ne crains donc rien, ô peuple de Jacob, mon serviteur, et peuple d'Israël que j'ai élu! — 3. Car, de même que l'eau se répand sur l'altéré et les averses sur la terre aride, de même je répandrai abondamment ma prophétie sur ta postérité et ma bénédiction sur tes descendants. — 4. Ils pousseront du milieu de l'herbe comme les saules sur les ruisseaux, — 5. ceux dont l'un dira : Je suis à Dieu; l'autre s'appellera du nom de Jacob; l'autre enfin s'inscrira devant Dieu et se donnera le surnom d'Israël.

6. Ainsi a parlé Dieu, le roi d'Israël et son protecteur, le Maître des armées : Je suis le premier et je suis le dernier, et hors moi il n'y a pas de dieu. — 7. Et qui, comme moi, provoquera les choses, les annoncera et me les exposera, depuis que j'ai établi une nation dans le monde? (Qui) rapportera (à ses adorateurs) les événements qui surgiront et qui arriveront? — 8. Donc ne tremblez

pas et ne craignez pas; est-ce que de tout temps je ne vous ai pas fait entendre et savoir (ce qui arrivera) et vous êtes mes témoins? Existe-t-il un Dieu autre que moi? Se peut-il qu'il y ait un soutien que j'ignore? — 9. Eux tous ne sont que les fabricants des idoles qui sont néant et qui ne leur servent pas à réaliser leurs désirs; ils sont témoins qu'elles ne voient pas et ne savent pas, afin que soit confondu — 10. celui qui a fabriqué l'idole et a fondu l'image qui ne sert pas. — 11. Alors tous ses compagnons seront confondus et leurs ouvriers se réuniront du milieu des hommes, s'arrêteront, trembleront et seront confondus tous. — 12. Parmi eux le forgeron avec l'enclume, qui fabrique l'idole avec les charbons, qui la façonne avec les maillets et qui la travaille avec la force de ses bras; s'il souffrait de la faim, il serait sans forces, et s'il ne buvait pas d'eau, il serait défaillant; — 13. le charpentier, qui étend le cordeau, qui pare (l'idole) de henné, qui la travaille avec le rabot, puis la dessine avec le compas et lui donne la forme d'un homme ou la forme d'une belle femme assise dans la maison; — 14. celui qui coupe pour l'idole des cèdres, en prenant les pins, les frênes et ce qui peut la soutenir d'entre les autres arbres de la forêt; et celui qui plante les chênes que la pluie fait grandir, — 15. afin qu'ils deviennent pour les hommes du combustible, dont il prend une partie pour se chauffer; tantôt il allume avec cela le feu et se cuit du pain, tantôt il en fait l'objet de son culte, devant lequel il se prosterne, ou en fait une idole, devant laquelle il se courbe, — 16. après qu'il en avait brûlé une certaine quantité par le feu, qu'il avait mangé la viande cuite sur une autre partie, ou rôtie pour s'en rassasier, et qu'il en avait pris pour se chauffer, en disant : Cela s'accorde bien, puisque j'ai chaud et que j'ai senti le feu. — 17. De ce qui restait il a fait un objet de culte et une idole; tu le vois se courber devant elle, se prosterner, prier et dire : Délivre-moi, parce que tu es mon Maître. — 18. (Ses pareils) ne connaissent pas leur sottise et ils ne comprennent pas, comme si leurs yeux étaient obscurcis de manière à ne pas voir et leurs cœurs

de manière à ne pas saisir. — 19. Il ne fera pas un retour sur lui-même, n'ayant ni connaissance, ni intelligence pour dire : Après que j'en ai brûlé une partie par le feu, que j'ai cuit sur le charbon du pain et que j'ai fait un rôti pour m'en rassasier, je ferai avec le reste ce que Dieu a en abomination et je me prosternerai devant un bois pourri. — 20. On le voit se préoccuper des cendres, entraîné qu'il est par un esprit de fascination. Il ne se délivrera pas et ne dira pas : N'est-ce pas le néant qui est dans ma poignée?

21. Rappelle-le-toi, ô peuple de Jacob et ô peuple d'Israël, parce que tu es mon serviteur; et, de même que je t'ai créé pour me servir, de même toi aussi, ô peuple d'Israël, ne m'oublie pas. — 22. Car moi, j'effacerai tes péchés comme la pluie passagère et je passerai sur tes méfaits comme les nuages. Alors que tu reviendras à moi, je te prendrai en amitié. — 23. Les habitants du ciel glorifieront Dieu de l'avoir fait; ceux de la terre jubileront d'en bas; ceux des montagnes feront entendre des chants, ainsi que ceux des forêts au milieu des arbres qui y sont, puisque Dieu a pris en amitié le peuple de Jacob, s'est glorifié du peuple d'Israël. — 24. Ainsi a dit Dieu, ton protecteur, celui qui t'a formé dans le sein (de ta mère) : Je suis Dieu, le créateur de tout, qui étends le ciel à moi seul, qui déploie la terre par moi-même; — 25. qui détruis les signes des jongleurs et expose au mépris les exorciseurs; ainsi il refoule en arrière ceux qui prétendent à la sagesse, et montre l'ignorance de leur science, — 26. lui qui confirme la parole de son serviteur et qui ratifie le conseil de ses envoyés, qui dit de Jérusalem : Elle sera repeuplée; et des villes de Juda : Elles seront rebâties, et qui en relève les ruines; — 27. qui dit à l'abîme : Taris, et qui en dessèche les fleuves; — 28. qui dit de Cyrus : Il est mon roi et il accomplira toute ma volonté; il dira de Jérusalem : Qu'elle soit rebâtie et que le temple soit fondé.

XLV

1. Car ainsi a parlé Dieu à son oint au sujet de Cyrus : Celui dont je saisirai la droite, j'abaisserai devant lui les peuples et je délierai les ceintures des rois; j'ouvrirai devant lui leurs battants et leurs portes ne seront pas fermées ; — 2. devant lui je ferai avancer ma puissance, pour lui j'aplanirai les chemins tortueux, pour lui je briserai les battants d'airain et je couperai les traverses de fer; — 3. je te donnerai des trésors cachés et des richesses enfouies, afin que tu saches que je suis Dieu, qui ai ennobli ton nom, le Dieu d'Israël, — 4. et cela à cause de mon serviteur Jacob et d'Israël, mon élu. Je t'ai appelé par ton nom et je t'ai désigné avant que tu me connusses, — 5. et parce que je suis Dieu, l'unique, et qu'il n'y a pas de Dieu hors moi, je te ceins de force avant que tu ne me connaisses. — 6. afin que les hommes de l'Orient et de l'Occident sachent que ce n'est pas un autre que moi, de même que moi Dieu, et non un autre, — je suis le créateur de la lumière et des ténèbres, l'auteur du salut et du malheur. Moi, Dieu, je fais tout cela. — 8. Les cieux font couler des hauteurs et les nuées lancent par ondées la justice; la terre alors s'ouvre, le secours croît, le bonheur pousse. Moi, Dieu, j'ai créé cela. — 9. Aussi, malheur à qui lutte avec son créateur, étant comme le tesson d'entre les tessons de la terre. Est-ce que l'argile dira à son potier : Que fais-tu? Comment alors dis-tu que ton créateur est impuissant? — 10. Malheur aussi à celui qui dit à son père : Qu'engendres-tu? et à sa mère : Qu'enfantes-tu?

11. Ainsi a dit Dieu, le Saint d'Israël et son créateur : Interrogez-moi sur les choses à venir et consultez-moi sur ce que je produirai et sur ce que mes mains feront, — 12. parce que moi, j'ai fait la terre et créé sur elle les hommes, et parce que ce sont mes mains à moi qui ont étendu les cieux et qui ont commandé à toutes leurs armées. — 13. Car c'est moi qui susciterai (Cyrus) avec justice, qui aplanirai toutes ses voies, et lui, il bâtira ma

ville et affranchira mes exilés, non point à prix d'argent, ni par suite d'un présent, a dit le Maître des armées.

14. Ainsi a dit Dieu : Une part du gain des Égyptiens et du commerce des Abyssins et des Sabéens, gens à la haute stature, passera à toi, puis t'appartiendra. Ils marcheront derrière toi, en passant enchaînés, ils se prosterneront devant toi, ils t'adresseront leurs prières, en disant : « En vérité Dieu est en toi, il n'y en a pas d'autre; il n'y a pas de Dieu en dehors de lui. — 15. Et en vérité, tu es un Maître caché et le Dieu d'Israël, qui le secourt. » — 16. Alors ils rougiront, puis seront tous couverts de honte et ils marcheront dans l'opprobre eux tous les plus habiles des ambassadeurs; — 17. tant Israël est secouru par Dieu, secouru pour toujours. Vous donc ne rougissez pas et n'ayez pas honte jusqu'à toute éternité.

18. Ainsi a dit le Maître, le créateur du ciel et c'est lui Dieu, le créateur et le formateur de la terre, lui qui l'a bien disposée et qui ne l'a pas créée pour être déserte, mais qui l'a créée pour être habitée : Je suis Dieu et il n'y en a pas d'autre. — 19. Ainsi je ne vous ai pas parlé dans le mystère, ni dans un endroit obscur et je n'ai pas dit à la postérité de Jacob : Cherchez-moi en vain! Mais je suis Dieu qui vous adresse la parole avec justice, qui vous annonce la vérité. — 20. Rassemblez-vous, venez et approchez, ô échappés des nations, vous verrez ceux qui portent le bois de leurs statues dans leur ignorance et adressent leur prière à une idole qui ne les sauvera pas. — 21. Informez-les alors, approchez d'eux, puis délibérez ensemble et dites : Qui a fait entendre ces choses autrefois et les a annoncées auparavant? N'est-ce pas moi, Dieu? et il n'y a pas d'autre dieu que moi, le Tout-Puissant, le juste, le libérateur et il n'y en a pas hors moi. — 22. Tournez-vous vers moi, vous serez sauvés, ô habitants de toutes les régions de la terre, parce que je suis le Tout-Puissant, et il n'y en a pas hors moi. — 23. J'ai juré par mon nom; et de ma parole est sortie un ordre bienveillant qui est irrévocable, car tout genou fléchit devant moi et toute langue

jure ainsi par mon nom. — 24. Celui qui dira à mon sujet : Certes mon droit et ma force sont en Dieu, verra arriver auprès de lui, puis rougir tous ceux qui étaient excités contre lui. — 25. Et c'est en Dieu que se justifieront et que se glorifieront tous les descendants des gens d'Israël.

XLVI

1. Lorsque Bêl a fléchi et que Nebô a été brisé, que leurs images ont été foulées aux pieds par les bêtes féroces et par les animaux domestiques, et que les plus honorées d'entre elles ont été portées comme des fardeaux sur des (hommes) harassés, — 2. ceux-ci également ont été brisés et ont tous fléchi ; à plus forte raison ne pouvaient-ils pas sauver leur fardeau, alors que leurs personnes sont parties en captivité.

3. Écoutez-moi, ô gens de Jacob et vous tous, survivants des gens d'Israël, qui êtes comparés à des enfants portés depuis le sein, tenus dans les bras depuis la naissance. — 4. Sachez que jusqu'au moment semblable à l'état de vieillesse je serai avec vous et que jusqu'au temps pareil à l'âge des cheveux blancs je vous soulèverai ; et, comme j'ai toujours fait, c'est moi qui vous porterai, c'est moi qui vous délivrerai et qui vous sauverai.

5. A qui me comparerez-vous pour m'assimiler à lui, à qui m'égalerez-vous pour que je sois son pareil ? — 6. Ferez-vous comme ceux qui répandent l'or de leur bourse et qui pèsent l'argent sur la balance, qui engagent un fondeur pour qu'il fabrique une idole, qui s'inclinent et même se prosternent devant elle ; — 7. qui la portent puis la chargent sur leurs épaules ; ils la déposent à un endroit et elle y reste et ne bouge pas de sa place ; lorsque l'un d'eux élève la voix vers elle, elle ne lui répond pas et ne le sauve pas de son infortune.

8. Pensez à ces choses et soyez-en désespérés, rappelez-les, ô

pécheurs, à vos cœurs! — 9. Souvenez-vous des événements passés. Car je suis le Tout-Puissant; il n'y en a pas en dehors de moi. Je suis Dieu, je n'ai pas mon pareil; — 10. qui dès le commencement annonce la fin et, dès l'origine, ce qui n'a pas encore été fait, qui dis : Mes plans subsisteront et toute ma volonté, je l'accomplirai. — 11. C'est moi qui l'appelle de l'orient comme l'oiseau et du pays lointain, l'homme de mes plans. Comme je les ai énoncés, je les exécuterai et comme je les ai créés, ainsi je les réaliserai. — 12. Écoutez-moi, ô cœurs endurcis, vous qui êtes loin du salut! — 13. Puisque j'ai rapproché mon salut de vous, il ne sera pas éloigné et ma délivrance ne sera pas retardée; j'établirai dans Sion mon secours et les gens d'Israël seront ma gloire.

XLVII

1. Descends et assieds-toi dans la poussière, ô communauté des gens de Babel; assieds-toi à terre sans trône, ô réunion des Chaldéens; car dorénavant tu ne seras plus nommée la délicate, la choyée. — 2. Deviens comme celle à laquelle on dit : Prends la meule et va moudre de la farine; ôte ton voile, mets à nu ton bras et découvre ta jambe pour traverser les fleuves. — 3. Ensuite tes parties honteuses seront découvertes et ta nudité sera aussi révélée. C'est ainsi que je prendrai sur toi ma vengeance; je n'accepterai pour toi l'intercession de personne. — 4. Ainsi a parlé notre protecteur, le Maître des armées, dont le nom est le Saint d'Israël. — 5. Assieds-toi silencieuse et entre dans les ténèbres, ô réunion des Chaldéens; car tu ne seras plus appelée la maîtresse des rois. — 6. Parce que, lorsque je me suis irrité contre mon peuple, que j'ai abandonné mon héritage et que je l'ai livré dans ta main, tu n'as montré aucune pitié pour eux, même sur le vieillard tu as fait peser durement ton joug, — 7. et tu as dit : « Je serai éternellement maîtresse », n'ayant pas réfléchi à

ces choses et n'ayant point songé à leurs conséquences. — 8. Et maintenant, prête l'oreille, ô volupteuse, ô toi qui es assise en sécurité, ô toi qui dis en toi-même : Moi, je suis sans pareille, je ne m'assiérai pas (à terre) comme veuve et je ne connaîtrai pas la perte des enfants. — 9. Mais ils t'arriveront tous deux en un clin d'œil dans un même jour, la perte des enfants et le veuvage ; ils t'arriveront dans leur plénitude, malgré le grand nombre de tes sortilèges et la puissance de tes incantations. — 10. Et puisque tu te confiais dans ta méchanceté et que tu disais : Personne ne me voit ! tandis que ta sagesse et ta science faisaient ton orgueil, et que tu disais en toi-même : Je n'ai pas mon pareil, — 11. il fondra sur toi un malheur que tu ne pourras pas réparer, il tombera sur toi un désastre que tu ne sauras repousser, tu seras atteinte à l'improviste par une douleur que tu ne connais pas, — 12. et l'on te dira : Lève-toi maintenant avec tes incantations et le grand nombre de tes sortilèges, comme tu t'y es appliquée depuis tes origines ; peut-être pourras-tu en profiter, peut-être que tu inspireras de la terreur. — 13. Tu seras épuisée par le grand nombre de tes consultations, quand bien même se présenteraient pour te secourir ceux qui choisissent la forme du ciel, qui observent les états des étoiles, qui te prédisent aux époques fixes une partie de l'avenir. — 14. Voici qu'ils deviendront comme la paille, le feu les dévorera, ils ne se sauveront pas de la flamme. Ce (feu) n'a rien de commun avec le charbon pour (cuire) leur pain, ni avec le foyer en face duquel ils s'asseyent. — 15. Voilà où aboutiront toutes tes peines. Ceux qui trafiquaient chez toi depuis tes commencements errent chacun de leur côté, et personne ne te secourra.

XLVIII

1. Écoutez ceci, vous qui faites partie des gens de Jacob, qui

êtes appelés du nom d'Israël et qui n'êtes que sortis de l'eau de Juda, qui jurez par le nom de Dieu et qui invoquez le Dieu d'Israël, ni avec vérité ni à bon droit. — 2. Ils sont seulement appelés du nom de la ville sainte et ils se sont appuyés sur le Dieu d'Israël, dont le nom est le Maître des armées ! — 3. Les événements précédents, je vous en ai informés jadis, ils sont sortis de ma parole et je vous les ai fait entendre. Puis, alors que vous ne vous y attendiez pas, je les ai réalisés et ils sont arrivés, — 4. parce que je savais que tu es revêche, que ta nuque est un tendon (résistant) comme le fer et que ton front est semblable à l'airain. — 5. C'est pourquoi je t'en avais informé jadis; et, avant qu'ils n'arrivassent, je te les avais fait entendre, de peur que tu ne dises : Mon idole les a faits; ma statue et mon image fondue les ont ordonnés. — 6. Donc, de même que tu les avais appris, considère-les tous, et alors vous, ne serez-vous pas obligés de le déclarer, puisque je t'ai fait entendre les nouveautés dès maintenant, des choses réservées que tu ne connaissais pas, — 7. ce qui a été créé, sans que tu l'aies jamais connu, et ce dont tu n'avais pas entendu parler avant le jour où cela fut; de peur que tu ne dises : Je le savais déjà. —8. Mais tu n'en as pas entendu parler, tu n'en as même rien su, rien n'en est même venu à tes oreilles, parce que je savais que tu trahirais ton pacte et que tu as été appelée l'Infidèle dès le sein de ta mère. — 9. En raison de ma dignité, j'accorderai un plus long répit, et c'est ma gloire de te l'accorder, pour ne pas t'anéantir. — 10. Mais je te ferai fondre, autrement que l'argent, et je t'éprouverai dans le creuset du châtiment. — 11. Et selon ma dignité j'agirai avec toi et je dirai : Comment (mon nom) serait-il profané? ma gloire, je ne la céderai à aucun autre?

12. Écoutez-moi, ô gens de Jacob et gens d'Israël. appelés de mon nom : Moi, je suis le premier, et moi aussi, je suis le dernier. — 13. C'est aussi ma main qui a fondé la terre, c'est ma droite qui a créé le ciel; je les ai appelés, ils se sont tous présentés. — 14. Donc, assemblez-vous tous et écoutez celui d'en-

tre vous qui annoncera ces choses, car Dieu l'aime et lui fait savoir qu'il accomplira sa volonté, comme il l'a dit au sujet de Babel, et son décret, comme il s'est exprimé au sujet des Chaldéens. — 15. Il reconnaîtra que c'est moi qui l'ai appelé, puis qui lui ai adressé la parole ; qui l'ai amené et qui ai fait réussir sa voie, — 16. et il dira : Avancez vers moi, écoutez ceci. Car dès l'abord ce n'est point en secret que j'en ai parlé et j'étais là depuis que ces événements existent ; et maintenant Dieu, mon Maître, m'a envoyé apporter sa prophétie.

17. Ainsi a dit Dieu, ton protecteur, le Saint d'Israël : Je suis Dieu ton maître qui t'enseigne ce qui te profitera, qui te dirige dans la voie où tu dois marcher. — 18. Si tu avais écouté mes préceptes, ton salut déborderait comme le fleuve et tes bonnes œuvres comme les vagues de la mer ; — 19. et ta postérité serait comme le sable et tes descendants comme les dunes de la mer. Leur nom ne sera ni retranché ni détruit de devant moi.

20. Oui, sortez de Babel ! Fuyez les Chaldéens ! et avec un cri d'allégresse annoncez ces choses, faites-les entendre, publiez-les jusqu'aux extrémités de la terre et dites : Dieu a délivré son serviteur Jacob. — 21. Et ils n'ont pas eu soif, alors même qu'il les a conduits dans les endroits secs, puisqu'il a fait couler de l'eau pour eux du rocher, de même qu'il a (jadis) fendu le rocher et qu'il en a coulé de l'eau. — 22. De même, point de paix, a dit Dieu, pour les pervers !

XLIX

1. Écoutez-moi, ô habitants des îles, et prêtez l'oreille, ô peuples du lointain : Dieu m'a appelé prophète depuis le sein de ma mère et, depuis les entrailles de ma mère, il m'a désigné de ce nom. — 2. Il a fait ma bouche semblable à une épée tranchante, il m'a mis à couvert à l'ombre de sa main, il m'a fait ressembler à

une flèche polie et il m'a caché dans son carquois. — 3. Il m'a dit : Tu es mon envoyé, ô Israël, dont je tire gloire. — 4. Et si je dis : C'est inutilement que je me suis fatigué ; c'est pour la vanité et pour le néant que j'ai épuisé ma force ; alors je trouverai la justice en Dieu et mon salaire auprès de mon Maître.

5. Maintenant Dieu a parlé, lui qui m'a créé depuis le sein de ma mère comme son envoyé, pour que je ramène vers lui les gens de Jacob et que les gens d'Israël se réunissent à lui. Je serai ainsi honoré auprès de lui et il deviendra mon Dieu qui me fortifie. — 6. Il a dit : C'est peu à mes yeux que tu sois mon envoyé pour maintenir les gens de Jacob et ramener les branches principales des gens d'Israël ; mais je ferai de toi une lumière pour les peuples, afin que mon secours parvienne aux extrémités de la terre.

7. Ainsi a dit Dieu, le protecteur et le Saint d'Israël, à celui dont la personne est méprisée et qui est détesté des peuples, au serviteur des princes. Les rois le verront, les chefs se lèveront devant lui et se prosterneront à cause de la parole de Dieu, pour qu'elle se confirme, et du Saint d'Israël qui t'a choisi.

8. Et ainsi a dit Dieu : Au temps de la faveur je t'exaucerai, au jour du salut je t'aiderai, je te fortifierai, je te mettrai comme un pacte de sécurité pour le peuple et comme soutien des contrées et tu hériteras de champs qui étaient dévastés ; — 9. et tu diras aux captifs : « Sortez » ; et à ceux qui sont dans les ténèbres : « Paraissez » ; ils viendront paître sur les chemins et sur toutes les collines. — 10. Ils n'auront ni faim ni soif ; ils ne seront frappés ni par le vent brûlant ni par le soleil, puisque leur Miséricordieux les conduira et les amènera vers les sources d'eau. — 11. Et (Dieu) dit : Je transformerai toutes mes montagnes en chemins, et mes grandes routes seront élevées. — 12. Voici que ceux-ci viendront de loin, d'autres aussi du nord et de l'occident et d'autres encore de la région de Sîn. — 13. Les habitants du ciel se réjouiront et les habitants de la terre seront dans l'allégresse ; les habitants des montagnes feront retentir des chants,

alors que Dieu consolera son peuple et aura pitié des faibles d'entre eux.

14. Sion a dit : « Certes Dieu m'a abandonnée, il semble m'avoir oubliée. » — 15. Est-il possible qu'une femme oublie son nourrisson et qu'elle n'ait pas pitié de son fils ? Alors même qu'elle pourrait oublier, moi, je ne t'oublierais pas. — 16. C'est comme si j'avais tracé ton plan sur mes mains et comme si tes murs étaient toujours en face de moi ! — 17. Tes constructeurs s'empresseront, et tes destructeurs et tes dévastateurs s'en iront de toi. — 18. Lève les yeux autour de toi et regarde-les, tous se sont réunis pour venir vers toi : Par ma durée éternelle, dit Dieu, tu te revêtiras d'eux tous comme de couronnes et tu te ceindras d'eux comme la fiancée. — 19. Certes tes ruines, tes solitudes et ton pays ravagé seront trop étroits, tant ils seront peuplés, et ceux qui sont acharnés à ta perte s'éloigneront. — 20. Les gens de ta famille que tu croyais avoir perdus diront en ta présence, l'un à l'autre : La place m'est trop étroite, range-toi pour moi, afin que je m'asseye. — 21. Et tu te diras en toi-même : Qui m'a enfanté ceux-ci à moi qui avais perdu les miens et qui étais malheureuse ? Alors que j'étais exilée et écartée, ceux-ci, qui les a élevés ? puisque je suis restée seule, ceux-ci, où étaient-ils ?

22. Ainsi a dit Dieu : Je ferai un signe aux nations avec ma main et vers les peuples je lèverai mon drapeau ; ils t'apporteront tes fils sur leur sein et tes filles seront chargées sur leurs épaules. — 23. Tes nourriciers seront pris parmi leurs rois, tes nourrices parmi leurs princesses ; ils se prosterneront sur leur face à terre devant toi, ils lécheront la poussière de tes pieds et tu reconnaîtras que je suis Dieu et que ceux qui mettent leur espoir en moi ne sont pas déçus.

24. Enlève-t-on au puissant un butin, ou bien le captif du vainqueur échappe-t-il ? — 25. Ainsi a dit Dieu : Même le captif des puissants je le prendrai ; le butin des redoutables, je le délivrerai ; ton adversaire, je le combattrai, et tes fils, je les

secourrai. — 26. Je ferai manger à tes oppresseurs leurs chairs et, comme du vin doux, ils seront enivrés de leur sang; et tous les humains sauront que je suis Dieu, ton sauveur et ton protecteur, le Grand de Jacob.

L

1. Ainsi a dit Dieu : Quel est l'acte de divorce de votre mère, s'il est vrai que je l'aie répudiée? Ou quel est celui de mes créanciers à qui je vous ai vendus? Vous n'avez été vendus qu'à cause de vos péchés et votre mère n'a été répudiée qu'à cause de vos méfaits. — 2. Pourquoi donc vous ai-je interpellés sans que personne m'ait écouté, après que je vous avais appelés sans que personne ne répondît? Était-ce parce que ma main était impuissante à vous racheter ou parce que je n'avais pas la force de vous délivrer? Voici que par ma menace je dessèche les mers et je change les fleuves en déserts, au point que leurs poissons pourrissent faute d'eau après être morts de soif. — 3. Je revêts au-dessus d'eux le ciel de ténèbres et je fais ressembler leur enveloppe au cilice.

4. Dieu m'a accordé le langage de l'enseignement, afin que je sache une chose dont j'instruirai l'homme harassé; il m'apparaît chaque matin et il excite en ma faveur les oreilles pour qu'elles écoutent mon enseignement. — 5. Dieu m'a communiqué des choses pour lesquelles je ne lui ai pas désobéi et devant lesquelles je n'ai pas reculé en arrière. — 6. Bien plus, j'ai présenté mon dos à ceux qui frappaient et mes joues à ceux qui m'arrachaient la barbe, je n'ai pas caché mon visage devant l'outrage et le crachat. — 7. Dieu m'aidera; aussi n'ai-je pas été confus; j'ai rendu ma face semblable à la pierre dure et j'ai su que je n'aurais pas honte de ma parole. — 8. Combien est proche mon triomphe! Qui donc osera me combattre? Présentons-nous ensemble au tribunal. Qui est mon adversaire? qu'il s'avance vers moi? —

9. Et lorsque Dieu m'aide, qui donc me vaincra? Mais tous seront usés comme le vêtement, et la teigne les mangera.

10. Celui qui parmi vous craint Dieu et écoute la parole de son envoyé, quand même il serait dans les ténèbres et n'aurait point de lueur, qu'il se confie dans le nom de Dieu et qu'il s'appuie sur son Maître! — 11. Et si vous tous, vous allumez du feu et répandez des étincelles, vous irez dans la flamme de votre feu, et dans les étincelles que vous avez fait jaillir. C'est par ma puissance que cela vous arrivera et, comme vous l'avez mérité, vous serez étendus à terre.

LI

1. Écoutez-moi, vous qui poursuivez la justice, qui recherchez Dieu! Regardez le rocher dont vous avez été taillés et le pic (qui a creusé) le puits dont vous avez été extraits. — 2. C'est-à-dire, regardez Abraham, votre père, et Sara, qui vous a portés dans son sein. Car je l'ai appelé (quand il était) unique; puis je l'ai béni et multiplié. — 3. Et sachez que de même Dieu consolera Sion et consolera toutes ses ruines. Il changera son désert en Éden et sa solitude en jardins de Dieu; là se trouveront la joie et l'allégresse, les remerciements et le son du cantique.

4. Prête-moi l'oreille, ô mon peuple; ô ma nation, écoute-moi. Car une loi émanera de moi, grâce à laquelle mon jugement sera pour les peuples une lumière qui leur donnera le repos. — 5. Et, de même que ma justice s'approchera et que mon secours en sortira, de même mes coups châtieront les peuples; alors ils mettront leur espoir dans ma miséricorde et supporteront avec patience mes coups. — 6. Élevez vos yeux vers le ciel et regardez la terre au-dessous de lui; sachez que les cieux se dissiperont comme la fumée, que la terre s'usera comme le vêtement et que ses habitants mourront ainsi, tandis que mon

secours s'étendra jusqu'à l'éternité et que mes pieux serviteurs ne seront pas effrayés.

7. Écoutez-moi, ô vous qui connaissez la justice, ô peuple dans le cœur duquel est ma loi. Ne craignez pas l'outrage des autres hommes et ne vous laissez pas effrayer par leurs insultes.
— 8. Certes, comme le vêtement, la teigne les dévorera, comme la laine, les vers les mangeront, tandis que ma justice se maintiendra éternellement et mon secours de génération en génération. —9. Et je dirai : Montre-toi, revêts-toi de force, ô puissance de Dieu, montre-toi comme aux jours anciens, comme dans les générations passées. N'est-ce pas toi qui as mis en pièces le perturbateur, qui repousses le dragon ? — 10. N'est-ce pas toi qui dessèches dans la mer l'eau de l'abîme profond, qui changes les gouffres de la mer en chemin que traversent les délivrés? —
11. De même, ceux que Dieu rachète reviendront et entreront à Sion avec allégresse, avec une joie éternelle dans leurs cœurs. La joie et le contentement s'attacheront à eux et loin d'eux fuiront le soupir et la tristesse.

12. C'est moi-même qui vous console. Qu'avez-vous donc à vous effrayer d'un homme qui mourra ou d'un fils d'Adam qui passera comme l'herbe, — 13. pour oublier Dieu ton créateur, qui étend le ciel et qui consolide la terre? Tu t'es effrayé sans cesse et continuellement devant la colère de l'oppresseur, lorsqu'il l'avait préparée pour te perdre. Or, où est-elle, la colère de l'oppresseur? — 14. Puisqu'un remède est arrivé rapidement pour la faire cesser, les hommes ne mourront donc pas de misère et leur nourriture ne leur manquera pas. —
15. Je suis Dieu, ton Maître, qui réprimande la mer, et alors ses vagues s'agitent, moi dont le nom est le Maître des armées.
— 16. Je t'ai enseigné mes paroles et je t'ai abrité à mon ombre; et, de même que j'ai fixé le ciel et que j'ai fondé la terre, ainsi je dirai aux gens de Sion : Vous êtes mon peuple.

17. Réveille-toi, réveille-toi, mon peuple, ô Jérusalem, toi qui as bu de la part de Dieu la coupe de sa colère; même la lie de

la coupe qui donne le vertige, tu l'as bue et absorbée. — 18. On a dit à ton sujet : Elle n'a pas de guide parmi tous les enfants qu'elle a enfantés, ni personne qui la prenne par la main parmi tous les enfants qu'elle a élevés. — 19. Pour deux des maux qui t'ont atteint, qui te plaindra? pour le ravage et la ruine, pour la faim et l'épée, qui te consolera? — 20. Tes fils ont langui et se sont étendus au coin de toutes les places publiques, comme l'antilope dans le filet, remplis qu'ils sont de la colère de Dieu et de la réprimande de ton Maître. — 21. C'est pourquoi, écoute ceci, ô malheureuse, ô femme ivre, mais non de vin. — 22. Ainsi dit Dieu, ton Seigneur et ton Maître, qui lutte en faveur de son peuple : Voici que moi je prendrai de ta main la coupe qui donne le vertige, c'est-à-dire la lie de la coupe de ma colère, et tu ne la boiras plus jamais. — 23. Et je la mettrai dans la main de ceux qui te tourmentaient et te disaient : Baisse-toi, pour que nous passions. Tu as alors présenté ton dos comme le sol et comme la place publique pour les passants.

LII

1. Apparais, apparais, revêts ta force, ô Sion, revêts tes vêtements de gloire, ô Jérusalem, ville sainte, car il n'entrera plus jamais chez toi d'incirconcis ni d'impur. — 2. Secoue la poussière, lève-toi, et assieds-toi, ô Jérusalem, dénoue les liens de ton cou, ô captive, communauté de Sion. — 3. Ainsi a dit Dieu : De même que vous avez été vendus pour rien, de même ce n'est pas à prix d'argent que vous serez affranchis. — 4. Et Dieu a dit encore : Comme j'ai agi pour l'Égypte où mon peuple est descendu d'abord afin d'y habiter, ainsi j'agirai pour l'Assyrie qui l'a dépouillé en dernier lieu. — 5. Et maintenant, dit Dieu, pourquoi ici mon peuple est-il entraîné sans motif, pourquoi ses maîtres poussent-ils des hurlements, dit Dieu, et mon

nom pendant tout ce temps est sans cesse blasphémé? — 6. Mais mon peuple connaîtra mon nom et saura aussi que c'est moi qui lui adresse la parole, comme je l'avais fait.

7. Qu'ils sont beaux sur les montagnes, les pieds d'un messager de bonheur, annonçant le salut, qui dit à Sion : Le règne de ton Maître est apparu, — 8. (qu'il est beau) le cri de tes sentinelles qui ont élevé la voix en jubilant toutes, puisqu'elles verront face à face le retour de la lumière de Dieu à Sion. — 9. Donc exclamez-vous et jubilez tous, ô gens des ruines de Jérusalem, puisque Dieu a consolé son peuple et a pris Jérusalem sous sa protection. — 10. Dieu a montré sa puissance sanctifiée en présence de tous les peuples et tous les habitants des contrées de la terre ont vu le salut de notre Maître. 11. — Aussi partez, partez, sortez de là et n'approchez d'aucune impureté; et, lorsque vous en serez sortis, purifiez-vous, ô vous qui portez les livres de Dieu. — 12. Car ce n'est pas avec précipitation que vous sortirez et ce n'est pas en fuyant que vous vous en irez; mais Dieu sera à votre avant-garde; lui, le Dieu d'Israël, sera à votre arrière-garde.

13. Certes mon envoyé sera intelligent; il sera élevé, exalté et placé très haut. — 14. Et comme la foule (des hommes) aura horreur de lui, tant son aspect sera gâté entre eux tous et son extérieur parmi les fils d'Adam, — 15. de même il dispersera les peuples nombreux et devant lui les rois fermeront leurs bouches; car ils auront vu une chose telle qu'on ne leur en a jamais racontée et ils auront été témoins d'une chose dont ils n'avaient jamais entendu la pareille.

LIII

1. Qui a ajouté foi à nos nouvelles que voici? et la puissance de Dieu, sur qui apparaîtra-t-elle? — 2. Qui auparavant a poussé comme le rejeton et comme une racine isolée dans un pays de désert? Il n'avait ni charme ni éclat, et, lorsque nous l'avons re-

gardé, il n'avait pas d'apparence, pour que nous le désirions? — 3. Tellement il était méprisé, retranché des hommes, endolori, connu pour ses maladies, pareil à celui devant lequel on se voile la face, tant il était méprisé et nous ne tenions pas compte de lui; — 4. alors que lui il a supporté nos maladies, qu'il s'est chargé de nos douleurs et que nous, nous l'avons cru éprouvé, frappé de la part de Dieu et châtié; — 5. alors qu'il était rendu malade par nos péchés, écrasé par nos fautes, que nous étions débarrassés de la punition qui nous revenait et que par ses blessures nous étions guéris. — 6. Nous tous nous avons erré comme les brebis et nous nous sommes dirigés chacun selon sa voie et voici que Dieu a fait retomber sur lui nos fautes à tous. — 7. Il a été secoué dans les tourments, sans qu'il ouvrît la bouche comme l'agneau que l'on conduit à l'abattoir, comme une brebis devant son tondeur reste muette; il n'a pas ouvert la bouche. — 8. Après l'emprisonnement et la comparution devant les juges, il est enlevé et personne dans sa génération ne souffle mot, au point qu'il a été retranché du pays de la vie, tandis que le malheur devait frapper mon peuple à cause de son péché. — 9. Sa tombe a été placée par dérision à côté des méchants et à côté de ceux qui se sont enrichis en le tuant injustement, bien qu'il n'eût rien fait d'injuste et qu'il n'y eût pas de ruse dans sa bouche. — 10. Dieu a voulu, en le frappant et en le rendant malade, que sa personne fît reconnaître le péché comme un péché; il verra la postérité élue prolonger ses jours et la volonté de Dieu prospérera dans sa main. — 11. Pour les souffrances de son âme il verra une récompense et il s'en rassasiera; par son intelligence il reconnaîtra l'innocence de l'innocent. Tel sera mon envoyé en face de la foule, dont il supportera les péchés. — 12. C'est pourquoi je lui donnerai une part avec les grands, et avec les puissants il partagera le butin, parce qu'il s'est exposé à la mort et qu'il a été compté parmi les scélérats, alors qu'il avait porté le péché de la foule; et il priera pour les scélérats.

vers toi, à cause de Dieu ton maître et pour le Saint d'Israël, qui est ta gloire.

6. Cherchez Dieu, de manière qu'il se laisse trouver par vous; et invoquez-le de telle sorte qu'il soit proche de vous. —
7. Que le méchant abandonne sa voie et l'homme d'iniquité ses desseins; qu'il retourne vers Dieu, qui aura pitié de lui, et vers notre Maître, car il prodigue le pardon. — 8. En effet, ma décision ne ressemble pas à votre décision, et vos voies ne ressemblent pas à mes voies, dit Dieu. — 9. Mais certes, de même que les cieux sont plus élevés que la terre, de même mes voies sont plus élevées que vos voies et ma décision l'est plus que votre décision. —
10. Comme la pluie et la neige descendent du ciel, et n'y retournent point, mais arrosent la terre, la fécondent et la fertilisent, donnent des grains au semeur et de la nourriture à qui mange, — 11. de même mon ordre qui sort de ma parole, ne revient pas vers moi sans effet; mais il accomplit ce que je veux et il fait réussir ce pour quoi je l'ai envoyé. — 12. C'est ainsi que vous partirez avec joie et que vous serez ramenés en paix; les habitants des montagnes et des collines éclateront en chants d'allégresse devant vous et les possesseurs des arbres des champs battront des mains. — 13. A la place des lotus il fera pousser pour vous des cyprès; et à la place de la bruyère le myrte; ce sera pour Dieu un titre et un signe éternel, indestructible.

LVI

1. Ainsi a parlé Dieu : Observez le droit et agissez avec équité; car la venue de mon secours est proche et ma justification vous apparaîtra. — 2. Heureux l'homme qui pratique ces lois et le fils d'Adam qui s'y applique, en se gardant de profaner le sabbat et en gardant sa main de toute mauvaise action. — 3. Que l'étranger qui s'attache à Dieu ne dise pas : Dieu me séparera de son

et je te fonderai sur les saphirs. — 12. Je formerai de rubis tes fenêtres, de diamants tes portes et de pierres précieuses toutes tes frontières. — 13. Toute ta famille, ce seront des disciples de Dieu, et combien sera grand leur salut! — 14. C'est par la justice que tu seras raffermie, tu seras loin de l'oppression, que tu ne craindras même pas, et de l'écrasement, qui ne t'approchera pas. — 15. Il se peut que quelqu'un habite le pays sans ma volonté. Mais celui qui aura décidé d'habiter chez toi tombera au milieu de toi. — 16. Car c'est moi qui ai créé les ouvriers, et parmi eux celui qui souffle le feu dans les charbons et qui produit des vases par son travail, et moi j'ai créé le destructeur pour qu'il détruise. — 17. Donc toute arme qui sera forgée contre toi ne réussira pas, et toute langue qui te combattra en justice, tu en triompheras. Cela rentre dans l'apanage des protégés de Dieu et tels sont leurs avantages auprès de moi, dit Dieu.

LV

1. O assemblée des altérés, venez vers une eau qui ne vous coûtera rien; puis venez, approvisionnez-vous et mangez gratuitement; puis venez et, sans dépenser d'argent ni autre chose approvisionnez-vous de vin et de lait. — 2. Pourquoi payeriez-vous de l'argent pour ce qui n'est pas de la nourriture et dépenseriez-vous vos revenus pour ce qui ne rassasie pas? Écoutez-moi attentivement et vous mangerez ce qu'il y a de meilleur, et vos personnes se délecteront de la graisse. — 3. Bien plus, inclinez vos oreilles, puis avancez vers moi et écoutez ce qui vivifiera vos âmes, car je contracte avec vous une alliance éternelle, semblable à mes faveurs constantes envers David. — 4. De même que je l'ai placé comme témoin pour les peuples, pour diriger et ordonner, — 5. de même toi, ô Israël, tu appelleras un peuple que tu ne connaissais pas, et un peuple qui ne te connaissait pas accourra

[illegible]

— 14. Il dira : Purifiez, purifiez (vos cœurs) et débarrassez-en les voies, enlevez les pierres d'achoppement sur la route de mon peuple. — 15. Sachez qu'ainsi a parlé le Très-Haut, le sublime, qui subsiste éternellement, dont le nom est saint : Moi, j'habite le ciel et le sanctuaire et avec le faible et l'humble, pour ranimer le souffle des humbles et pour fortifier le cœur des opprimés. — 16. Je ne vous querellerai pas éternellement et ce n'est pas pour toujours que je serai courroucé contre vous, car c'est de moi qu'émane l'esprit qui vous enveloppe et votre âme, c'est moi qui l'ai créée. — 17. Une fraction de vous, à cause du péché de sa cupidité, je me suis irrité contre elle et je l'ai frappée en secret et ouvertement, tant qu'elle est restée rebelle en (suivant) ses propres desseins. — 18. Mais ensuite, lorsque j'ai vu sa manière d'agir, j'ai dû le guérir, le guider moi-même et lui rendre la consolation à lui et à ceux qui s'affligent à cause de lui. — 19. (Ainsi) a parlé Dieu, le créateur de l'articulation des lèvres : Paix, paix à l'éloigné et au proche, et moi, je les guérirai ! — 20. Quant aux impies, ils sont comme la mer agitée qui ne peut pas se reposer et dont les eaux sont troublées par la vase et le limon ! — 21. Il n'y a pas de paix, dit mon Maître, pour les infidèles.

LVIII

1. (Dieu) m'a dit : Appelle à plein gosier et ne t'arrête pas ; élève ta voix comme la trompette ; instruis de leurs péchés (certains hommes) de mon peuple, et de leurs méfaits, certaines gens de Jacob. — 2. Eux, ils me cherchent jour par jour, voulant que je leur enseigne mes voies, comme une nation qui aurait pratiqué la vertu et qui n'aurait pas abandonné la loi de son Maître. Ils me demandent les jugements de l'équité et prétendent s'avancer vers le jugement de Dieu. — 3. Ils disent : « Pourquoi avons-nous jeûné, sans que tu nous en aies tenu compte ; pourquoi

nous sommes-nous mortifiés sans que tu nous l'aies reconnu? » Au jour de votre jeûne, vous poursuivez votre but; et vous exigez le payement (du fruit) de vos peines. — 4. Ce n'est que pour vous disputer et pour vous quereller que vous jeûnez, et aussi pour vous battre les uns les autres avec le poing de l'iniquité; et en agissant ainsi, vous ne jeûnez pas de manière à faire entendre l'élévation de votre voix. — 5. Est-ce là le jeûne que j'aime, à savoir un jour où l'homme se mortifie, incline sa tête comme le roseau, étale le cilice et la cendre? Est-ce là ce que vous appelez un jeûne ou un jour agréé par Dieu? — 6. Le jeûne que j'aime, n'est-ce pas de rompre les chaînes de l'injustice, de relâcher les liens de la partialité, de renvoyer en liberté les maltraités? Et toute violence, faites-la cesser. — 7. Ensuite, assiste l'affamé avec ta nourriture, et les malheureux, les humiliés, fais-les entrer dans ta maison; si tu vois un homme nu, couvre-le et ne sois pas indifférent à un être humain comme toi. — 8. Alors ta lumière poindra comme l'aurore et ta guérison apparaîtra promptement; tes bonnes œuvres te précéderont, tandis que la lumière de Dieu t'accompagnera. — 9. Alors tu invoqueras Dieu et il t'exaucera; tu imploreras du secours et il te dira : A tes ordres! Si tu écartes de chez toi la partialité, les signes des doigts et les paroles d'iniquité, — 10. puis si tu t'attendris pour l'affamé et que tu rassasies celui qui a faim, ta lumière brillera dans les ténèbres et ton obscurité deviendra comme le plein midi. — 11. Dieu te guidera sans cesse et te rassasiera au temps de la famine; il fortifiera tes os; tu deviendras alors comme un jardin bien arrosé et comme une source dont l'eau ne fait pas défaut. — 12. Si, par toi, des ruines antiques sont reconstruites, si tu redresses les fondements des anciennes générations, que tu sois appelé le réparateur de la brèche, le restaurateur des routes désormais populeuses, — 13. si tu retiens pendant le sabbat ton pied de faire ta besogne au jour de ma sainteté; si tu accueilles (ce jour) avec délices, que tu appelles vénérable la sainteté de Dieu, que tu l'honores en t'abs-

tenant de faire tes affaires, d'accomplir ta besogne et d'en parler ; — 14. alors tu te délecteras en Dieu; je te ferai monter sur les hauteurs du pays; je te ferai savourer l'héritage de Jacob ton père, comme Dieu l'a dit dans son décret.

LIX

1. Certes la main de Dieu n'était pas incapable de sauver, et il n'était pas difficile pour lui d'exaucer la prière; — 2. c'est que vos péchés sont devenus une séparation entre vous et votre Maître; et que vos méfaits ont voilé sa miséricorde pour vous, empêchant qu'il vous écoutât, — 3. car vos mains ont été souillées par les crimes et vos doigts par les péchés; vos lèvres ont proféré le mensonge et vos langues méditent l'oppression. — 4. Personne n'émet de prétention équitable, ni ne plaide avec droiture; on se fie à l'erreur et au mensonge; c'est comme si ces gens étaient gros de la fausseté et enfantaient l'iniquité, — 5. comme s'ils brisaient les œufs des serpents jaspés et tissaient les toiles des araignées; aussi quiconque mangera de leurs œufs mourra et leurs œufs gâtés se briseront (pour produire) des vipères. — 6. Leurs toiles d'araignées ne leur serviront pas de vêtements, et ils ne se couvriront avec aucune de leurs œuvres; car leurs actes sont des actes d'iniquité et les œuvres de l'injustice sont dans leurs mains. — 7. Leurs pieds courent vers le mal et se hâtent pour verser le sang de l'innocent; leurs desseins sont des desseins d'iniquité, le pillage et la destruction se trouvent sur leurs routes. — 8. Le chemin de la paix, on dirait qu'ils ne le connaissent pas; il n'y a pas de justice dans leurs sentiers; ils se sont rendu leurs chemins pénibles, au point que quiconque y marche ignore la paix. — 9. Ceux d'entre eux qui feront des aveux diront: Voilà pourquoi la justice a été loin de nous, pourquoi l'équité ne nous arrive pas. Nous espérions la lumière et voici les ténè-

bres; nous attendions les lueurs de l'aurore, et nous marchons vers l'obscurité. — 10. Nous tâtonnons contre les murs comme les aveugles, bien plus comme des gens privés d'yeux nous y tâtonnons; nous trébuchons en plein midi comme au crépuscule et nous sommes devenus comme les morts dans les tombes. — 11. Nous hurlons tous comme les ours, puis nous gémissons comme les colombes; nous espérions une direction, mais nous ne l'avons pas trouvée; le salut, mais il s'est éloigné de nous, — 12. parce que nos fautes envers toi ont été nombreuses, et que nos péchés ont témoigné contre nous; nos fautes sont encore avec nous, et nos péchés, nous les confessons, — 13. à savoir : ne pas croire en Dieu et le renier, s'écarter de l'obéissance à notre maître, parler avec injustice et absurdité, inventer des décisions mensongères et les méditer. — 14. Ceux qui exercent la justice ont été repoussés, et ceux qui pratiquent l'équité out dû se tenir à distance; les véridiques trébuchent sur la place publique et ceux qui ont raison ne peuvent pas entrer. — 15. Donc, lorsque la vérité eut disparu et que celui qui s'éloigne du mal eut été dépouillé, Dieu le vit et cela lui déplut, parce qu'il n'y avait plus de justice. — 16. Et lorsqu'il vit qu'il n'y avait pas d'homme, lorsqu'il les eut regardés et qu'il n'y avait pas d'intercesseur, il apporta le secours de sa puissance et fournit l'appui de son équité. — 17. Alors il montra son équité comme la cuirasse que l'on revêt et il étala son secours comme le casque sur la tête, semblable à celui qui revêt le vêtement de la vengeance et s'enveloppe du zèle jaloux comme d'un manteau. — 18. Et de même que selon leurs agissements il payait avec colère ses ennemis et rendait la pareille à ceux qui le haïssaient, de même il rétribuera les habitants des îles. — 19. Ainsi l'on craindra son nom à l'occident et sa gloire à l'orient, parce qu'il leur amènera un ennemi pareil à un fleuve débordant et dont l'ordre de Dieu sera le drapeau. — 20. Puis viendra le sauveur pour Sion, pour ceux d'entre les gens de Jacob qui se repentent de leurs péchés; Dieu l'a dit. — 21. Quant à moi, voici mon pacte avec eux, a dit Dieu, la prophétie dont je t'ai chargé

et les paroles que je t'ai enseignées ; elles ne quitteront point ta bouche, ni les bouches de tes fils et de tes petits-fils, depuis maintenant jusqu'à l'éternité.

LX

1. Allons! Lève-toi, éclaire, ô Demeure de la paix (Jérusalem)! Car ta lumière s'est avancée et la lumière de Dieu a brillé sur toi. — 2. Certes les ténèbres couvriront les contrées et le brouillard les peuples ; mais sur toi Dieu brillera, et sa lumière apparaîtra au-dessus de toi, — 3. au point que les nations s'empresseront vers ton éclat et les rois vers ta lumière brillante. — 4. Et l'on te dira : Lève ton regard autour de toi, et vois-les tous réunis, venus vers toi ; tes fils arrivent de loin et tes filles sont portées sur les côtés. — 5. Alors tu les verras et tu rayonneras ; et de même qu'il avait tremblé, ton cœur s'épanouira, lorsque la foule (venant) de la mer se tournera vers toi et que les armées des peuples viendront vers toi ; — 6. les troupes des chameaux te couvriront avec les selles de Midyan et de 'Éfâh, nombre d'entre eux viendront de Schaḥar portant de l'or et de l'encens et proclameront les louanges de Dieu ; — 7. toutes les brebis de Kêdâr seront assemblées pour toi, les grands de Nébayôt te serviront ; ils sacrifieront pour me complaire sur mon autel et je les glorifierai par le temple de ma gloire. — 8. Si l'on demande : Qui sont ceux-là qui volent semblables aux nuages, comme les colombes vers leurs pigeonniers? — 9. C'est que les îles espèrent en moi, et que les vaisseaux de la mer (sont destinés) dès l'abord à ramener de loin tes enfants apportant avec eux leur argent et leur or, pour le renom de Dieu leur maître et du Saint d'Israël, qui les a couverts de gloire. — 10. Les étrangers rebâtiront tes murailles et leurs rois te serviront, parce que je t'ai frappée dans ma colère et que j'ai eu pitié de toi dans ma grâce. — 11. Tes portes seront

toujours ouvertes sans jamais être fermées ni jour ni nuit, pour que les armées des peuples y entrent vers toi avec leurs rois amenés de force. — 12. Quel que soit le peuple ou le royaume qui ne t'obéira pas, il périra et quelques-uns dessécheront. — 13. Ce qu'il a de plus noble dans le Liban on te l'apportera, des cyprès, des tecks et des cèdres, tous ensemble, pour que j'en orne le lieu de ma sainteté et que j'honore l'endroit de ma majesté. — 14. Tes adversaires viendront vers toi, en se courbant, et tous tes détracteurs se prosterneront devant tes pieds. Ils t'appelleront la ville de Dieu et la Sion du Saint d'Israël. — 15. Au lieu que tu étais abandonnée et haïe, sans que personne passât devant toi, je ferai de toi la gloire de l'éternité et la joie d'une génération après l'autre. — 16. Tu suceras pour ainsi dire le lait des peuples, même les mamelles des rois tu les suceras et tu sauras que je suis Dieu, ton protecteur et ton ami, le héros de Jacob. — 17. Je te remplacerai l'airain par l'or, le fer, par l'argent, le bois, par l'airain, les pierres, par le fer; je rendrai tes préposés paisibles et tes gardiens équitables. — 18. On n'entendra plus parler d'injustice dans ton pays, ni de pillage et de ruine dans tes frontières, et tu nommeras tes murs Salut et tes portes Louange. — 19. Tu n'auras plus jamais le soleil seul comme lumière du jour, ce n'est pas la lune seule qui brillera pour toi comme lumière de la nuit; mais Dieu sera pour toi la lumière de l'éternité et ton Maître sera ta gloire, — 20. en sorte que ni ton soleil ni ta lune ne se coucheront; mais, bien mieux, Dieu sera pour toi la lumière de l'éternité et les jours de ton deuil disparaîtront. — 21. Ton peuple tout entier sera (composé) de justes qui habiteront pour toujours le pays élu et qui y deviendront le rejeton de ma plantation, l'œuvre de ma puissance pour ma glorification. — 22. Le petit d'entre eux se multipliera, et le moindre deviendra un peuple puissant. Moi Dieu, je hâterai cela en son temps.

LXI

1. La prophétie de Dieu mon maître est sur moi, parce qu'il m'a oint pour que j'apporte la bonne nouvelle aux humbles, qu'il m'a envoyé pour panser les hommes aux cœurs brisés, pour que j'annonce aux captifs un affranchissement, aux prisonniers une délivrance, — 2. une époque de bienveillance aux amis de Dieu et un temps de vengeance aux ennemis de notre Maître; pour que je console tous les affligés; — 3. pour que je fasse en sorte que les affligés de Sion reçoivent la splendeur au lieu des cendres, l'huile de la joie au lieu de la tristesse et le vêtement de la gloire au lieu de l'esprit abattu, afin qu'ils soient nommés les nobles de l'équité et la plantation de Dieu pour sa glorification. — 4. Ils rebâtiront des ruines anciennes et rétabliront les (demeures) dévastées des ancêtres; ils renouvelleront des villes détruites, ainsi que les (demeures) dévastées des générations passées. — 5. Les étrangers se mettront à faire paître vos brebis, les hommes du dehors deviendront vos agriculteurs et vos laboureurs. — 6. Vous, vous serez appelés les prêtres de Dieu et on vous nommera les serviteurs de notre Maître; vous absorberez la puissance des peuples et vous leur serez substitués dans leur gloire. — 7. En place de la double honte que vous avez eue et de la confusion où vous avez été à cause de ceux qui se réjouissaient de leur part, vous hériterez double dans leurs régions; c'est ainsi que les justes auront une joie éternelle, — 8. car je suis Dieu, qui aime la justice, qui hais la violence avec le crime; c'est moi qui leur donnerai la récompense méritée et contracterai avec eux une alliance éternelle. — 9. Par elle on connaîtra parmi les peuples leur race et leur descendance parmi les nations; et quiconque les verra les reconnaîtra comme une race bénie de Dieu. — 10. Eux diront : Nous nous réjouissons en Dieu et nos âmes tressaillent en notre Maître, puisqu'il nous a revêtus des vêtements du salut et qu'il nous a enveloppés du manteau de l'équité,

comme un fiancé qui se distingue par sa parure, comme une fiancée ornée de ses bijoux. — 11. Et de même que la terre produit ses plantes, que le jardin fait pousser ses graines, de même Dieu fera croître leurs vertus et leur mérite devant tous les peuples.

LXII

1. (Dieu) dit : C'est à cause de Sion que je ne m'abstiendrai pas, et c'est à cause de Jérusalem que je ne m'arrêterai pas, jusqu'à ce que ses vertus apparaissent comme l'aurore et son salut comme une torche qui brûle. — 2. Aussi, lorsque les peuples verront tes vertus et tous les royaumes ta noblesse, ils t'appelleront d'un nom nouveau, ce que Dieu expliquera par sa parole. — 3. Tu deviendras une couronne de parure auprès de Dieu et comme une tiare de royauté auprès de ton Maître. — 4. On ne te dira plus jamais : O Abandonnée ! ni à ton pays : O Désert ! mais on te dira : O Toi en qui est mon désir ! et à ton pays : O Gouverné, puisque Dieu te désirera et que ta région sera gouvernée. — 5. De même que le jeune homme gouverne la jeune vierge, c'est ainsi que les tiens te gouverneront; et de même que le fiancé se réjouit de la fiancée, c'est ainsi que ton Maître te fera trouver du bonheur en toi-même. — 6. Sur tes murs, ô Jérusalem, j'ai préposé des gardiens, pendant tout le jour et toute la nuit, jamais ils ne se tairont; on leur dira : O vous qui réveillez les souvenirs de Dieu, ne vous taisez pas. — 7. Ne cessez d'intercéder auprès de lui jusqu'à ce qu'il rétablisse pour vous (Israël) et jusqu'à ce que Jérusalem devienne une gloire sur la terre. — 8. Dieu a juré, par sa puissance et par la force de son pouvoir, de ne jamais laisser votre blé en nourriture pour vos ennemis, et d'empêcher les étrangers de boire votre moût, pour lequel vous avez peiné. — 9. Mais ceux qui rassemblent (le blé) le mangeront et en loueront Dieu, et ceux qui

recueillent (le vin) en boiront dans le parvis de mon sanctuaire.

10. Allez, passez et repassez dans les cités du peuple, aplanissez ses chemins et débarrassez ses grandes routes; empierrez-les, et élevez un étendard en vue des nations. — 11. Et dites : « Certes Dieu a annoncé la bonne nouvelle aux habitants des extrémités de la terre. » Dites à la communauté de Sion : « Voici que ton salut s'est avancé et voici chez lui la récompense de ceux qui lui obéissent, et devant lui est leur salaire. » — 12. Et on les appellera le peuple de la sainteté, les amis de Dieu, et on t'appellera la Recherchée, la Ville non délaissée.

LXIII

1. Lorsqu'on dira : Qui est celui dont l'ami s'avance d'Edom, de Boṣra avec des vêtements rougis? Qui est celui-ci, qui brille dans ses vêtements, qui marche légèrement dans la grandeur de sa force? Je répondrai : C'est moi, celui qui parle avec équité, qui répands abondamment le secours. — 2. Et lorsqu'on demandera : Pourquoi le rouge sur ton vêtement? pourquoi tes habits sont-ils comme ceux de l'homme qui foule le pressoir? — 3. Il dira par comparaison : C'est que j'ai pressé la cuve à moi seul, sans l'appui de personne parmi les peuples; aussi les pressais-je dans ma colère et les écrasais-je dans ma fureur; leur (sang) finalement jaillissait sur mes habits et tous mes vêtements je les ai souillés. — 4. Et puisqu'il y a pour eux un jour de vengeance dans mon cœur et que l'époque de ma revendication présente était arrivée. — 5. que j'ai examiné, mais personne ne m'aidait, je les ai regardés à la dérobée et nul ne me soutenait; j'ai alors demandé secours à ma puissance, et ma colère seule me soutenait. — 6. Je broyais les peuples dans ma colère, je les étourdissais dans ma fureur et je faisais couler sur la terre leur sang.

7. Je célèbre les grandeurs de Dieu et ses louanges en raison de tout ce qu'il a fait pour nous, l'étendue de sa bonté envers les gens d'Israël, qu'il a comblés de sa miséricorde, et l'abondance de sa grâce. — 8. Il a dit : « Voici qu'ils sont mon peuple et mes amis qui ne trahissent pas. » Et il a été leur sauveur. — 9. Dans toute épreuve il ne leur a jamais nui, mais il les a délivrés par un ange de ses familiers ; par son amour pour eux et par sa sollicitude il les a délivrés, puis les a élevés et anoblis pour l'éternité. — 10. Eux, ils se sont révoltés et se sont insurgés contre sa prophétie sacrée ; alors il s'est retourné contre eux comme un ennemi qui les combat. — 11. Et son peuple se rappelait les jours du temps de Moïse et disait : Où est celui qui les a fait monter de la mer avec le berger de son troupeau? Où est celui qui a mis au milieu d'eux l'esprit de sainteté, — 12. qui a placé à la droite de Moïse la puissance de sa gloire, qui a fendu l'eau devant eux, pour se faire un nom éternel, — 13. et qui les a conduits dans les abîmes? comme les chevaux dans le désert, ils ne trébuchaient pas, — 14. et comme la bête de somme descend la vallée, de même l'ordre de Dieu les guidait en sécurité ; ainsi, tu as conduit ton peuple pour te faire un nom glorieux. — 15. Regarde des cieux, et considère-nous de la demeure de ta sainteté et de ta gloire. Quel est l'endroit où sont ton zèle, ta puissance, toute ta tendresse et ta miséricorde pour qu'ils s'émeuvent en notre faveur? — 16. Car tu es notre créateur, puisqu'Abraham ne nous connaît pas et qu'Israël ne nous distingue pas. Et toi, ô mon Maître, en vérité tu es notre créateur et ton nom a été de tout temps : Notre sauveur. — 17. Ne nous égare pas, ô mon Maître, hors de tes voies et n'endurcis pas nos cœurs loin de ta crainte ; exauce-nous à cause de tes serviteurs, de tes tribus d'élection. — 18. En effet, pour un peu on héritait de ton peuple saint, et les ennemis foulaient aux pieds ton sanctuaire. — 19. Nous sommes devenus pareils à une nation dont tu n'aurais jamais été le chef, qui n'aurait jamais porté ton nom, comme si tu n'avais pas ouvert

le ciel pour faire descendre sur elle ta lumière, et comme si les montagnes ne s'étaient pas dissoutes devant toi,

LXIV

1. de même que le feu consume la menue paille et que le feu
fait bouillonner l'eau, afin que tu fisses connaître ton nom à tes
ennemis et que devant toi les peuples frémissent. — 2. Et
lorsque tu as fait les choses mystérieuses que nous n'avions pas
espérées et que tu as révélé ta parole, alors devant toi les mon-
tagnes fondirent en averses. — 3. Ainsi, aucun autre que nous
n'a jamais rien entendu, ni perçu de semblable; jamais œil n'a
vu de divinité hormis toi qui ait fait rien de semblable pour celui
qui espère en lui. — 4. Jadis tu as accueilli l'intercession de ceux
qui se réjouissaient d'accomplir les bonnes actions, alors qu'ils
t'invoquaient selon tes attributs. Lorsque tu t'irritais à cause de
nos péchés, c'est par eux que nous étions toujours secourus. —
5. Et maintenant nous sommes devenus tous comme les impurs
et toutes nos bonnes actions sont comme un vêtement souillé;
nous sommes tous tombés comme les feuilles et nos péchés nous
emportent comme le vent. — 6. Personne n'invoque ton nom, et
ne s'éveille pour s'attacher à toi; tu nous as voilé ta miséricorde
et tu nous as livrés à nos iniquités. — 7. Maintenant, tu es notre
Maître, tu es notre créateur; et nous, nous sommes comme l'ar-
gile, tu nous a formés et nous sommes tous ton œuvre. — 8. O
Dieu, ne t'irrite pas trop, et ne te souviens pas à tout jamais
de nos iniquités! Regarde notre communauté, ta nation, (et vois)
où nous en sommes. — 9. Tes villes saintes sont devenues un
désert; Sion lui-même ressemble à un désert et Jérusalem à une
solitude. — 10. La maison de notre sainteté et de notre gloire,
que t'ont consacrée nos pères, a été brûlée par le feu, et tout ce
qui nous était cher a été détruit. — 11. Tarderas-tu en face de

tout cela, ô mon Maître, ou attendras-tu en nous punissant outre
mesure?

LXV

1. Je me suis laissé rechercher par des gens qui ne me de-
mandaient pas et trouver par qui ne me désirait pas, et j'ai dit :
« Me voici », à plusieurs reprises, à un peuple qui n'était pas
nommé de mon nom. — 2. J'ai étendu ma main sans cesse
vers un peuple pervers, qui marche dans un chemin qui n'est pas
bon, au gré de ses desseins, — 3. vers des gens qui m'irritent
sans cesse en face, qui font des sacrifices dans les jardins, qui
offrent l'encens sur les briques, — 4. qui s'assoient parmi les tom-
beaux, qui passent la nuit dans les tourelles, qui mangent des
mets analogues à la viande de porc, dont les ustensiles (con-
tiennent) ce qui ressemble aux bouillons impurs. — 5. Et malgré
cela ils disent : « Retire-toi et n'approche pas de moi, parce que je
suis plus sacré que toi. » Ceux-ci font fumer ma colère, qui de-
viendra un feu brûlant éternellement. — 6. Voici que c'est écrit
devant moi. Je ne leur accorderai pas de répit jusqu'à ce que je
les aie rétribués et que j'aie rétribué de même leur descendance.
— 7. Ainsi vos iniquités et les iniquités de vos pères, qui ont
offert l'encens sur les montagnes et qui m'ont irrité sur les col-
lines, se sont réunies, a dit Dieu; j'ai donc mesuré tout d'abord
leur rétribution (pour la faire retomber) sur leur postérité.
8. Ainsi a parlé Dieu : De même que l'homme trouve le premier
jus dans la grappe et dit à son prochain : Ne le détruis pas,
parce qu'en lui est la bénédiction ; c'est ainsi que j'agirai en-
vers vous à cause de mes amis pour ne pas tout anéantir. —
9. Je ferai sortir des gens de Jacob une postérité et de Juda un
héritier de mes montagnes, pour que mes élus en héritent et que
mes amis y habitent. — 10. Alors la plaine de cette région de-
viendra des enclos pour les brebis, et les vallées des lieux de repos

pour les bœufs, en faveur de mon peuple qui m'a recherché. —
11. Mais vous qui abandonnez Dieu et qui oubliez ma montagne sainte, qui dressez la table pour l'idole et qui remplissez pour les dieux divers la coupe des mélanges, — 12. je vous destine tous à l'épée, tous vous serez renversés et mis à mort, parce que je vous ai appelés sans que personne me répondît, que je vous ai parlé sans que vous entendissiez, que vous avez fait ce qui m'est odieux et que vous avez donné la préférence à ce que je ne veux pas.

13. C'est pourquoi, ainsi a parlé Dieu, le Maître, mes amis mangeront, tandis que vous aurez faim ; ils boiront, tandis que vous aurez soif; ils se réjouiront, tandis que vous serez confondus.
— 14. Mes amis chanteront par suite du bonheur qui leur est échu, tandis que vous, vous pousserez des cris par suite de la douleur de vos âmes et vous gémirez de vos cœurs brisés. — 15. Aussi laisserez-vous vos noms comme une formule d'imprécation à mes élus, et Dieu, le Maître, vous fera périr; en tout temps il nommera ses amis d'un autre nom; — 16. (ce sera) un temps où celui qui se bénira dans le monde se bénira par le vrai Dieu et où quiconque jurera dans le monde jurera par le vrai Dieu en disant : Par celui qui m'a fait oublier les premières calamités et les a dérobées à mes yeux! — 17. Car je vais créer le ciel comme s'il était nouveau et la terre comme si elle était nouvelle; on ne se souviendra plus des choses passées et elles ne se présenteront plus à l'esprit. — 18. Mais réjouissez-vous et soyez toujours dans l'allégresse à cause de ce que je vais créer; car je créerai Jérusalem de joie et ses habitants d'allégresse. — 19. Je les réjouirai par Jérusalem et je leur donnerai l'allégresse par mon peuple, et on n'y entendra plus jamais ni sanglots, ni cris de détresse.
— 20. On n'y rencontrera plus jamais un homme jeune pour l'âge et on n'appellera pas vieillard celui qui n'aura pas achevé sa carrière ; bien plus, celui qui mourra à cent ans sera désigné comme un jeune homme; et quiconque pèche à cent ans sera méprisé. — 21. Ils bâtiront des maisons et les habiteront; ils planteront des vignes et en mangeront les fruits. — 22. Ils ne bâtiront

8

pas ce qu'un autre habitera; ils ne planteront pas ce qu'un autre mangera, car la vie de mon peuple sera comme la vie des arbres et mes élus consommeront l'œuvre de leurs mains. — 23. Ils ne se fatigueront pas en vain et ils n'enfanteront pas pour l'affliction, parce qu'ils sont une postérité bénie de Dieu, et que leurs rejetons subsisteront avec eux. — 24. Avant qu'ils n'appellent, je les exaucerai, et pendant qu'ils parlent encore, je les aurai déjà entendus. — 25. Le loup et l'agneau paîtront ensemble, le lion mangera de la paille comme le bœuf, les serpents se nourriront de poussière ; ils ne causeront ni dommage ni destruction dans le district de ma montagne sainte; Dieu l'a dit.

LXVI

1. Ainsi a parlé Dieu : Le ciel est mon trône, et la terre est la résidence de ma majesté. Quelle maison me bâtirez-vous et quel endroit sera le séjour de ma lumière? — 2. Toutes ces choses, mes mains les ont faites, en sorte qu'elles ont existé, a dit Dieu. Mais je ne jette les yeux que vers l'humble, à l'esprit contrit, attentif à ma parole. — 3. Il est des gens aux yeux desquels celui qui sacrifie le taureau est comme celui qui tue un homme, celui qui immole la brebis est comme celui qui frappe à la nuque un chien, celui qui présente l'offrande est comme celui qui présente le sang du porc, celui qui fait fumer l'encens est comme le serviteur de l'idole; bien plus, ils se sont choisi leurs voies et leurs âmes se plaisent à leurs abominations. — 4. Moi aussi, je choisirai la lutte avec eux et, ce qu'ils redoutent, je le ferai fondre sur eux, parce que je les ai appelés sans que personne répondît et je leur ai parlé sans qu'ils entendissent, qu'ils ont fait ce qui est mal devant moi et que ce que je n'ai pas voulu, ils l'ont choisi.

5. Écoutez la parole de Dieu, ô vous qui êtes attentifs à sa parole. Aujourd'hui vos frères qui vous haïssent, qui vous re-

poussent loin de mon nom, ont dit : Que Dieu soit glorifié et que votre joie éclate ! Ils seront confondus. — 6. Et l'on entendra la voix du tumulte (venant) de la ville sainte, une voix (venant) du sanctuaire, la voix de Dieu qui punira les agissements de ses ennemis. — 7. (Jérusalem) sera comme une femme ayant enfanté avant d'être atteinte des souffrances et ayant mis au monde un mâle avant d'être saisie par les douleurs de la maternité. — 8. Qui a entendu rien de pareil, et qui a rien vu de semblable? Un pays est-il créé tel qu'il est en un seul jour, ou un peuple est-il enfanté en une seule fois? Sion a commencé et a enfanté ses habitants d'un seul coup. — 9. Et Dieu dit : Suis-je celui qui fais périr et je ne ferais pas naître? Mais au contraire c'est moi qui enfante et qui arrête (l'enfantement), dit votre Maître.

10. Réjouissez-vous en Jérusalem et jubilez pour elle, ô assemblées de ceux qui l'aiment et tressaillez d'allégresse à son sujet, ô vous tous qui portez son deuil! — 11. Afin que vous suciez à satiété des mamelles de sa consolation et afin que vous buviez avec délices des douceurs de sa gloire.

12. Car ainsi a dit Dieu : Voici que je vais diriger vers elle comme un fleuve le salut, et comme un torrent qui déborde la richesse des nations, et c'est ce dont vous serez allaités; vous serez portés sur les hanches et vous serez choyés sur les genoux. — 13. Comme un homme que sa mère console, de même je vous consolerai et c'est par Jérusalem que vous serez consolés. — 14. Lorsque vous le verrez, que vos cœurs se réjouiront et que vos os s'épanouiront comme la verdure, on connaîtra les bienfaits de Dieu envers ses amis et sa colère contre ses ennemis. — 15. Certes Dieu viendra dans le feu, il aura des chars comme l'ouragan; sa colère ira et viendra avec ardeur et sa remontrance avec une flamme de feu. — 16. Certes Dieu punira par le feu, de même que nombre d'hommes périront par son épée, et combien sont nombreux ceux qui seront couchés à terre par son ordre! — 17. Ceux qui se préparent et s'apprêtent pour les jardins, qui tournent derrière un arbre isolé qui est au milieu, qui mangent

la viande du porc, du rat et des autres impuretés, voici qu'ils périront tous, a dit Dieu. — 18. Et moi, je connais leurs actes et leurs desseins; dans l'avenir je réunirai tous les peuples et les gens de toutes les langues; ils s'avanceront et verront ma puissance. — 19. Je leur mettrai une marque et j'enverrai ainsi des fuyards d'entre eux vers les peuples maritimes, vers le pays de Poul et de Loud, où l'on tire de l'arc, vers le pays de Ṣân, vers les Grecs, vers les habitants des îles éloignées de Jérusalem, qui n'ont jamais entendu parler de moi, qui n'ont jamais vu ma gloire et ils en informeront les nations. — 20. Ils ramèneront vos frères du milieu de tous les peuples comme une offrande pour Dieu, sur des chevaux et des juments, dans des palanquins, sur des mulets et dans des litières, vers ma montagne sainte, Jérusalem, a dit Dieu, comme les enfants d'Israël apportent les offrandes dans des vases purs vers le temple de Dieu. — 21. Et j'en ferai également avancer parmi eux au rang des prêtres et des lévites, a dit Dieu. — 22. Certes, de même que les cieux nouveaux et la terre nouvelle que je créerai, subsisteront devant moi, a dit Dieu, de même subsisteront votre postérité et votre nom. — 23. Et il y aura des époques analogues aux néoménies et aux sabbats successifs, où chaque être humain viendra se prosterner devant moi, a dit Dieu. — 24. Ils sortiront et verront les corps de ceux qui m'ont renié; bien plus, leurs vers ne mourront pas, et leur feu ne s'éteindra pas. Ils deviendront un exemple pour le reste des humains.

ANGERS, IMP. A. BURDIN ET Cie, RUE GARNIER, 4.

תקונים והוספות

דף			
43	הערה	10	צ״ל השו הצדק ומדרך הישר
—	„	11	„ כן לא יבושו
44	שורה	17	„ קבול
—	הערה	2	„ ויבחרו לעצמם בחורים ר״ל ראשים ושרים
—	„	3	„ ובארץ צרה וקשה
45	שורה	23	„ אצֿעאפא
—	הערה	7	צ׳ להוסיף: ובכ״י פ׳ ומאא מקתרא והענין אחד
46	שורה	22	צ״ל רואביהא
—	הערה	2	„ הנה מלאך ה׳
47	שורה	2	„ ואנחם
—	„	7	„ ירושלם
—	„	9	„ אלרויסא
—	„	17	„ מגתאלא
48	„	17	„ איהא
—	הערה	10	„ תאנשים אשר יזרעו
49	שורה	4	„ אוקאתהא
50	„	18	„ וכל חיואן
52	„	1	„ אלחדיאן
54	„	24	„ פיעאקבה
56	הערה	6	צ״ל ופליטה מהר ציון תחליף
57	שורה	8	כן בכ״י וצ״ל כֿמס עשרה
—	„	12	צ״ל אלשמס
58	„	6	„ ירגֿו
61	„	5	„ ילגֿב
—	„	15	„ אואילהם
74	„	11	בכ״י א׳ מן פיהם ואולי צ״ל מן פיכם
—	„	15	צ״ל בהא ולא
78	הערה	5	צ׳ להוסיף: ולא תרגם מלת איים
80	שורה	8	צ״ל האהנא
—	„	13	צריך למחוק יא
—	„	18	בכ״י פ׳ כתב וכן צ״ל
83	„	2	צ״ל חתי
85	הערה	3	„ „ורק הם יביא להם (השם) את השלום״
89	שורה	9	„ „אלכֿתן
94	„	26	„ רב
95	הערה	3	צ׳ להוסיף „או בזמן מועט״
100	שורה	9	צ״ל בין ידי

לוח תקונים והוספות.

דף			
2	שורה	1	צ״ל סדום
—	״	9	״ ואעיאדכם
3	״	20	״ אלאה
4	״	16	״ ועלי
8	״	6	תמלות ויא ליתהם חסרות בכ״י א׳ וטוב למחוק אותן ולהגיה לפי זה ההערה 5
9	״	21	צ״ל בעצא
—	״	24	״ קצדת וצריך להגיה ההערה 10
11	״	1	״ נתטרפהא
13	״	11	״ יוהקון
15	״	1	״ אלראס
17	״	21	״ מדמנה
18	הערה	13	צריך להוסיף: ר״ל אחר יציאת מצרים שהיא הגאולה הראשונה
19	שורה	2	צ״ל ארבעה
—	הערה	3	צ״ל ויצוה על הפרת
20	״	3	צ׳ להוסיף: ועיין רד״ק
—	״	10	צ״ל רעתם
21	שורה	1	״ סדום
—	״	5	״ ומדתהא
—	הערה	4	״ כקול אבל
22	שורה	6	״ ואסאראהא לם
—	״	19	״ קדרהא
—	״	21	״ גמיעא
—	הערה	12	״ בכורות ב׳ ו׳
23	שורה	16	״ בכ״י א׳ אסתודעהם
—	הערה	2	״ ער מואב — וצריך להוסיף ובכ״י פ׳ ונזל פי קצה מואב ממא אנה וכו׳
—	״	3	״ דיבון
—	״	10	״ ומה שהופקד אצלם
24	״	12	״ מכתאבון
—	״	3	״ אפס המריב
—	״	4	צ׳ להוסיף אחר ובמקראר: ואיוב ו׳ ד׳
—	״	7	צ״ל יאמרו כולם לכן . . . על הדומה
25	שורה	2	״ מאב
—	״	12	״ אלסנבל
—	״	15	״ אלאה
25	שורה	18	״ ואלאנדאר
—	הערה	5	״ „ויעזבו עריה כערוער
—	״	6	״ תרגם קמה כמו שבלת קמה וקציר כמו זרע וסמך קציר לקמה שעורו כמו שיאסף זרע הקמה
—	״	9	צ׳ להוסיף או שני מקומות
26	שורה	14	צ״ל מתואי
—	הערה.	8	״ לבאר אשקטה ר״ל אני עם עמי הארץ ועיין תרגום
—	״	10	צ׳ להוסיף וענין הפסוק הוא שיכרות השם את גוג ומגוג קודם שיתישבו בארץ
27	שורה	9	צ״ל לאכרי
—	״	12	״ וינצב
—	״	13	״ וייבם
—	״	18	״ אלקראטים
—	הערה	6	״ הובא בשם הגאון
28	שורה	8	״ דכרת
—	״	16	״ חיניך
29	״	10	״ אלצחרא
30	״	4	״ זוג
—	״	18	״ לכם
—	״	21	״ נאדו
—	הערה	2	״ ואיזה מבוקש
33	שורה	1	״ ומג הזוהא
—	״	18	״ תדכר
—	הערה	3	״ ואמר השם
34	שורה	4	״ ואלמתקרק
—	הערה	13	״ אפשר שענינו שתיית היין ועי׳ למטה כ״ח ז׳
37	שורה	9	״ אלדין
—	הערה	7	״ לכן אתה
38	״	5	״ תענו את העם — ותודיעוהו
—	״	7	צריך למחוק מן הגלות
39	שורה	17	צ״ל יורדה
—	הערה	2	״ אשר תריב האומה בשלחת וכו׳
40	שורה	8	״ מואידהם
41	״	17	״ פאנה
43	״	6	״ אקדם — אלקום

ורבנא הו עלים בנא אין כנ̃א. וד̇כרה ההנא לאברהם ויעקב ותרך יצחק לים לאן האולאי להם פצילה̈ עלי יצחק בל הד̇ה אלעאדה̈ מן אלכתאב אן יד̇כר בע̇ץ אלאשכ̇אץ וידע גירהא ותכון תלך אלקצ̇איא תלזם גמיע אלאשכ̇אץ ד̇לך כקו' לבנימין ויהודה וזבולון ונפתלי פי מזמור יקום אלהים מן דון אלי״ב סבטא ואלכלאם יעמהם כלהם וכת̇יר מת̇ל הד̇א פי אלעבראני ולא אטול.

ראו אתנו בעיניהם ואלהינו יודע בנו באיזה מקום שנהיה. והזכיר כאן אברהם ויעקב ולא הזכיר את יצחק אין זה מפני שיש להם יתרון על יצחק אבל זה מדרך המקרא להזכיר קצת מן האנשים ויניח את האחרים והענין מוסב בהכרח על כלם וזה כאמרו בנימין ויהודה וזבולון ונפתלי במזמור יקום אלהים (ס״ח ב׳) במקום כל הי״ב שבטים והענין מוסב על כלם והדומה לזה הרבה בלשון עברית ולא אאריך.

מוסי עליה אלסלאם קאל מוליך לימין משה זרוע תפארתו ומעני דלך אן משה כאן אדא אשאר באלעצאה וקאל יהי ברד יהי חשך יכון עלי אלמכאן פצאר ענד אלנאטרין כאן יד אללה מע יד מוסי סאירה אדא אחדת אללה דלך אלשי בעד חרכה יד מוסי סוא וכדלך אשאר מן הדא אלגאנב פמאל אלבחר אלי דלך אלגאנב פלמא עבר אשאר בידה מן תם פרגע אלבחר אלי [אלתא]ני תם סלוכהם פי אלבריה ישבה לסיר אלכ׳יל פי אלבר לסרעתה וסלאמתה פי מא לא יתהיא להם [חצ]אר פי אלגבאל לקו׳ הירוצון בסלע סוסים פלדלך קאל כסוס במדבר לא יכשלו וכסיר אלבהאים ואלמואשי פי אלבקיע קאל כבהמה בבקעה תרד ויריד בדלך בקיעא פיה עשב וכלא כמא יקול בתוך בקעות מעינות חתי יכון להא פיה עיש יעני בדלך טול מא צארו פי אלבריה לם יעוזהם שי מן אלמצאלח כק׳ זה ארבעים שנה ה׳ אלהיך עמך לא חסרת דבר. ואבתדא בוצף אלחאל אלכ׳אמס והו חאל אלסכנא ואלדעא פקאל יקולון יא [אללה] כן נהגת עמך הבט משמים ומעני זיארתהם ותפארתך לאנהם וצפו אן אלפכ׳ר אלט׳אהר כאן לה קדימא באלאיאת כק׳ זרוע תפארתו שם תפארת יקולון ואלאן אלפכ׳ר לך באלאגאבה אלדעא ויסלון אט׳האר ד׳ אשיא קנאה והי לתסמיה אסמה עלינא כק׳ וקנאתי לשם קדשי וגבורה והי מלאחם אלאעדא כק׳ ה׳ כגבור יצא עלי אלמסתעאר והי ללאבא רחמה והי רחמה ללבנין וקולנא ען אללה תב׳ ותע׳ כי אתה אבינו לאנה אנשאנא ואצטנענא ופצ׳לנא עלי מא תאולת פי אלתורה הלא הוא אביך קנך וקולנא ואברהם לא ידענו ליס אנא ננתפי מן אברהם בל הו אלדי ינתפי מנא אן [לזמ]נא אלכ׳טא ולם נתב ויגוז איצ׳א אן יכון מעני דלך אן אלאבא לם ישאהדונא באעיאנהם

השם בקרבו ועוד האותות שנעשו על ידי משה ע״ה כאמרו מוליך לימין משה זרוע תפארתו וענינו כי כאשר הטה משה את מטהו ואמר יהי ברד יהי חשך היה זה מיד והיה בעיני הרואים כאלו יד ה׳ הולכת עם יד משה מפני שה׳ חדש זה הדבר תיכף לתנועת יד משה וכן רמז בידו מעבר הזה ונטה הים אל עבר הזה ואחר שעבר רמז בידו משם וישב הים אל עבר השני ועוד הליכתם במדבר כמו שהולך הסוס בערבה במהירות ולא יכשל מפני שלא היה להם לרוץ בהרים כאמרו הירוצון בסלע סוסים (עמוס ו׳ י״ב) ולפיכך אמר כסוס במדבר לא יכשלו וכמו שהולכים הבהמות והעדרים בבקעה כאמרו כבהמה בבקעה תרד ירצה בו בקעה אשר בה עשב ומספוא כמו שאמר בתוך בקעות מעינות (למעלה מ״א י״ח) כדי שיהיה להם בה מחיה ירצה בו כל זמן שהלכו במדבר לא חסרו דבר הנצרך לטובתם כאמרו זה ארבעים שנה ה׳ אלהיך עמך לא חסרת דבר (דברים ב׳ ז׳). והתחיל לדבר ממצב החמישי והוא מצב הישוב בארץ והתפילה ואמר והם אומרים אהה השם כן נהגת עמך וכו׳ הבט משמים והוסיפו ותפארתך ענינו שספרו שבימי קדם נגלתה להם התפארת באותות כאמרו זרוע תפארתו שם תפארת ואומרים ועתה תפארתך להקשיב את התפלה וישאלו שיגלה להם ארבעה דברים והם קנאה וזה שיקרא שמו עלינו כאמרו וקנאתי לשם קדשי (עזרא ל״ט כ״ה) וגבורה וזה שילחם באויבים כאמרו ה׳ כגבור יצא (למעלה מ״ב י״א) על דרך ההשאלה ושירחם על האבות ושירחם על הבנים ואמרנו על ה׳ יתברך ויתעלה כי אתה אבינו כי הוא גדלנו ועשנו ובחר בנו כמו שבארתי בתורה הלא הוא אביך קנך (דברים ו׳ ל״ב). ואמרנו ואברהם לא ידענו אין זה שאנחנו איננו יודעים אברהם אבל שאברהם אינו יודע אתנו מפני שהחטא דבק בנו ולא שבנו ואפשר ג״כ שירצה בו שאבותינו לא

אלי סבב אלנעמה̈ נט̇יר קו׳ באהבת ה׳ אלהיך את ישראל לעולם וינצרף קולה ובחמלתו אלי אן נג̇אה מן אלאפאת נט̇יר קו׳ פי לוט בחמלת ה׳ עליו ולקו׳ וינטלם וינשאם כל ימי עולם ג׳ מעאני אלמעני אלאול אן יכון אלנעם אלתי אסכנהא עליהם מובדה̈ בשרוט אלטאעה̈ ואלאכ̇ר יכ̇ץ אלנעם אלמובדה̈ עלי כל חאל מת̇ל אלתורה אלתי לם נסלבהא אד̇ עצינא ואלג׳ יכ̇ץ מעני עולם פיג̇עלה עצר מוסי ואלנביין אלאולין אלי וקת אלגלות. ואלת̇אני חאל אלכ̇טא קאל פיהא והמה מרו ועצבו יכון מעני מרו מכ̇אלפה̈ אלאמר נט̇יר קו׳ כל איש אשר ימרה את פיך ועצבו פעלי מא נהי ענה מן אלשר כקו׳ דויד כל היום דברי יעצבו ואכ̇תצר אן ינו̇ע שכ̇צא מן כ̇טאיהם ואכתפי בד̇כר גמלה̈ אלגנסין. ואלת̇אלת̇ חאל אלעקובה̈ קאל פיה ויהפך להם לאויב אכ̇תצר איצ̇א אן יצנף מן פנון אלאלאם ואלעד̇אב אכת̇ר מן אלעדאוה̈ וליס כעדו̇ יריד אן יפניהם בל כעדו יריד אן יחארבהם לידלהם (לה) לד̇לך קאל הוא נלחם בם לתכון אלאפה̈ אקל̇ בל הי רחמה̈ אד̇ כאן אנמא יחארבהם ליסתתיבהם ונלחמתי אני אתכם ואלראבע חאל אלנדם ואלאסף וצף כיף נד̇כר סאלף נדמנא וו̇צע אולא אלפעל ת̇ם סמי פאעלה קאל ויזכר ימי עולם [משה] ד̇כר עצר מוסי ת̇ם ד̇כר אלד̇אכר לד̇לך אלעצר הו עמו פצאר נט̇אם אלכלאם ויזכר עמו ימי עולם משה ועד̇ ממא כאן עלי עהד מוסי עלי ד׳ אשיא נזול אלבחור ואלצעוד מנה קאל בוקע מים מפניהם איה המעלם מים ובאן אנה אנמא ד̇כר ד̇לך לנד̇כרה אבדא וננצלח לטאעתה ת̇ם אלנבוה̈ וכלמא גאת תתוי̇ד איה השם בקרבו וגו׳ ת̇ם אלאיאת אלתי כאנת תט̇הר עלי ידי

באהבת ה׳ אלהיך את ישראל לעולם (מ״א ט׳ י׳) ואמרו בחמלתו מוסב אל מה שהציל את ישראל מן המכות כאמרו בלוט בחמלת ה׳ עליו (בראשית ט״ז י״ט). ובאמרו וינטלם וינשאם כל ימי עולם שלשה ענינים שהטובות אשר עשה עמהם יקומו לעולם בתנאי שישמעו בקולו ועוד שיטיב עמהם לעולם על כל פנים בדבר פרט והוא התורה אשר לא תלקח מאתנו אף אם נמרה את פיהו ועוד שיהיה טעם מלת עולם בפרט על כל ימי משה והנביאים הראשונים עד זמן הגלות. והשני מצב החטא ואמר בו והמה מרו ועצבו ויהיה ענין מרו שעוברים על המצות עשה כאמרו כל איש אשר ימרה את פיך (יהושע א׳ י״ח) וענין עצבו על מה שעוברים על המצות לא תעשה כמו שאמר דוד כל היום דברי יעצבו [illegible]לים נ״ו ו׳) וקצר ולא הזכיר מיני החטאים והסתפק בזכרו שני הסוגים בכללי[1]) [illegible] העונש ואמר בו ויהפך להם לאויב קצר ג״כ ולא הזכיר מיני [illegible]יהיה להם לאויב ולא רצה לאמר כאויב שישמידם אבל שילחם [illegible]הוא נלחם בם כדי שתהיה הצרה יותר קלה ותהפך לרחמים [illegible]עוררם אל התשובה כאמרו ונלחמתי אני אתכם (ירמיה כ״א [illegible]כרון לב ותאר איך נזכור הטובות שעשה עמנו בימי קדם [illegible] אחרי כן את הפועל כאמרו ויזכר ימי עולם משה זכר [illegible]ומן הזה והוא עמו ויהיה סדר המאמר ויזכר עמו ימי [illegible] משה ארבעה דברים שירד העם אל הים ושעלה [illegible] המעלם מים וברור הוא שלא זכר זה אלא כדי [illegible] בקולו ועוד הנבואה אשר הלכה ונדלה כאמרו איה

[illegible]

ותפצל וקד כאן פי מא נרי אלאולי אן יקדם תהלות עלי חסדי לתקדם אלכאלק עלי כלקה ולכן למא כנא לא נעקל כאלקנא חתי נעקל קבלא אנפסנא ונרי אנ[עאמה] ואחסאנה פאדא [אוגב] עלי הדה אלגהה אן יקדם [חסדי]. וקו' גמלנו ונמלם יםכן פיה קולאן אחדהמא אן יכון אשר גמלנו לגמיע אלנאטקין עאמא ואשר גמלם לבני אסר' כאצה ואלאכר אן יכון אשר גמלנו קול אלבנין מן ישראל אלדין אקאמו פי אלגלות ואשר גמלם קולהם ען אלאבא אלדין תקדמת נעמתהם פלמא צ[ד]ר אלנבי בהדא אלקול גמע פי הדה אלקצה אלתי פסרת מעאניהא כמסה אחואל מן אלסבעה אלתי תקדמת אסמאוהם אלאולה [חאל] אלנעמה ויאמר אך עמי המה ולם ירד בדלך אנה תעאלי אחסן אליהם רגא מנה או טנא אנה[ם] לא יגדרון בל קד עלם דלך קבל כונה אד דאתה דאת עאלמה ולכן אראד בקולה הדא אנה ועלי אנה קד עלם אנהם סיגדרון לם יגז אן יקדם אלעקובה קבל דנב פיציר אלתואב ואלעקאב אנמאהמא עלי עלמה הו לא עלי אעמאל אלעבאד ולכנה יוגב אן ינעם עליהם אד לם יעצוה בעד והדא קול יוגבה אלנטר וקד קאל איצא אסלאפנא אין הקב"ה דן את האדם אלא לפי שעתו ועלי אן לקו' [בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם] אוקאתא כתירה אלא אנה אשהרהא פי הדא אלבאב וקת מצר אלדי קאל פיה וכאשר יענו אתו ופיה תפסיראן אחדהמא עלי אלרסול מן אלנאס אנה יסמא מלאך כק' ען משה עליה אלסלאם וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים ואלאכר עלי מלאך סמאוי והו אלמלאך אלדי סאל משה רבינו אן יתולאה כק' ושלחתי לפניך מלאך פאבא וסאל אלא ידברה בואסטה פבעת בה אלי יהושע כק' ויאמר אך עמי המה וגו' וינצרף קולה באהבתו

היה לו להקדים תהלות לחסדי כי הבורא קודם לברואיו אלא מפני שאיננו משיגים בשכלנו בוראינו עד שנשיג לפני זה נפשותינו ונראה חסדיו וטובותיו וזה הכריחו להקדים חסדי. ואמרו גמלנו וגמלם אפשר לפרשו על שני פנים האחד שגמלנו יכלול כל החיים המדברים ואשר גמלם מוסב על בני ישראל בפרט והשני שאשר גמלנו הוא מה שאמרו בני ישראל אשר עמדו בגלות ואשר גמלם מה שאמרו על אבותם אשר עשה עמהם חסד לפנים. אחר שפתח הנביא בזה המאמר אסף בזאת הפרשה אשר ביארתי עניניה חמשה מצבים מן השבעה אשר קדמו שמותם. הראשון הוא מצב האושר ויאמר אך עמי המה ולא רצה בזה כי השם יתברך היטיב להם מפני שקוה או חשב שלא ישקרו ובאמת ידע זה קודם שהיה כי עצמותו הוא עצמות הידיעה אבל רצה במאמר זה שאף על פי שידע שעתידים הם לשקר אי אפשר לו שיקדים העונש לפשע עד שיהיה הגמול והעונש רק לפי ידיעתו ולא לפי מעשי עבדיו אבל בהכרח ייטיב להם כל זמן שלא הרעו עוד וזה דבר אשר יחייבהו העיון וכבר אמרו קדמונינו אין הקב"ה דן את האדם אלא לפי שעתו (ראש השנה ט"ז ע"ב). ואף על פי שאמרו בכל צרתם לא צר נופל על זמנים רבים הצרה היותר מפורסמת היא שעבוד מצרים אשר נאמר עליו וכאשר יענו אתו (שמות א' י"ב) ובאמרו ומלאך פניו הושיעם שני פירושים האחד שהוא שליח מן בני אדם שיקרא מלאך כאמרו במשה ע"ה וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים (במדבר כ' ט"ז) והשני שהוא מלאך מן השמים והוא המלאך אשר רצה ה' לתת למשה ללותו כאמרו ושלחתי לפניך מלאך (שמות ל"ג ב') וימאן משה ושאל שלא ינהגהו על ידי אמצעי ואחר זה שלח ה' את המלאך ליהושע כאמרו ויאמר אך עמי המה ואמרו באהבתו מוסב אל סבת האושר כאמרו

אני מדבר בצדקה חכמת עליהם בעדל רב להושיע ואנת̇ת אמתי בחק פוקעת לפט̇״ה
ולד̇״ פי אלאצ̇מאר. ת̇ם קאל ואד̇א [שא] הו יעני אלמלך אלפאתח לם אנצ̇[בגת]
הכד̇א ת̇יאבך כאנך עצרת ענבא יקול נעם קד קתלת קומא ישבהון עציר אלענב
יעני בה אנהם קד דנא אג̇להם כאלענב אד̇א נצ̇ג̇ וצלח ליעצר לא יג̇וז אן יוכ̇רו עלי
תמת̇יל יואל שלחו מגל כי בשל קציר ויקול לם אחתג̇ בואחד מן אלנאס ומעמים אין
איש אתי בל הו חרב סמאויה̇ כק׳ כי רותה בשמים חרבי ושרח אלתמת̇יל אנה בלוג̇
אלאג̇ל פקאל יום נקם ושנת גאולי וקו׳ ואביט ואין עוזר יעני אני תאמלת פלם יכן
פיהם צאלח מעינהם ואשתומם ואין סומך ואטרקתה סאני אמת̇להם מת̇ל מן יטרק סאעה̇
פהו ממסך מן קול אלכתאב ען דניאל אשתומם כשעה חדא פלמא מת̇לתהם פלם
יתובו פאסנדת אנא נקמתהם עלי אלאמם ואנת̇ת מן ידהם הו קו׳ ותושע לי זרועי
יקול ולד̇״ אללה אנא אסכר אולאיך אלממת̇לין באלענב כק׳ ואשכרם בחמתי יריד א. .
אן ושדה̇. . .

. . ולא יכול יוסף להתאפק ואתאפק ואעלה העלה והד̇ה לפט̇ה̇ מן אלאלפאט̇
אלתי תחתמל מעניין והו כת̇יר מת̇ל גילה. . . עריצים ואשבאההם. חסדי ה׳ אבתדי
אלנבי בשיין בחמד אללה ובשכרה וד̇לך אן אלחמד פי לגה̇ אלערב יכון עלי פצ̇ל אלמחמוד
פי נפסה אחסן אלי אלחאמד או לא ואלשכר לא יכון לה ענדהם אלא ממן אחסן אליה ופי
אלעבראני כד̇אך הודאה תחתמל אלמעניין פקאל אלנבי ההנא תהלות ה׳ יריד בה מדאיחה
לד̇אתה אנה אלאזלי אלחכים אלקאדר. וקו׳ חסדי ה׳ ישיר בה אלי מא אנעם ואחסן

אוהב של מי הוא ורע של מי הוא וישיב ה׳ הוא אוהבי ורעי. אני מדבר בצדקה
ר״ל אני שפטתי אותם בצדקה. רב להושיע ר״ל והושעתי את עמי ביושר ונפלה מלת
אוהב מפני שהיא מובנת מעצמה. ואחר זה אמר ואחר שאתה הוא המלך הנוצח למה
נגאלו כזה בגדיך כאלו דרכת ענבים יאמר הן כבר הרגתי עם הדומה לדריכת הענבים
ירצה בו שכבר קרב קצם כה ענבים אשר בשלו ונתקנו לדריכה ואי אפשר לאחרם
כמו שהמשיל נ״כ יואל באמרו שלחו מגל כי בשל קציר (ד׳ י״ג). ויאמר לא הוצרכתי
לאחד מבני אדם ומעמים אין איש אתי אבל הוא חרב מן השמים כאמרו כי רותה בשמים
חרבי (ל״ד ה׳) ונשא משל מן הענבים לבאר שהגיע העת ואמר יום נקם ושנת גאולי
ואמרו ואביט ואין עוזר ירצה בו הסתכלתי ולא היה בהם צדיק שיעזרם. ואשתומם ואין
סומך היתי עוין אותם כלומר נראיתי להם כאלו התאנפתי בהם רגע ואתאפק כמה
שאמר הכתוב על דניאל אשתומם כשעה חדא (ד׳ ט״ז) ואחר שהוכחתי אותם ולא שבו
סמכתי אני את נקמתי על העמים והושעתי את עמי מן ידיהם וזה אמרו ותושע לי זרועי
ואמר אוהב ה׳ אשכיר אלו הנמשלים בענבים כאמרו ואשכרם בחמתי ירצה בו . . .

ולא יכול יוסף להתאפק (בראשית מ״ה א׳) ואתאפק ואעלה העולה (ש״א י״ג י״ב)
וזה אחת מן המלות אשר תתכן לשני ענינים וזה הרבה כמו גילה. . . עריצים ודומיהם.
חסדי ה׳ התחיל הנביא בשני דברים בתהלת ה׳ ובתודתו וזה כי מלת חמד בלשון ערבית
תשתמש מספור תהלות המשובח בעצמו בין שהיטיב להמשבח או לא ובמלת שכר רק
אם היטיב לו וכן בלשון עברית מלת הודאה נאמרה על שני ענינים (בין שהיטיב או
לא) ואמר הנביא כאן תהלות ה׳ רצה בו שבחיו לעצמותו כי הוא הנצחי החכם והכל
יכול. ואמרו חסדי ה׳ יורה בו אל הטובות אשר גמלנו וחנן אותנו בהם ולפי דעתנו

גמיע אקטאר אלארץ פי אפואה בני אסראיל וגעלהא איאת ועלאמאת עלי אלתואב ואלעקאב אלדי פי אלאכרה כק׳ הנה שכרו אתו ועלי מא שרחת פי קצה ואמר ביום ההוא.

יח) סג. מן א עד ז.

ואלחק פי הדה אלקצה טרפה מן קצה הלאך אלכפאר מן אלאמם והו ילאאם מא קבלה לאנה געל אלישועה איה ללתואב ואלעקאב פוצף מן אלתואב מא תקדם אעני הנה שכרו אתו והודא יצף איצא בעץ אל עקובה פיקול מי זה בא מאדום. מצירה אלתיאב הו צבגהא כמא יפעל מן מא אלעצפר בעד אכדה אלראס מנה. ואלפרמה הי אלגמאעה מן אלענב או אלזיתון אדא עזלת ללעצר. ואלגאיה אלתי פסרת בה ויז נצחם ואוריד לארץ נצחם הו אלדם לאן אלגארח ואלקאתל גאיתה אכראג אלדם ולדלך וצפה באלנצח ובאלאנצבאב אלי אלארץ. ועברת שנת גאולי באה עצר וכדלך שנת רצון ויום נקם פי מא תקדם עלי מא עאד(ה) אלעבראניון אסמא מן אוקאת אלזמאן ירידון בהא אוסע מנה כאנהם [יריד]ון אלשכץ או אלנוע אלגנסי. ותצריף אגאלתי מתל הגאלתי [בתבדיל] הא באלף וממא הו כהדה אלצורה ואחרי כן אתחבר יהושפט הו התחבר. ואלמשאר אליה בהדה אלקצה הו רב אלעאלמין גל גלאלה ולכן מא צלח מנהא אן יפצח בנסבתה אלי רב אלעאלמין פצחת בה וממא לם יצלח רדדתה אלי ולי״ה פאבתדא בהא עלי סביל אלמסלה בעד אתבאתה אנה סתכון לה חרב פי אל אדום והם בנו עשו אלדין כאנו יסכנון פי בצרה אלתי פי בלאד אלשאם פי גבאל אלשראה כמא שרחת פי קצה חרב להי׳ מלאה דם פקאל אדא סאל אלנאס פקאלו הדא אלמחארב לאדום אלדי קד אקבל מן בלדהם ותיאבה מצבוגה באלדם מתלא מן כתרה קתלה ולי״ מן הו וצאחב מן הו פיגיב אללה ויקול הו וליי וצא[חבי].

בפיות בני ישראל ושמן לאותות ולמופתים על הגמול והעונש בעולם הבא כאמרו הנה שכרו אתו וכאשר ביארתי בפרשת ואמר ביום ההוא (למעלה כ״ה ט׳).

והוסיף בסוף זאת הפרשה לדבר מהשמדת כופרי האומות וזה מסכים למה שלפניו מפני שעשה הישועה לאות על הגמול והעונש ותאר את הגמול במה שקדם באמרו הנה שכרו אתו ועכשיו יתאר ג״כ מקצת העונש ויאמר מי זה בא מאדום. חמוץ בגדים הוא הצבע שלהם כמה שעושים בקרטותא אחר שניטל ראשו. ופורה הם הענבים והזיתים המקובצים והמופרשים לדרכם בגת. וענין נצחם אשר העתקתי בערבי גאיה = סוף ותכלית הוא הדם מפני שהחובל וההורג תכליתו הוא להוציא הדם ולפיכך תארו בזיו ובאוריד לארץ. ותרגמתי שנת גאולי באה בענין זמן וכן שנת רצון ויום נקם (ס״א ב׳) במה שקדם מפני שממנהג העברים להשתמש בשם אחד מעתות הזמן ורוצים בו זמן יותר גדול כאלו ירצו בו האישי או המין הזוני ואגאלתי כמו הגאלתי בחלוף הא בא׳ ומן הדומה לזה הוא ואחרי כן אתחבר יהושפט (דה״ב כ׳ ל״ה) שהוא התחבר. והמרומז אליו בזאת הפרשה הוא אלהי העולם יתעלה וכל מה שיאות להתיחס אליו סמכתיו לו ומה שלא יאות סמכתיו לאוהבו. והתחיל כאן על דרך שאלה אחר שגזר אמר שיהיה לו חרב באנשי אדום והם בני עשו אשר ישבו בבצרה אשר בארץ ישראל בהר שעיר כמו שפרשתי בפרשת חרב לה׳ מלאה דם (ל״ד ו׳) ואמר אם ישאלו בני אדם לאמר זה הנלחם באדום והבא מארצו ובגדיו כאלו הם מגואלים בדם מרוב הריגתו

[1]) למא כאנת אלקדרה̈ אלמצ̇רגה̈ אלי אלפעל ענדנא באלידין וכאנתא ימין ושמאל מת̇לת עלי אלתקריב קדרה̈ אלבארי בד̇לך. פימכן אן יכון מעני ימינו וזרועו אלידין גמיעא לד̇לך קלת קדרה̈ וקוה̈ וימכן אן יכון ימינו אלתוריה̈ עלי מעני מימינו אש דת למו וזרוע עז אלמלך עלי מעני ויתן עז למלכו וימכן אן יכון ימינו אלת̇ואב חסב קו׳ נעימות בימינך נצח וזרוע עזו אלעקאב כקו׳ בזרוע עזך פזרת אויביך.

ולא ינאקץ̇ לקו׳ ישתוהו בחצרות קדשי נהי יין ושכר אל תשת לאן אלחצרות ואללשכות הי תואלי בית אללה ויג̇וז פיהא אלאכל ואלשרב עלי מא יצלח. וממא יבין אנהא כ̇ארג̇ קולה ען דוד ותבנית כל אשר היה ברוח עמו לחצרות בית ה׳ ולכל הלשכות סביב וקד עלמת אן אללה אמר ירמיה אן יחצ̇רה כ̇מרא פי בעץ̇ אלקלל ויסום בני יהונדב שרבה לקו׳ הלוך אל בית הרכבים לולא סבב אלימין לם יכן יכרה.

וקו׳ עברו עברו בשערים יאמר בה אלצאלחין פי חאל מכת̇הם פי גלות אן ינד̇רו אלאמה̈ ויסתנב[ה]והא יקול אד̇א כאן הד̇א כלה מעד̇א לכם פג̇דו פי מא בה תנאלונה פמעני עברו עברו אד̇הבו וארג̇עו פי תפקד אג̇ותכם ומעני פנו דרך העם אצלחו טרקהם באלאמר ומעני סלו סלו המסלה צדוהם באלנהי ומעני סקלו אזילו כל שר̈ מן קלובהם לילא יעת̇רו בה כאלחג̇ר ומעני הרימו נס תבאשרו באלמוא[ע]יד עלאניה̈ ולא תכ̇אפו אלאמם.

ומעני הנה ה׳ השמיע יקול לכל פריק לא תט̇ן אנך פי בלדך אלד̇י הוד̇א תבוח בהד̇ה אלבשאראת אנך אן כתמתהא אנכתמת אעלם אן אללה קד ב̈ינהא פי

הכח המוציא אל הפעל אצלינו הוא בידים והם ימין ושמאל לפיכך נמשלה בהם על דרך הקירוב גבורת הבורא. ואפשר שיהיה ענין ימינו וזרועו השתי ידים יחד ולכן אמרתי (בהעתקתינו) גבורה וכח ואפשר שענין ימינו הוא התורה כמו שנאמר בימינו אש דת למו (דברים ל״ב ב׳) וזרוע עז זו המלכות כמו שנאמר ויתן עז למלכו (שמואל א׳ ב׳ י׳) ואפשר שיהיה ימינו השכר כאמרו נעימות בימינך נצח (תהלים ט״ז י״א) וזרוע עזו העונש כאמרו בזרוע עזך פזרת אויביך (שם פ״ט י״א).

ואמרו ישתוהו בחצרות בית קדשי אין בזה סתירה להאזהרה יין ושכר אל תשת (ויקרא י׳ ט׳) מפני שהחצרות והלשכות הם סביב בית ה׳ ומותר לאכול ולשתות שם כפי הראוי והראיה כי הם בחוץ אמרו בשם דוד ותבנית כל אשר היה ברוח עמו לחצרות בית ה׳ ולכל הלשכות סביב (דברי הימים א׳ כ״ח י״ב). וכבר ידעת שה׳ צוה את ירמיהו להביא יין בגביעים ולהשקותו את בני יהונדב כאמרו הלוך אל בית הרכבים (ל״ה ב׳) ולולא סבת השבועה לא היו נמנעים מלשתות.

ואמרו עברו בשערים יצוה בו הצדיקים בשבתם בגלות להוכיח את האומה ולהעירה יאמר אחר שכל זה מוכן לכם התאמצו במה שתשיגוהו. וענין עברו לכו ושובו בהשמת עין על אחיכם וענין פנו דרך העם ישרו דרכיהם בצווי וענין סלו סלו המסלה עכבו אותם באזהרה וענין סקלו הסירו כל רעה מלבם כדי שלא יכשלו כבאבן וענין הרימו נס השמיעו את ההבטחות בגלוי ולא תיראו מן האומות.

ואמרו הנה ה׳ השמיע ענינו יאמר לכל אחד אל תחשוב שבארצך אשר תגלה בה הבשורות אם הסתרת אותן תהינה נסתרות דע שה׳ כבר השמיען בכל קצוי הארץ

---

[1]) בכ״י ההעתקה מן פסוק ח׳ עד סוף הפרשה.

יז) סב. מן פסוק ב עד סוף הפרשה.

ואלאסם[1]) אלגדיד יגוז אן יכון מתל מא קאל חפצי בה דרושה עיר ה' או גיר הדה אלמשרוחה.

והיית עטרת תפארת ביד ה' יקאל עלי אלקדס ועלי אלאמה פאדא צרף אלי אלקדס כאן כל מן אראד אללה יתוגה ויטרקה[2]) געל לה אתרא פי קדסה ואדא אלי אלאמה תאגאן ביד אללה יתוג בהמא מן שא וצניפאן יעם בהמא מן יריד.

ותמתילה כי יבעל בחור עלי אלתקריב אנה ירד אלקום אלי מתל חאל שבאב אעני כרוגהם מן מצר כק' הוא ינהגנו עלמות וקאל כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

ואלחפאט אלדין יוכלהם אללה עלי אסואר ארוסלאם יצלח אן יקאל אנהם ג' אחדהם אלדל אלדי אחתמלוה ישראל פי אלגלות כלה מחפוט ענדה שי שי ועלי מא קלנא פי עצר עזרא אל ימעט לפניך את כל התלאה פכיף אלי אלסאעה. ואלתאני אלתובה אלתי נחדתהא קבל אלישועה וסימא אן כאן פינא קום צאלחון. ואלתאלת אלמואעיד אלתי ועד בהא מן איאם אברהם אלי אכר אלנביאים והו מלאכי פאן הדה אלג' צרוב כאנהא תשפע ענדה ותדכרה וכאנהא מתלא לא תפארק חתי יגית אלאמה ויבני אלקדס לקו' ואל תתנו דמי לו מנצרף עד יכונן אלי ישראל ועד ישים אלי ירושלים. וחקיקה אלמתל אד קאל לם יכן בד מן אן יפעל עלי אלשרוט אלתי בינתהא.

והשם החדש יתכן שיהיה כמו שאמר חפצי בה (למטה ד') דרושה עיר ה' (למטה י"ב) או זולת אלו המפורשים.

והיית עטרת תפארת ביד ה' נאמר על בית המקדש ועל האומה ואם הפסוק מוסב על בית המקדש ענינו שכל מי שה' רוצה לתן לו כתר וגבורה נתן לו מקום בבית מקדשו ואם הוא מוסב על האומה ענינו כי שתי עטרות ביד ה' אשר יכתר בהן מי שירצה ושני צניפים אשר יצנף בהם מי שירצה[3]).

והמשיל כי יבעל בחור על דרך הקירוב שישיב את העם אל מצב הבחרות ארצה בו כצאתם מארץ מצרים כאמרו הוא ינהגנו עלמות (תהלים מ"ח ט"ו) ואמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז' ט"ו)[4]).

וראוי הוא לאמר כי השומרים אשר הפקידם האל על חומות ירושלים הם שלשה. האחד הוא החרפה אשר סבל ישראל בגלות וכל אחת שמורה אצלו כמו שאמרנו בזמן עזרא אל ימעט לפניך את כל התלאה (נחמיה ט' ל"ב) ועל אחת כמה וכמה בזמנינו. והשני התשובה אשר נחדש קודם הישועה ובפרט אם יש בינינו צדיקים. והשלישי ההבטחות אשר הבטיחנו מימי אברהם עד האחרון שבנביאים והוא מלאכי מפני שאלו השלשה אופנים הם כמליצינו אצלו וכמזכירים לפניו וכאלו הם על דרך משל לא יפרדו ממנו עד שיעזר האומה ויבנה את המקדש כאמרו ואל תתנו דמי לו ועד יכונן מוסב על ישראל ועד ישים על ירושלים וענין המשל הוא שאמר שאי אפשר לו שיעשה כי אם כפי התנאים אשר ביארנו.

---

1) בכ"י נמצא כאן ההעתקה מן פסוק ב' עד ז'.

2) אפשר שצ"ל יטוקה.

3) וקשה למה הזכיר הגאון שני כתרים ושני צניפים.

4) וכן תרגם תהלים מ"ח ט"ז יסיירן וירדון אלי חאל צבאינא = ינהגנו וישיבנו למצב בחרותנו.

ובקי אלבאבאן אלאכ'ראן והמא | אלל'אן פרדהמא אלנבי ללצאלחין אלכמל ואלכפאר אלד'ין לם יתובו והו תמאם אל י' אבואב | כמא כנת קד קדמת בעד שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה פ״ק פי אלצאלחין אלכמל.

טז) סא. פסוק י.

ליס אללבאס אלמקול עלי אלגות' ואלעדל אן אלצאלחין ילבסונה מא הוא שי אכת'ר מן אנהם יגאלונהמא פאמא אלעדל פבאלאכ'תיאר ואמא אלגות' פבאלאסתחקאק פשבה ד'לך באללבאס לכון ד'לך שאמלא כמא מן אלעאדה׳ ארא עם אלאנסאן מא כאן מן אלאסתעמאל או אלאכ'לאק שבה בלבאסה כק' איוב ען אלעדל צדק וילבשני וקאל יחזקאל חרדות ילבשו ען אלאזעאג' וכד'לך קאל דוד ען אלארץ' לבשו כרים הצאן ולעלה׳ אן אלקצה׳ ען אלכאמלין אלצלאח הו'א יתוכד פי את'האר צלאחהם בחצ'רה׳ גמיע אלאמם.

ומעני תמת'ילה באלנבאת אד' קאל כי כארץ תוציא צמחה לאנהם טול מקאמהם פי אלגלות כאנו כאלזארעין פכמן מא עמלוה ואנסתר כמא יכמן אלזרע פי אלארץ' ופי וקת אלישועה יט'הר פיחצדוה מת'לא. ומנה קאל הנאך ממת'לא הזרעים בדמעה ברנה יקצרו. ופרק אנזא חסנאתהם פמנהם מן שבה בגנה׳ ומנהם מן שבה באלבור חסב אקסאמהמא ללכת'רה׳ ואלקלה׳.

עד עולם וזה מה שנגלה למחלקה הרביעית על פי הנביא והוא תשלום שמונה שערי הנחמות ונשארו שני השערים האחרונים והם אשר הפרידם הנביא לצדיקים הגמורים ולכופרים שלא עשו תשובה ובהם נשלמו עשרת השערים כמו שכבר הקדמתי אחרי שאו מרום עיניכם (למעלה מ׳ כ״ו) ואמרו על הצדיקים הגמורים.

הלבוש הנאמר על הישע ועל הצדק שילבשום הצדיקים איננו הדבר היותר נעלה ממה שישיגום כי הצדק הוא בבחירתם והישע אם הם ראוים לזה והמשיל הצדק והישר בלבוש מפני שהם כמעטה לגוף כמו שרגיל האדם לדמות מה שיש בו מן המעשים או המדות בכלל בלבושו כמו שאמר איוב על הצדק צדק לבשתי וילבשני (כ״ט י״ד) ואמר יחזקאל על הפחד חרדות ילבשו (כ״ו י״ו) וכן אמר דוד על הארץ לבשו כרים הצאן (תהלים ס״ה י״ד) ומפני שהפרשה נאמרת על הצדיקים גמורים שלמים הוסיף לחזק הדבר שתראה הצלחתם לעיני כל העמים.

והמשילם לצמחים באמרו כי כארץ תוציא צמחה מפני שכל זמן היותם בגלות היו כזורעים והיה מה שעשו טמון ונסתר כזרע הטמון בארץ ובעת הישועה יגלה ויהיה כאלו יקצרוהו וכן אמר במקום אחר על דרך משל הזורעים בדמעה ברנה יקצרו (תהלים קכ״ו ה׳) והפריד לחלקים מעשיהם הטובים ויש צדיקים הנמשלים לגנה ויש מהם הנמשלים לארץ לא זרועה כפי מה שנחלקו מעשיהם הטובים אם הם רבים ומעטים.

טו) ישעיה נט. יח עד פסוק כא.

ישראל[1]) אלדי פי אלגזאיר חתי יבֿאפה וירתדונה מנא כל מן פי אלמשרק ואלמגרב כק׳ וייראו | ממערב את שם ה׳ וממזרח שמש. ויתגה אן יכון אלמעני ההנא לאבתדאיה באלמגרב לאנה | נטֿיר אלפרקאן אלאול אלדי כאן פי מצר לאן מצר מן חוז אלגרב ולאן גלות אלבית אלבי׳ | אליה צארת עלי מא הו מעלום מן כֿבר טיטוס פבדא במן הו אקרב עהדא באלגלות ומן | עטֿם אלשדאיד שבההא כנהר ינרק בקו׳ כי יבא כנהר צר וקיל אנה תעאלי ירפע | עלמה ויקויהא לאן נוססה בו יתצרף מן נס אלדי הו עלם ואיצֿא הו כמן ישיל שיא | וירפעה ליתהדד בה או לוח בה. והדֿה אלאמור תכון פי עצר משיח בן יוסף ועלי | מא שרחת פי תפסיר מכנף הארץ והו נפס מא ק׳ זכריה פי קצה ואספתי את כל | הגוים אל ירושלים חתי נצטר אלי אלתובה ונגאת כמא תמם אלקול ובא לציון גואל | פמן קו׳ ולשבי פשע ביעקב עלמנא אנה אנמא יגרי בנא אלעדֿאב חתי נתוב ואנה כל | מן תאב גפר לה וילחקה באלמנאתֿין ולו חתי יפעל כל מא קדם דֿכרה מן אלכֿטאיא | וכֿתם עלי אלקול לא ימושו מפיך והו יחתמל מענאיין אמר ובשארה פי אלאמר יקול פיה לנא | תדֿכרו הדֿה אלבשאראת אנתם ונסלכם דאימא ולא תנסוהא ואלועד פיה יבשרנא באן אלעלום | אלדיאנה לא תנקטע מנא ומן נסלנא אלי אלאבד. פדלך תמאם מא נזל פי אלפרקה אלראבעה | עלי לסאן אלנבי והו תמאם אלח׳ אבואב מן אלנחמות

ישראל אשר באיים עד שיראו אותו . . . כל הגוים אשר במזרח ובמערב כאמרו וייראו ממערב את שם ה׳ וממזרח שמש. ויתכן שיהיה הטעם להתחלתו ממערב מפני שהגאולה הזאת דומה לגאולה הראשונה שהיתה במצרים כי מצרים היא בפאת מערב ומפני שגלות הבית השני היתה למערב כמו שהוא ידוע ממעשה טיטוס. והתחיל בזמן הגלות היותר קרוב ומפני גודל הצרות המשילן בנהר שוטף כאמרו כי יבוא כנהר צר. ונאמר כי ה׳ יתעלה ירים נסו ויחזק אותן כי נוססה בו נגזר מן נס והוא ג״כ כמרים דבר וישאהו להפחיד בו בהניפו. ואלה הדברים יהיו בזמן משיח בן יוסף כמו שביארתי בפרשת מכנף הארץ (למעלה כ״ד ט״ז) וזהו בעצמו מה שאמר זכריה ואספתי את כל הגוים אל ירושלים (י״ד ב׳) עד שנהיו מוכרחים לעשות תשובה ונושע כמו שחתם המאמר ובא לציון גואל. ומאמרו ולשבי פשע ביעקב ידענו כי ה׳ לא יענישנו אלא כדי שנשוב ושכל מי ששב יסלח לו ויספחהו אל הנושעים אע״פ שעשה כל החטאים אשר קדם זכרם. וחתם באמרו לא ימושו מפיך ויתכן להיות על שני ענינים על דרך ציווי ועל דרך הבטחה ואם הוא על דרך צווי הנביא אומר לנו זכרו אלה הבשורות הטובות אתם וזרעכם תמיד ולא תשכחו אותן ואם הוא על דרך הבטחה הנביא מבשר אותנו כי החכמות התוריות לא ימושו מאתנו ומזרעינו

---

[1]) הביאור הזה הועתק מספר מטה עז לר׳ אברהם בר שלום ואחריו יבוא תרגום הערבי לפרשה ס׳ מן א׳ עד י״ב המסכים עם תרגום הגאון אשר לפנינו ולכן שערנו כי הביאור ג״כ לר׳ סעדיה והצגנוהו בין הלקוטים אע״פ שאין ביכלתנו להחליט את זה בברור.

משה בחירו עמד בפרץ לפניו. ואלמ״ו משובב נתיבות לשבת יציר יסתתיב אלנאס ויסתרגעהם מן אלכטא כבעץ מא ק׳ [ען] אהרן ורבים השיב מעון. ואלי״ו אז תתענג על ה׳ מענאה א[נה יעטיה אללה סואלה פי נפסה ואן לם יפצח בה בלפטה כק׳ וה[תענג] על יי׳ ויתן לך משאלות לבך. ואלי״ו והרכבתיך על במתי א[רץ] מענאה אן יטפרה באעדאה אנפסהם כק׳ ואתה על במו[תימו] תדרוך ובלדאנהם איצא קולה ירכיבהו על במתי ארץ. [ואל]ארבעה אלבאקיה לתמאם כ״א מא כאן יצחק דעא בה לי[עקב] פי אלנעמה קאל ען ארבעתהא והאכלתיך נחלת יעקב [אביך] ונחלת יעקב הו מא דעא לה יצחק ויתן לך האלהים מט[ל וג׳] ינצם אלי טל השמים גמיע אלברכאת אלסמאויה ואלי [משמני] הארץ אלברכאת אלתי פי אלארץ וליס הי נבאת בל ח. — או נירהמא ואלי רב דגן גמיע אלחבוב ואלי תירוש אלתמאר ואלמיוע ואמא באקי מא דעא ליעקב מן יעבדוך עמים פקד דללת פי קולה והרכבתיך על במתי ארץ. פמא כאן מן הד״ה אלכ״א ענא מן סעאדאת אלאכרה פהי באלוא. . . י ומא כאן פי דאר אלדניא פהי עלי סביל אלאיאת אלמעג[זאת] אלתי יפעלהא אללה ללצאלחין פי אוקאת ומא אסתקאם [מן] הד״ה אלכ״א באבא אן יכון בשארה ללאמה פי וקת אלישועה פליעתקד כדאך פסבחאן אלמבצר עבאדה וגוה אלתובה ומא יפעלונה בעדהא וגאעל בעץ אלטאעאת ובעץ אלגזא מתלא ונמודגא לכליה כל אצל [וכל פרע] מנהא וצאר סמא שרחנאה אלי כלאם תוביך וגיע פהו אסתרגאע להאולי אלדין כפרו ואסתצלאח איצא ללמומנין אדא סמעו.

משובב נתיבות לשבת שיעורר את בני אדם לשוב אל ה׳ ולעזוב את עונותם וזה כמה שנאמר על אהרן ורבים השיב מעון (מלאכי ב׳ ו׳). והי״ו אז תתענג על ה׳ ענינו כי ה׳ יתן לו המשאלות שהן בנפשו אע״פ שלא הוציא אותן בשפתיו כאמרו ויתענג על ה׳ ויתן לך משאלות לבך (תהלים ל״ז ד׳). והי״ז והרכבתיך על במתי ארץ ענינו שיתן לו נצחון על אויביו בעצמם כאמרו ואתה על במותימו תדרוך (שם ל״ג כ״ט) וגם על ארצם כאמרו וירכיבהו על במתי ארץ (שם ל״ב י״ג). והארבע הנעימות הנשארות לתשלום הכ״א הן מה שברך בהן יצחק את יעקב ואמר על ארבעתם והאכלתיך נחלת יעקב אביך ונחלת יעקב היא מה ששאל בעדו יצחק ויתן לך האלהים מטל השמים וזה כולל כל הברכות היורדות מן השמים וכלל במשמני הארץ הברכות אשר על הארץ ולא כוון בהם הצמחים כי אם הבעלי חיים. . . . . וזולתם וכלל ברב דגן כל הגרגרים ובתירוש כל הפירות וכל הירקות הלחים. ושאר הברכות אשר ברך בהן את יעקב מן יעבדוך עמים כבר נכנסו באמרו והרכבתיך על במתי ארץ. והטובות שהן על אלו הכ״א פנים בעולם הבא הכרחיות ובעולם הזה על דרך אותות נפלאות אשר יעשה ה׳ לצדיקים בזמנים קבועים וכן יחשב מה שאפשר מן אלו הכ״א אופנים שיהיה בשורה להאומה בעת הישועה. ושבח לאל אשר הראה לעבדיו אופני התשובה ומה שיעשו אחרי כן ואשר שם קצת מן המעשים הטובים וקצת מן הגמולים למשל ולתבנית לכלל של כל שורש וסעיף מהם. ואחרי מה שביארנו הנביא מוכיח בדברים קשים הכופרים כדי שישובו מרעתם והמאמינים כדי שייטיבו אם ישמעו ואמר הן לא קצרה וגו׳.

אמר אלעלום ואלדין לילא ינדרס קאל פיה ובנו ממך ואלאבר מן אלסנן אלחסנה אלתי תתבת עלי טול אלזמאן ותנחפט בה אלמלה קאל ענהא מוסדי דור ודור ואלסבעה אלבאקיה פי שריעה אלסבת[1]). . . . . .

הנני. ואלד' ציאנתה מן אלמצאיב אדא הי שאפת מגאוריה קאל ענה וזרח בחשך אורך נטיר מא יקול לגמיענא כי הנה החשך יכסה ארץ. ואלח' יקלב בה אלאחואל אלנכרה אלי סהולה וצלאח קאל ען דלך ואפלתך כצהרים. ואלט' יופק לה חסן אלתדביר דאימא כמא קאל ונחך ייי ולדלך דא... פיה תמיד. ואלי' יתבארך אלנאס בה אן יכון אלנוע אדא חדת פי [אל]בלד סלם הו וחאשיתה כק' והשביע בצחצחות נפשך. ואלי"א ועצמותיך יחליץ ותנאזע קוה אלעטאם קוה אלדאת עלי תפסיר בעצם היום הזה וקוה אלקראבה עלי תאויל עצמי ובשרי אתה אלדי קאל לבן יעקב וקוה אלאעואן ואן כאנו גרבא עלי מתל מא קאל ישראל לדוד הננו עצמך ובשרך אנחנו. ואלי"ב והיית כגן רוה יכון סארא בנעמתה שאכרא לרבה עליהא. ואלי"ג וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו יורתהא לכלפה. . . ומא בעדה פלא תנקטע ולא תנקרץ. ואלי"ד וקרא לך גדר פרץ יסמוה אלנאס סאד אלתגר ומעני דלך אדא עצא קומה פ. . . . . . בהם תגרה מן עקובה סדהא הו בד. . . תיה כבעץ מא קאל פ. . . לולי

ישתכחו כאמרו ובנו ממך והשני לעשות כמו זה בהמנהגים הטובים אשר הוקמו בארך הזמן אשר בהם ישמרו המדות הטובות כאמרו מוסדי דור ודור. והשבעה הנותרים בהלכות שבת. . . . .

הנני. ואלז' שישמר (הצדיק) מן המאורעות הרעות בעת אשר הפגיעו בשכניו ואמר בזה וזרח בחשך אורך כמו שאמר לכלנו כי הנה החשך יכסה ארץ וכו' (ישעיה ס' ב'). והח' שיהפוך לו המצבים הקשים ויישרם ויתקנם וזה אמרו ואפלתך כצהרים. והט' שיפיק לו תמיד הנהגה טובה כמו שאמר ונחך ה' ולפיכך הוסיף מלת תמיד. והי' שיתברכו בו בני אדם ואם יהיה רעב בארץ ינצל הוא ואנשי ביתו כאמרו והשביע בצחצחות נפשך. והי"א ועצמותיך יחליץ וחלוץ עצמות יאמר על כמה פנים אם על כח עצמו ויהיה פירושו כמו בעצם היום הזה או על כח הקרבות ויהיה באורו כמו עצמי ובשרי אתה שאמר לבן ליעקב (בראשית כ"ט י"ד) או על כח העוזרים אע"פ שהם נכרים כמו שאמר ישראל לדוד הננו עצמך ובשרך אנחנו (שמואל ב' ה' א'). והי"ב והיית כגן רוה שיהיה שמח באשרו ויודה על זה לאלהיו. והי"ג וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו שיוריש אשרו לזרעו ולמי שיבוא אחריו ולא יחדל ולא יכרת. והי"ד וקרא לך גדר פרץ יקראוהו בני אדם גודר פרץ וענינו אם חטא עמו ואירע בהם פרצה מן העונש הצדיק גודר אותה בתפלתו וזה ממש מה שנאמר במעשה העגל לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו (תהלים קי"ו כ"ג). והט"ו

---

[1]) יש כאן בכ"י פעטערסבורג חסרון הרבה דפים עד באור הגאון לפרשה ס"א פסוק י' ואין ספק שבענין שמירת שבת ברר שם פסוק י"ג המתחיל אם תשיב משבת רגליך ומנה בו שבע מצות מהלכות שבת כגון חוץ לתחום וכו' ואחר שפרט הכ"א אופני קיום המצות פרט ג"כ הכ"א מיני שכר. וקצת ממה שנאבד מכ"י פעטערסבורג מצא ידידי החוקר הגדול אברהם נייבויער באקספורד על שני דפים נפרדים המתחילים בהנעימה השביעית והולכים עד סוף באור הפרשה.

באלמעני כקולה הלזה תקרא צום ויום רצון לה׳. וגעל ללמומנין ולמן ירגע אליה מן כפרה בדלא מן אלצום אלמרסל אד אראדו אלקרב מנה כ״א פנא מן אלטאעאת נמודגא לגמיע אלטאעאת וכתב עליהא כ״א פנא מן אלנעמה נמודגא לסאיר אנואע אלסעאדה וגעל כל [נוע מן הד׳ה] אלטאעאת בדל אלצום אד אפתתח הלא זה צום אבחרהו. פמנהא ז׳ פי אלעדל ואלאנצאף אלאול פתח חרצובות רשע והו אן יחל אלמומן עזימה אלטלם מן קלבה. ואלב׳ התר אגודות מוטה מא כאן קד חכם לה בה עלי סביל אלגור יטלקה וסמאה אגודות לאנה יכון באגתמאע. ואלתאלת ושלח רצוצים מן כאן קד ארתצה מן אלנאס פאסתעבדה יעתקה. ואלראבע וכל מוטה תנתקו יריד איה טלאמה גאר אלמר פתנאולה ירדה עלי אלמטלם. ואלכאמס אם תסיר יזיל אלחאכם אלגאיר מילה. ואלסאדס שלח אצבע יתגאמזון אלכאצמון בין ידיה פאנהא כאליה(?)[1]) ואלסאבע ודבר און לא ישהד אלשהוד פצולא במא לם ינעמו אלוקוף עליה. מא יגב מן הד׳ה אלסבעה יגב אסתעמאלה פי גיר מגאלס אלחכם. פהו יתבעהא ז׳ ה׳ פי אלעדל ואלאחסאן אול ד׳לך אטעאם אלגאיע קיל הלא פרס לרעב ואלתאני אל...פי מן הו מחתאג אלי מאוא פי מנזל קאל פיה ועניים מרודים תביא בית. ואלתאלת כסוה אלעריאן קאל פיה כי תראה ערום וכסיתו ואלראבע תזויג מן יחתאג אלי ד׳לך מן אלאיתאם קאל פיה ומבשרך לא תתעלם ואלכאמס עזא כל מציבה באלכלאם במת׳ל מא יצלח לה קאל ותפק לרעב לחמך יגעל נפעה כנפע אלגאיע לאנה כרר ונפש נענה ליואזנה בה. ומנהא אתנתאן פי אצלאח והמא יכונאן ללעלמא ואהל אלתדביר אחדהמא רד מא כאן קד תשאעת מן

בשם צום באופן הזה כאמרו הלזה תקרא צום ויום רצון לה׳. ונתן להמאמינים ולהשבים מן כפירתם במקום הצום הרגיל ברצותם להתקרב אליו כ״א אופני קיום המצות שהם כתבנית לכלם וכתב להם כ״א מיני שכר הכוללים כל מיני ההצלחה ושם כל אחת מאלו האופנים במקום הצום כאשר פתח הלא זה צום אבחרהו. ומהם שבעה בצדק ובמשפט האחד פתח חרצובות רשע והוא שיסיר המאמין מחשבות רשע מלבו. והשני התר אגודות מוטה שיתיר את האגודה ר״ל הסכמת הדינים שהצדיקוהו בעול. והשלשי ושלח רצוצים לשלח חפשי העבדים שהם רצוצים ביד אדוניהם. והרביעי וכל מוטה תנתקו ירצה בו שישיב להחמוץ מה שנתן לו בעול והחמישי אם תסיר ירצה בו שיחדל הדין החומס מלהטות את הדין. והשישית שלא ירמזו בעלי הריב באצבעותיהן לפני הדין מפני שזה דרך רמאות. והשביעי ודבר און שלא יעידו העדים בדברים שהם אך למותר על מה שלא יכלו לדעת היטב. וכל מה שהאדם צריך לעשות מאלו השבעה צריך ג״כ לקיימם אם איננו במושב בית דין. ומנה הנביא אחריהם שבעה חמשה מהם ביושר ובצדקה האחד לתן אוכל לרעב כאמרו הלא פרס לרעב והשני להכניס לביתו מי שנצרך לדירה כאמרו ועניים מרודים תביא בית. והשלישי להלביש ערומים כאמרו כי תראה ערום וכסיתו והרביעי להשיא היתומים הצריכים לזה כאמרו ומבשרך לא תתעלם והחמישי לנחם על כל צרה בדברים הנאותים לה כאמרו ותפק לרעב לחמך ושם תועלת הניחום כתועלת הלחם לרעב מפני שכפל הענין באמרו ונפש נענה הדומה לו ומהם שנים בתקון חיי האדם והם מיועדים לחכמים ולמנהיגים האחד להחזיר ליושנה מה שנתפזר מן החכמות והדינים כדי שלא

---

[1]) עיין משלי.

וועד מן בעץ תֿואבה באשיא יקדֿר מן יסמעהא אן כל גז מנהא מפרד לטאעה בעינהא אדֿ ירי אגזא אלטאעאת מתפרקה ואגזא אלתֿואב מבדדה פי מא בינהמא. פינבגי אן נקדם אן כל גז מן אלאגזא מגמועה לכלהא אעני לכל טאעאת ואבתדא באנכאר אלצום בגיר אלאסתוא פקאל הכזה. אכדֿא יכון וכו׳. . .[1])

פסרת ונחך מן נחית כצאן עמך ופסרת צחצחות קחטא מן צחה צמא אלדֿי הו קחט ועטש וקיל אנה אראד בקולה וקראת לשבת ענג בטול המלאכה וכבוד שבת עונג או יעדֿ דֿלך כלה ממצוא חפצך ודבר דבר אלא תאמר פיה באמר אי לא תאמר גירך אן יפעל לך מא לא יחל לך פעלה[2]). נפי או לא אן יכון אלצום טאעה לעינה ואכֿבר באנה אנמא יראד בה אלאסתעאנה עלי אלטאעה כמא וציף דניאל פאן כאן לים יפעל אלא אחד אלאתֿניך[3]) פאן אלטאעה הי צום אלמרתֿצי כמא שרח זכריה וישלח בית אל שראצר אלי אכֿרה. פשבה קואמה וראסה מדלא באלפפיר והו נוע מן אלברדי יכון במצר תעמל מנהא אלקראטים והו עריץ לה ראס מדלא אבדא כקולה הלכוף כאגמון ראשו ערפנא אן דֿאך אלברדי אלמנכס כמא אנה לא תֿואב לה ללברדי עליה כדֿאך לא תֿואב ללצאים בלא ניה. ואכֿתצר אן ישבה סאיר אלתואבע מן אלאפעאל ולכן קיאסה הדֿא באלתֿואב לא אגר לה ואלמסח עליה כשער עלי אלבהאים ואלרמאד כרמאד אלתנור כמא לא גזא עלי הדֿה אלאשיא עלי גמיע דֿלך כדֿאך לא גזא לה. וכמא אכֿבר באן אלצום עלי הדֿה אלגהה לם ירצֿאה כקולה הכזה יהיה צום אבחרהו כדֿאך נהי ען תסמיתה

שישלם גמולם בדברים אשר יחשב השומע שכל חלק מהם הוא נפרד לאיזה פעולה טובה מיוחדת בראותו כי כל חלקי המעשים הטובים נפרדים אלו מאלו וכן כל חלקי הגמול לפיכך ראוי שנקדם שכל חלק מחלקי הגמול סובב על כל אחד ממעשים הטובים. והתחיל לגנות הצום אם לא ישים האדם מעצור לרוחו ואמר הכזה וגו׳.

פרשתי ונחך מן נחית כצאן עמך (תהלים ס״ח כ״א) ופרשתי צחצחות רעב מן צחה צמא (למעלה ה׳ י״ג) שענינו רעב וצמאון. ויש אומרים שרצה באמרו וקראת לשבת ענג בטול המלאכה וכבוד שבת עונג או שהוא מונה כל זה באמרו ממצוא חפצך ודבר דבר שלא תצוה בשבת בצווי כלומר לא תצוה לזולתך לעשות בשבילך מה שאינו מותר לך לעשות. כחש בתחלה שהצום בעצמו הוא קיום מצוה והגיד כי הוא רק סיוע לקיום המצות כמו שספר דניאל אשר [עם כל חסידותו] לא עשה כי אם אחד משניהם מפני שקיום המצות הוא הצום הרצוי כמו שביאר זכריה וישלח בית אל שראצר וגו׳ (ז׳ א׳ וג׳) והמשיל קומת העם הזקופה וראשו כפוף באגמון והוא מין גומא הנמצא במצרים אשר עושים ממנו הניר והוא זקוף וראשו כפוף תמיד כאמרו הלכוף כאגמון ראשו ולמדנו כי כמו שזה הגומא הכפוף אין לו שכר בעד כפיפתו כן אין שכר להיושב בתענית בלי כונה וקצר ולא נשא משל לשאר המעשים הנזכרים אחר זה אבל אם תקיש מזה אל בעל תשובה שאין לו שכר תאמר ושק עליו כשער הבהמה ואפר כאפר התנור וכמו שאין שכר לאלו כן לא שכר לזה. וכמו שאמר שצום כזה לא ירצה כאמרו הכזה יהיה צום אבחרהו כן הזהיר מלקראהו

---

[1]) בכ״י נמצא כאן העתקת הפסוקים מן ח׳ עד י״ב.

[2]) אפשר שר״ל שקראת לשבת עונג מוסב על מה שקדם או על מה שבא אחריו.

[3]) עיין דניאל ט׳ ר״ל שעד אותו הזמן דניאל שמר את מצות ה׳ והתפלל אל אלהיו ולא צם כי אם בשנת אחת למלך דריוש.

יד) נח מן פסוק א עד סוף הפרשה.

תם אן אלסלאם אלדי כאן בשר בה אלצאלחין ומעונה אלסלאם מן אלעקאב מנע האולי מנה בק׳ אין שלום ומע דאך לם ימנע ועטהם וארתגאעהם בל אמר בדלך בקול פצח קרא בגרון ואנמא זאד פיה אל תחשך לאן אלוהם והם אלואעט תרכהם לאיאסה מן רגועהם פקאל לה אל תחשך. ויסתקים אן יכון תמתיל כשופר פי אלבוק אלמסמוע ופי אלדליל אלמקול. ואראד בקולה עמי ובית יעקב בעצא לא אלכל. ואכבר ען נפאקהם אנהם ממא יטהרון אלנאס באלכיר יסאלונה דאימא תם יבתהלון אלי אלכאלק אן יטהר אלחק ויצע כרסיה ללקצא כאנהם ממן יתבאשר באלחכם מן כתרה מא אצלח עמלה ודלך קו׳ ואותי יום יום ידרשון והדא נטיר מא קאל עמוס הוי המתאוים את יום ה׳ הו מעני נצף אלפסוק אלאול ואמא נצפה אלתאני אלדי הו ישאלוני משפטי צדק מענאה אנהם יכאדון אן יחאכמו רבהם ירידון מנה אן יציבהם סעה או ידעוה ממא יטהרון ללנאס אנהם צאלחון לדלך קאל קרבת אלהים יחפצון מתל ונקרב בעל הבית אל האלהים. תם כשף ען תדמרהם דאך אדא הם צאמו או צלו פקאל אנמא תצומון לאחדי תלאת כלאל אמא לטלב אלתכסב ואלטלם לקולה תמצאו חפץ או ליצול בעצכם עלי בעץ בה פיה קאל הן לריב ומצה תצומו או לתתצלפו בה ענד רבכם פיה קאל להשמיע במרום קולכם וכמא עלמת אן איזבל אנמא צאמת לתכסב אלטלם בקתל נבות וקום יהויקים אנמא צאמו ליטהרו נסכא ליצובו בה ואחאב אנמא צאם ללקום עדרא ענד רבה וכדלך כל מן יחסן מן אלמנאפקין פאנמא יחסן לאחדי הדה אלתלאת. ואתבע הדא אלמוצע בטאעה וצפהא

אחר זה אמר שהשלום אשר בשר לצדיקים שהוא עזר להנצל מן העונש ימנעהו מן הרשעים כאמרו אין שלום ועם כל זה לא מנע מלהוכיחם ומלעוררם לתשובה ויותר מזה ה׳ צוה את הנביא במאמר ברור קרא בגרון ולא הוסיף אל תחשך אלא מפני שעלה בטעות על מחשב המוכיח לעזבם לפי שנתיאש להחזירם לתשובה אמר לו אל תחשך. ויתכן שהמשיל הקול לשופר ביחס אל האזן השומעת והפה המדבר. ורצה באמרו עמי ובית יעקב קצתם ולא כלם. והגיד שחנופתם היא שעושים את עצמם כאלו הם טובים ודורשים תמיד את ה׳ ומתפללים להבורא שיראה להם האמת ויכין כסאו למשפט כאלו הם שמחים על משפטו מרוב צדקת מעשיהם וזה אמרו ואותי יום יום ידרשון וזה דומה למה שאמר עמוס הוי המתאוים את יום ה׳ (ה׳ י״ח) זה ענין חלק הראשון מן הפסוק וחלק השני הוא ישאלוני משפטי צדק ענינו שעוד מעט והם מריבים את אלהיהם ומבקשים ממנו שישפיע להם טובה וקוראים אותו למשפט מפני שהם מראים את עצמם לבני אדם כאלו הם צדיקים ולכן אמר קרבת אלהים יחפצון כמו ונקרב בעל הבית אל האלהים (שמות כ״ב ז׳). אחר זה זכר את תלונותם אם צמו או התפללו ואמר לא תצומו כי אם משלש סבות אם לבצוע בצע ולחמוס חמס כאמרו תמצאו חפץ אם להתנפל איש על רעהו כאמרו הן לריב ומצה תצומו אם להתפאר בו לפני אלהים כאמרו להשמיע במרום קולכם כמו שידעת כי אזבל לא צמה כי אם לעשות חמס בהרינת נבות ואנשי יהויקים לא צמו כי אם להראות את פרישותם ולהצטדק בה ואחאב לא צם אלא להראות להעם שיבקש סליחה מאלהיו וכן כל מה שיטיבו החנפים לא ייטיבו אלא לאחת מאלה השלש סבות. ותאר אחר זה המעשים הטובים והבטיח

ואיצא ליערפה אן רד נעמתה סהל עלי רבה בכלמה ובאלחרי אנה כלק אלכל בכלמה. ותכרארה שלום שלום באזא לרחוק ולקרוב ואלעלה פי דלך לאן אלעצאה עלי צרבין אלבאלג פי אלמעאצי וגיר אלבאלג פקד ימכן אן יכון אלרחוק אלממען לטול מכתה ואלקרוב הוא אלקריב אלעהד בהא וקד ימכן אן יכון אלרחוק הו אלבעיד מן אלהלאך ממא לם ינרק פי אלכטא ואלקרוב אנה מן אסתגרק פיה וקרב אלי אלהלאך עלי מא קאל ותקרב לשחת נפשו ואלגמיע תאיבון וקאל ען אלכל ורפאתיו יעני אנפר ללגמיע לאן רפואה ההנא גפראן כקול חזקיהו ה' הטוב יכפר בעד ואגיב וישמע ה' אל חזקיהו וירפא את העם ופי לגה אבאינא עליהם אלסלאם לשון רפואה סבע מעאני הדה אלתי תקדמת וסת אכר מנהא רפואה חלאוה אלמא כקולה וירפאו המים עד היום הזה ורפואה אצלאח אלאנא אלמכסור קולה כאשר ישבר את כלי היוצר אשר לא יוכל להרפא ורפואה נגדה ועז פי אלחרב קולה למצר לשוא הרבית רפואות ורפואה בנא מוצע מהרוס קולה ען אליהו עליה אלסלאם וירפא את מזבח ה' ההרוס ורפואה הי אלצדק קולה חיי בשרים לב מרפא ורפואה הי תלזיק אלכלאם אלבאטל קול איוב רופאי אליל כלכם. וגמיע מא בשר בה פי הדה אלקצה פהו לגמיע אלאמה ואנתהי אלי אלפרקה אלראבעה פבעצהא כרג ען אלדין ובעצהא אקאם פיה מנאפקא יטאהר באקי אלאמה במא ליס יעתקדה קאל פיהם אקואלה מורדה עלי לסאנה שביה באלאקואל אלאולי אלמנסובה אלי רבה ולמא צדר בה אין שלום פיהם אולא הנאך כאנת נסבה אלכלאם אלי אללה פקאל אמר ה' והנא מנסוב אלי נב"ה וקאל אלנב" אמר אלהי. אפתתח וקאל והרשעים.

תשובה חייב שיערוך את שחתו אשר ידבר בה והרביעית להודיעו שקל הוא לאלהיו להחזיר לו את אשרו בדבור אחד כי גם הכל ברא בדבור אחד. וכפל שלום שלום נגד לרחוק ולקרוב והסבה לזה שהרשעים הם על שני פנים הרשע גמור ואינו גמור ואפשר שהרחוק הוא המחזיק ברשעתו זה זמן רב והקרוב הוא שהתחיל לחטוא זה לא כביר. ואפשר שהרחוק הוא הרחוק מן האבדון מפני שלא נשקע בחטאיו והקרוב הוא מי שנשקע בהם וקרוב לשחת כמו שאמר ותקרב לשחת נפשו (איוב ל"ג ל"ב) וכלם הם חוזרים בתשובה ואמר על כלם ורפאתיו ירצה בו אכפר על כלם מפני שרפואה הוא כאן כפרה כמו ששאל חזקיהו ה' הטוב יכפר בעד (דברי הימים ב' ל' י"ח) והיתה התשובה וישמע ה' אל חזקיהו וירפא את העם (שם כ'). ובלשון אבותינו עליהם השלום מלת רפואה תשתמש לשבעה ענינים הענין אשר קדם וששה אחרים. מהם רפואה מתיקת המים כאמרו וירפאו המים עד היום הזה (מלכים ב' י"א כ"ב) ומהם תקון הכלי הנשבר כאמרו כאשר ישבר את כלי היוצר אשר לא יוכל להרפא (ירמיה י"ט י"א) ומהם הכח והגבורה במלחמה כאמרו למצרים לשוא הרבית רפואות (שם מ"ו י"א) ומהם בנין מקום ההרוס כאמרו על אליהו עליו השלום וירפא את מזבח ה' ההרוס (מלכים א' י"ח ל') ומהם היושר כאמרו חיי בשרים לב מרפא (משלי י"ד ל') ומהם חבור דברים בטלים כמו שאמר איוב רופאי אליל כלכם (י"ד ד'). וכל מה שבשר בזאת הפרשה הוא ג"כ לכלל האומה והגיע אל המחלקה הרביעית ומקצתה יצאה מן האמונה ומקצתה עמדה בה בחנופה ומראים את עצמם לשאר העם כאלו הם מאמינים במה שלא יאמינו ובהם אמר הנביא הדברים הנאמרים על פיו הדומים לדבריו הראשונים המיוחסים לאלהיו ואחר שהתחיל שם בפסוק אין שלום הדבור מיוחס אל ה' ואמר אמר ה' (למעלה מ"ח כ"ב) וכאן הדבור מיוחס אל נביאו ואמר הנביא אמר אלהי. פתח ואמר והרשעים.

מעני קולה כי לא לעולם אריב ולא אעאקב עלי כל חאל ואלעלה כי רוח מלפני יעטף כמא כאנת אלעלה פי [קולה] בעון בצעו. ואלטמע פהו עלי צ׳רבין אמא אן יטמע לנפע או דפע צ׳רר וכד׳אך במן יתוכל עלי אלמלוך יקול אללה פקד צ׳רבתה לד׳לך באטנא וט׳אהרא פמן אלצ׳רבאת אלבאטנה אן כאן אלמעאקבה פראדא פי אלאמראץ׳ אלמנגסה מת׳ל זיבות וצרעת אלתי ליס אלמהא מנטקי ואנמא הו שריעי ואלט׳אהרה מת׳ל אלחמיאת ואלאפאת [אלתי אלמהמא] אלמערופה ענד אלמבתלי וא׳דא כאן אלמעאקבה אמה פמן אלבאטן כ׳ראב אלקום ורפע אלנבוה אלתי לא יקום אלמנטק או תרי[1] (?) ומן אלט׳אהר זואל אלמלך ותבדיד אלשמל אלד׳י לא יכ׳תלף אחד פאנהא מצאיב אלאמה. וקולה וילך שובב בדרך לבו יעני מא דאמו מתמאדיין פי כ׳טאיאהם פהד׳ה אלאלאם תתעאקבהם ועלי מא קדם פי אלתוריה ואם תלכו עמי קרי ת׳ם אסתת׳ני עלי אלרגוע בקולה דרכיו ראיתי וארפאהו יעני אני ראית אחואלהם אלת׳אניה נט׳יר קולה פי נינוה וירא אלהים את מעשיהם פינבג אן ארפאהו. ואלשפא עלי צ׳רבין ללאפראד עלי ט׳אהרה וללאמה מן גלותהא גמע אלשמל ואלמלך כקולה כי אעלה ארוכה לך ואלתסייר אלד׳י קאל פיה ואנחהו פהו ללעליל אלנהצ׳ה ואלמשי פי אלאסואק וללגמאעה גמעהם מן כל בלד ורד׳הם אלי אלוטן. ואלעזא ללגמיע וללפראד תגדיד נעמה. ויסתקים אן נקול אן מעני תסמיתה נפסה כ׳אלק אלנטק לאסבאב ארבעה מנהא לא יריד אלכלאם ואנמא יריד אלנטק ואלרצ׳א ואיצ׳א לאן אלתאיב אחד אחדאד רגועה אלכלאם כקולה קחו עמכם דברים ואיצ׳א עלי אלתאיב רגועה בכלמה יתכלם בהא

קרוב. ואמר ברחמי האל על עבדיו אשר בראם שלא יענשם לעולם אם יעשו תשובה כאילו תאמר שענין אמרו לא לעולם אריב ולא אענשם על כל פנים והסבה כי רוח מלפני יעטף כמו שהיתה הסבה בפסוק בעון בצעו והבצע הוא על שני פנים אם שיתאוה להועיל או להרחיק את הנזק כן הוא במי שבוטח במלכים ואמר ה׳ ואכהו בגלוי ובסתר ומן המכות הנסתרות אם העונש הוא ביחידים על ידי המחלות המטמאות כזיבות וצרעת שאינן רעות לפי השכל אלא לפי התורה והמכות הנגלות כמו הקדחת [והמחלות אשר רעתם נכרת בהחולה ואם יהיה העונש בעם המכות הנסתרות הם השחתת העם וסתימת החזון אשר לא יבחינם אלא השכל ואינם נראים לעינים ומן המכות הנגלות הסרת המלוכה ופזור העם אשר אין איש יכזבם מפני שהם צרות הנוגעות להאומה כלה. ואמרו וילך שובב בדרך לבו רצה לומר כל זמן שיעמדו בחטאיהם אלו הצרות תשינום אלו אחר אלו כמו שקדם בתורה ואם תלכו עמי קרי (ויקרא כ״ו כ״א). ואחר זה הוציא מן הכלל העושה תשובה באמרו דרכיו ראיתי וארפאהו ירצה בו אנכי ראיתי מצבם השני כמו שאמר בנינוה וירא אלהים את מעשיהם (יונה ג׳ י׳) ולפיכך חייב אני שארפאהו והרפואה היא על שני פנים ליחידים לפי פשוטה ולהאומה שיקבץ גליות ויקים המלכות כאמרו כי אעלה ארוכה לך (ירמיה ל י״ז) ושינחה אותה כאמרו ואנחהו והוא לחולה שיקום ממטתו וילך בשוקים ולעדה שיאספה מכל הארצות ויחזירה לארץ מולדתה ונחומים הם ליחידים ולקהל שיחדש אשרם. ואפשר לאמר שקרא את עצמו בורא ניב שפתים מארבע סבות האחת שלא רצה בו הדבור בכלל כי אם הדבור השכלי והרצוי והשנית שאחד מגדרי העושה תשובה הוא הדבור כאמרו קחו עמכם דברים (הושע י״ד ג׳). והשלישית כי העושה

---

[1]) הנוסחא משובשת ותרגמנו לפי השערתנו.

פקאל כי כה אמר רם ונשא וגו' פסרת מרום אלסמא עלי מא קד תקדם ועברת ולהחיות לב נדכאים תקויה למא כאנת חיוה קלב אנמא הי קוה.

ופסרת יעטף ישתמל מתל ועמקים יעטפו בר אלדי הוא מתל לבשו כרים הצאן ומתל גבעות תחגרנה אלמתקדמין לה.

ואגרגת הסתר ואקצוף סרא וטאהרא לאן לפטה קצף ליסת הי נפסהא טאהרא בל הי נפסהא סכט אלא אנהא סכט טאהר. אבתדא פי הדא אלקול בתפציל אלכאשעין לאמר כאן אנכר עלי אלקום אלמקדם דכרהם אלמתכלין עלי אלכיל ואלגבאברה ואמרהם ברד אלמתכלין עליה[א] פערפהם אנה ליס ימכנהם בשי מן תלך אלאלאת כקולה הנאך והושעתים בה' אלהיהם ולא אושיעם בקשת ובחרב אד פי זואלהא יכון אלכשוע כקולה פינא פי וקת אלישועה אנא נאצר אלכאשעין בתרך אלכיל עני ורוכב על חמור והכרתי רכב מאפרים. וקאל הנא אני סמית מס...נא לי מוצע באלסמא ואלקדס פי אלארץ לאני פוק אלסמא אוריכם אמרי נאזלא עלי קדס[1]) כמא קאל פי סיני מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וקאל פי אלקדס והאש ירדה מן השמים ולדלך קאל מרום וקדוש. ואלכאשע יסמא צעיפא מן כאן צעיפא עלי אלחקיקה ויסמא כאשעא מן כאן קויא ויתדאלל לרבה. ופסרת ואת מע מענאה סכנאה מעהם אד ליס עלי סביל סכנאה פי אלסמא ולא פי אלארץ בל אנמא דלך ליחייהם ויקוי קלובהם פקט להחיות רוח ולהחיות לב. ובדא בשפלים פי מצלחתהם לאנהם אלמדכורון אולא והם אלנדכאים עלי מא סבילה אן ינעת אלאקרב. ווצף מן רחמתה ללעבאד אלדין כלקהם אנה לא יטאלבהם אבדא מע אלתובה כאנך תקול

ואמר כי כה אמר רם ונשא וגו' פרשתי מרום השמים לפי מה שכבר קדם. וביארתי להחיות לב נדכאים לתת כח מפני שחיות הלב היא רק כח.

ופרשתי יעטף מענין לבוש כמו ועמקים יעטפו בר (תהלים ס"ה י"ד) שהוא דומה לאמרו לבשו (שם) כרים הצאן וכמו גבעות תחגרנה (שם י"ג) הקודמין לו.

והעתקתי הסתר ואקצוף בסתר ובגלוי מפני שמלת קצף אין ענינה בעצמה בגלוי אבל ענינה חרון אלא שהוא חימה גלויה. התחיל בזה המאמר לתת היתרון לענוים מפני שגנה את העם שקדם זכרם הבוטחים על הסוסים ועל הגבורים וצוום לדחות הבוטחים בהם והודיעם שכל אלה כלי המלחמה לא יועילו להם מאומה כאמרו שם והושעתים בה' אלהיהם ולא אושיעם בקשת ובחרב (הושע א' ז') כי בעזבם תהיה הענוה כמה שאמר עלינו בעת הישועה אנכי עוזר את הענוים בעזיבת הסוסים עני ורוכב על חמור (זכריה ט' ט') והכרתי רכב מאפרים (שם י') ואמר כאן אנכי נקראתי מרום וקדוש ר"ל לי מקום בשמים ובמקדש על הארץ מפני שמעל השמים אראה לכם דברי היורדים על מקדשי כמו שאמר בסיני מן השמים השמיעך את קולו ליסרך (דברים ד' ל"ו) ואמר על המקדש והאש ירדה מן השמים (דברי הימים ב' ז' א'). ועניו נקרא שפל מי שהוא חלש באמת ונקרא נדכא מי שהוא חזק ויכניע את נפשו לאלהיו. ופרשתי ואת עם ענינו שהוא שוכן עמם מפני שאין דרך שכנתו בשמים ולא על הארץ כי אם להחיותם ולחזק את לבם בלבד להחיות רוח ולהחיות לב. ופתח בטובת השפלים מפני שהנזכרים בתחלה הם הנדכאים ודרכו לתאר היותר

---

[1]) בכ"י: עלי קדסת.

וא̇ד̇א כאנת מוצ̇ע נ[ד̇בה̈ פתפסירהא] | יא בהיאה כק' הוי אדון הוי הודו יא סידאה יא בהאיאה. [ותכון איצ̇א מוצ̇ע] נדא | כק' הוי הוי ונסו תנאדי יא פלאן ופלאן. וא[מא צלצל אלד̇י פסרנאה] | תט̇לילא מן אלחרוף אלמראדפה̈ מת̇ל חלקות [וחלקלקות | ועלי מא ישהד גמלה̈ אלקצה̈ אן פיהא [......[1])] | חתי ינתסק אלאמר לכו מלאכים קלים ....[2]) | .....[3])] ואמא מבוסה.

ה ו) ישעיה כא. יא—טו · כב. א—יד[4]).

חיני̇ד̇ אד̇ כאן לם יבק לכם יומא ולא לילה̈ פארג̇עו מן אלחרב אלתי כנתם |
קצדתמוהא ולא תחארבו אחדא הו קו' אם תבעיון בעיו שובו אתיו. והתאן | אלפט̇תאן
מן לגה̈ אלתרגום. די כל יבעא בעו. ואתבעהא בקצה̈ תצ̇מנת | את̇אר אלאנביא שרחהא
ואלג̇ יומי אלי ד̇לך אלמעני באלאשארה̈ והי בעץ̇ מן | אלאסאה̈ אסא בעץ̇ אלאעראב
אלי אבאינא חין הרבו מן בין ידי נבוכדנצר | פכ̇רג̇ת מן אלקום עדה̈ פ' אלף קצדת
בני אסמעיל פלמא ראוהא ען בעד | תשאורו פי קתלהא באלעטש אד̇ כאן ד̇לך
אלאואן וקת חר פאעד̇ו | להם טעאמא בגיר מא פלמא דנו מנהם פאסקוהם[5]) קדמו
להם אלטעאם | ולא יסקוהם אלמא פמאת אלקום ען אכ̇רהם פכתב אללה עליהם
ד̇לך | ד̇אמא ומובכ̇א ומתועדא. ת̇ם נעל לכ̇ברהם עברה̈ לסאיר אלנאס לילא יסון
אלט̇פר באעדאיהם פכיף בד̇וי אלרחם ואלקראבה̈ מנהם. אבתדי פקאל | 13 משא
בערב. וקצה̈ פי אלאעראב אחסן אן יכון פי אלשערא תביתון | אצ̇יאפכם יא בני
דדן. 14 לקראת צמא. מן דון אן תתל[ק]ו אלעטשאן באלמא | אנתם יא סכ̇אן

(עמוס ו א') ואם ענינה הספר תרגמה יא בהאיה כאמרו הוי אדון הוי הודו (ירמיה כ"ב י"ח) בערבי יא סידאה יא בהאיה[6]) [ותבוא בלשון] קריאה כאמרו הוי הוי ונסו (זכריה ב י') וזה קריאת איש לחברו אהה פלוני ופלוני. [וצלצל אשר העתקנו מלשון] צל הוא מן המלות הנרדפות כמו חלקות [וחלקלקות] (תהלים ל"ה ל"ו) ... ולפי מה שיראה מן המשא כולו הוא שבו ... עד שיאות לסדר המאמר הצווי לכו מלאכים קלים ... ואמרו מבוסה ...

... אז מפני שלא נשאר לכם לא יום ולא לילה שובו מן המלחמה אשר היה ברצונכם לעשות ולא תלחמו עם איש זה אמרו אם תבעיון בעיו שובו אתיו. ושתי המלות האלה מלשון תרגום די כל יבעא בעו (דניאל ו' ח'). והביא אחר זה משא אשר ביאורו נמצא בקבלת הנביאים והכתוב יורה על זה הענין ברמיזה וזה אחת מן הרעות אשר הרעו בהן קצת הערביים לאבותינו כאשר נסו מפני נבוכדנצר ויצאו מן העם במספר שמונים אלף ופנו אל בני ישמעאל וכשראו אותם מרחוק נתיעצו להמיתם בצמא

---

1) בסוף השורה חסרות כמו ח' אותיות ועמוד השני תחלתו במלת וקתלאכם.

2) בסוף השורה חסרות כמו ח' אותיות.

3) אלו השתי מלות נשארו לבדן באמצע השורה.

4) החלק הזה כולל שני עמודי דף אחד והדפסנום יחד.

5) צ"ל פאסתסקוהם.

במא עאהדהם כק' ותכרת לך מהם באצ̇מאר ותכרת ברית. פאת̇סע פי ד̃ם הד̇ה אלמעציה̈ ליואזן מא תקדם מן ד̃ם אלזנא. פאן ט̇ן ט̇אן אן הד̇ה אלקצה̈ פי עבאדה̈ אלאות̇אן ואן אלים מעבודאת מת̇ל אלילים וקו' בחלקי נחל הי אלמלס מן אלחג̇ארה̈ מת̇ל קולה חלקי אבנים ואן אלשחיטת ילדים הו מא כאנו יקרבון להם מן נסלהם וכד̇לך נסך [ומנחה] אלמד̇כורין [נקול לה] אן ד̇לך לא ילאאם אלאול ואיצ̇א לאן פיה משכב ג' מראר ואיצ̇א למא וצפתה מן דלת ומזוזה ואיצ̇א לאן בעץ̇ אלאולין בל כת̇יר מנהם קד קאל כל המחמם עצמו לבטלה עליו הכתוב אומר שחטי הילדים בנחלים. [1]

קד קדמת איצ̇א מן תפסיר מא נזלה אללה פי אלמת̇כלין עלי אלנאס מן הוי היורדים מצרים הוי בנים סוררים ואקול ההנא איצ̇א אן הד̇א אלמוצ̇ע למא כאן מוצ̇ע עט̇ה̈ ללעצאה̈ מן אלאמה̈ וקד ד̇כר אלכבאיר ראי אן יתבעהא בד̃ם אלתוכ̃ל עלי אלנאס לילא תתכל אלאמה̈ כמא פעל בעצ̇הא פי עצר אלשעבוד עלי בעץ̇ אלמלוך או בעץ̇ אלאמם מן דון אלאסמה̈[2] וכמא פעל בעצ̇הא פי עצר יחזקיה וקבלה פי עצר אחז עלי מא בינת פוך̇ ההנא מן יפעל מת̇ל ד̇לך אן יבעת̇ו באדהאן לשפא או טרפה̈ ללמלוך לאן לפט̇ה̈ ותשורי מתצרפה̈ מן קולה ותשורה אין להביא ואנמא כ̇ץ אלדהן ואלעטר לאנה עלי אלאכת̇ר יג̇לב מן אלשאם אלי מצר אלבאן ואדהאן ואלמרכבה̈ וכמא פעלו לפרעה כד̇לך פעלו למלך אשור. פקריב אן יכון קולה ההנא ותשלחי ציריך יעני אשור ותשפילי עד שאול יעני מצר לאן אלד̇האב אליהא מחכי אבדא בלפט̇ה̈ ירידה.

חבר להם בהועדו עמהם כאמרו ותכרת לך מהם אשר שיעורו ותכרת ברית. והאריך בגנות הפשע הזה להשוותו עם מה שקדם בגנאי הזנות. ואם יחשוב חושב כי זאת הפרשה נאמרה בעבודה זרה וכי אלים הוא במקום אלילים ושאמרו בחלקי נחל הם האבנים החלקות כמו שאמר חלקי אבנים (שמואל א' י"ז מ') וששחיטת הילדים ירצה בו מה שהקריבו להם את זרעם וכן הנסך והמנחה הנזכרים אחר זה נאמר לו כי זה איננו מסכים עם מה שקדם ועוד שמלת משכב נמצא שלש פעמים ועוד לפי מה שפירשתי בדלת ומזוזה ועוד כפי שאמרו קצת מן הקדמונים וגם רבים מהם כל המחמם את עצמו לבטלה עליו הכתוב אומר שחטי הילדים בנחלים.

כבר הקדמתי ג"כ לבאר מה שנבא ה' על הבוטחים באדם בפרשת הוי היורדים מצרים (למעלה ל"א א') והוי בנים סוררים (שם ל' א') ואומר כאן ג"כ שבזה המקום מפני שהוא תוכחה להממרים מהאומה וכבר זכר העבירות החמורות ראה לדבר אחר זה בגנות הבטחון בבני אדם כדי שלא תבטח האומה כמו שעשו איזו ממנה בימי השעבוד על איזה מלכים או אומות ולא על ה' וכמו שעשו איזו ממנה בימי יחזקיה ולפניו בימי אחז כמו שפירשתי והוכיח כאן העושה כמו זה לשלוח שמנים לרפואה או למנחה להמלכים מפני שהמלת ותשורי נגזרה מן ותשורה אין להביא (ש"א ט' ז'). ולא פרט השמן והרקוחים כי אם מפני שעל הרוב מוליכים מן ארץ ישראל למצרים לבונה ושמנים ומרכבות וכאשר עשו לפרעה כן עשו למלך אשור. וקרוב שאמרו כאן ותשלחי ציריך מוסב על אשור ואמרו ותשפילי עד שאול מוסב על מצרים מפני שמשתמשים תמיד במלת ירידה למי שהולך שם.

---

[1] לא מצאנו הלשון הזה בשום מקום אבל עיין נדה י"ג א'.

[2] נראה שצ"ל אללה.

ג) ישעיה יז. עד סוף הפרשה.

ניא]תך ומעתמד עוך לם תדכרי לדלך תגרסין גרסׂ | נעמאניה ותזרע]ינהא חבלה גריבה. 11 ביום. פי יום גרסך תעלקין ופי | נראתה תפרעין פיכון מא פרעת מנה תרכה חצאד ויום מנחל ונע מדנף. עכס | ישעה האדם על עשהו בקול ולא ישעה ובעכס ועיניו תר׳ בקל ולא יראה | .ובעד אלמאסה אלאותאן באנהא עמל אלאיאדי אלמהא באעמם מן | דלך וקאל אנהא עמל אלאצאבע. ואכבר באלסבב אלמכסב האולי אלקום | אלרגוע אלי אללה אנהא אלשדה ואלציקה חין כרבת קרי עזהם. תם אכבר באלסבב | אלדי אוגב כראבהא פקאל כי שכחת אלהי ישעך והו מא כאן האולי אלאסבאט תרכו | אלתכלאן עלי אללה ותוכלו עלי רצין מלך ארם. וקו׳ וזמורת זר יע[ני] אנהם אצאפו | אלי אסתנגאדהם מלך ארם קומא אכר אגנביין מן אלאמם. וקו׳ ביום נטעך יעני בה | אן פעלהם הדא אלדי מתלתה בזרע לא יתמר לכם תמרא נאפעא בל כאנת תמרתה | אחדי ג׳ אשיא אמא נד קציר והו סרעה אלקתל כמא בינת אן אלקתל ימתל באל | חצד שלחו מגל כי בשל קציר או יום נחלה והו אלהזימה אלדי תנחל אלקלוב . . . . | . . . .[1]) דהא או וגע מדנף מן אלאמראץ או אלגׄ אגמע. וקד ימכן אן ינצרף הדא | [אלקול] מן נטעי נעמנים אלי זמורת זר אלי אלתשבה באלאמם ואלתעלם מן שמאילהם | . . . .[2]) אלדי קד אנכרו מרארא כתירה פקאל[3]) מא גלב עליכם אלתלאטכם | [באלגנביין] ופרע לכם כל בליה נסיר ויתערבו בגוים וי[למדו מעשיהם] ויעבדו את עצביהם. | [וקד נבה עלי דלך] אולא פי אלתוראה לא ישבו בארצך. ובעד הדה אלקצץ | אנצרף אלי אלמ]לוך ואלדול אלתי תמלך בני אסראיל פי אלגלות ותסתוליהם | . . .[4]) וקאל 12 הוי

(בראש הדף נמצא הפסוקים י׳ וי״א). בהפך אמרו ישעה האדם אל עשהו (פסוק ז׳) הזכיר ולא ישעה ובהפך ועיניו אל קדוש ישראל תראינה אמר ולא יראה (פסוק ח׳) ואחר שגינה האלילים באמרו שהם מעשי ידים גינה אותם יותר מזה ואמר שהם מעשי אצבעות. וספר הסבה אשר בשבילה ישובו אלה האנשים אל ה׳ והיא הצרה והצוקה בעת אשר תחרבנה ערי מעוזם. אחר זה ספר סבת חרבנן ואמר כי שכחת אלהי ישעך וזה כי אלה השבטים עזבו הבטחון בה׳ ובטחו ברצין מלך ארם [וזה ש]אמר נטעיהם נטעי נעמנים. ואמרו וזמורת זר כלומר שלא בלבד בקשו עזרתם ממלך ארם כי אם עוד מן עמים אחרים זרים מן האומות. ואמרו ביום נטעך ענינו שהמעשה הזה אשר המשלתיו בזריעה לא יוציא לכם פרי מועיל אבל פריו יהיה אחד מן שלשה דברים אם נד קציר וזה שתהרגו מהר כמו שביארתי שההריגה נמשלה לקציר שלחו מגל כי בשל קציר (יואל ד׳ י״ג) או יהיה יום נחלה וזה שתנוסו מפני המנוסה תמס הלבות או כאב אנוש מן החלאים או שלשתם יחד. ויתכן כי זה המאמר מן נטעי נעמנים

---

[1]) נראה שחסרה כאן ד׳ אותיות מימין הקו וח׳ משמאלו ותרגמתי אלה חמלות לפי הענין.

[2]) בתחלת השורה חסרות כאן חמשת אותיות.

[3]) נראה שחסרה כאן מלת הדא.

וסמא[ת]הא עוננה פי מעני אל[ת] פאאל לא[נה]א תתשוף פי אלטרק ואלאסואק עסי אן תקע ותצאדף עלי מן יאתיהא כמא קאל שלמה פעם בחוץ פעם ברחובות. תם תציר אלי מן ליס הי לה בחק ולא הו להא פלדלך קיל מנאף. ומע מא הי מעה פקלבהא נאשז ענה פלדלך קאל ותזנה. ואיצא לאן אלתוריה חכמת עלי אלולד באלאבעאד פמנהא(?) קאל פי צדר אלכלאם קרבו הנה ומע אבעאד לקו(?) ען באב אלבית ואיצא אלזאני ואלזאניה ואלולד לא ירפעון רוסהם כ״ק וחרפתו לא תמחה ומנהא קאל ההנא על מי תתענגו. ובאלנאב (?) על מי תאריכו פה (?) ג׳ מראר[1]) תם אכתפא אן ידם אלזנא באכתר מן הדא למא קד כאן שלמה פיה אתסע פי קצה כי בחלון ביתי ועלי מא שרחנאה פי תפסיר משלי ומא נחא נחו דלך ואיצא לאן מצאיבא כתירה חלת באלנאס מן אגלה כמא בינת אלתוריה. תם אקבל אלי אלקסם אלתאני אלדי הוא נשיאן אלדכור ואתסע פי דמה אד׳ כאן לם יתסע פיה קבל דלך ועלי אן אלתוריה קד נהת ענה ותצפת עקאבה פי אלמנזל וקבל דלך אכברת באהל סדום ומא חל בהם עלי הדה אלמעציה אלא אן אעתבאראת כאנת פי אמר אלזנא אוסע פנזל הדא אלקול לידיד פי אלתחאיד מנהא. וקולה הנחמים באלים פסרתה תסכין והו מתל קולה ולא יחם לו וקולה גם אם ישכבו שנים וחם להם ומתל דכורהם באלכבאש כמא מתל אלאמראה בכבשה לקול ויקח את כבשת האיש הרש פקאל אנהם יתסכנון בהדה אלכבאש בדל אלשגר אלמתמרה יעני אלנסא ומא קד חללה אללה לך עלי מא[הו]

הזונה עוגנה בענין תחזה בעננים מפני שהיא תסתכל בדרכים ובשוקים אולי תמצא ותפגוש מי שיבוא אליה כמו שאמר שלמה פעם בחוץ ופעם ברחובות (משלי ז׳ י״ב). ואחר זה תהיה לאיש אשר אין לו רשות עליה ולא לה עליו ולפיכך אמר מנאף ובעודה עמו לבה זונה מאחריו ולפיכך אמר ותזנה. ועוד מפני שהתורה גזרה להרחיק ילדי הזונה ועליהם אמר הנביא בתחלת מאמרו קרבו הנה מפני שברחוקם הושלכו מפתח הבית. ועוד כי הנואף והנואפת וילדיהם לא יגביהו ראשיהם כאמרו וחרפתו לא תמחה (שם ו׳ ל״ג) אמר עליהם על מי תתענגו... ואחר זה חשך מלגנות הזונות יותר מזה מפני שכבר האריך בה שלמה בפרשת כי בחלון ביתי כפי שפירשנוה בבאור למשלי וכיוצא בה ועוד מפני שצרות רבות באו לבני אדם על ידה כאשר פירשה התורה. ואחר זה פנה הנביא אל חלק השני אשר הוא משכב זכר והאריך בגנותו מפני שלא האריך בו קודם זה ואף על פי שהתורה כבר הזהירה עליו והגידה ענשו בין המצות הנתונות בסיני וקודם זה ספרה מאנשי סדום ומה שאירע להם על דבר העבירה הזאת אלא שמספר ההזהרות אשר נתנה לנו על דבר זנות הוא יותר גדול לפיכך אמר הנביא זה המאמר לרחק אותנו יותר מזאת העבירה. ואמרו הנחמים באלים פירשתיו מענין חמום והוא כאמרו ולא יחם לו (מלכים א׳ א׳ א׳) וכאמרו גם אם ישכבו שנים וחם להם (קהלת ד׳ י״ב). והמשיל הזכרים באלים כמו שהמשיל האשה בכבשה כאמרו ויקח את כבשת האיש הרש (שמואל ב׳ י״ב ד׳). ואמר שהם מחממים עצמם באלים תחת עץ רענן רצה בזה הנשים מה שכבר התיר לך ה׳ כאשר הוא נראה מפירותיהם.

---

[1]) המאמר מן מלת ובאלנאב לא יכולתי לחולמו ואפשר שצ״ל ובאטנאב על מי תאריכו פה תרחיבו לשון = ובאריכת הלשון על מי וכו׳.

הלא כחלב תתיכני וגו' ת̇ם ⁝ יחתאג̇ אלי תקדיר אלמא ואלט̇ין במקדאר מכ̇צוץ פאנה אן צו̇ר מת̇לא לם יחצל | מנה אלאפעאל אלנפסאניה̈ בל כאן עלי קדר אלדר[1] ואלנמל פתספיה אלריאח | ויהלכה אדני שי ולא יחתאג̇ אלי נ̇בל מן אלט̇ין פאן ד̇לך ויד עלי קדר אלחאג̇ה̈ | בל אלכאפי מן ניר זיאדה̈ ונקצאן קדר מעלום יעלמה אללה תע ופי תפאציל ד̇לך | ק' עור ובשר תלבישני פקד תביין מעני אלבריאה̈ ואליצירה ואלעשייה ואנה אראד | בכל ואחד מעני ולמא כאן כ̇לק אלג̇נין מן אלמאדה̈ אלצאדרה̈ ען אלואלדין דון אלאכ̇תראע | פמא כאן ימכן אן יסתעמל פי כ̇לקה̈ אלא לפט̇ה̈ אליצירה כמא יקול לירמיהו בטרם אצרך | בבטן וכו' ועתה כה אמר ה' יצרי מבטן וכו' הד̇א ק' ישעיה וק' איצ̇א כה אמר ה' גאלך ויוצרך מבטן וגו' מפר אותות בדים וגו' מקים דבר עבדו וכו' האומר לצולה וכו' האומר לכורש רועי וכו'.

יב) ישעיה נה: ב.

תאדי בעד ד̇לך באלפרקה̈ אלת̇' מן אלאמה̈ אלד̇ין אקתרפו אלכבאיר מן אלמעאצי ולד̇לך... עקובה̈ עלידם פקאל דרשו ה' וכו'... ת̇ם אתבעהא בבשאראת ללג̇מאעה̈ אד̇ כאן אלקצד בג̇מיע הד̇ה אלאקואל עזא אלאמה̈ וקאל כי כאשר וכו'.

יג) נז. מן יג עד מ.

קסמת הד̇ה אלקצה̈ אלפסאד קסמין אלזנא ואלפסק. פאמא אלזנא פקדמתה אולא וקאלת פיה(א) אנה מנכר [והו מת̇ל] אלארץ̇ אלתי יכרר פיהא זרעה[א]

שהמים והטיט יהיו קצובים במדה מיוחדת מפני שאם היה נוצר על דרך מקרה לא היה לו פעולת הנפשיות אבל יהיה בערך התולעים והנמלים אשר תשאם הרוח ויאבדם הדבר היותר מעוט ואיננו צריך למשא כבד מטיט מפני שזהו יותר מן הנצרך לו אבל מה שהוא מספיק לא פחות ולא יותר שעור ידוע מאת ה' יתעלה ועל אלה ההבדלים אמר איוב עור ובשר תלבישני (שם). הנה נתבארו עניני הבריאה והיצירה והעשיה ושרצה בכל אחד מהם ענין מיוחד ומפני שיצירת העובר תעשה מן החמר היוצא מאביו ומאמו בלא בריאה חדשה אי אפשר להשתמש בבריאותו אלא במלת יצירה כמו שיאמר ה' לירמיהו בטרם אצרך בבטן (א' ה') ועתה כה אמר ה' יוצרי מבטן (ישעיה מ"ט ה') כה אמר ה' גואלך ויוצרך מבטן מפר אותות בדים וכו' מקים דבר עבדו האומר לצולה וגו' האומר לכורש רועי (שם מ"ד מן כ"ה עד כ"ח).

וקרא אחר זה המחלקה השלישית מן האומה אשר עברו על העבירות החמורות ולכן הוכיחם לעשות תשובה כדי שלא יענשו.
ואחר זה הזכיר בשורות טובות לישראל כי כונתו בכל אלה המאמרים לנחם האומה ואמר.

הפרשה הזאת תחלק הזמה לשני חלקים הזנות והמשכב זכר והקדימה הזנות ואמרה בה שהיא דבר מגונה והיא דומה לארץ אשר יזרע בה פעם אחר פעם וקרא

---

[1]) צ"ל אלדוד.

תקדירה אולא ואלי אלאיג̇אד | עלי ופק אלתקדיר ת̇אניא ואלי אלתצויר עלי ופק
אלאיג̇אד ת̇אלת̇א פאללה ת״ע יוצר מן | חית̇ אנה מקד̇ר ובורא מן חית̇ אנה מכ̇תרע
ומוג̇ד ועושה מן חית̇ הו מרת̇ב צור | אלמכ̇תרעאת אחסן תרתיב. והד̇א כאלבנא
מת̇לא פאנה יחתאג̇ אלי מקד̇ר יקד̇ר מא | לא בד מנה מן אלכ̇שב ואללבן ומסאחה̈
אלארץ̇ ועדד אלאבניה̈ וטולהא וערצ̇הא והד̇א | יתולאה אלמהנדס פי רסמה ויצו̇רה
ת̇ם יחתאג̇ אלי בנא יתולא אלאעמאל | אלתי ענ̇דהא תחדת̇ אצול אלאבניה̈ ת̇ם
יחתאג̇ אלי אלמזין̇ ינקש ט̇אהרהא ויזין̇ | צורתהא פי תולאה ג̇יר אלבנא הד̇ה פי אלעאדה̈
ואלתקדיר ואלבנא ואלתצויר | וליס כד̇לך פי אפעאל אללה ת״ע בל הו אלמקדר
ואלמוג̇ד ואלמזין פהו אלכ̇אלק אלבארי | אלמצו̇ר ומת̇לה אלאנסאן והו אחד
מכ̇לוקאתה הו מחתאג̇ פי וג̇ודה אולא אלי אן יקד̇ר | מא מנה וג̇ודה פאנה ג̇סם מכ̇צוץ
פלא בד מן אלג̇סם אולא חתי יכ̇צ̇ץ באלצפאת כמא | יחתאג̇ אלבנא אלי אלאלאת
חתי יבני ת̇ם לא יצלח אלאבניה̈[1]) אלאנסאן אלא אלמא | ואלתראב ג̇מיעא אד̇
אלתראב וחדה יאבס מחץ̇ פלא ינת̇ני ולא ינעטף פי | אלחרכאת ואלמא וחדה רטב
מחץ̇ לא יתמאסך ולא ינתצב בל ינבסט ולא בד ואן | ימתזג̇ אלרטב באליאבס ת̇ם
יעתדל וענה יעבר באלטין ולד̇לך יקול איוב פי | כ̇לקה̈ אלמכ̇לוק זכר נא כי כחומר
וגו׳ ת̇ם לא בד מן חרארה̈ טאבכ̇ה̈ חתי | יסתחכם מזג̇ אלמא באלתראב ולא ינפצל
פלא ינכ̇לק אלאנסאן מן אלטין אלמחץ̇ בל | צלצאל כאלפכ̇אר. ואלפכ̇אר הו אלמא
אלמעג̇ון באלטין אלד̇י קד עמלת פיה | אלנאר חתי אחכמת מזאג̇ה וען הד̇ה ק׳ איוב

אל המציאות צריך בתחלה שיהיה לו שעור ושיהיה שנית יציאתו אל המציאות נאותה לשעורו ושתהיה שלישית צורתו נאותה למציאותו וה׳ יתעלה הוא יוצר במה שהוא נותן השעור ובורא במה שהוא ממציא ומוציא כל דבר מן ההעדר ועושה במה שהוא מכין צורות הנבראות בהכנה היותר נאותה וזה דומה לבונה כי הוא צריך לאומן המשער כמות העצים והלבנים וחלקת הארץ ומספר הבנינים וארכם ורחבם הנצרכים לו ויפקיד בזה המהנדס לעשות תארו וציורו ואחר זה הוא צריך לאומן אשר יפקידהו על המלאכות אשר בהן יעשה עקר הבנין ואחר זה הוא צריך לציר המיפה את הבנין מחוץ ויתארהו ויפקיד על זה אומן אחר אלה הם כפי המנהג מלאכות המשער והבונה והמציר ואיננו כן במעשי ה׳ יתעלה אבל הוא המשער והממציא והציר ולפי זה הוא הבורא והיוצר והעושה וכן האדם אשר הוא אחד מברואיו הוא נצרך במציאותו בתחלה שישוער הדבר אשר ממנו מציאותו כי הוא גשם מיוחד ואי אפשר בתחלה לגשם שלא יתיחד בתוארים כמו שנצרך הבונה לכלים אשר בהם יבנה ואחר זה לא יתוקן האדם כי אם שיהיה בנוי ממים ומעפר יחד מפני שהעפר לבדו הוא רק יבש ולא יתנועע בכפיפה ולא בעטיפה והמים לבדם הם רק דבר רטוב ואי אפשר להחזיקו בידים או להציבו אבל יתפשט בהכרח ויתעכב הרטוב ביבש ויתערבו בשוה ולפיכך נקרא האדם על דרך העברה חמר ואמר איוב בבריאת הנבראים זכר נא כי כחמר וכו׳ (שם י׳ ט׳) ואחר זה אי אפשר לו להיות מבלי חמום המבשל אותו כדי שיתחזק מזג המים עם העפר ולא יתפזר. הנה האדם לא נברא מן טיט פשוט אבל מן חרש היוצר והחרש הוא המים הנלושים בטיט אחר שעשה בו האש פעולתו שיתחזק המזג. ועל זה אמר איוב הלא כחלב תתיכני (שם י״א) ואחר זה צריך האדם

---

[1]) נראה שצ״ל אלי בניה̈.

לאחם אלאמה [כמא עלמת] מן סיחון ועוג | ונירהמא. תם קאל לאגלאידהם אל
תיראי תולעת וגו׳. ומ[רג חרוץ אלה] מן חדיד | תקטע אלגבאל ועלי אן אלמורג
נפסה אנמא יקשר אלחנטה וליס [יקטע] אלחגר לכנה קאל | הנה שמתיך למורג
תדוש הרים דל עלי אנה לם יום אלי אלגרגר נפסה בל אלי אלחדיד אלקטוע | כאלפאס
ואלפטיס ומא שאכלהמא ואנמא שבה במורג לעלה מא ידו[ס בה] ימתל בה | אלאמם
כמוץ תשים. תם קאל ללצעפא ולאלרעאע העניים והאביונים וג׳ אענם ולא אעזבם הודא
כלאם | מקדם אני ה׳ לא אעזבם בל אענם מתל קול יוסף השלום אביכם הזקן אשר
אמרתם | העודנו חי אנמא אלנטאם העוד אביכם הזקן חי השלום וכו׳ | [1])

י) ישעיה מב. א—ד.

בשמ[ך] רחמ[נא] תפסיר אלאפאטיר[2])

ישרים ותמימים ספון פתר בנו נעימים ישכונו עזוז קדש בנו
בראשית בישעיה

1 הן עבדי אתמך בו בחירי רצתה נפשי נתתי רוחי עליו משפט
לגוים | יוציא. הודא עבדי אדעמה מכתארי רצית בה נפסי אגעל נבותי פיה יכרג
בהא | אחכאמי אלי אלאמם. 2 לא יצעק ולא ישא ולא ישמיע בחוץ קולו.

האומה כמו שידעת מן סיחון ועוג חולתם. ואחר זה אמר לגדוליהם אל תראי תולעת וכו׳ ומורג חרוץ הוא כלי ברזל החותך הרים ואף על פי שהמורג בעצמו איננו אלא לקלוף החטים ואינו חותך האבנים אבל אמר הנה שמתיך למורג תדוש הרים והורה בזה שלא רמז על הכלי הקולף את החיטים בעצמו כי אם על הברזל החותך כהגרזן והפטיש ודומיהם ולא דמה (ישראל) למורג כי אם מפני שהגוים נמשלו למוץ כמו שאמר כמוץ תשים. ואחר זה אמר אל העניים ואל המון העם העניים ואביונים וכו׳ יש במאמר הזה מוקדם ומאוחר אני ה׳ לא אעזבם אבל אענם כמו שאמר יוסף השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי (בראשית מ״ג כ״ז) והסדר הנכון הוא העוד אביכם הזקן חי השלום וכו׳.

בשמ[ך] רחמ[נא] פתרון ההפטרות.

ישרים ותמימים ספון פתר בנו נעימים ישכונו עזוז קדש בנו
בראשית בישעיה

(כאן נמצאו ארבעה הפסוקים הראשונים בעברי ובערבי) תרגמתי פשתה פתיל מפני שמצאתי שסמך אל המלה הזאת כהה והיא נופלת על רפיון האור וחשכו כמו שאמר ותכהין עיניו מראות (בראשית כ״ד א׳) ועוד והנה כהה הנגע (ויקרא י״ג ו׳)

---

[1]) בסוף העמוד הזה נמצא כזה: וירא אליו במלכים | ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע עבדך אישי | עד לעבדים. וזה מכתיבת סופר אחר אשר הוסיף זאת ההפטרה. אחר הפטרת לך לך.

[2]) מזה נראה ברור שהדפים הנמצאים בהגניזה היו לקוחים מכרך אחד שהיה בו ההפטרות עם באור ר׳ סעדיה גאון. השיר אשר בהשורה השנית נרשם בו „יוסף בן יעקב“ וזה שם אבי הגאון.

מן חית̇ | לא יצרף̇ ולא יעלן ולא יסמע פי אלאסואק צותה. 3 קנה רצוץ לא
ישבור ופשתה כהה לא יכבנה לאמת יוציא משפט. חתי קצבה̈ מרצ̇וצ̇ה̈ לא יכסרהא
ופתילה̈ כ̇אמדה̈ | לא יטפיהא יכ̇רג̇ אלחכם עלי חקה̇. 4 לא יכהה ולא ירוץ עד
ישים בארץ משפט | ולתורתו איים ייחלו. בל לא יכ̇מד ולא יתרצ̇ץ̇ אד̇ יציר̇
אלחכם פי אלארץ̇ ולשריעתה | אלאמם ירג̇ון. פסרת פשתה פתילה̈ לאני וג̇דתה צ̇ד̇
אליהא כהה והד̇ה אללפט̇ה̈ | מצרופה̈ אלי כ̇מוד אלצ̇ו ודמסה נט̇יר קולה ותכהין עיניו
מראות ואיצ̇א והנה כהה | הנגע פינב̇ אן תכון לפט̇ה̈ ופשתה ממא ילאאם כהה.
ואשתקקת לא ירוץ מן קנה | רצוץ פג̇עלתה תרצ̇צ̇א. למא כאנת אלפואסיק אלתי תקדמת
מן קרבו רבכם אלי ההנא | אנמא תנעת הד̇א אלמלך פי נפסה ולם תצף̇ אן אללה
אלד̇י יוד̇ה בעלום אלגיב אוגב אן | יפצח ההנא מן אין וקע לה הד̇א אלעלם פאכ̇בר
אנה ליס עלם אכתסאבי̇ בל הו עלם אלאהי̇ | לקולה נתתי רוחי עליו והי אלרוח אלתי
כאן וצפהא פי קצה̈ ונחה עליו רוח ה׳ פק׳ ההנא אתמך בו יעני אוחטה ואכ̇צ̇ה נט̇יר
קו׳ אשת חן תתמך כבוד ועריצים יתמכו עשר | . ואומי בקו׳ רצתה נפשי אלי
אלחכמה̈ וכד̇לך כל נפש מצרוף אלי אלקדים מת̇ל ורשע ואהב | חמס שנאה נפשו
וכד̇לך ישבע תועבות נפשו [אל]כל חכמה̈ פקאל אן חכמתי אוגבת | אן אכ̇תארה אד̇
כאן אלנאס לא בד להם מן מודב ואלאמר פי תשכ̇יצה אלי נאצבה פאני | קד
אכ̇תרת הד̇א ובאלואג̇ב אעלמה אלגיב חתי ינקאד אליה אלנאס טועא בק׳ משפט
לגוים | יוציא בגיר תעב ולא אנתהאד חתי ולא צראך̇ ולא רפע צות כק׳ לא יצעק
ולא ישא ולא ישמיע | בחוץ קולו וג̇עלהא ג׳ מנאזל אלצראך̇ ורפע אלצות דונה
ודונהמא אסמאע אלצות עלי | רסלה אלא ברפק וסלאמה̈ יסוק אלכ̇לק. ולקולה קנה
רצוץ מעניאן אחדהמא עלי ט̇אהרה | ויכון מבאלגה̈ פי אלכלאם יעני אן אלנאס
ינקאדו לה מן גיר אן יכסר קצבה̈ או יטפי | פתילה̈ פצ̇לא עלי אן יפתח פתחא או

לכן צריך שעניין מלת פשתה יאות לכהה. ונזרתי ירוץ מן קנה רצוץ והעתקתיו בערבי
תרצ̇צ̇א. ומפני שבפסוקים הקודמים מן קרבו ריבכם (למעלה מ״א כ״א) עד כאן לא
תאר אלא המלך עצמו ולא סיפר שה׳ יאמצהו בחכמות הנסתרות הוכרח לבאר כאן
מאין באה לו זאת החכמה והגיד כי לא קנה אותה ביגיעת הלמוד כי אם באה לו
מאת ה׳ כאמרו נתתי רוחי עליו וזה הוא הרוח אשר תאר בפרשת ונחה עליו רוח ה׳
(למעלה י״א ב׳). ואמר כאן אתמך בו רצה לומר אנצרנו ואתן לו סגולה כאמרו
אשת חן תתמך כבוד ועריצים יתמכו עשר (משלי י״א ט״ז). ורמז באמרו רצתה נפשי
אל החכמה וכן כל נפש הנופלת על הקדוש כמו ורשע ואהב חמס שנאה נפשו
(תהלים י״א ה׳) וכן ישבע תועבת נפשו (שם ו׳ ט״ז) והכל עניַנה החכמה ואמר כי
חכמתי תכריח שאבחרהו מפני שבני אדם נצרכים בהכרח למנהיג ומורה ויש על
הממנה אותו לתאר אותו המנהיג הנה אנכי בחרתיהו ועלי ללמדו הנסתרות כדי שיהיה
בני אדם נמשכים אחריו ברצון כאמרו משפט לגוים יוציא בלי יגיעה ובלי עיפות
עד שלא יצעק ולא ישמיע קולו כאמרו לא יצעק ולא ישא ולא ישמיע בחוץ קולו
ונתן בזה שלש מדרגות הצעקה ותחתיה הרמת הקול ותחת שניהם השמעת הקול
לשלוחיו ורק בשובה ונחת ינהיג את הבריות. ולאמרו קנה רצוץ שני ענינים האחד
על פשוטו ויהיה המאמר על דרך הפלגה ר״ל שבני אדם ילכו אחריו מבלי שישבר
קנה או יכבה פתילה וכל שכן שלא יכבש קריה או יצור על מבצר או יהרג איש

לאחם אלאמה̈ [כמא עלמת] מן סיחון ועוג | וגירהמא. ת̇ם קאל לאג̇לאיהם אל
תיראי תולעת וגו׳. ומ[רג חרוץ אלה̈] מן חדיד | תקטע אלנבאל ועלי אן אלמורג
נפסה אנמא יקשר אלחנטה̈ וליס [יקטע] אלחג̇ר לכנה קאל | הנה שמתיך למורג
תדוש הרים דל̇ עלי אנה לם יום אלי אלג̇רג̇ר נפסה בל אלי אלחדיד אלקטוע | כאלפאס
ואלפטיס ומא שאכלהמא ואנמא שבה̄ במורג לעלה̈ מא ידו[ס בה] ימת̇ל בה | אלאמם
כמוץ תשים. ת̇ם קאל ללצ̇עפא ולאלרעאע העניים והאביונים וג׳ אענם ולא אעזבם הו̇א
כלאם | מקדם אני ה׳ לא אעזבם בל אענם מת̇ל קול יוסף השלום אביכם הזקן אשר
אמרתם | העודנו חי אנמא אלנט̇אם העוד אביכם הזקן חי השלום וגו׳ | [1])

י) ישעיה מב. א—ד.

בשמ[ך] רחמ[נא] תפסיר אלאפטיר[2])

ישרים ותמימים ספון פתר בנו נעימים ישכונו עזוז קדש בנו
בראשית בישעיה

1 הן עבדי אתמך בו בחירי רצתה נפשי נתתי רוחי עליו משפט
לגוים | יוציא. הו̇א עבדי אדעמה מכ̇תארי רצ̇ית בה נפסי אג̇על נבותי פיה יכ̇רג
בהא | אחכאמי אלי אלאמם. 2 לא יצעק ולא ישא ולא ישמיע בחוץ קולו.

האומה כמו שידעת מן סיחון ועוג וזולתם. ואחר זה אמר לגדוליהם אל תראי תולעת וכו׳ ומורג חרוץ הוא כלי ברזל החותך הרים ואף על פי שהמורג בעצמו איננו אלא לקלוף החטים ואינו חותך האבנים אבל אמר הנה שמתיך למורג תדוש הרים והורה בזה שלא רמז על הכלי הקולף את החיטים בעצמו כי אם על הברזל החותך כהגרזן והפטיש ודומיהם ולא דמה (ישראל) למורג כי אם מפני שהגוים נמשלו למוץ כמו שאמר כמוץ תשים. ואחר זה אמר אל העניים ואל המון העם העניים ואביונים וכו׳ יש במאמר הזה מוקדם ומואחר אני ה׳ לא אעזבם אבל אענם כמו שאמר יוסף השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי (בראשית מ״ג כ״ז) והסדר הנכון הוא העוד אביכם הזקן חי השלום וכו׳.

בשמ[ך] רחמ[נא] פתרון ההפטרות.

ישרים ותמימים ספון פתר בנו נעימים ישכונו עזוז קדש בנו
בראשית בישעיה

(כאן נמצאו ארבעה הפסוקים הראשונים בעברי ובערבי) תרגמתי פשתה פתיל מפני שמצאתי שסמך אל המלה הזאת כהה והיא נופלת על רפיון האור וחשכו כמו שאמר ותכהין עיניו מראות (בראשית כ״ד א׳) ועוד והנה כהה הנגע (ויקרא י״ג ו׳)

---

[1]) בסוף העמוד הזה נמצא כזה: וירא אליו במלכים | ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע עבדך אישי | עד לעבדים. וזה מכתיבת סופר אחר אשר הוסיף זאת ההפטרה. אחר הפטרת לך לך.

[2]) מזה נראה ברור שהדפים הנמצאים בהגניזה היו לקוחים מכרך אחד שהיה בו התפטרות עם באור ר׳ סעדיה גאון. השיר אשר בהשורה השנית נרשם בו „יוסף בן יעקב״ וזה שם אבי הגאון.

חדת פי קולה יהיו כאין וכאפס כמן ליס וכמן לא אף ליס ואללא גמיעא | ליסא בשי ולא יגוז אן ימתל בהמא שי עלי אללפט אללהם אלא אן יכון עלי אלמעני פכשפת | אלמעני. ופסרת תולעת שיעה[1]) עלי אלמפרד. ויתצרף נשתה מן ונשתו מים מהים. קסמת | אלבשארה ללמבשרין ההנא ג׳ אקסאם אלאול גמלה בני אסראיל קאל להם ואתה ישראל עבדי | ואלב׳ מלוכהם ורוסאהם. קאל להם אל תיראי תולעת וגו׳ ואלג׳ צעפאהם ועואמהם קאל להם | העניים והאביונים וינבגי אן נתכלם פי מא כאטב בה אלכל ואלקסמין גמיעא קאל ללכל | זרע אברהם אהבי ומנצוץ אן ישמעאל איצא הו זרע אברהם כק׳ וגם את בן האמה לגוי | אשימנו כי זרעך הוא פמא אלפרק בינה ובין יצחק פנקול אן נסל יצחק איצא יסמיה אלכתאב | זרע אברהם כק׳ ההנא ליעקב זרע אברהם אוהבי ונסל ישמעאל לם יסמה אלכתאב | זרע אברהם ועלי אן אלמצאף יוגב תסמיתה אלא אן תסמיה אלכתאב אלתי הי אחד | אבואב אלשרף לם תסמה. וקסם אלאעדא ד׳ אקסאם מתולעון ומלאצמון ומנאציון | ומחארבון פאמא הנחרים פהם אלמעתקדון ללאמה שר[א] וידברונהא בתוהם ריבה | ולדלך יבשו. ואנשי ריבך הם אלמלאצמון לצומה מנאטרה בלא חרב ולא צרב ולדלך | יאבדו מרסל[א] ואנשי מצותך הם אלמצארעון ואלמצארבון כק׳ כי ינצו ונגפו ולדלך | תבקשם ולא תמצאם לא תבקא להם באקיה ואנשי מלחמתך הם אלמחארבון ולדלך | יהיו כאין וכאפס יצעהם מא נאל אלאולין ממן

וביארתי הן יבושו (י״א) והנה שמתיך (ט״ו) סיכון = עתיד להיות כפי מה שהקדמתי והוספתי באמרו ויהיו כאין וכאפס כמן ליס וכמן לא כי ליס ולא יחד ענינם אין דבר ולא יתכן להמשיל אליהם דבר מה לפי משמעם רק לפי ענינם ותרגמתים לפי הענין. והעתקתי תולעת (י״ד) שיעה בלשון יחיד. ונשתה (י״ג) נגזר מן ונשתו מים מן הים (י״ט ה׳). וחלקתי פה הבשורה הטובה להמבושרים לשלשה חלקים החלק הראשון לכל בני ישראל ואמר להם אתה ישראל עבדי. והשני למלכיהם ושריהם ואמר להם אל תראי תולעת. והשלישי לאביוניהם ולהמון העם ואמר העניים והאביונים. וראוי שנבאר מה שדבר בו אל הכלל ואל שני החלקים יחד אמר לכלם זרע אברהם אוהבי וברור הוא מן הכתוב כי ישמעאל ג״כ נקרא זרע אברהם כאמרו וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא (בראשית כ״א י״ג) ומה הוא ההפרש בינו ובין יצחק נאמר כי זרע יצחק נקרא ג״כ במקרא זרע אברהם כמו שאמר כאן ליעקב זרע אברהם אוהבי וזרע ישמעאל לא נקרא במקרא זרע אברהם ואף על פי שהכנוי (במלת זרעך) יחייב שיקרא כן התורה לא קראהו בשם שהוא אחד ממיני היחוס והמעלה. וחלק האויבים לארבעה חלקים הנחרים והמריבים ואנשי מצה והלוחמים. והנחרים הם החושבים רעה על האומה ובהנהגתם מעוררים בה רוח קנאה ולפיכך יבשו. ואנשי ריבך הם המחרחרים ריב הדעות בלא חרב ובלא מכה ולכן אמר על דרך כלל יאבדו ואנשי מצותך הנצים והנוגפים כאמרו כי ינצו ונגפו (שמות כ״א כ״ב) ולכן תבקשם ולא תמצאם לא ישאר מהם שריד ואנשי מלחמתיך הם הנלחמים ולכן יהיו כאין וכאפס יעשה עמהם כמה שעשה להקדמונים אשר נלחמו עם

---

[1]) כן תרגם מלת תולעת בפנים הספר ובתרגומו למעלה דף 119 שורה 20 נמצא מלת דריה ואפשר שזה טעות סופר.

ולא ידאר עליה ללב | אלעגל [מתל אלקצה ואלכס]ן כל ילבסאן בעצאה או
קציב. 28 לחם חאל | כר' תעלי [אנה יקה] פאנה לים אלי אלסאיה יהוסה כל יהם
ללב עלה | ומרבבה פלא תוקה]. 29 גם זאת והדה אלסקאלה מן רב אלגדש
ברנת | מסא בין [אלחכמה וכתר אלפקה. צרפת מוסריכם מן מוסר מתל]| ותקח
צפורה צור או מוסרות ומוטות פיפסר רבאטא [1]). ופס' כהדה |

ב) ישעיה מא. ח—יח.

מזורה פקאל. 8 ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע
אברהם | אהבי. ואנת יא אסראיל עבדי יא יעקב אלדי אלתרתך נסל אברהים מחבי.
9 אשר | החזקתיך מקצות הארץ ומאציליה קראתיך ואמר לך עבדי אתה.
בחרתיך | ולא מאסתיך. אלדי אמסכת בידך מן אקאצי אלארץ ומן אקטארהא דעות
בך וקלת | לך אנת עבדי אלתרתך לם אוהד פיך. 10 אל תירא כי עמך אני אל
תשתע כי אני | אלהיך אמצתיך אף עזרתיך אף תמכתיך בימין צדקי. לא תכף פאני
מעך | לא תרתבך אנא רבך אאידך כמא מאל מא אענתך ואדעמתך איצא בימין
עדלי. | 11 הן יבשו ויכלמו כל הנחרים בך יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך.
וסיליב ויכזא | גמיע מן תלע[2]) ויציר לא כשי ויבאדון לצומך. 12 תבקשם ולא
תמצאם אנשי | מצתיך יהיו כאין וכאפס אנשי מלחמתך. והו מנאצאתך
תטלבהם פלא תגדהם | ויציר כמן ליס וכמן לא הו מחארבתך. 13 כי אני ה'
אלהיך מחזיק ימינך האומר | לך אל תירא אני עזרתיך. אד אנא אללה
רבך מאסך ימינך אלקאיל [לך] לא תכף אני מעינך. 14 אל תיראי תולעת יעקב מתי
ישראל אני עזרתיך נאם ה' ונאלך | קדוש ישראל. ולא תכאפי יא דודה
יעקב ולא רהם אסראיל אנא מעינך יקול אללה | וולייך קדוס אסראיל. 15 הנה
שמתיך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים | ותדק וגבעות כמץ
תשים. ואציירך כמורג בתאר גדיד די אפואה תדוס אלגבאל | ותדקהם ואליפאע
כאלמוץ תצירהא. 16 תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם | ואתה תגיל
בה' בקדוש ישראל תתהלל. כדאך תדריהם ואלריח תחמלהם | ואלעאצף יבדדהם
ואנת תסר באללה ובקדוס אסראיל תמתדח. 17 העניים ואביונים | מבקשים מים
ואין לשונם בצמא נשתה אני ה' אענם אלהי ישראל לא | אעזבם. ואלצעפא
אלמסאכין אלדין ישלבון מאא ולים ואלסנהם באלעטש קד נשבת אנא | אללה אגיבהם
וקדוס אסראיל לא אתרכהם. ודת פי תפסיר החזקתיך מסכת בידך | ועברת אציליה
אקטארהא מן אצל לפטה אצל. ופסרת הן יבושו והנה שמתיך סיכון עלי | מא קדמת.

מן כ"ב עד סוף הפרשה) גזרתי מוסריכם מן מוסר כמו ותקח צפרה צור (שמות
ד' כ"ה) או מן מוסרות ומוטות ויהיה ענינו עבותות.

(הדף מתחיל בהעתקת הפסוקים) ממזרח. ואמר ואתה ישראל עבדי וגו' הוספתי
בהעתקת החזקתיך מלת בידך. ותרגמתי אציליה גלילותיה משרש מלת אצל

---

1) ר"ל שחתולם הוא במקום שֻׁרק כמו צד שהוא במקום צֻור.
2) חסרה מלת בך.

אויבי דוד ואשאר בקו' כעמק בגבעון ירגז אלי מא [צנע אללה] | פי גבעון ופי
עמק אילון מן וקוף אלשמס ואלקמר פי אלפלך ולם יתחרכא כקו' שמש | בגבעון
דם וגו' אלא אנה בעד מא שבה טהור [קדרתה ועטמתה במא צנע פי גבעון | ופי
פרצים צאר פרק פי בינהמא ואלסבב פי דלך [לאן] | פי הדין אלמוצעין כאן
רחמה לבני אסראיל [ועקובה לאעדאיהם] | ואמא טהור אמרה[1]) פהו צד
דלך והו טהור עקובה ונקמה פהו | מא נאל אלמצרבין פי באב אלגלאל
ואלעטמה ואלקדרה והו יגאנבה | אנה צד רחמה והו נקמה ולדלך קאל זר
ונכריה ואלאקרב אן יכון | אשארה זר אלי קצה גבעון אלתי כאנת בכלאף
אלעאדה אד כאנת | עאדה אלפלך אלחרכה אלדאימה לם יקף בתה ואשארתה
כקו' נכריה אלי | בעל פרצים אלדי דלך גריב מן סירתה אלמערופה אלתי הי
רחמה [וראף] | ושפקה ווסט בין הדה אלג' קצץ סעאדאת למן כאנו מן ג'
אגנאס עלי | צלאח פאלמלוך אלצאלחון קאל פיהם עטרת צבי וצפירת תפארה
ואלאימה ואלחכאם ואלאכיאר געל להם רוח משפט ואלעאמה ואלגנד אלגיאד]
געל להם גבורה. וכמא אנה צדר אול אלקצה בהם ואנשי לצון | עאד ההנא
אלי נהיהם ען אלדהא ואלצלף פקאל 22 ועתה אל תתלוצצו ואלאן פלא | תתדאהו
כילא תשתד אדאבכם פאני סמעת מן ענד אללה רב אלגיוש | פנאא ובתרא לגמיע
אהל הדא אלבלד. 23 האזינו בל אנצתו ואסמעו | צותי ואצגו ואסמעו מקאלתי.
24 הכל היום אכל אלנהאר יחרת אל | פלאח ליזרע יפתח רוצתה ויכרבהא. 25 הלא
אם אלא אנה לא בד אן יסוי | ונהה ויבדר פיה מן אלקצח ואלכמון ויציר
אלחנטה עזלא ואלשעיר | עלאמאת ואלכרסנה פי אלתכום. 26 ויסרו כמא אדבה
דו אלסירה ודלה | רבה. 27 כי לא בחרוץ [ומן אלחבוב] מא לא ידאס באלגרגר

[כאמרו בהכרית] ה' את אויבי דוד (שמואל א' כ' ט"ו) ורמז באמרו כעמק בגבעון ירגז על מה שעשה ה' בגבעון ובעמק אילון בהעמדת השמש והירח [בתנועת גלגלם כאמרו שמש בגבעון דם וגו' (יהושע י' י"ב) אלא אחר שהמשיל הראות [גבורתו ועזו במה שעשה בגבעון ובהר פרצים היה הפרש בין שניהם והסבה בזה מפני שמעשי ה' באלו השני מקומות היה רחמים לבני ישראל ועונש לאויביהם אבל הראות גזרתו כאן הפך זה וזה הראות ענשו ונקמתו הנה מה שהביא ה' על המוכים בענין התפארת והגדולה והגבורה וזה מה שאינו מתנהג בו כי זהו הפך רחמים והוא נקמה ולפיכך אמר זר ונכריה. והיותר קרוב הוא שרמז בזר אל מעשה גבעון שהיה נגד הטבע מפני שמטבע הגלגל ינוע תמיד ולא יעמוד לעולם ורמז בנכריה אל בעל פרצים מפני שזה נכרי ממנהגו הידוע שהוא רחמים וחנינה וחמלה. וזכר באמצע אלה השלש נבואות ההצלחות לשלשה מיני הצדיקים ואמר על המלכים הישרים עטרת צבי וצפירת תפארה ועל הכהנים והשופטים והתמימים רוח משפט ועל המון העם ואנשי צבא הטובים גבורה. וכמו שהתחיל בראש הנבואה באמרו אנשי לצון שב כאן להזהירם על ליצנותם וגאותם ואמר ועתה וכו' (כאן נמצא העתקת הפסוקים

אפו לחוטאים הוא כאלו אומר להם מצעי פרוש לכם ומסכתי נעלה ותוכלו למצוא אותי ודומה למלך אשר יש לו וילון על פתחו תסתיר את פניו מהעם.

[1]) נראה שחסרה כאן מלת התנא.

אל]חגה פיה אוכד ואחרי. ומתל אלאפאת באל | שוט אלדי יצרב בה אלסלאטין
כדאך אפאת אללה תמתל בה ובאלקציב | אלמצרוב בה ולא ש[אפע]
אליה עליהם וקאל ועורר עליו ה׳ צבאות שוט | כמא בינא פי [מוצעה.
וקולה] מדי עברו [ודת פיה פי] אול חין לאנה ואיה[1]) הו | ואיד והו קצד
אלתהויל ואלתרגיע. וצור אל . . . . . הם בקו׳ יקח | עלי אלרוסא אלי מא ראיתה
צדר בהם פי [קולה מושלי העם הזה וימכן] אן יכון דלך | פי מוצע אלעין[2]).
וכדלך צרפת קו׳ הבין ש[מועה עלי א]לדין תקדם | וצפהם באנהם לא יצדקון
ען תפהים אלאכבאר כקו׳ יבין | שמועה וקאל אן אלדין א[כבר]הם בדלך פהם
אול . . . ערפהם | אן[3]) אללאמה אלדי וצף אללה. . . . . . . | לם ימהלהם
בל אחל בהם עקאבה ושבה [אמהאל אללה. . . . באלבסאט אלמבסוט] | ואלסתר
אלמרפוע כק׳ קצר המצע והמסכה צרה . . . . | חלם אלדי בסטה אללה ללכלק
הו אמהאל [ואלבסאט הו המצע ובסט אלמבסוט יסמי] | ארכא ואלסתר הו המסכה
ודלך מא יקול. . . . . | סתרי מרפוע לכם ובסאטי מבסוט. . . . . . . מא | ארדתם
תגדוני ורפע אלסתר יסמי אנתמאע אן . . . . | לאנהא אדא רפע גמע בעצה אלי
בעץ פיקול גל ועז . . . . אלבסאט | מבסוט ואלסתר מרפוע עלי סביל אלתמתיל
אלמלך מ . . . | אלאן ועלי מא וצף דרשו ה׳ בהמצאו וגו׳ קבל ען ישכל אל . .]
בסאטא ויחגב בינהם ובין אלמלך[4]). ויחתמל קו׳ שוט שוטף [כי יעבור] | אומי
בה אלי אלמלך ימר בבלדהם ויאכדהם סביא אול[א תם ירגע תאניא כק׳ מדי |
עברו יקח אתכם ואן כאן הדא אלמלך סנחריב פהו אקרב ואומי בהר | פרצים
אלי מא צנע אללה לדוד פי בעל פרצים מן אלנצר [כק׳ בהכרית] | ה׳ את

מפני שראית הטענה בו היא יותר חזקה ויותר מעולה. והמשיל המכות לשוט אשר יכו
בו המושלים וכן מכות ה׳ נמשלו בו ובשבט המכה בלי חמלה ואמר ועורר עליו ה׳
צבאות שוט (למעלה י׳ כ״ו) כמו שבארנו במקומו ואמרו מדי עברו יקח אתכם
הוספתי „בתחלת הזמן" מפני ש . . . הוא מבקש להפחיד ולשוב פעם אחר פעם.
ובאמרו יקח אתכם רצה בו השרים כמו שתראה כי התחיל בהם ב[אמרו מושלי העם
הזה ויתכן שמלת אתכם] מוסבת על אנשי לצון. וכמו כן הסבתי אמרו הבין שמועה
על האנשים שקדם זכרם כי אינם צודקים בהבנת השמועות כאמרו את מי יבין
שמועה (למעלה ט׳) . . ו. . . והודיעם שהאומה אשר תאר ה׳ . . . לא האריך לה
אפו אבל שלח בה נקמתו ודמה אריכת אף ה׳ למצע המשתרע והמסכה הנעלה
כאמרו קצר המצע והמסכה צרה . . . כי החסד אשר יציעהו ה׳ לברואיו היא אריכת
אף [ופריסת המצע תקרא] השתרע והסתר הוא המסכה וזה מה . . . . . ויתכן שאמרו
שוט שוטף כי יעבור רמז בו אל המלך אשר יעבור בארצם וישבה שביה בפעם
הראשון ואחר זה ישוב שנית כאמרו מדי עברו יקח אתכם והיותר קרוב שיהיה זה
המלך סנחריב. ורמז בהר פרצים אל מה שעשה ה׳ לדוד בהר פרצים מן הנצחון

---

[1]) לא ידעתי ענין המלה הזאת.
[2]) אפשר שצ״ל אנשי לצון ר״ל שמלת אתכם מוסבה אל אנשי לצון.
[3]) כאן מתחיל עמוד ב׳.
[4]) החסרונות רבות באלה חשורות ולא יכולנו להעתיקם ואפשר שזה ענינם אם ה׳ יאריך

כק' הנני יסד בציון אבן. ואלאולי אן יכון הדׄא אלחגר | [אלדׄי בה] נעת הדׄה
אלקאעדׄה באנה חגר צנאם כק' אבן בחן | [ובעד דׄלך נע]ת באנה זאויׄה עזיזׄה
כק' פנת יקרת ונעת גמלׄה | [אלמוצׄע אנה] מבני עאמר כק' מוסד מוסד. ווצפה
איצׄא באן לה | . . . . . . ת. אן אלמומנין לא תגדהם יסרעון אלי אלוקוף
עלי | [הדׄא] אלמקאם אלחכם[1]) כק' המאמין לא יחיש פכיף אלעצאׄה אלטאלחון]
[אלגה]לא עלי מא קאל איוב אשר אם צרקתי לא אענה וגו'. ויחתמל איצׄא
קולה | המאמין לא יחיש אן יצרף מן לפטׄה מסיר שפה לנאמנים[2]) וה[ם אלדׄין]
יכון[3]) | פי אלכלאם אלמתבועין פיקול ההנא אנה מן כאן דׄא כל[אם פציח]
אן | לא תראה יסארע אלי אלאחתגא[ג] במן . . . . אללה פכיף מן [כלאמה
מנ]קטע | כק' אלנבי ואל תבא במשפט. ומתׄ[ל אל]לה אלקסט ואלד[4]) . . .
באלתר | אלדׄי (לא) ימדׄה אלבנא אלמסמא קו ואלשאקול אלרצאץׄ אלתי
ישרחהא אל | מסמאׄה משקלת אראד בדׄלך גמיע אלחדוד אלהנדסייׄה לאנהא
ואן | כתׄרת אשכאלהא פינמעהא אלטול ואלערץׄ ואלעמק פבאזא דׄלך אלתר |
יעדל אלטול ואלערץׄ וכדׄלך אלשאקול תסקם אלעמק יעני בהדׄא אלמתׄל | אן
אללה עז וגל לא יסיה[5]) שי ולא יפותה ולא ינפל ענה. וחסב מא כאן | תחדׄרהם
אולא [באן] אול בהם אמרה כאלברד וסיל אלמא כק' כזרם ברד | כזרם מים כדׄלך
[קאל הנא] ויעה ברד ומים ישטפו. וקאבל אלמות גיר | אלטביעי באנה [ירחץׄ]
כק' וכפר ואזׄי אלמות אלטביעי באנה לא יתׄבת | כק' לא תקום אדׄ ב[ינׄה

בו איננו מבטח ושה' יתעלה יכון את כסאו למשפט . . כאמרו הנני יסד בציון אבן והתואר היותר נאות לזאת האבן אשר אמר עליה שיסדה הוא שתהיה אבן בחן ואחר זה תארה שתהיה פנת יקרת ותארה בכללה שהיא בנויה לישוב כאמרו מוסד מוסד. והוסיף עוד לתאר המקום הזה שלא תמצא המאמינים שימהרו לעמוד למשפט כמו שאמר המאמין לא יחיש וכל שכן המורדים והרשעים [והכסילים] כאשר אמר איוב אם צדקתי לא אענה וגו' (ט' ט״ו) ויתכן עוד שאמרו המאמין לא יחיש נגזר מלשון מסיר שפה לנאמנים (איוב י״ב כ') והם האנשים אשר דבריהן נשמעים ואמר כאן שהיודע לדבר צחות לא תראנו שימהר להתוכח לפני ה' על אחת כמה וכמה מי שהוא ערל שפתים וכמו שאמר הנביא ואל תבוא במשפט עמנו (תהלים קמ״ג ב'). והמשיל ה' היושר והצמצום בחבל אשר יטהו הבונה והוא הנקרא קו ובחוט הברזל אשר ישליכהו והוא הנקרא משקלת ורצה בזה כל גבולי ההנדסה מפני שאף על פי שרבו הצורות כלם נכללו באורך ברוחב ובעמק ועל זה הדרך החבל מישר האורך והרוחב וכן המשקלת ימוד העמק וענין המשל הזה הוא שה' יתעלה לא נעלם ממנו דבר ושהוא משגיח על כל וכפי מה שהזהירם בתחלה באמרו להם על דרך רמז כזרם ברד וכזרם מים (למעלה פסוק ב') כמו זה אמר כאן ויעה ברד ומים ישטפו וכנגד המות הבלתי טבעי אמר שתופר (הברית) כאמרו וכפר וכנגד המות הטבעי שלא תתקיים (החזות) כאמרו לא תקום

---

1) ללחכם.
2) עיין תרגומו ובארו שם אשר העתיק נאמנים אלדרבין אשר ענינו היודעים לדבר צחות.
3) צ״ל יכונון.
4) אפשר שצ״ל ואלעדל או ואלדקה.
5) לא הבנתי המלה הזאת ולא העתקתיה.

אלדי הו שר ענדי ומא לא אריד אכתרתמוה: 13 לדלך כדא קאל
אללה אלרב סיאכלון אוליאי ואנתם תגועון וסישרבון ואנתם תעטשון
וסיפרחון ואנתם תכיבון: 14 וסירנון אוליאי מן טיב אנפסהם ואנתם
תצרכון מן וגע אלקלוב ומן אנכסאר אלארואח תולולון: 15 פתדעון
אסמאכם חלפא למכתארי ויהלככם אללה אלרב ופי כל וקת יסמי[1])
אוליאה באסם אכר: 16 וקת יציר פיה מן יתבארך פי אלעאלם פבאללה
אלחק יתבארך ומן חלף פי אלעאלם פבאללה אלחק יחלף יקול ואלדי
נסאני אלשדאיד אלאולי וסתרהא ען עיני[2]): 17 פאני סאכלק אלסמא
כאנהא גדידה ואלארץ כגדידה[3]) ולא תדכר אלאואיל ולא תכטר עלי
באל: 18 בל סרו ואפרחו אלי אלאבד במא אנא כאלקה פאני סאכלק
ירושלם מן פרח וקומהא מן סרור[4]): 19 פאסרהם בירושלם ואפרחהם
בקומי ולא יסמע פיהא אבדא צות בכא וצות צראך[5]): 20 ולא יכון
הנאך אבדא צבי פי אלעמר ולא יקאל שיכא למן לא יכמל איאמה בל
מן מאת אבן מאיה סנה קיל צביא ומן אכטא אבן מאיה סנה יסתכף
בה[6]): 21 ויבנון ביותא ויסכנהא ויגרסון כרומא ויאכלון תמרהא: 22 לא
יבנון פיסכנה אכר ולא יגרסון פיאכלה אכר לאן עמר קומי כעמר
אלשגר ומכתארי יבלון מא תצנעה אידיהם: 23 ולא יתעבון ללפראג
ולא יולדון ללאנכאל[7]) לאנהם נסל ברכה אללה ודראריהם מעהם:
24 ויכון קבל אן ידעו אגיבהם ובינאהם יתכלמון קד סמעת להם:
25 ואלדיב ואלחמל ירעיאן גמיעא ואלאסד יאכל אלתבן כאלבקר
ואלחיאת טעאמהא אלתראב לא יודון ולא יפסדון פי עמלי[8]) גבל קדסי
קאל אללה:

---

[1]) „ובכל עת יקרא".

[2]) בעת אשר בת המתברך בעולם יתברך באל אמונה והנשבע בעולם ישבע באל אמונה לאמר (אשבע) במי שנשני הצרות הראשונות והסתירן מעיני".

[3]) רד"ק: כאלו יהיה העולם חדש שמים חדשים וארץ חדשה.

[4]) „ר"ל אבנה ירושלים בגילה ועמו במשוש".

[5]) „עיין אלאמאנאת דף 246 ושם הזכיר שכבר ביאר את הפסוק הזה בפירושו לישעיה ועיין עוד שם דף 270.

[6]) עיין אלאמאנאת דף 229 ואמר שם כי בזמננו זה אנו עוברים על פשע בן מאה שנים כי הזקנות יתשש הדעת אבל בעת הישועה בן מאה שנה יחשב כבעל דעת ואם חטא יקולל.

[7]) נראה שצ"ל ללנכאל ר"ל שבניהם אשר יולדו להם לא יהיו לחם לבלהה ולעונש כלומר שלא ימותו בחייתם חנת העתיק הגאון בחלה כמו שתרגם בלחה למעלה י"ז י"ד ובלהות איוב כ"ד י"ז.

[8]) „במתח הר קדשי" והוא ארץ ישראל.

החזון הזה. פגעל סביל תלויפהם וצף מא יסאלה | עץ ה' אשיא. אלאול מה לך
איפוא כי עלית כ' לג'. ואלב' כיף צארת אלקריה | אלגדילה ממלוה דוי והיאם. ואלג' קו'
חלליך לא חללי חרב בל אנמא מותהם[1]) מן | אלגוע והו אשד כק' טובים היו חללי
חרב יעני אנהם | לם יחארבו חתי ינלבו בל הרבו בלא חרב כק' הנאך ותבקע העיר
[ואלד' כל קציניך נדדו יחד...] ואלה' | מקשת אוסרו יעני מן קוס ואחדה סלם
אלקום לופא פכיף מן גמאעה קסי' | נטיר קו' מקול פרש ורובה קשת. פלמא קדם
הדה אלה' אסתפהאמא פכיף צאר | אלקום אלי הדה אלאחואל אגאב וקאל כי יום
מהומה והו אלגלבה ואלדוי כק' | והמו גליהם כמים רבים נתן שאון קולם. ומבוסה
והו דהץ אלעדו להם ברגליה כק' | ועל הרי אבוסנו. ומבוכה והו אלתחייר לם יעלם
אלקום מא יצנעון כק' | עתה תהיה מבוכתם. פס' ושוע אל ההר ותוכא מתל ישעה
האדם אלדי הו | תכלאן. ופס' ערה מנן אטהארא מתל נטראיה. תם סבק להם במא
יכון | מן צעפהם אנהם ילתגון אלי אלסלאח אלדי פי דאר אלאמארה אלדי
סמאהא | שלמה בית יער הלבנון. והדא נטיר מא נאל רחבעם אד בדל
באלתראס | אלדהב נחאסא ויעש המלך רחבעם תחתם מגני נחשת. ומן צעפהם |
איצא אנהם ראו פי חצן ציון אלתי הי קריה דוד שקוקא ואהיה פלם תך | להם חילה
יבנוהא חתי גמעו כל מן יסתקי מא אלברכה אלספלי פטרחו | עליהם פסאסא אנהם
קסטו עליהם תקסיטא עלי כל ואחד כם יעטי פי | אצלאחהא ואד לם [יפעלו] דלך
טועא מנעוהם אלמא חתי אעטוה צרורה | פלדלך קאל ותקבצו את מי הברכה

וככל החזון הזה (דה"א י"ז ט"ו) ובחר לו הדרך לתת פחד בלב בני ישראל בהציעו
שאלות על חמשה דברים. הראשונה מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות. והשנית איך
נהיתה הקריה העליזה תשאות מלאה. והשלישית חלליך לא חללי חרב כי אם מתו
ברעב וזה יותר קשה כאמרו טובים היו חללי חרב (איכה ד' ט') ירצה בו שהם לא
נלחמו עד שנבר עליהם האויב כי אם נסו מבלי מלחמה כמו שאמר ותבקע העיר
(מלכים ב' כ"ה כ'). [והרביעית כל קציניך נדדו יחד . . .]. והחמישית מקשת אוסרו
ירצה בו מקשת אחת מסר העם את עצמו מיראה ועל אחת כמה וכמה מקשתות
רבות וזה דומה לאמרו מקול פרש ורובה קשת (ירמיה ד' כ"ט). ואחר שהקדים אלה
החמשה דברים בלשון שאלה איך בא העם אל המצב הזה השיב ואמר כי יום מהומה
והוא הצעקה והשאון כאמרו והמו גליהם כמים רבים נתן שאון קולם (שם נ"א נ"ו)
ומבוסה הוא שירמסם האויב ברגליו כאמרו ועל הרי אבוסנו ומבוכה הוא טרוף הדעת
עד שלא ידע העם מה יעשה כאמרו עתה תהיה מבוכתם (מיכה ז' ט'). ותרגמתי
ושוע אל ההר ונשען כמו ישעה האדם (למעלה י"ז ז') שעניני במחון. ותרגמתי ערה מגן
הראה כמו הדומים לו. ואחר זה התחיל במה שיארע להם מן חולשתם שיבקשו להם
מפלט בכלי המלחמה אשר בבית הנשק אשר קראו שלמה בית יער הלבנון וזה דומה למה
שאירע לרחבעם כאשר החליף מגיני הזהב במגיני נחושת (מ"א י"ד כ"ז). ועוד היה מחולשתם
שראו במצודת ציון אשר היא קרית דוד בקיעים רחבים ולא היה להם תחבולה לבנותם
עד שקבצו כל שואבי מים מן הבריכה התחתונה והפילו עליהם גורלות להטיל עליהם
בצדק כמה יתן כל אחד מהם לבצרם ואם לא עשו כן ברצון מנעו מהם המים עד

---

[1]) אפשר שצ"ל מותאהם.

ואדֹא כאנת מוֹצע נ[דבהֹ פתפסירהא] | יא בהיאה כק׳ הוי ארון הוי הודו יא סידאה
יא בהאיאה. [ותכון איצֹא מוֹצע] נדא | כק׳ הוי הוי ונסו תנאדי יא פלאן ופלאן.
וא[מא צלצל אלדֹי פסרנאה] | תפֹלילא מן אלחרוף אלמראדפהֹ מתֹל חלקות
[וחלקלקות | ועלי מא ישהד גֹמלהֹ אלקצהֹ אן פיהא [. . . . . .[1])] | חתי ינתסק
אלאמר לכו מלאכים קלים . . . .[2]) | [. . . . .[3])] ואמא מבוסה.

ה ו) ישעיה כא. יא—טז · כב. א—יד[4]).

חיניד̇ אד̇ כאן לם יבק לכם יומא ולא לילהֹ פארגֹעו מן אלחרב אלתי כנתם |
קצדתמוהא ולא תחארבו אחדא הו קו׳ אם תבעיון בעיו שובו אתיו. והתאן | אלפֹטתאן
מן לגהֹ אלתרגום. די כל יבעא בעו. ואתבעהא בקצהֹ תצֹמנת | אתֹאר אלאנביא שרחהא
ואלגֹץ̇ יומי אלי ד̇לך אלמעני באלאשארהֹ והי בעץ̇ מן | אלאסאהֹ אסא בעץ̇ אלאעראב
אלי אבאינא חין הרבו מן בין ידי נבוכדנצר | פֹרגֹת מן אלקום עדֹהֹ פ׳ אלף קצדת
בני אסמעיל פלמא ראוהא ען בעד | תשאורו פי קתלהא באלעטש אד̇ כאן ד̇לך
אלאואן וקת חר פאעדֹו | להם טעאמא בגיר מא פלמא דנו מנהם פאסקוהם[5]) קדמו
להם אלטעאם | ולא יסקוהם אלמא פמאת אלקום ען אכֹרהם פכתב אללה עליהם
ד̇לך | ד̇אמא ומובֹלא ומתועדא. תֹם גֹעל לֹברהם עברהֹ לסאיר אלנאס לילא יסון
אלסֹפר באעדאיהם פכיף בד̇וי אלרחם ואלקראבהֹ מנהם. אבתדי פקאל | 13 משא
בערב. וקצהֹ פי אלאעראב אחסן אן יכון פי אלשערא תביתון | אצֹיאפכם יא בני
דדן. 14 לקראת צמא. מן דון אן תתל[ק̈]ו אלעטשאן באלמא | אנתם יא סכֹאן

(עמוס ו א׳) ואם ענינה הספד תרגומה יא בהאיה כאמרו הוי ארון הוי הודו (ירמיה כ״ב י״ח) בערבי יא סידאה יא בהאיה[6]) [ותבוא בלשון] קריאה באמרו הוי הוי ונוסו (זכריה ב י׳) וזה קריאת איש לחברו אהה פלוני ופלוני. [וצלצל אשר העתקנו מלשון] צל הוא מן המלות הנרדפות כמו חלקות [וחלקלקות] (תהלים ל״ה ל״ו) . . . ולפי מה שיראה מן המשא כולו הוא שבו . . . עד שיאות לסדר המאמר הצווי לכו מלאכים קלים . . . ואמרו מבוסה . . .

... אז מפני שלא נשאר לכם לא יום ולא לילה שובו מן המלחמה אשר היה ברצונכם לעשות ולא תלחמו עם איש זה אמרו אם תבעיון בעיו שובו אתיו. ושתי המלות האלה מלשון תרגום די כל יבעא בעו (דניאל ו׳ ח׳). והביא אחר זה משא אשר ביאורו נמצא בקבלת הנביאים והכתוב יורה על זה הענין ברמיזה וזה אחת מן הרעות אשר הרעו בהן קצת הערביים לאבותינו כאשר נסו מפני נבוכדנצר ויצאו מן העם במספר שמונים אלף ופנו אל בני ישמעאל וכשראו אותם מרחוק נתיעצו להמיתם בצמא

---

[1]) בסוף השורה חסרות כמו ח׳ אותיות ועמוד השני תחלתו במלת וקתלאכם.
[2]) בסוף השורה חסרות כמו ח׳ אותיות.
[3]) אלו השתי מלות נשארו לבדן באמצע השורה.
[4]) החלק הזה כולל שני עמודי דף אחד והדפסנום יחד.
[5]) צ״ל פאסתסקוהם.
[6]) ר״ל בזה הענין משימין בלשון הערב יא לפני התיבה ומוסיפים בסופה אותיות אלה.

בלד תימא טעאמכם תקדמון ללנאיד. 15 כי מפני. אמא תעלמון אנהם מן קבל
אלסיף נאדו מן קבל סיף מצקול וקוס מותורה ותקל | אלחרב. האולי דדנים הם בני
דדן בני יקשן בן אברהם כק׳ ויקשן ילד את | שבא ואת דדן. וארחות הו גמע אורח
אלדי הו ציף פיכון חינא יגמע כאל | ורד[1]) כק׳ מלון ארחים חינא יגמע בואו
ותאו נטיר שנים ושנות הרים והרות | רעים ורעות. ופס׳ נטושה מצקולה אד׳ כאן מן
באב אבדאל אללמד | בנון נטיר קו׳ פי טוביה לעשות לו נשכה הו לשכה וקו׳
אחריו החזיק | ומשלם בן ברכיה וגו׳ נשכתו הו לשכתו ודאך ההנא חרב נטושה הו
לטושה | . פהדה אלג׳ פואסיק משא בערב. לקראת צמא. כי מפני חרב הו תוביך
להם | ואמא עקובתהם פהי פי מא בעדהא. 16 כי כה אמר ה׳ אלי. הכדא קאל
אללה לי | אלי סנה מעדודה כסני אלאגיר יפנא גמיע אגלא קדר. 17 ושאר. ויבקי
קום דו | אחצא מן רמאתהם וגבאברתהם יקלון כק׳ אללה אלאה אסראיל. מענאה
פי קו׳ | שנה כשני שכיר כדלך ההנא איצא[2]) יריד אן אלקום אלדין פעלו
הדא | אלצנוע[3]) באלאבא לם ימהלהם אללה כתירא בל אדא חל עליהם אלחול
אהלכהם | לדלך קאל סנה כסני אלאגיר לאנהא לא תזיד ולא תנקץ. וליס הדה
אלקצה | מצרופה אלי אהל הדא אלזמאן בוגה מן אלוגוה לאן אלקום אלדין טלמו
אלאבא | הם אלמעאקבון לאולאדהם כאן גז[א]והם והלאכהם עלי יד נבוכדנצר כקו׳
ירמיהו לקדר ולממלכות חצור אשר הכה וגו׳ אלהיהם וצאנם יקחו וגו׳ נסו | נדו
מאד וגו׳. וקו׳ ושאר מספר קשת יעני לא יבקא מנהם אלא נפר יסיר | לאן קול

מפני שהמנוסה היתה בעת החום והכינו להם לחם בלא מים וכאשר קרבו אליהם בני ישראל ובקשו מהם לרוות את צמאונם קדמו להם המאכל ולא השקום מים ומתו כולם ולא נשאר מהם אף אחד ואז כתב ה׳ זה עליהם וסיפר המאורע והוכיחם והפחידם. אחר זה שם ספורם למשל לשאר בני אדם כדי שלא ירעו הנוצחים באויביהם ועל אחת כמה וכמה בשארם וקרוביהם והתחיל ואמר משא בערב (כאן נמצא העתקת הפסוקים מן י״ד עד ט״ז) אלה הדדנים הם בני דדן בני יקשן בן אברהם כאמרו ויקשן ילד את שבא ואת דדן (בראשית כ״ה ג׳). וארחות הוא קבוץ מאורח אשר ענינו אכסנאי ופעם קבוצו ביוד ומים כאמרו מלון ארחים (ירמיה ט׳ א׳) ופעם קבוצו בואו ותאו כמו שנים ושנות הרים והרות רעים ורעות. ותרגמתי נטושה כמו לטושה בחלוף הלמד בנון כאמרו בטוביה לעשות לו נשכה (נחמיה י״ג ז׳) והוא לשכה ואמר אחריו החזיקו ומשלם בן ברכיה וגו׳ (שם ג׳ ל׳) נשכתו הוא לשכתו וכן כאן נטושה כמו לטושה. ואלה שלשה פסוקים משא בערב, לקראת צמא, כי מפני חרב הם להוכיחם וענשם נמצא אחריהם (כאן נמצאה העתקת הפסוקים ט״ז וי״ז) וענין אמרו שנה כשני שכיר ירצה בו כאן ג״כ שהגוי אשר עשה זה לאבותינו ה׳ לא האריך להם אפו זמן רב אבל אחר שעברה עליה שנה אחת השמידם לפיכך אמר שנה כשני שכיר לא פחות ולא יותר. ואין המשא הזה מוסב בשום אופן על הזמן הזה מפני שהגוים אשר הרעו לאבותינו הם אשר בניהם נענשו ואבדו על יד נבוכדנצר כמו שאמר ירמיה לקדר ולממלכות חצור

---

[1]) חמלה הזאת איננה מובנת ואפשר שצ״ל ביוד ומים.
[2]) ר״ל כמו שהוא מבואר למעלה ט״ז י״ד.
[3]) צ״ל צניע.

ואד̇א כאנת מוצ̇ע נ[דבה̈ פתפסירהא] | יא בהיאה כק' הוי ארון הוי הודו יא סידאה
יא בהאיאה. [ותכון איצ̇א מוצ̇ע] נדא | כק' הוי הוי ונסו תנאדי יא פלאן ופלאן.
וא[מא צלצל אלד̇י פסרנאה] | תט̇לילא מן אלחרוף אלמראדפה̈ מת̇ל חלקות
[וחלקלקות | ועלי מא ישהד גמלה̈ אלקצה̈ אן פיהא [......[1])] | חתי ינתסק
אלאמר לכו מלאכים קלים ....[2]) | .....[3])] ואמא מבוסה.

ה ו) ישעיה כא. יא—טז - כב. א—יד[4]).

חיניד̇ אד̇ כאן לם יבק לכם יומא ולא לילה̈ פארג̇עו מן אלחרב אלתי כנתם |
קצדתמוהא ולא תחארבו אחדא הו קו' אם תבעיון בעיו שובו אתיו. והתאן | אלפט̇תאן
מן לגה̈ אלתרגום. די כל יבעא בעו. ואתבעהא בקצה̈ תצ̇מנת | את̇ר אלאנביא שרחהא
ואלג̇ז יומי אלי ד̇לך אלמעני באלאשארה̈ והי בעץ̇ מן | אלאסאה̈ אסא בעץ̇ אלאעראב
אלי אבאינא חין הרבו מן בין ידי נבוכדנצר | פכ̇רג̇ת מן אלקום עדה̈ פ' אלף קצדת
בני אסמעיל פלמא ראוהא ען בעד | תשאורו פי קתלהא באלעטש אד̇ כאן ד̇לך
אלאואן וקת חר̇ פאעד̇ו | להם טעאמא בגיר מא פלמא דנו מנהם פאסקוהם[5]) קדמו
להם אלטעאם | ולא יסקוהם אלמא פמאת אלקום ען אכ̇רהם פכתב אללה עליהם
ד̇לך | ד̇אמא ומובכ̇א ומתועדא. ת̇ם נעל כ̇ברהם עברה̈ לסאיר אלנאס לילא יסון |
אלט̇פר באעדאיהם פכיף בד̇וי אלרחם ואלקראבה̈ מנהם. אבתדי פקאל | 13 משא
בערב. וקצה̈ פי אלאעראב אחסן אן יכון פי אלשערא תביתון | אצ̇יאפכם יא בני
דדן. 14 לקראת צמא. מן דון אן תתל[ק̈]ו אלעטשאן באלמא | אנתם יא סכ̇אן

(עמוס ו א') ואם ענינה הספד תרגומה יא בהאיה כאמרו הוי ארון הוי הודו (ירמיה כ"ב י"ח) בערבי יא סידאה יא בהאיה[6]) [ותבוא בלשון] קריאה כאמרו הוי הוי ונוסו (זכריה ב י') וזה קריאת איש לחברו אהה פלוני ופלוני. [וצלצל אשר העתקנו מלשון] צל הוא מן המלות הנרדפות כמו חלקות [וחלקלקות] (תהלים ל"ה ל"ו) . . . ולפי מה שיראה מן המשא כולו הוא שבו . . . עד שיאות לסדר המאמר הצווי לכו מלאכים קלים . . . ואמרו מבוסה . . .

... אז מפני שלא נשאר לכם לא יום ולא לילה שובו מן המלחמה אשר היה ברצונכם לעשות ולא תלחמו עם איש זה אמרו אם תבעיון בעיו שובו אתיו. ושתי המלות האלה מלשון תרגום די כל יבעא בעו (דניאל ו' ח'). והביא אחר זה משא אשר ביאורו נמצא בקבלת הנביאים והכתוב יורה על זה הענין ברמיזה וזה אחת מן הרעות אשר הרעו בהן קצת הערביים לאבותינו כאשר נסו מפני נבוכדנצר ויצאו מן העם במספר שמונים אלף ופנו אל בני ישמעאל וכשראו אותם מרחוק נתיעצו להמיתם בצמא

[1]) בסוף השורה חסרות כמו ח' אותיות ועמוד השני תחלתו במלת וקתלאכם.
[2]) בסוף השורה חסרות כמו ח' אותיות.
[3]) אלו השתי מלות נשארו לבדן באמצע השורה.
[4]) החלק הזה כולל שני עמודי דף אחד והדפסנום יחד.
[5]) צ"ל פאסתסקוהם.
[6]) ר"ל בזה הענין משימין בלשון הערב יא לפני התיבה ומוסיפים בסופה אותיות אלה.

המון. יא גמהור אלאמם אלכת׳ירין אלד׳ין כהיאם | אלבחאר יהימון ויא דוי׳ אלמלל
אלד׳ין כדוי׳ אלמא אלכב׳יר ידוון. 13 לאמים. אנהם כד׳אך | כדוי׳ אלמא סידוון
פיזגרהם ויפרון] מן בעיד ויכלבון כהרים פי אלגבאל בין ידי אלריח | וכאלגרבאלה
בין ידי א[לזובעה. 14 לעת.פיצירון ענד אלעשא נכאלא וקבל] אלצבח יעדמון |
הד׳א נציב מט׳טלמי[נא וסהם נאהבינא].

ד) ישעיה יח. ב—ז.

וגה[1]) אלמא יקול אמצו יא רסל מסרעין אלי אלקביל [אלמג׳רב אלמנתף אלד׳י
יציר] | מכ׳ופא מן אלאן והלם [אלי אלקביל] אלמוהוס אלמדהוץ׳ אלד׳י גנם בלדה
[קום שביה באלאנהאר] | 3 כל. יא גמיע סכ׳אן אלעמארה מן גמיע אלארץ׳ כרפע
עלם ע[לי אלגבל | תרון ד׳לך וכצ׳רב אלבוק תסמעונה. 4 כי כה. לאן כד׳א קאל
אללה לי אני וקומי | סאקר׳ קרארא ואלתפת אלי מת׳ואי פאגדה כדפא מחץ׳ בעד
מטר וכנים | ד׳י נדא פי חמא אלחצאד. 5 כי. ואנה קבל לח[א]ק אלחצאד ותאת׳יר
אלפרע וקבל | אן יציר אלת׳מר חצרמא ולא עאקדא ולא נוארא יקטע אלקצ׳באן
מנהם | באלמנאגל ואלמוד׳ורה יזילהא בנקיז. 6 יעזבו. ויתרך גמיעהא לטאיר אל |
גבאל ובהאים אלארץ׳ יצ[י]ף עליהא אלטאיר ובהאים אלארץ׳ עליהא תשתו | 7 בעת
ההיא. פי ד׳לך אלוקת יגלב באלהדיה לרב אלגיוש אלקום אלמג׳רב ואלמנתף | אלד׳י
יציר מכ׳ופא מן אלאן והלם אלי קביל אלמוהוס אלמדהוץ׳ אלד׳י גנם בלדה | קום
שביה באלאנהאר אלי מוצ׳ע אסם רב אלגיוש גבל ציון. אבתדי | אולא באלאסתשהאד
עלי תצריף אלכלאם ואשתקאק אלאלפאט׳. ואמא [הוי] | אלד׳י פסרנאה יאיהא לאן
הד׳ה אללפט׳ה פי אלכתאב עלי ג׳ צ׳רוב אד׳א [כאנת] | פי מוצ׳ע ד׳ם וועיד פתפסירהא
ויל כמא שרחת פי מואצ׳ע כ[ת׳ירה מת׳ל] הוי | משבימי. הוי משכ׳ הוי השאננים.

עד זמורת זר מוסב על הדמותם בגוים עד שלמדו מעלליהם [וזה ממה שהוכיחום עליו הנביאים] פעמים רבות ולפיכך אמר (ישעיהו) [זהו] מה שהביאה עליכם התערבותכם [בהגוים . . . .] והצמיחה לכם כל צרה כאמרו ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ויעבדו את עצביהם (תהלים ק״ו ל״ה). [וכבר העירנו על זה] בראשונה בתורה לא ישבו בארצך (שמות ל״ג כ״ג) ואחר אלה המשאות [ניבא על] המלכים ועל המשפחות אשר ימלכו על בני ישראל בגלות וישלטו עליהם . . . . ואמר הוי עמון עמים וכו׳ (כאן נמצא העתקת הפסוקים מן י״ב עד סוף הפרשה).

(בזה הדף נמצא העתקת פרשת י״ח. ובראש הדף היה מן ו׳ עד ז׳ שורות מביאורו על הפסוקים הקודמים). אתחיל בראשונה להביא ראיות מן הכתוב על המשך המאמר ונזרת המלות. וביארנו הוי בערבי יא איהא (אהה) מפני שזאת המלה במקרא על שלשה דרכים אם ענינה גינוי ותוכחה תרגומה ויל (אוי) כאשר ביארתי בהרבה מקומות כמו הוי משכימי (למעלה ה׳ י״ח) הוי משכי (למעלה ה׳ כ״ה) הוי השאננים

---

1) נראה שחסר כאן ביאור הפסוקים האחרונים מן הפרשה י״ז והעתקה מן תחלת פרשה י״ח.

ג) ישעיה יז. עד סוף הפרשה.

ניא]תך וסעתמד עןך לם תד֗כרי לד֗לך תגרסין גרס | נעמאני֗ה ותזרע]ינהא
חבלה֗ גריבה֗. 11 ביום. פי יום גרסך תעלקין ופי | גראתה תפרעין פיכון מא פרעת
מנה חרבה֗ חצאד ויום סגהל וגׄע מרגׄף. עכס | ישעה האדם על עשהו בקל ולא
ישעה ובעכס ועיניו תרי בקל ולא יראה | .ובעד אלמאסה אלאותאן באנהא עמל
אלאיאדי אכ֗דהא באעטם מן | ד֗לך וקאל אנהא עמל אלאצאבע. ואכ֗בר באלסבב
אלמכ֗סב האולי אלקום | אלרגׄוע אלי אללה אנהא אלשד֗ה֗ ואלצ֗יקה֗ חין כ֗רבת קרי
עז֗הם. תֹם אכ֗בר באלסבב | אלד֗י אוגׄב כ֗ראבהא פקאל כי שכחת אלהי ישעך והו
מא כאן האולי אלאסבאט תרכו | אלתכ֗לאן עלי אללה ותוכ֗לו עלי רצין מלך ארם.
וקו׳ וזמורת זר יע[ני] אנהם אלגׄאו | אלי אסתנגׄאדהם מלך ארם קומא אכ֗ר אגׄנביין
מן אלאמם. וקו׳ ביום נטעך יעני בה | אן פעלהם הד֗א אלד֗י מתֹלתה בזרע לא יתֹמר
לכם תֹמרא נאפעא בל כאנת תֹמרתה | אחדי גׄ׳ אשיא אמא גד קציר והו סרעה֗
אלקתל כמא ב֗ינת אן אלקתל יםתֹל באל | חצד שלחו מגל כי בשל קציר או יום
נחלה והו אלהזימה֗ אלד֗י תגׄחל אלקלוב .... | ....[1]) דהא או וגׄע מדגׄף מן
אלאמראץ֗ או אלג֗׳ אגׄמע. וקד ימכן אן ינצרף הד֗א | [אלקול] מן נטעי נעמנים אלי
זמורת זר אלי אלתשב֗ה באלאמם ואלתעלם מן שמאילהם | ....[2]) אלד֗י קד אנכרה
מרארא כתֹירה֗ פקאל[3]) מא גׄלב עליכם אכ֗תלאטכם | [באלגׄנביין] ופרע לכם כל בליה֗
נס֗יר ויתערבו בגוים וי[למדו מעשיהם] ויעבדו את עצביהם. | [וקד נב֗ה עלי ד֗לך]
אולא פי אלתוראה֗ לא ישבו בארצך. ובעד הד֗ה אלקצץ֗ | אנצרף אלי אלמ]לוך
ואלדול אלתי תמלך בני אסראיל פי אלגלות ותסתוליהם | ...[4]) וקאל 12 הוי

(בראש הדף נמצא הפסוקים י׳ וי״א). בהפך אמרו ישעה האדם אל עשהו (פסוק ז׳) הזכיר ולא ישעה ובהפך ועיניו אל קדוש ישראל תראינה אמר ולא יראה (פסוק ח׳) ואחר שגינה האלילים באמרו שהם מעשי ידים גינה אותם יותר מזה ואמר שהם מעשי אצבעות. וספר הסבה אשר בשבילה ישובו אלה האנשים אל ה׳ והיא הצרה והצוקה בעת אשר תחרבנה ערי מעוזם. אחר זה ספר סבת חרבנן ואמר כי שכחת אלהי ישעך וזה כי אלה השבטים עזבו הבטחון בה׳ ובטחו ברצין מלך ארם [וזה ש]אמר נטעיהם נטעי נעמנים. ואמרו וזמורת זר כלומר שלא בלבד בקשו עזרתם ממלך ארם כי אם עוד מן עמים אחרים זרים מן האומות. ואמרו ביום נטעך ענינו שהמעשה הזה אשר המשלתיו בזריעה לא יוציא לכם פרי מועיל אבל פריו יהיה אחד מן שלשה דברים אם גד קציר וזה שתהרגו מהר כמו שביארתי שההריגה נמשלה לקציר שלחו מגל כי בשל קציר (יואל ד׳ י״ג) או יהיה יום נחלה וזה שתנוסו מפני המנוסה תמס הלבות או כאב אנוש מן החלאים או שלשתם יחד. ויתכן כי זה המאמר מן נטעי נעמנים

---

[1]) נראה שחסרה כאן ד׳ אותיות מימין חקו וח׳ משמאלו ותרגמתי אלה המלות לפי הענין.
[2]) בתחלת השורה חסרות כאן חמשה אותיות.
[3]) נראה שחסרה כאן מלת הד֗א.
[4]) בתחלת השורה חסרות כאן ארבעה אותיות.

אקתדור[1]) מאב[2]) | נרא ואקתדארה וקדרתה ועברתה. | אעוד אליאלאלפאט אלמכ̇רג̇ה מן לגה̈ אלערב | באסתש ה[אר] עליהא. פס[רת] נדמה ארדם מת̇ל יורדי דומה ואשבאהה אלד̇י | תקדירה [אלרד]ם. וקו׳ כי בליל שדד נדמה הו קול תעג̇יל ועדו אן עדו | [אלמאביין פי] אלוקת אלד̇י ואפאהם לינהבהם. פי ד̇לך אלוקת הדם אבניתהם | [וארדם חיטאנהם. וא]מא ענלה [שלישיה] ולוחית ואנלים ובאר אלים אלתי | . . [4])] אסמא קרי מן עמל מואב. ואשתקקת נוספת | מן קולה] האף תספה [צדיק עם רשע] פפסרתה אסאפה̈. ויחתמל קו׳ לפליטת מ׳ | עלי מענאיין אחדהמא אנה עלי אלט̇אהר אנהם יסלט עליהם אלאסבאע | שביה במא קאל לנא ענד אלכ̇טא והשלחתי בכם. ואלאכ̇ר עלי | טריק אלתמת̇יל יסלט עליהם מלכא קויא נט̇יר מא קאל לנא איצ̇א | עלה אריה מס[בכו]. ואמא קו׳ על כן ית[רה] עשה פאנה מתצל אלי קול אלד̇י קבלה | והו כי יבש חצ[יר] פאכ̇בר באן ארצ̇הם לא תנבת כמלא פאן אנבתת | יסירא אכלה אלעדו כמא כאן קאל לנא איצ̇א וזרעתם לריק זר[עכם]. ופס[רת] | שלחו כר פי אלמרג̇ מת̇ל ירעה מקניך ביום ההוא כר נרחב. ופס[רת] המ̇ץ מן ריב | ומצה פאכ̇רג̇תהמא מנאצה̈. ובעד מא קדם מא ינאל מואב מן אלאפאת | אכ̇בר בד̇נבה ושרח אנה אלתג̇בר ואלתעט̇ם הו קו׳ שמענו.

קט״ו י״ז) והדומים לו אשר ענינם מפלה. ואמרו כי בליל שדד נדמה ענינו החפזון והמרוצה כי אויב המואבים בעת אשר בא אליהם לשלול שללם באותו זמן הרס בניניהם והפיל חומותיהם. וענלת שלישיה ולוחית ואנלים ובאר אלים אשר [הזכיר כאן הם] שמות ערים מן מחוז מואב. גזרתי נוספת מאמרו האף תספה צדיק עם רשע (בראשית י״ח כ״ג) ולפיכך תרגמתיו אסאפה̈ (ר״ל כליון והשמדה). ויתכן שאמרו לפליטת מואב אריה יהיה על שני ענינים האחד על פשוטו כי ישליט עליהם חיות רעות כמו שאמר לנו אם נחטוא והשלחתי בכם וגו׳ (ויקרא כ״ו כ״ב) והשני על דרך משל שישליט עליהם מלך עצום כמו שאמר לנו ג״כ עלה אריה מסבכו (ירמיה ד׳ ז׳). ואמרו על כן יתרה עשה דבק עם מה שלפניו והוא כי יבש חציר ואמר כי ארצם לא תצמיח כלום ואם הצמיחה יאכלהו האויב כמו שכבר אמר לנו ג״כ וזרעתם לריק זרעכם (ויקרא כ״ו ט״ז). ותרגמתי שלחו כר בבקעה כמו ירעה מקניך ביום ההוא בכר נרחב (למטה ל׳ כ״ג). ותרגמתי המץ מן לריב ומצה (למטה נ״ח ד׳) והעתקתי שניהם מלשון מריבה. ואחר שהקדים הצרות שיבואו על מואב ספר את פשעו וביאר שהוא גאונו וגאותו וזה אמרו שמענו גאון. . . .

---

[1]) יש לפני תמלה הזאת עיגול תמורה על חסרון תחלת הביאור ונכתבו על הגליון והוא קרוע ולא נשארו כי אם איזה אותיות ואפשר שעל זה רמז במלת אעוד = אשוב.

[2]) צ״ל אקתדאר.

[3]) חסר כאן מקתדרא.

[4]) ג׳ אותיות חסרות.

איֿאמה והם ואתקון ולדׄלך | וצל בקו' ורעו בכורי דלים וצחֿה מא קאלה ישעיהו
פי ספר מלכים | אדׄ יקול ען חזקיהו הוא הכה את פלשתים עד עזה וגו'. ופסרת יסד
ציון | יעמר אדׄ כאן אלאסאס קד סבק וכאנת לפטֿה יסידה וישיבה מן גנ[ס ואחד.

ב) ישעיה טו. א—ט טז. א—ו.

ואתבע דׄלך בקצֿה פי הלאך אלמאביין בסבב אקתדארהם לתעשׄמהם[1]) | בין ידי
אללה ליעתבר אלנאס בדׄלך ולא יתעדון אטוארהם פקאל. 1 משא מואב | ונזל פי
קצֿה מואב כמא אנה פי ליל נהב עאר מן מואב ארדם כדׄאך | פי ליל נהבת חיטאנהא
ארתדמת. 2 עלה. וקד צעד מואב עלי ביותה ועלי | ביעה וכדׄלך אל דיבון ליבכו
ועלי נבו ומידבא ילולון ופי רווסהם אלנתף | ופי לחאהם אלחדׄוף. 3 בחוצתיו.
ופי אסואקהם תאזׄרו באלמסוח ועלי | סטוחהא ורחאבהא כלה יולול מנחדר בבכא.
4 ותזעק. ואדׄ צרךׄ אהל | חשבון ואלעלא סמע צותהם אלי יהץ ועלי דׄאך מגׄרדו
מואב יגׄלבון | סמא נפוסהם קד תרׄועת. 5 לבי. יקול כל ואחד קלבי עלי מואב
יצרךׄ | אלתי צאר מהרבהא אלי צוער ענלת שלישיה וצארת עאקבֿה[2]) בבכא | יצעדון
פיהא ומנחדר חרנים בצראךׄ אלכסר יפועון. 6 כי מי. ומא | נמרים קד צאר כׄואא
ממא כׄלא אלחשיש ופני אלכלא וכׄצׄר לם תכן | אצלא. 7 על כן. ומע דׄאך אלבאקי
אלדׄי נבת ומא אסתודעה עלי ואד אל | ערבים קד חמלה עדׄוהם. 8 כי הקיפה.
ואחדק אלצראךׄ בתכׄם מואב ובלנת | ולולתה אלי אנלים ואלי ביר אלים. 9 כי מי.
ומא דימון קד אמתלאו מן | דמאיהם כמא אסלט עלי אהלהא אספאת ועלי פלית
אלמאביין | אלאסד ובקיֿה אהל בלדהם. XVI 1 שלחו. יבעתׄון פי אלמרגׄ סלטאן
בלדהם ומן | אלגבל ואלברׄ אלי בלד גמע ציון. 2 והיה. ויצירון כטאיר נאיד כעש
מנה | מכׄלא ותציר איצׄא אהל רסאתיך מואב יעברוןׄ אלי ארנון. 3 הביאי.
יסאלונהם אעטונא משורֿה אצנעו לנא חילֿה ואגעלו טׄלכם עלינא | פי אלטׄהירֿה
יסתרנא כאלליל ואסתרו מברחינא ולא תכשפו נארחינא | 4 יגורו. יסכונון פי מא בינכם
גׄלואתנא אלמאביין כונו להם סתרא מן קבל | אלנאהב ממא קד כׄלא אלמנאצי ופני
אלנאהב ומן כאן ידוס אלארץׄ ענפא | 5 והוכן. ויהיׄא אלכרסׄי באחסאן ויגׄלס פוקה
בחק פי כׄבא דאוד חאכם | טאלב אלחכם מאהר פי אלעדל. 6 שמענו. ואדׄ סמענא

הוסיף אמרו ורעו בכורי דלים. ונתאמת מה שאמר ישעיה במה שנמצא במלכים על
חזקיהו הוא הכה את פלשתים עד עזה (מלכים י״ח ח׳). ותרגמתי יסד ציון יושיב ציון
מפני שהיסידה כבר קדמה וענין מלת יסידה וישיבה ממין אחד.

ואחר זה (ר״ל אחר משא פלשת) הביא משא במפלת המואבים מפני גאותם
וגאונם לפני ה׳ כדי שיהיה זה למשל לבני אדם שלא יעברו חקם ואמר משא מואב
(נמצא כאן העתקת הגאון מן פרשה ט״ו א׳ עד ט״ז ו׳) אחזור אל העתקת המלות
בערבית ואביא ראיות לזה מן הכתובים. תרגמתי נדמה ארדם כמו יורדי דומה (תהלים

---

[1]) צ״ל ותעשׄמהם.

[2]) חסרה כאן מלת לוחית.

ונו' ואקאם עלי הדֿא אל | חאל אלי אן מאת. פכאן הדֿא סבב איקאע אלשבהה̈ תֿם
לם יצדק במותה | אלי אן נבש ואשֿהר. ולקד כאן פי קצתה עגֿב עגֿיב למן יעקל
ורדעה̈ לנאס | מן אן יתעטֿמון ויתכבֿרון ואן הם בלגו אלאדֿעאן[1]) לרב אלעאלמין
אלמלך אל | ואחד אלקאהר. וקו' הכינו לב[ניו] מ[טבח] [בעון אבותם] ליס מענאה
אן אולאדה צאלחון | פיאכֿדֿהם אללה בדֿנוב אביהם ואנמא יעני אן אלואדה חין
פעלו מן גֿנס אביהם | והו אלעגֿב ואלכבר אסתחקו אן יהלכון ודֿלך בלשצר כקולה
לה דניאל אנך קד | וקפת עלי מא נאל אבאך עלי אלתעטֿם בין ידי אללה ומע דֿלך
לם תתואצֿע | אנת בין ידיה בל תרפעת ושמכֿת הו קו' ען נבוכדנצר וכדי רם לבביה
ונו' | ואנת בריה בלשצר לא השפלת לבבך [ונו'] ועל מרמי שמיא התרוממת. וקלת
על כל | הגוים עלי האולי אלאמם אדֿ כאן כֿאצֿא לא עאמֿא[2]). וה[דֿא] קול מקדם |
קבל התך אלפלסטינין. 28 בשנת מות. פי סנה̈ מאת פיהא אחז אלמ[לך] נזלת |
הדֿה אלקצה̈. 29 אל תשמחי. לא תפרחי יא פלסטין גֿ[מיע]א אדֿא [אנכסר]
[קצֿיב] | צֿארבך פאן סיכֿרגֿ מן אצל אלתֿעבאן ארקש [ויציר תֿמרה מחרקא | טאירא.
30 ורעו. ומעה ירעא בנע אלצֿעפי כאלבכ[ור ואלמסאכין ירבצֿון ואתֿקין] | ואמית
אצלך באלגֿוע והו יקתל באקיתך. 31 הילילי. ולולי פי אלמחאל אצרכֿי | פי אלקריה̈
וקד מאגֿת פלסטין גֿמיעא. [אדֿ אקבל אלהרגֿ מן אלשמאל כאלדכֿאן] | וליס מן
מסתעדֿיה מנפרד. 32 ומה. ומא יגֿיב רסל אלאמם אן אללה [יעמר] | ציון ופיהא
יסכן צֿעפא שעבה. [למא] מתֿל אחז אלמא [לך] באלתֿעבאן [פי | באב] אנה קתל
בעץֿ אלפלסטיניין תֿם מתֿל אבנה חזקיהו באלארקש מן אל | חֿיאת פי באב אהל[א]כהם
אחתאגֿ אלקום אלי אן ישרח להם אן חזקיהו | ליס הו כדֿי לגֿמיע אלנאס קתל
אנהאבא בל אנמא הו כדֿי ללכפאר | ואעדא אללה ואמא אלמומנון פהם ירעון פי

וזה היתה סבת הספק אשר נפל אודותיו ואחר זה לא האמינו במותו עד שהשלך
מקברו ונראה לכל. והיה במה שקרהו דבר נפלא מאד לכל מבין להרחיק בני אדם
מלהתגאות ומלהתגבר אף על פי שהפלינו בהכנעתם לפני ארון העולם המלך היחיד
הגבור. ואמרו הכינו לבניו מטבח בעון אבותם אין ענינו שבניו היו צדיקים ויענישם ה'
בעונות אבותיהם אבל ירצה בו שבניו כאשר עשו מה שעשו אבותיהם ברום לבבם ונאונם
ראוים הם שיאבדו וכן היה בלשצר כמו שאמר לו דניאל ראית מה שאירע לאביך בעבור
שהתגאה לפני ה' ובכל זה לא הכנעת את עצמך לפניו אבל התרוממת והתנשאת זה
אמרו על נבוכדנצר וכדי רם לבביה ונו' (ה' כ') ואנת בריה בלשצר לא השפלת
לבבך ונו' ועל מרא שמיא התרוממת (כ"ב וכ"ג). על כל הגוים על אלה הגוים מפני
שענינו בפרט ולא בכלל. וזה המאמר קדם למכת פלשתים. (כאן נמצא העתקת
הגאון מן פסוק כ"ט עד סוף הפרשה) אחר שהמשיל אחז המלך בנחש בדבר אשר
הרג קצת הפלשתים והמשיל אחר כן בנו חזקיהו בצפע מפני שהשמידם הוצרכו
בני אדם שיבאר להם כי חזקיהו לא היה כן לכל בני אדם להרוג כדי שישלול שלל
אבל לא היה כן כי אם לכופרים ואויבי ה' אבל המאמינים ירעו בימיו לבטח ולפיכך

---

[1]) אפשר שיש חסרון אחר מלת בלגו ושצריך להיות יזדאדו פי אלאדֿעאן וענין המאמר
הוא ואם הגיעו לגדולה יוסיפו על הכנעתם וכו'.

[2]) בהעתקה שלפנינו העתיק כל הגוים כמשמעו.

26 זאת. הדא אלקדר אלמקדר עלי גמיע בלדהם והדה אליד אלממדודה עלי
גמיע אמתהם: 27 כי ה'. אד רב אלגיוש קדרהא פמן יפסכהא וידה אלממדודה
מן דא ירדהא. לכמת ארצא פי הדא אלמוצע שבט משלים מכה עמים ומא אשבההמא
פקלת האולי אלסלאטין האולי אלאמם אד לם תכן עאמא[1]) | וידל קו' הזה האיש
מר[גיז] הא[רץ] שם תבל עלי מן מפר נבוכדנצר ואקתדארה | עלי מן מלכת. וקו'
השלכת מקברך יחקק מא חכי אלאולון אן אויל מרודך | נבשה מן קברה וסחבה
חתי וקף גמיע אגלא אלממלכה עלי מותה | פבאיעו חיניד לאויל מרודך ואלסבב
אלדי חמלהם עלי אלאמתנאע מן ביעתה | הו אנהם לם יצדקו במותה בל תוהמו
אנה חי וקד עאודה אלאכתלאם אלדי | כאן ערץ לה אולא חתי תוחש והרב אלי
אלצחרא ואקאם[2]) יאכל אלעשב ז' אחואל | כמא תגיר ראיה ועלי מה הו משרוח
פי ספר דניאל בה שעתא מלתא ספת | על נבוכדנצר ונו' ולדלך יתוהם בעץ אלנאס
אנה מסך בהימה ואנמא אלצחיח | אנה תוחש מן אלתלאם ערץ לה פסאר מע
אלבהאים תם עאד אליה מלכה | ברגוע עקלה פעלם אן אלמלך ללה ינילה מן שא
ותרך אלתעטם ואלכבר אלדי | כאן יסתעמלה כמא שרח בה זמנא מנדעי יתוב עלי
וליקר מלכותי הדרי | וזיוי יתוב עלי ונו' כען אנא נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר

(בראש הדף נמצא תרגום ייד, כו, כז). פרשתי בזה המקום ג"כ שבט מושלים מכה עמים והדומה להם ואמרתי אלה המושלים ואלה העמים מפני שאינם מוסבים על המושלים והעמים בכלל. ויורה אמרו הזה האיש וכו' שם תבל וכו' על מי שנצחו נבוכדנצר ונאותו על מי שמלך עליו. ואמרו השלכת מקברך יאמת מה שספרו הקדמונים שאויל מרודך הוציאו מקברו וסחבו כדי שיכירו כל גדולי ממלכתו במותו והמליכו אז אויל מרודך והסבה אשר נשאתם שלא לסור אל משמעתו היא שהם לא האמינו במותו כי אם חשבו שהוא חי ושחזר לשגעונו אשר אירע לו קודם זה עד שנהיה כבהמה ונס אל השדה ואכל עשב שבע שנים מפני שנשתנה שכלו כמו שהוא מפורש בספר דניאל בה שעתה מלתא ספת על נבוכדנצר וגו' (ד' ל') ולפיכך חשבו קצת בני אדם שנהיתה לו צורת בהמה והאמת הוא שנהיה פרא אדם מן השגעון אשר השינו והלך עם הבהמות ואחר זה שבה אליו מלכותו בשוב אליו שכלו וידע כי לה' המלוכה ויתננה למי שירצה ועזב גאונו ונאותו אשר נהג בהם כמו שפירש ואמר בה זמנא מנדעי יתוב עלי וליקר מלכותי הדרי וזיוי יתוב עלי וגו' כען אנא נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר וגו' (ד' ל"ג ול"ד) ונשאר על מצבו זה עד שמת

---

[1]) ויש לתמוה שלמעלה בזה הדף ובכ"י העתיק עלי גמיע אלאמם כמשמעו.
[2]) המלה הזאת נמצאת על הגליון.

אמר המלקט: ידוע לכל ההוגים והדורשים בדברי לשונינו הקדושה כי הגאון רב סעדיה בן יוסף ז״ל בהעתקת ספרי תנ״ך מעברית לערבית הוסיף על תרגומו ביאור רחב ומספיק לפרש עניני הפרשיות וטעמי פסוקיהם. אבל על הרוב הסופרים בכתביהם לא מסרו לנו כי אם התרגום ובעצלותם מאסו בביאור ולא שמו לבם עליו ובזה אירע כי אין אחד מכ״י אשר ידענו מתרגום הגאון על ישעיה מכיל ג״כ את ביאורו. והנה מדרך הגאון לתרגם רוב הפסוקים מלה במלה ויבאר טעמם ועניָנם בפירושו. ואע״פ שהעתקתו הערבית תספיק לנו ברוב המקומות לדעת המשך הפסוקים ועניניהם כי מספר מלות החבור והעטוף בערבי גדול מאד ובאופן הזה המתרגם יכול לרמוז בנקל על מה שחדש בהגיונו ובשכלו הצח בכל זה כמה פעמים לא היה ביכלתנו לעמוד על נכון על סוד תרגומו והוכרחנו להעיר עליו בהערותנו ולהשתמש במלות נראה או אפשר כדי שידע הקורא כי אין זה כי אם השערתנו.

ואחר שדאגתי מאד על אבדן הדבר היקר הזה, האל בחסדו אנה לידי הלקוטים אשר אני נותן פה היום ערבית ועברית בסוף הספר ומהם ידע כל מבין כי לא לחנם הצטערתי וקראתי תגר על עצלות הסופרים. הלקוטים האלה נחלקים לשני חלקים. החלק הראשון נשלח לי זה כמה שנים מאת אהובי הנכבד החכם המפורסם אברהם הרכבי אשר מצא באוצר הספרים הקיסרי בעיר הבירה פעטערסבורג בין כתבי יד של החכם הקראי פירקאוויטש כתב יד אחד אשר בו ביאור קצר על ספר ישעיה מלוקט מאיזה מחבר אשר לא ידענו את שמו ובסופו נמצא ההעתקה הערבית להגאון עם ביאורו מן פרשה נ״ז עד סוף הספר ואע״פ שיש בו כמה השמטות, שמחתי מאד על מציאת האבדה הזאת כי רק על ידה נתברר לנו ענין כמה פרשיות אשר בלעדיה היו סגורות וסתומות לכל קורא התרגום בלבד. והחלק השני הגיע אלי מאת ידידי ואהובי החכם הגדול אברהם נייבוער משגיח אוצר הספרים המזרחיים באקספארד. וזה דבר הלקוטים האלה: זה איזה שנים התחילו אנשי אלקאהירה במצרים לחפור חפירה עמוקה ליסוד בית מרחץ גדול ורחב ליושבי המדינה ובחפירתם הגיעו עד מקום אחד אשר היתה שם גניזה ישנה סבית הכנסת הנהרסת עד היסוד מבלי השאיר שום רושם וראשי הבונים צוו לחפש בזאת הגניזה ומצאו בה עלים רבים מאד כתובים באותיות מרובעות והואילו לשלחם לאקספארד והחכם הנזכר אברהם נייבויער הכיר מיד איזה עלים מביאור הגאון על ישעיה ובחסדו ובאהבתו נתן לי הבשורה הטובה הזאת ומבלי איחור שאלתי ממנו לעשות לי על ידי אומן מהיר תבנית אלה העלים. ומקורם על שני אופנים קצתם יצאו מכרך אחד שהיו בו תרגום הגאון וביאורו על ישעיה וקצתם מסדר ההפטרות ובהם נמצא תמיד הפסוק קודם ההעתקה הערבית כאשר יראה הקורא בראש ההפטרות בראשית למטה דף 121 הלקוטים האלה מרוב הימים אשר עברו עליהם הם לפעמים קרועים מעבר אחד או משני עבריהם ולפעמים כתיבתם נמחקת וקריאתם קשה מאד ויש ביניהם אשר לא יכולתי להשיג את מגמתי לפתור אותם. וכל הלקוטים עולים למספר שמנה עשרה ובראש כל אחד מהם רשמנו את הפסוקים אשר יסוב עליהם:

מא עצר נוח אבדא עלי אלארץ כדאך אקסמת אן לא אסכט עליך
ולא אזגרך: 10 התי אן אלגבאל תזול ואליפאע תמיל ופצלי לא יזול
ענך ועהד סלאמי לא ימילקאל ראחמך אללה: 11 יא צעיפה מנקולה[1]
לם תעאזא האנא משקע[2] חגארתך באלאתמד ואוססך באלמהא[3];
12 ואציר כואך[4] מן כרכנד[5] ואבואבך מן חגארה גוהר וסאיר תכומך
מן חגארה מראדה[6]: 13 וגמיע אהלך תלאמיד אללה ומא אכתר
סלאמתהם[7]: 14 ובאלעדל תתבתין תבעדין מן אלגשם בל לא תכאפיה[8]
ומן אלאנדקאק פאנה לא יקרבך: 15 לעל סאכנא יסכן אלארץ מן דוני
פמן קדר אן יסכנך פיך יקע[9]: 16 פאני אלדי כלקת אלצנאע מנהם
מן ינפך אלנאר פי אלפחם ויכרג אניה לצנאעתה ואנא כלקת אלמהלך
ליהלך: 17 פכל סלאח יצור עליך לא יגנח וכל לסאן יקאומך פי
אלחכם תפלגין עליה הדא מן נחלה אוליא אללה וחסנאתהם ענדי
יקול אללה:

נה

1 יא מעשר אלעטאש תעאלו אלי מא לים לה עליכם תמן[10] תם
תעאלו אמתארו וכלו מגאנא תם תעאלו אמתארו בלא פצה ולא גירהא
מן אלתמן כמרא ולבנא: 2 לם תזנון ורקכם בגיר טעאם ותצרפון
מכאסבכם פי גיר משבע[11] אסמעו מני סמאעא וכלו אלכיר ותתדלל
באלדסם אנפסכם: 3 בל מילו אסמאעכם תם אקבלו אלי ואסמעו מא
תחיא בה נפוסכם פאני עאהד לכם עהד אלדהר מתל פצאיל דאוד
אלדאימה[12]: 4 וכמא אני געלתה שאהדא ללאמם ומדברא ואמרא:
5 כדאך אנת יא אסראיל אמה לם תערפהא תדעו בהא ואמה לם

---

1) רד"ק: סוערת בסערת הגלות.

2) עיין בשרשים לאבן גנאח שרש רבץ הערה 25: קאל ר' סעדיה משקע והו אלחגר פי אלקלס או גירה = אמר ר' סעדיה שקוע והוא האבן בתוך הסיד או זולתו.

3) רד"ק: פירש הגאון ר' סעדיה שהוא אבן לבנה. ועיין תרגומו לשמות כ"ד י'.

4) „חלונותיך" וכן פירשו ראב"ע ורד"ק.

5) רד"ק הביא בשם ת' ירושלמי שמות כ"ח י"ח נפך ספיר כדכדינא וספרינא. ובאלאמאנאת דף 245 אמר הגאון כי זאת הפרשה מוסבה על ימות המשיח.

6) ראב"ע: שיש לאדם חפץ בהם.

7) „וכל יושביך תלמידי ה' ומה גדול שלומם".

8) „ותרחקי מעשק ואף גם לא תיראי אותו".

9) „ואולי יש שוכן אשר ישכון בארץ שלא במצותי הנה מי שחשב לשכון אתך יפול בתוכך" ומלת יסכנך הוא במקום יסכן פי בלדך.

10) „הוי קהל הצמאים לכו למים שאין עליכם (ליתן) כסף בעדם".

11) „[illegible]

עשמתי: 19 ואציר להם איה באן אבעת מנהם פלתא אלי אלאמם
אלתי פי אלבחר ובלד פול ולוד רמאה באלקוס בלד אלצאן ואליונאניה
ואהל אלגזאיר אלבעידה מן אלקדם אלדין לם יסמעו באכבארי ולם
ירו תעשימי ויכברון בה אלאמם[1]: 20 ויאתון באכותכם מן בין גמיע
אלאמם הדיה ללה באלכיל ואלפרסאן ואלמחאמל[2] ואלבגאל
ואלעמאריאת[3] אלי גבל קדסי ירושלם קאל אללה כמא יאתי בנו
אסראיל באלהדאיא פי אניה טאהרה אלי בית אללה: 21 ואקדם מנהם
איצא אלי מרתבה[4] אלאימה ואלליואניין קאל אללה: 22 ואן מתל
אלסמאואת אלגדד ואלארץ אלגדידה אלדי אכלקהא[5] תאבתה בן ידי
קאל אללה כדאך יתבת נסלכם ואסמכם: 23 ותכון אוקאת שביה
שהר בשהר וסבת בסבת[6] יגי פיהא כל בשרי ללסגוד בין ידי יקול
אללה: 24 ויכרגון וינטרון אלי אגסאד אלקום אלדין כפרו בי בל אן
דודהם לא ימות ונארהם לא תטפא פיצירון עברה לבאקי אלבשריין[7]:

יסופו דבק עם הפסוק שלאחריו וירצה בו כאשר נאספו ואבדו עובדי הפסילים מפני שאנכי ידעתי מעשיהם ומחשבותיהם אז בימים הבאים אקבץ וכו׳.

[1]) עיין אלאמאנאת דף 243 ושם אמר הגאון שבלחמת גוג ומגוג הנשארים יהיו בהם רשמים אשר יפלו בהם שעינם תעקר או חוטמם יכרת או אצבעם תקצץ ויצאו מן הארצות ויגידו מה שראו כאמרו ושמתי בהם אות וכו׳ „אל הגוים אשר בים ואל ארץ פול ולוד מושכי קשת ואל ארץ צין ויון ואל יושבי האיים הרחוקים מירושלים״.

[2]) ענינו תיבה קבועה על הבהמה ועשויה לישא בני אדם. עיין בשרשים לאבן גנאח שרש צב והגאון תרגם באופן אחר מלת צב במדבר ו׳ ג׳.

[3]) מין נכבד מן הגמלים חקלים בחליכותם.

[4]) „אל מעלת״.

[5]) „אברא״. ועיין אלאמאנאת 270 ואמר שם כי השמים החדשים והארץ החדשה נקראים כן על דרך העברה ובאמת העולם הבא אשר אין בו לא אכילה ולא שתיה אינו דומה לעולם הזה והשמים והארץ שהזכיר למעלה ס״ה י״ז הם שמים וארץ ממש אשר הבטיח בהם ה׳ לעמו בימות המשיח.

[6]) „ויהיו זמנים כמו חדש בחדש ושבת בשבת״ ר״ל שהזמנים ג״כ נקראים חדש ושבת על דרך העברה מפני שבאמת בעולם הבא אין הזמן כזמננו. עיין אלאמאנאת דף 269.

[7]) „ויהיו למשל להנשארים מן בני בשר״.

10 אפרחו בירושלם ואגׄדלו בהא יא מעאשר מחביהא[1]) וסרׄו
בהא סרורא יא גׄמיע אלמתחזנין עליהא: 11 לכי תרצׄעו פתשבעון מן
תׄדאיא[2]) עזׄאיהא ולכי תשרבו ותתדלׄלון מן לדיד[3]) כרמהא: 12 לאן
כדׄא קאל אללה האנא ממיל אליהא מן אלסלאם כאלנהר ומן כראמה
אלאמם כואד גׄאר ודלך מא תרצׄעונה[4]) ועלי אלגׄנוב תחמלון ועלי
אלרכב תלהון: 13 וכאנסאן אמה תעאזיה כדׄאך אנא אעאזיכם
ובירושלם תעאזון: 14 פאדׄא ראיתם דׄלך וסרׄ קלובכם ועטׄאמכם
תפרׄע כאלכלא ערפת נעמה אללה עלי אוליאה וזגׄמה עלי אעדאיה[5]):
15 אן אללה סיאתי באלנאר לה מראכב כאלזובעה ויתרדׄד גׄצׄבה
בחמיה[6]) וזגׄרתה בלהיב אלנאר: 16 אן אללה סיעאקב באלנאר כמא
יהלך בסיפה כתׄיר מן אלנאס ומא אכתׄר אלצרעי באמרה:
17 אלמסתעדׄין ואלמתצׄנׄעין ללגׄנאין ויטופון ורא שגׄרה ואחדה והי פי
אלוסט ויאכלון לחם אלכׄנזיר ואלפאר וסאיר אלרגׄס אדׄא ינסאפון
אגׄמעין קאל אללה[7]): 18 ואנא בציר באעמאלהם ואפכׄארהם פי
אלאתיה סאחשר[8]) גׄמיע אלאמם ואהל אללגׄאת פיקבלון וינטׄרון

דׄלך פעם אחת יעני לא אקדר אן אפעל דׄלך ואן כנת אנא אלקאדר עלי אן אולד דׄלך פעם אחת לם אעצור ולא אוליד. תרגומו: „ואמרו היוחל ארץ וכו׳ ירצה בו מלא ארץ ביום אחד. ועל אופן הזה אמר האני אשביר ולא אוליד יאמר ה׳ וזה תשובה למה שקדם אם אנכי המשביר למה לא אוליד זה בפעם אחת כלומר למה לא אוכל לעשות זה ואם ביכלתי להוליד זה בפעם אחת למה אעצור ולא אוליד״ וזה דעת הגאון ואינני יודע אם זה לשונו בעצמו כי אין דרכו לערב המלות הערביות עם העבריות וכן בלעם בפירושו הזכיר העתקת מלת אשביר במלת אמית ואמר שהגאון גזר אשביר מן שבר ה׳ (למעלה י״ד ה׳) והשיג עליו.

[1]) „קהל אוהביה״.

[2]) „משדי״ מלשון שני שדיך.

[3]) וכן תרגם יונתן: מחמד. ובשרשים לאבן גנאח במלת זיז הערה 18 הביא פירוש הגאון.

[4]) ר״ל שהגוים יביאו לירושלים מנחות מהונם ומעשרם אשר תינקו ותשבעו מהן. ובתהלים מ״ט קי״ח תרגם מלת כבוד מאל = עושר ועיין תרגומו לבראשית ל״א א׳.

[5]) „וכאשר ראיתם זה וששׂ לבכם ועצמותיכם פרחו כדשא יודעו חסדי ה׳ על עבדיו וזעמו על אויביו וצ״ל ותפרׄע עטׄאמכם או ועטׄאמכם תפרׄעת.

[6]) כן הוא בשתי הנסחאות וענינו כמים חמים. ואפשר שצ״ל בחמיה וענינו בחרון. „כי הנה ה׳ יענש באש כמו שיאבדו בחרבו רבים מן בני אדם ומה רבו החללים בגזרתו.

[7]) „המכינים והמיפים את עצמם לבוא אל הגנות ויסובבו אחר עץ אחד אשר הוא בתוך ויאכלו בשר החזיר והעכבר ושאר השקצים כאשר יחדו יספו נאם ה׳״ תרגם המתקדשים כמו במדבר י״א י״ח והעץ הוא האשרה. עיין ראב״ע ורד״ק. ובכ״י פ״ב נמצא הביאור הזה: וקו׳ אחר אחת הי כנאיה ען אלותׄן אלדׄי יחוטון בה ויגׄתמעון אליה. ותרגומו: „ואמרו אחר אחת כנוי לעבודה זרה אשר יקיפוה ונאספים אליה״.

[8]) „ואנכי רואה את מעשיהם ומחשבותיהם בימים הבאים אקבץ וכו׳. ובכ״י פ״ב: וקו׳ ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם פיהא אצׄמאר כלמה כאנה קאל ואנכי ידעתי מעשיהם ומחשבותיהם ממא ישאכל אלמעני. תרגומו: ובאמרו ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם חסרה מלה אחת המובנת מענין הפסוק כאלו אמר ואנכי ידעתי מעשיהם ומחשבותיהם. ואפשר שלדעת הגאון ענין יחדיו

סו

1 כדי קאל אללה אלסמא כרסיי ואלארץ מחל סכינתי אידא בית
תבנון לי ואידא מכאן מסתקר נורי[1]: 2 וגמיע הדה ידי צנעתהא חתי
צאר גמיע דלך קאל אללה ואנמא אלתפת אלי אלצעיף[2] ואלכאב
אלרוח ואלנשיט אלי כלאמי: 3 וקום ענדהם דאבח אלתור כקאתל
אנסאן ודאבח אלשאה כמן יקפי כלבא ומצעד אלהדיה כדם אלכנזיר
ומפיח אללבאן כעאבד אלותן בל הם קד אכתארו מדאהבהם ונפוסהם
מרידה ארגאסהם: 4 אנא איצא אכתאר מבאטשתהם ומחאדרהם
אחלהא בהם מן אגל מא דעותהם ולם יכן מגיב וכלמתהם פלם
יסמעו ועמלו אלשר בין ידי ומא לם ארדה אכתארוה[3]: 5 אסמעו
כלאם אללה יא איהא אלנשיטון לכלאמה קאלו אלסאעה אכותכם
שאניוכם מבעדוכם ען אסמי יתעטם אללה ויטהר פרחכם והם יכזון:
6 ויסמע צות אלצגה מן קריה אלקדס וצות מן אלהיכל וצות אללה
יכאפי אילא אעדאיה[4]: 7 והי כאמרה[5] ולדת קבל אן תטלק והי כמן
וצעת דכרא קבל אן יציבהא מכאץ: 8 מן סמע באתר הדה[6] ומן
ראי מתל האולי הל יבתדא בבלד כמא הו פי יום ואחד או תלד אמה
כמרה ואחדה אד אבתדת ציון פולדת אהלהא דפעה[7]: 9 ויקול אללה
הל אנא אלדי אמית ולא אנשי בל אנא אלמולד ואלחאבס יקול רבכם[8]:

---

[1]) מקום שכינתי וכו׳ ואיזה מקום מנוחת אורי״. עיין רד״ק.

[2]) „ולא אביט כי אם אל העני וכו׳״.

[3]) „והאנשים אשר בעיניהם שוחט חשור כמכה איש וזובח שה כעורף כלב ומעלה מנחה (כמעלה) דם חזיר ומקטיר לבונה כעובד אלילים וגם הם בחרו בדרכיהם ונפשם חפצה בשקוציהם״ . . . . „גם אני אבחר להתעולל בהם ומה שהם יראים ממנו אביא להם יען קראתים ואין עונה ודברתי אתם וכו׳״ ובכ״י פ״ב וק׳ גם אני אבחר בתעלוליהם יריד בה אבחר בתעלוליהם אשר אתעולל בהם ופי נטיר דלך יקל את אשר התעללתי במצרים (שמות י׳ ב׳) כאשר התעלל בהם (ש״א ו׳ ו׳) בטש = ואמרו וגם אני אבחר בתעלוליהם ירצה בו אבחר בתעלולים אשר אתעלל בהם כמו שאמר את אשר התעללתי במצרים אשר אתעלל בהם מלשון בעיטה וענוי.

[4]) „שמעו דבר ה׳ החרדים אל דברו אמרו בשעה הזאת (ר״ל האנשים אשר דבר מהם בפסוק ג׳) אחיכם (אשר באמת הם) שנאיכם מרחיקיכם בשמי יתגדל ה׳ ותראה שמחתכם והם (ר״ל אלה האנשים האומרים כן במרמה ובשקר) יבשו וישמע קול שאון מעיר הקדש וכו׳.

[5]) ר״ל והעיר הזאת היא כאשה. — [6]) בכ״י א׳: במתל הדה.

[7]) ר״ל היש עיר אשר ראשיתה היתה ביום אחד כמו שהיא עתה „אם יולד וכו׳ כי חחלה ציון וכו׳״ ביאר חיוחל וחלה מלשון תחלה ובן בלעם השיג עליו.

[8]) „ואמר ה׳ האני אמית ולא אוליד אבל אני המוליד והעוצר רחם יאמר אלהיכם״ וזה לשון ביאור הנמצא בכ״י פ״ב: וקו׳ היוחל ארץ ביום אחד יעני בה היוחל מלא ארץ ביום אחד ועלי דלך קאל האני אשביר ולא אוליד יאמר ה׳ כאנה גואב ואן כנת אנא אלמשביר לם לא אולד

אלמפכוכון[1]): 11 פכד֗אך מן יפדיהם אללה ירג֗עון וידכ֗לון ציון[2]) ברנה֗
ופרח אלדהר פי קלובהם אלסרור ואלפרח ילחקאנהם ותהרב ענהם
אלחסרה֗ ואלתנהֻד: 12 אנני אנא הו מעאזיכם פמא אנתם אן תכ֗אפו
מן אנסאן ימות ומן אבן אדם אלד֗י יציר כאלחשיש: 13 ותנסא אללה
צאנעך אלמאד֗ אלסמא ומאסס אלארץ֗ ותפזעת דאימא טול אליום
מן קבל חמיה֗ אלמצ֗איק כמא הי֗אהא[3]) ליפסד בהא פאין אלאן חמיה֗
אלמצ֗איק: 14 אד֗ סארע שפא אן יחללהא[4]) פלא ימות אלקום הלאכא
ולא יעוזהם מעאמהם: 15 ואנא אללה רבך זאג֗ר אלבחר פתהיג֗
אמואג֗ה[5]) רב אלג֗יוש אסמה: 16 ולקנתך כלאמי ופי ט֗לי ג֗מיתך וכמא
נצבת אלסמא ואססת אלארץ֗ כד֗אך אקול לאל ציון אנתם קומי[6]):
17 אנתבהי אנתבהי קומי יא ירושלם אלתי שרבת מן ענד אללה כאס
חמיתה חתי ת֗פל אלכאס אלמסדר[7]) שרבתיה ונשפתיה: 18 וקיל לך
ליס להא סאיק[8]) מן ג֗מיע אלבנין אלד֗ין ולדתהם ולא אכ֗ד֗ בידהא מן
כל בנין רבתהם: 19 ועלי כ֗לתין ממא ואפאך מן ינוד לך עלי אלנהב
ואלכסר ואלג֗וע ואלסיף מן יעאזיך[9]): 20 ובנוך קד תצורו ואנצ֗געו פי
טרף כל סוק כאלת֗יתל פי אלשבכה֗[10]) אלממלוון מן חמיה֗ אללה ומן
זג֗רה֗ רבך: 21 לד֗לך אסמעי הד֗א יא צ֗עיפה֗ יא סכרי[11]) לא מן כ֗מר:
22 כד֗א קאל אללה סידך ורבך יכ֗צם לקומה האנא אכ֗ד֗ מן ידך אלכאס
אלמסדר ד֗אך ת֗פל כאס חמיתי[12]) פלא תעודין אן תשרביהא אבדא:
23 ואציירהא פי יד מחסריך אלד֗ין קאלו לנפסך אנכפצ֗י חתי נג֗וז פצירת
ט֗הרך כאלארץ֗ וכאלסוק[13]) ללמארה֗:

---

1) „המתרבת מן הים מי תהום רבה" עיין ראב"ע ורד"ק.
2) ר"ל כמו שעשיתי בגאולת מצרים כן אעשה בציון.
3) „כונן אותה להשחית בה" ר"ל בחמתו ועיין למטה בלקוטים לכ"ז י"א.
4) ותבוא חיש מהר רפואה אשר תשכך את המתר" ונראה שבאמת הגאון פירש המלות
האילו כפירוש רש"י והו שמי שנקביו קשים עליו ימהר להפתח ר"ל להריק את צאתו וזה משל
למי שיסלם מצרות קשות והגאון השתמש בלשון נקיה והעמיד הנמשל במקום המשל.
5) „גוער בים" עיין בן בלעם שהזכיר פירוש הגאון והשיג עליו.
6) „ולמדתיך דברי ובצילי כסיתיך וכאשר נטעתי השמים ויסדתי הארץ כן אומר לציון
עמי אתה" בכ"י א' כלאמאתי.
7) „ועד שמרי הכוס המביאה רעדה".
8) „ואמרו עליך אין לה כנהל".
9) „ועל שתים (עיין משלי ל' ד) מן קורותיך מי ינוד לך וכו' מי ינחמך" והזכיר הנביא
ארבע רעות והן רק שתים מפני שהשוד הוא החרב והשבר הוא הרעב עיין ראב"ע ורד"ק.
10) „כתוא במכמר" ותרגם תוא כמו תאו דברים י"ד ה'.
11) בכ"י א': סאכרה֗.
12) [illegible]

קדסנא ופכ̇רנא אלד̇י אהלה לך אבאונא צאר חריק נאר וסאיר מנאנא
צארת כ̇ראבה̈: 11 אעלי הד̇ה אלאמור[1]) תמהל יא רב̇ או תמסך
פתעד̇בנא ג̇דא:

סה

1 אנטלבת לקום לם יסאלו ע̅ני ואנוג̇דת למן לא ילתמסני וקלת
האנא ד̇א מרה̈ בעד אכ̇רי[2]) לאמ̅ה̈ לם ת̅סם באסמי: 2 ובסטת̅ ידי̅ דאימא
לקום זאיל אלסאלכין פי טריק גיר ג̇יד̅ פי תבע אפכ̇ארהם: 3 ואלקום
אלד̇ין יג̇יט̇וני בחצ̇רתי דאימא יד̇בחון פי אלג̇נאין פיקתרון עלי אללבן:
4 אלג̇אלסין פי אלמקאבר ויביתון פי אלצואמע[3]) ויאכלון שבה לחם
אלכ̇נזיר[4]) ואניתהם מת̇ל אמראק אלזפר[5]): 5 והם מע ד̇לך יקולון
לאלאכ̇רא תקד̅ם אליך ולא תדן מ̅ני לאני אקדס מנך האולי ידכ̇נון
ג̇צ̇בי פיציר נארא מתוקדה̈ טול אלזמאן[6]): 6 הוד̇א הי מכתובה̈ בין
ידי לא אמהלהם חתי אכאפיהם ואכאפי במת̇לה כ̇לפהם[7]): 7 פאג̇תמעת[8])
ד̇נובכם וד̇נוב אבאיכם ג̇מיעא קאל אללה אלד̇ין קת̅רו עלי אלג̇באל
ואכ̇אדוני עלי אליפאע פכלת ג̇זאהם או̅לא עלי כ̇לפהם: 8 כד̇א קאל
אללה כמא יג̇ד אלאנסאן אלסלאפה̈ פי אלענקוד פיקול לצאחבה[9]) לא
תפסדה לאן פיה אלברכה̈ כד̇אך אצנע בכם לקבל אוליאי לילא אהלך
אלכל: 9 ואכ̇רג̇ מן אל יעקוב נסלא ומן יהודה מן ירת̇ ג̇באלי פירת̇הא
מכ̇תארי̅ ואוליאי יסכנונהא: 10 פיציר אלסהל מנהא חט̇איר אלגנם
ואלאעמאק[10]) מראבץ̇ בקר לקומי אלד̇ין אלתמסוני: 11 ואנתם יא תארכי
אללה יא נאסיי ג̇בל קדסי אלנאצ̇דין ללות̇ן אלמאידה̈ ואלמאליין
לאצנאפה אלמזאג̇[11]): 12 לאעד̅ן ג̇מיעכם ללסיף וכלכם ללקתל תג̇ת̅ון
מן אג̇ל מא דעותכם פלם יכן מג̇יב וכלמתכם פלם תסמעו וצנעתם

---

1) העל אלה הדברים".

2) „ואמרתי הנני פעם אחר פעם".

3) עיין בן בלעם שהזכיר העתקת הגאון.

4) „ויאכלו הדומה לבשר החזיר" ר"ל כל מה שאסור לאכול.

5) „וכליהם דומים למרק דברים הנתעבים".

6) „והם עם כל זה אומרים לאחרים קרב אליך ואל תגע בי כי אנכי קדוש ממך אלה מעלים עשן חרון אפי עד שיהיה אש יוקדת כל היום".

7) „ואשלם מדה כנגד מדה לבניהם אחריהם" עיין אלאמאנאת דף 167 ודף 201.

8) רד"ק: הצטרפו אלה עם אלה.

9) „כאשר ימצא איש התירוש באשכל ויאמר לחבירו".

10) תרגם השרון = הבקעה. וגדרות כמו בבמדבר ל"ב ט"ז. ועמק עכור = עמקים. עיין רד"ק.

11) „העורכים לאליל שלחן והממלאים למיניו הנסך" ובן בלעם אמר שהגאון גזר ממני מלשון מין והשיג עליו.

אללה חתי סבי אלגבאברה אכדה ופי. אלראהבין אפלתה וכאצמך
אנא אכצמה ובנוך אנא אגיתהם[1]): 26 ואטעם גאבניך לחומהם
וכאלרב יסכרון מן דמאהם ויעלם גמיע אלבשריין אני אללה מגיתך
ווליך גליל יעקוב:

נ

1 כדא קאל אללה אידא כתאב טלאק אמכם אן כאן טלקתהא[2])
או מן דא מן גרמאי בעתכם לה אנמא אבתעתם בדנובכם וטלקת
אמכם בגרומכם: 2 מא באלכם כאטבתכם פלם יכן אנסאן נאצתא
בעד מא דעותכם פלם יכן מגיבא[3]) אהו לקצור קצרת ידי ען פדאכם
או ליס פי קוה אנגיכם הודא בזגרתי אגפף אלבחאר ואציר אלאנהאר
בראריׄ חתי ינתן סמכהם ממא ליס מא בעד מא ימות באלעטש[4]):
3 ואלבס עליהם[5]) אלסמא סוארא ואגעל כסותהם כאלמסח: 4 אללה
רזקני לגה אלתעלים אעלם אמרא אלקנה אללגב[6]) יטהר לי פי כל
גדאה ויתיר לי אלאסמאע לתסמע בתעלימי בהא: 5 וקד תקדם
אללה אלי באשיא לם אכאלפה עליהא ולם אתרח אלי ורא: 6 בל[7])
געלת טהרי ללצארבין וכדי ללנאתפין ולם אחגב וגהי ען אלאכזא
ואלבצאק: 7 ואללה יעינני ולדלך לם אכזא וקד געלת וגהי כאלחגר
אלצלד ועלמת אני לא אסתחי בקולי[8]): 8 ומא אקרב אפלאגי[9]) פמן
יכאצמני נתואקף גמיעא ומן דו מחאכמתי יתקדם אלי: 9 ואדא כאן
אללה יעינני פמן יגלבני בל כלהם כאלתוב יבלון ואלעת יאכלהם:
10 ומן כאן פיכם יכאף אללה ויסמע קול רסולה פלו סאר פי
אלטלמאת[10]) ולא יכון לה ספר ליתק באסם אללה ויתוכל אלי רבה:

---

[1]) „והיוקח מגבור מלקוח (בכ״י א׳ נוסף בסרע = מהר) או חימלט שבי הנוצח. כה אמר ה׳ גם שבי גבור אקח ומלקוח עריצים אמלט וכו׳״ תרגם צדיק פלג = המתגבר על אויביו וכן למטה נ׳ ח׳ העתיק מצדיקי אפלאגי והפך זה בפסוק מרשיעי פמן יגלבני = ינצחני וענין הפסוקים הוא שהגולים לא ישארו ביד אויביהם.

[2]) „אם שלחתיה״ ובאמת ה׳ לא נתן לה ספר כריתות.

[3]) „מדוע דברתי אליכם ואין איש שומע אחרי שקראתיכם ואין עונה״.

[4]) „אחר שמתו בצמא״ מפני שהדגה לא תבאש אלא אחר מיתתה״.

[5]) „עליהם״ ונראה שרצה בזה תימים והגהרות.

[6]) „אדע דבר אשר אלמדהו את היעף״ בכ״י פ׳ לאערף לאלקן אללגב אמרא עיין אבן גנאח בשרשים שרש עות הערה 44 ובפנים הספר פירש לעות משרש עתת אשר ענינו דעת דין ומשפט.

[7]) וכבר צווני ה׳ בכמה דברים (ר״ל להיות שלוחו עיין ת״י רש״י ראב״ע ורד״ק) ולא מריתי ולא נסוגתי אחור. כי אם וכו׳.

[8]) [illegible]

סג

1 ואדא יקאל מן דא אלמקבל וליה מן אדום ממצר אלתיאב מן
בצרה מן הדא אלבהי בלבאסה ודאל בכתרה קותה אקול אנא אלמתכלם
באלעדל כתיר אלאגאתה: 2 ואדא יסאל מא באל אלחמרה עלי לבאסך
ותיאבך כאלואטי פי מעצרה: 3 יקול הו ממתלא[1]) לאני עצרת פרמה
וחדי ולים רגל מעי מן אלאמם פאעצרהם בגצבי ואדוסהם בחמיתי
וינצח גאיתהם עלי תיאבי וגמיע לבאסי לותתה: 4 וממא להם יום נקמה
פי קלבי וקד חצר עצר תוליי דלך[2]): 5 ואלתפת ולים מעין ואטרקתהם
ולים סאנד פאסתגתת בקותי וחמיתי תסנדני: 6 פאדהץ אלאמם בגצבי
ואסכרהם בחמיתי ואנזל עלי אלארץ גאיתהם: 7 אדכר פצאיל אללה
ומדאיחה כמא עלי גמיע מא אולאנאה וכתרה כירה עלי אל אסראיל
אלדי אולאהם ברחמתה וכתרה פצלה: 8 וקאל אד הם אמתי ואוליאי
לא יגדרון פכאן להם מגיתא[3]): 9 ופי כל שדה לם יצר בהם ובמלך מן
באצתה אגאתהם[4]) ובמחבתה להם ושפקתה הו תולאהם פרפעהם
ושרפהם לגמיע איאם אלדהר: 10 פכאלפו ושאקו נבותה אלמקדסה
פאנקלב עליהם כעדו[5]) הו חארבהם: 11 וצאר קומה ידכר איאם דהר[6])
מוסי ויקול אין אלמצעדהם מן אלבחר מע ראעי גנמה ואין אלמציר פי
מא בינהם רוח אלקדס: 12 אלמסיר מן ימין מוסי קדרה פכרה ושאק
אלמא מן בין ידיהם ליצנע לה אסם אלדהר: 13 אלמסירהם פי אלגמור
כאלכיל פי אלבריה לא יעתרון: 14 וכאלבהימה תנזל פי בקיע אמר
אללה יסירהם פי אמן[7]) כדאך סירת קומך לתצנע לך אסם פכר:
15 אלתפת מן אלסמא ואנטר לנא מן מתוא קדסך ופכרך אין מוצע
גירתך וגברותך וגמהור רקתך[8]) ורחמתך אן תתחרך אלינא: 16 פאנך
מנשינא אד אברהים לא יערפנא ואסראיל לא יתבתנא ואנת יא רב חקא[9])

---

[1]) „ואם יאמרו מי זה אשר אוהבו בא מאדום וכו' מי זה ההדור בלבושו וכו' אומר אני הוא המדבר וכו' ואם ישאלו למה וכו' יאמר הוא במשל פורה וכו'. עיין בלקוטים.

[2]) כי להם (ר"ל לאויבים) יום נקמה בלבי וכבר בא הזמן לתת הממשלה לזה (ר"ל לאוהבי).

[3]) „ויאמר מפני שהם עמי ואוהבי לא ישקרו לפיכך היה להם למושיע". בכ"י א' וקאל איצא הם קומי מכצוצין בי אוליאי לא ינכתון בעהדי.

[4]) תרגם לא באלף ובכ"י א': ופי וקת אן תגיחהם (צ"ל תגיהם) שדה לא תציק בהם ברסול מן חצרתה אגאתהם = „ובעת שתבוא עליהם צרה לא תצר להם ובמלאך מפניו הושיעם"

[5]) „גבואתו הקדושה ונהפך להם כאויב ונ'לחם בהם".

[6]) עיין בלקוטים.

[7]) „דבר ה' ינחם בבטח".

[8]) "חסדך".

[9]) „באמת".

סב

1 ויקול[1] מן אגל ציון לא אמסך ומן אגל ירושלם לא אקר חתי
יטהר חסנאתהא כאלספר וניאתהא כפליל[2] ישתעל: 2 פאדא ראי
אלאמם חסנאתך וגמיע אלממאלך כראמתך סמוך באסם גדיד מא
ישרחה אללה בקולה[3]: 3 ותצירין תאג פכר ענד אללה וכצניף מלך
ענד[4] רבך: 4 לא יקאל לך אבדא יא מתרוכה ולא לבלדך יא וחשה
בל יקאל לך יא מן מראדי פיהא ולבלדך יא מרבובה[5] אד ירידך אללה
ותרבב בלדך: 5 וכמא ירב אלשאב אלגאריה אלבכר ירבך אהלך וכמא
יסר אלכתן באלערוס יסרך רבך בנפסך[6]: 6 עלי אסוארך יא ירושלם
קד וכלת חראסא טול אלנהאר ואלליל דאימא מא יסכתון יקאל להם
יא מדכרי אללה לא סכות לכם[7]: 7 ולא תדעוה מן אלשפע אן ימסך
חתי יצלח לכם[8] וחתי תציר ירושלם מדיחה פי אלארץ: 8 וקד אקסם
אללה בקדרתה וקוה עזה אן לא ידר דגנכם אבדא מאכלא לאעדאיכם
ואן לא ישרב אלגרבא עצירכם אלדי תעבתם פיה: 9 אלא גאמעוה
יאכלונה ויחמדון אללה עליה וואעוה ישרבונה פי צחן קדסי: 10 אלא
פמרו וארגעו פי מחאל אלקום ונגלו טרקהם ועזלו מחגאתהם ואחצבו
חגארתהא וארפעו עלמא עלי אלאמם[9]: 11 וקולו[10] אן אללה קד בשר
אהל אקאצי אלארץ קולו לגמע ציון הודא גותך אקבל והודא גזא
טאיעיה[11] ענדה ואגרתהם בין ידיה: 12 ויסמונהם שעב אלקדס אוליא
אללה ויסמונך אלמטלובה אלמדינה אלתי לא תתרך:

---

[1]) רד"ק: אלה דברי ה'.

[2]) וכן תרגם שמות כ' ט"ו הלפידים: אלפלאיל. ולא מצאתי בערבי מזה השרש כי אם מלת פל אשר ענינה נצוצי האש.

[3]) "וכאשר יראו העמים צדקך והממלכות כבודך יקראוך בשם חדש אשר יפרשהו ה' בדברו" עיין פסוק ד'.

[4]) העתיק מלת ביד ובכף כתרגומם מן קדם. ובכ"י אקספורד: וכצניף עמאמה. ונראה שמלת עמאמה = מצנפת נוספה לבאר מלת צניף ובאמת מלת צניף איננה נמצאת בערבי בזה הענין כי אם נציף. עיין בשרשים לאבן גנאח שרש צנף.

[5]) ר"ל מי שיש לו אדון או בעל.

[6]) "כן ישמח אותך אלהיך בנפשך".

[7]) יאמר להם (ר"ל לשומרים) אתם המזכירים את ה' אל דמי לכם".

[8]) ר"ל וכאשר אתם מליצים בעדנו לפני ה' לא תתנו לו שידום עד שיכונן את ירושלים.

[9]) קומו עברו ושובו בשערי העם ופנו דרכיהם וישרו מסילותיהם והשליכו בהם אבנים (ר"ל לתקן הדרכים) וכו'".

[10]) "ואמרו".

[11]) "הנה שכר השומעים לדבריו אתו".

מנהם יכון כתירא[1] ואלקליל אמה עטימה ואנא אללה אסרע בדלך
פי וקתה:

סא

1 נבוה אללה רבי עלי[2] לאנה מסחני לאבשר אלכאשעין ובעתני
לאגבר מכסורי אלקלוב ואדעו ללמסביין בעתק וללאסארי באנפצאץ:
2 ובזמאן רצא לאוליא אללה ובעצר נקמה לאעדא רבנא[3] ואעאזי
גמיע אלהזאני: 3 ואציר לחזאני ציון ליעטו אלפכר בדל אלרמאד
ודהן אלסרור בדל אלחזן ושמל אלמדיח בדל אלרוח אלכאיב ויסמון
אגלא אלעדל[4] וגרס אללה ללאפתכאר: 4 פיבנון כראבאת דהריה
וחשאת אלאולין ינצבון ויגדדון קרי כראב וחשאת גיל בעד גיל:
5 ויקף אלאגנביון ירעון גנמכם ויציר אלגרבא אכרתכם ופלאחכם:
6 ואנתם אימה אללה תסמון וכדם רבנא יקאל לכם קוה אלאמם
תאכלון ופי כרמהם תתבדלון[5]: 7 ובדל מא אסתחיתם צעפא וכזיתם
ממן באנו ירנון בקסמהם לדלך פי בלדאנהם תרתון צעפא כדאך
אלצאלחון פרח אלדהר יכון להם[6]: 8 לאני אללה מחב אלחכם שאני
אלגצב[7] מע אלגרם ואעטיהם אגרתהם בחק ועהד אלדהר אעהדה
מעהם: 9 יערף בה[8] פי אלאמם נסלהם ודראריהם פי מא בין אלשעוב
וכל מן ראהם יתבתהם אנהם נסל בארך אללה פיה: 10 והם יקולון[9]
נסר באללה סרורא ותפרח נפוסנא ברבנא אד אלבסנא תיאב אלגות
ובממטר אלעדל שמלנא ככתן ירום בפכר[10] וכערוס תתזין באלאתהא:
11 וכמא תכרג אלארץ נבאתהא ותנבת אלגנה הבובהא כדאך אללה
ינבת חסנאתהם ומדיחהם[11] חדא גמיע אלאמם:

---

[1]) „המעט מהם יהיה הרבה״.

[2]) „נבואת ה׳ אלהי עלי״.

[3]) „(ולקרא) עת רצון לאהבי ה׳ חמן נקמה לאויבי אלהינו״.

[4]) „שרי הצדק״.

[5]) רש״י: אתם תכנסו תחתיהם בכבוד שנטלו עד הנה. ופירש כמו הגאון תתימרו מלשון ואם המר ימיר.

[6]) „תחת כי בשתם כפלים ונכלמתם (מאויביכם) אשר שמחו בחלקם לכן בארצם תירשו כפלים כן הצדיקים שמחת עולם תהיה להם״. הפסוק הזה הוא ביאור תתימרו. עיין אלאמאנאת דף 231.

[7]) ובכ״י פ׳ שאני אלטמע = ושנא בצע וזה טעות סופר.

[8]) „אשר יודע בו״ ר״ל בברית אשר כרת עמם. עיין אלאמאנאת דף 246.

[9]) „והם אומרים״ ר״ל בני ישראל בשובם מהגלות.

[10]) „כחתן המתנשא בלבושיו המפוארים״ עיין ת״י ורד״ק.

[11]) „טובותם ותהלתם״.

ואלנהב ואלכסר פי סבכהם: 8 טריק אלסלאמה̈ כאנהם לא יערפונהא[1]
ולא חכם פי מסאלכהם וקד עסרו סבכא להם חתי צאר כל מן סלכהא
לא יערף אלסלאם: 9 וצאר אלמעתרפון מן בינהם יקולון[2] לדלך בעד
אלחכם מנא פלים ילחקנא אלעדל נרג̇ו אלנור פאדא בטלאם ונתוקע
אלספר פנסיר אלי אלאפל: 10 ונג̇סס אלחיטאן כאלעמי בל כמן ליס
לה עינאן נג̇סהא ונעת̇ר פי אלטהירה̈ כהאל אלגלס וצרנא כאלמותי
פי אללחוד[3]: 11 ונהים כאלאדבאב כלנא ת̇ם נהדר כאלחמאם[4] ונרג̇ו
אלסירה̈ פלם נג̇דהא[5] ואלמגותה̈ קד בעדת ענא: 12 ממא כת̇רת
ג̇רומנא ענדך וכטאיאנא שהדת עלינא ועאד[6] ג̇רומנא מענא ודנובנא
נעתרפהא[7]: 13 והי[8] אלכפר באללה וג̇חודה ואלתתרח מן טאעה̈
רבנא ואלכלאם פי אלגשם ואלמחאל ואפתא מן תלקא אלנפס בכלאם
באטל ודרסה[9]: 14 ואזיג דוו אלחכם אלי ורא ודוו אלעדל מן בעיד
יקפון ועת̇ר אהל אלחק פי אלרחאב ואלמציבון לא יקדרון עלי אלדכול[10]:
15 פלמא צאר אלחק מעדומא ואלזאיל ען אלשר מסלובא ראי דלך
אללה וסא ענדה אד ליס חכם: 16 ולמא ראי אן ליס רג̇ל ואטרקהם
ילם יכן מפאג̇ אג̇את̇ בקדרתה ואסנד בעדלה[11]: 17 פאטהר עדלה
כלבאס אלדרע ואעלן גות̇ה באלתריך עלי אלראס וכמן ילבס ת̇יאב
אלנקמה̈ לבסא וישתמל באלגירה̈ כאלממטר: 18 וכמא עלי אלאילא
כאן יכאפי בחמיה̈ לאעדאיה ומכאפאה̈ לבאגציה כדאך לאהל אלג̇זאיר
יכאפיה: 19 במא יכאפון מן אלמגרב אסמה ומן אלמשרק כרמה באן
יאתיהם בעדו כנהר ג̇אר ואמר אללה עלמה: 20 ת̇ם יאתי לציון אלפאך

---

[1]) „כאלו לא ידעוה".
[2]) „והמודים מהם על עונותיהם אומרים לכן וכו'" הנביא מדבר על לשון בני הגלות.
[3]) „והיינו כמתים בקברים" ובשרשים לאבן גנאח שרש שמן הערה 48: ופסר ר' סעדיה פיה לחוד אלקבור = כוכי הקברים.
[4]) עיין רד"ק.
[5]) „נקוה להנהגה ולא מצאנוה" ר"ל לא מצאנו מי שידריכנו בדרך טובה מלשון וזה משפט המלך.
[6]) ראב"ע: והם עוד ובכ"י פ' חסרה מלת עאד.
[7]) רד"ק: אנחנו מכירים בהם ומתודים עליהם.
[8]) ר"ל ואלה הם העונות אשר מתודים עליהם.
[9]) „והורות מלב דבר [illegible] הביא תשו̇דים תזה בשם אביו ואמר הרו כמו להורות את בני [illegible]
[10]) „ונסוגו אחור [illegible] יעמודו כי בשלו ברחוב אנשי אמת והישרים [illegible]
[11]) „וכאשר היתה [illegible] בהם ואין מפגיע הושיע בכ[illegible] העין כדעת מנחם בן סרוק [illegible] ולפי [illegible] לנסתר לרבים ואין מקום [illegible] מנחם.

וללתאיבין מן אלדׄנוב מן אל יעקוב קאל אללה[1]: 21 ואמא אנא פהדׄא
עהדי מעהם קאל אללה נבותי אלתי עליך וכלמאתי אלתי לקׄנתבהא
לא תזול מן פיך ומן פי בניך ובני בניך מן אלאן אלי אלדהר:

ס

1 אלא פקומי פאצׄי יא דאר אלסלאם[2] לאן נורך קד אקבל ונור
אללה עליך קד אשרק: 2 ואן אלטׄלאם סיגׄטי אלבלדאן ואלצׄבאב
אלאמם ועליך ישרק אללה ונורה עליך יטׄהר: 3 חתי תסעי[3] אלאמם
אלי צׄיאך ואלמלוך אלי ספר נורך: 4 ויקאל לך[4] ארפעי טרפך חואליך
ואנטׄרי כלהם קד אגׄתמעו גׄאו אליך ובנוך מן אלבעד יאתון ובנאתך
עלי אלגׄנוב תחצׄן[5]: 5 חיניד תנטׄריהם פתסתנירין וכמא כאן פזע
יתסע קלבך[6] אדׄא אנקלב אליך גׄמהור אלבחר וגׄנוד אלאמם יגׄין
אליך: 6 וקטאר אלגׄמאל תגטיך באקתאב מדין ועיפה וכתיר מנהם מן
אלשחר יאתון אלדהב ואללבאן יחמלון ומדאיח אללה יבשרון[7]:
7 וגׄמיע גׄנם קדר תחשר לך ואגׄלא נביות יכׄדמונך פיקרבון לרצׄא עלי
מדׄבחי ובית פכׄרי אפכׄרהם בה[8]: 8 מן האולי באלגׄיום יטירון
ובאלחמאם אלי רואזנהא[9]: 9 פאן אלגׄזאיר לי תרגׄו וספן אלבחר פי

---

[1]) „והיאה צדקתו כלבוש שריון וגלה ישועתו כבובע על הראש וכלובש בגדי נקם תלבשת וכמתעטף בקנאה כמעי׳. וכאשר היה משלם לפי הגמול בחמת לאויביו ושלם לשונאיו כן ישלם ליושבי האיים. וזה כי יראו ממערב את שמו וממזרח שמש כבודו בהביאו עליהם צר כנהר שוטף ודבר ה׳ נסו. ואחר זה יבוא לציון גואל וכו׳״. על מה שהרחיק הגאון הגשמות עיין אלאמאנאת דף 96 – 97. ומלת נוססה נגזרת מן נס. ראה מה שהעירונו למעלה י׳ י״ח.

[2]) אלה השלש מלות נוספות וכן בתרגום: קומי אנהרי ירושלם.

[3]) „עד שילכו״.

[4]) „ויאמר לך״.

[5]) ר״ל וישאו בנותיך בזרועות שהם בצד הגוף כאשר ישא האומן את היונק. עיין למטה ס״ו י״ב.

[6]) „אז תראי אותם ויצהבו פניך וכאשר פחד לבך כן ירחב וכו׳ וגדודי גוים יבואו לך״. ובכ״י אשר נמצאו בו הלקוטים מפירוש הגאון יש כאן ביאור קצר וזה לשונו: אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך יריד בעקב יראה תאתיך נהרה ובעקב פחד לב רחב לבבך. הנה גזר המפרש הזה תראי מלשון יראה וזה ג״כ דעת הראב״ע אבל הרד״ק אמר שזה טעות.

[7]) „חבורת גמלים תכסך בכרי מדין ועיפה ורבים מהם יבואו מארץ שחר זהב ולבונה ישאו וכו׳״. ראב״ע: הבית משרת מגזרת שלחו כר. ושחר הוא שם מדינה בערב הדרומית וגמלית משובחים.

[8]) „ושרי נביות ישרתוך ויקריבו לרצון על מזבחי ובבית תפארתי אפארם״ ר״ל אתן בלבם להתפאר בבית תפארתי.

[9]) בכ״י א׳: ואד אקול מן האולי ונראה שצריך להיות ואדׄא קיל = וכאשר יאמרו בתמיה מי הם הבאים והנה כעב תעופנה וכו׳. לפי דעת הגאון באלאמאנאת דף 244 הפסוק הזה נאמר על יושבי מדבר ואין שם מן האומות אשר יביאם שה׳ ישיבם במהרה כאלו העננים ישאום.

ואלנהב ואלכסר פי סככהם: 8 טריק אלסלאמה כאנהם לא יערפונהא[1]
ולא חכם פי מסאלכהם וקד עסّרו סבבא להם חתי צאר כל מן סלכהא
לא יערף אלסלאם: 9 וצאר אלמעתרפון מן בינהם יקולון[2] לדלך בעד
אלחכם מנّא פלים ילחקנא אלעדל נרגו אלנור פאדא בטלאם ונתוקّע
אלספר פנסיר אלי אלאפל: 10 ונגסס אלחיטאן כאלעמי בל כמן ליס
לה עינאן נגסّסהא ונעתר פי אלטהירה כהאל אלגלס וצרנא כאלמותי
פי אללחוד[3]: 11 ונהים כאלאדבאב כלנא תם נהדר כאלחמאם[4] ונרגו
אלסירה פלם נגדהא[5] ואלמגותה קד בעדת ענّא: 12 ממא כתרת
גרומנא ענדך וכטאיאנא שהדת עלינא ועאד[6] גרומנא מענא ודנובנא
נעתרפהא[7]: 13 והו[8] אלכפר באללה וגחודה ואלתתרّח מן טאעה
רבّנא ואלכלאם פי אלגשם ואלמחאל ואפתא מן תלקא אלנפס בכלאם
באטל ודרסה[9]: 14 ואזיג דוו אלחכם אלי ורא ודוו אלעדל מן בעיד
יקפון ועתר אהל אלחקّ פי אלרחאב ואלמציבון לא יקדרון עלי אלדכול[10]:
15 פלמא צאר אלחקّ מעדומא ואלזאיל ען אלשר מסלובא ראי דלך
אללה וסא ענדה אד ליס חכם: 16 ולמא ראי אן ליס רגל ואטרקהם
ולם יכן מפאג אגאת בקדרתה ואסנד בעדלה[11]: 17 פאטהר עדלה
כלבאס אלדרע ואעלן גותה כאלתריך עלי אלראס וכמן ילבס תיאב
אלנקמה לבסא וישתמל באלגירה כאלממטר: 18 וכמא עלי אלאילא
כאן יכאפי בחמיّה לאעדאיה ומכאפאה לבאגציה כדאך לאהל אלגזאיר
יכאפיה: 19 במא יכאפון מן אלמגרב אסמה ומן אלמשרק כרמה באן
יאתיהם בעדו כנהר גארّ ואמר אללה עלמה: 20 תם יאתי לציון אלפאך

---

1) „כאלו לא ידעוה״.

2) „והמודים מהם על עונותיהם אומרים לכן וכו׳״ הנביא מדבר על לשון בני הגלות.

3) „והיינו כמתים בקברים״ ובשרשים לאבן גנאח שרש שמן הערה 48: ופסר ר׳ סעדיה פיה לחוד אלקבור = כוכי הקברים.

4) עיין רד״ק.

5) „נקוה להנהגה ולא מצאנוה״ ר״ל לא מצאנו מי שידריכנו בדרך טובה מלשון וזה משפט המלך.

6) ראב״ע: ותם עוד ובכ״י פ׳ חסרה מלת עאד.

7) רד״ק: אנחנו מכירים בהם ומתודים עליהם.

8) ר״ל ואלה הם העונות אשר מתודים עליהם.

9) „והורות מלב דבר שקר ולהגות בהם״ והרד״ק הביא הפירוש הזה בשם אביו ואמר הרו כמו להורות את בני ישראל שרשו ירה ולפי זה מלב ענינו מדעתו.

10) „ונסוג אחור אנשי משפט (ר״ל השופטים) והעושים צדקה מרחוק יעמודו כי כשלו ברחוב אנשי אמת והישרים לא יוכלו לבוא״.

11) „וכאשר היתה האמת נעדרת וכו׳ ראה זה ה׳ וכו׳ וכאשר ראה כי אין איש והסתכל בהם ואין מפגיע הושיע בכחו וסמך בצדקתו״ הנה לפי דעת הגאון וישתומם נגזר מן שתום העין כדעת מנחם בן סרוק במחברתו שרש שתם ולפי זה המם האחרון במלת והשתומם הוא כנוי לנסתר לרבים ואין מקום להשגת הראב״ע על מנחם.

פישרק פי אלטלאם נורך ויציר אפלך כאלטהירה: 11 ויסיّרך אללה
דאימא וישבעך פי וקת אלקחט ויקוי עטאמך ותציר כגנאן ריّאן וכעין
מא לא יקצר מאהא[1]): 12 ואן בני מנך כראבאת מזמנה ונצבת
אסאסאת גיל וגיל וסמית גאדר אלתגר ראד אלסכך אלי עמארה[2]):
13 ואן רדדת פי אלסבת קדמך מן צנע מראדך פי יום קדסי ותלקיתהא
בדלאל וסמّית קדם אללה מכרמא[3]) פאכרמתה מן קצא חאגתך וגוד
מראדך ואלכלאם פיה[4]): 14 חיניד תתדלל עלי אללה פארכבך עלי
קמאקם אלבלאד ואטעמך נחלה יעקוב אביך כמא קאל אללה באמרה[5]):

נט

1 אנה לם תקצר יד אללה ען אלמגותה ולא עטם ענדה אסתמאע
אלדעא[6]): 2 לאן דנובכם[7]) צארת פאצלה בינכם ובין רבכם וכטאיאכם
הגבת רחמתה ענכם מן אן יסמע לכם: 3 ממא אכפאפכם קד תלותת
באלמעאצי[8]) ואצאבעכם באלדנוב ושפתאכם תכלّמת באלבאטל
ואלסנכם תדרס אלגור: 4 פלים מדّעי בעדל[9]) ולא מחאכם באמאנה
אלתכלאן עלי אלתיה וכלאם אלזור וכאנהם יחמלון אלדגל וילדון
אלגל[10]): 5 ויפקסון ביץ אלרקש מן אלחיאת[11]) וינסגון סחאיאת
אלענכבות פמן אכל מן ביצהא ימות ואלמדרה[12]) מנהא תפקס אפעא:
6 וסחאיאתהם לא תציר תובא להם ולא יתגטّון בשי מן אעמאלהם
פאעמאלהם אעמאל אלגל ופעל אלטלם פי אכפאפהם: 7 וארגלהם
תחאצר ללשר ותסארע לספך דמא אלברי ואפכארהם אפכאר אלגל

---

[1]) עיין ביאורו בסוף הספר.

[2]) „אם יבנו ממך חרבות (שנחרבו) זמן רב ואם תקומם מוסדות דור ודור (ר״ל אם תשמור המצות אשר עזבת ימים רבים ומה שנמסרה בקבלה תקומם) ותקרא גודר פרץ משובב הנתיבות (השוממות) לישוב״.

[3]) „והלכת לקראת השבת בעונג וקראת קדש ה׳ מכבד וכו׳״ הנה העתיק הגאון מלת וקראת על שני פנים האחד מלשון מקרה והשני מלשון קריאה.

[4]) ר״ל לדבר בחפציך עיין שבת קי״ג ע״ב.

[5]) ביאור הפרשה הזאת תמצאהו בסוף הספר.

[6]) „ולא כבד עליו לשמוע תפלתכם״.

[7]) „כי עונותיכם״.

[8]) עיין למעלה א׳ ט״ו.

[9]) רד״ק: אין אחד מהם קורא לחבירו להוכיח בצדק.

[10]) רד״ק: דמה המחשבה להריון והדבור והמעשה ללידה.

[11]) „הצבועים מן הנחשים״ וכן תרגם צפעוני בכל מקום.

[12]) וכן תרגם בן בלעם הזורה והוסיף ביאור מלת אלמדרה ואמר שהם הביצים המזורות (עיין חולין פ׳ י״ב מ׳ ג׳.) כלומר שנתערב בהם הלובן עם הצהוב וביצי הנחשים הם כמו זה וכאשר יבקעו יצא מהם אפעה.

20 ואמא אלטאלחון פהם כאלבחר אלמנטרד אלדי לא יסתטיע אלקראר
פתכדר אמיאה באלחמאה ואלטין[1]: 21 ולא סלאם קאל רבי ללכפאר[2]:

נח

1 וקאל לי[3] נאד בחלקך ולא תצד דלך וארפע צותך כאלבוק
ואכברהם מן קומי בגרומהם ומן אל יעקוב בכטאיאהם[4]: 2 ואנהם
יטלבוני יומא יומא ירידון אן יערפו[5] סירי כקביל קד צנע אלזכוה ולם
יתרך חכם רבה כדאך יסאלונני אחכאם אלעדל וירידון אלתקדם אלי
חכם אללה[6]: 3 ויקולון לם צמנא ולם תר לנא דאך ואגענא נפוסנא
ולם תערפה לנא אנמא פי יום צומכם תטלבון מראדכם וגמיע משקאתכם
תקתצונהא[7]: 4 ואנמא ללכצומה ואלמנאצאה תצומון וללתצארב
בשאדך[8] אלטלם פלא תצומון כדאך אן תסמעו ברפע צותכם[9]:
5 אבדא יכון צום אכתארה באן יכון יומא יגיע אלאנסאן פיה נפסה
וינכם ראסה כאלפאפיר ויפתרש אלמסח ואלרמאד אהדא ינבגי אן
תסמוה צומא או יום רצא ללה: 6 אלא הדא אלצום אלדי אכתארה
תחליל אעקאד אלטלם ואטלאק רבאטאת אלמיל ואטלאק אלמעסופין
אחרארא וכל חיף[10] פאנצלוה: 7 תם ואם אלגאיע מן טעאמך ואלצעפא
אלאדלא אדכלהם אלי ביתך ואן ראית עריאנא פאכסה ולא תגפל ען
די בשר מתלך[11]: 8 חיניד ינשק כאלפגר נורך ועאפיתך תטלע סריעא
ותסיר בין ידיך חסנאתך ונור אללה יצמך[12]: 9 חיניד תדעו פיגיבך
אללה תגות ויקול לך לביך אן אזלת מן בינך אלמיל וגמז אלאצאבע[13]
וכלאם אלגל: 10 תם תסנח ללגאיע נפסך[14] ואלנפס אלגאיעה[15] תשבעהא

---

[1] „אבל הרשעים הם כים המתגעש אשר לא יוכל לנוח ואשר מימיו עכורים מרפש וטיט”.

[2] „ואין שלום אמר אלהי לכופרים” ועיין ביאורו על אלו הפסוקים בסוף הספר.

[3] „ואמר לי” ר״ל ה׳.

[4] ר״ל החוטאים מעמי והפושעים מבית יעקב ולא כל עמי.

[5] כן הוא בפב׳ ובא׳ אבל בפ׳ תעריף = הודיע ואינני יודע למה תרגם בפעל היוצא לשני פעולים.

[6] „כן ישאלוני משפטי צדק ויחפצו להקרב אל משפט ה׳” מלשון ונקרב בעל הבית אל האלהים.

[7] „והם אומרים למה צמנו ולא תחשב לנו זה (לטובה) ועינו את נפשותינו ולא תזכרנו לנו הן ביום צומכם תבקשו חפציכם ותדרשו את יגיעכם” וזה לשון בן בלעם: הממון אשר הרוחתם בעצבון תדרשוהו ביום צום.

[8] „להכות איש את אחיו”. בא׳ ובפב׳: בשואדך.

[9] „שתשמיעו הרמת קולכם”.

[10] ענינו שנאה וחמס. ר״ל מה שבידכם מן החמס תשיבו לבעליו.

[11] „מבשר ודם כמוך”. — [12] עיין רד״ק.

[13] נראה שלפי דעת הגאון זה מלשון מורה באצבעותיו (משלי ו׳ י״ג).

[14] אפשר שר״ל אם נפשך טובה לרעב וזה שתתן לו ברוח נדיבה.

[15] מלשון ועניתם את נפשותיכם.

לתקתלו קתלא[1]: 8 וורא אלמצראע ואלמלבן מנהם צירתם דכורכם
ודלך אד אנכשפתם ענ׳י פצעדתם ואוסעתם מצגעכם ועאהדתם בעצהם
מן אחבבתם מצאגעתהם ואלנטר אלי אידיהם[2]: 9 ואמא אנת[3]
פאטרפת אלמלוך באלאדהאן וכתרת להם עטרך וארסלת אליהם
בפיוגך אלי בעד והבטת אליהם אלי אלגחים: 10 ובכתרה סעיך קד
תעבת ולם תקולי בס ואלחיואן אלדי טלבתה ידך וגדתה ולדלך לם
תרתעדי: 11 ומן דא אלדי אהתממת בה או כפתה אד תכדבין ואיאי
פלם תדכרי ולם תרדי אלי באלך אלא אני אלממהל וכאצה מן דהרך
ואיאי לא תכאפין: 12 אני אלדי אפלג בחגתך ואמא אעמאלך הדה
פלא תנפעך: 13 ואדא צרכת ליכלצוך מגמועין פאן גמיעהם יחמלהם
אלריח מתלא ויאכדהם אלהבא ואלמסתכן בי ינתחל אלבלאד ויחוז
גבל קדסי: 14 ויקול אכלצוהא אכלצוהא ונגלו טרקהא[4] וארפעו
אלמעאתר מן טריק קומי: 15 ואעלמו אן כדא קאל אלרפיע אלסני
אלתאבת אלי אלאבד אלקדוס אסמה אנא אסכן אלסמא ואלקדם ומע
אלצעיף וכאשע אלרוח לאחיי רוח אלכאשעין ואקוי קלב אלצעפא[5]:
16 ואנא לא אלי אלדהר אכצמכם ולא אלי אלגאיה אסכט עליכם לאן
ארואחכם מן בין ידי שמלתכם ונסמתכם אנא צנעתהא[6]: 17 ואלפריק
מנכם בדנב טמעה סכטת עליה פצרבתה סרא וטאהרא ומא דאם
עאתיא פי ראי נפסה[7]: 18 תם למא ראית מדאהבה אוגבת אן אשפיה
ואסירה אנא וארד עזאא עליה ועלי אלמתחזנין לה[8]: 19 קאל אללה
כאלק נטק אלשפתין סלאמא סלאמא ללבעיד ואלקריב ואנא אשפיהם[9]:

---

1) „לתרג הרג" בענין שחטי הילדים.

2) „ואחר הדלתים; והמלבן שלחם שמתם אברכם וזה כאשר גליתם מאתי ועליתם והרחבתם משכבכם וכרתם ברית עם איזה מהם אשר אהבתם משכבם ועיניכם על ידיהם" ורמז בזה על דרך אוהבי משכב זכר לראות בידי הנערים אם הם רכות ויפות.

3) אחרי שהוכיח הנביא את ישראל על תאות המאכל והזנות שב להוכיחם על שהם בוטחים באדם ולא בה׳. עיין רד״ק ועיין בלקוטים כן ט׳ עד ט״ז בסוף הספר.

4) הגאון הוסיף על העתקת השלש מלות סלו סלו ודרך הכנוי הערבי הא ונראה שזה הכינוי מוסב על ארץ והר קדשי. ולפי זה יהיה הענין סלו ופנו שיתקנו הדרכים לעולי ירושלים כפירוש רד״ק אבל בביאורו פירש הפסוק בענין טהרת הלב וזה מסכים עם ת״י ורש״י.

5) „ודעו כי כה אמר הרם הנשא השוכן לעולם הקדוש שמו אני אשכן בשמים ובמקדש ועם הדכא ושפל רוח להחיות רוח הענוים ולאמץ לב הנדכאים".

6) „ואנכי לא לעולם אריב עמכם ולא לנצח אקצף עליכם מפני שרוחותיכם מלפני עטפו אתכם ונשמתכם אני עשיתיה".

7) „וכת אחת מכם בעון בצעה קצפתי עליה והכיתיה בסתר ובגלוי ובכל זמן שמרדה בי בשרירות לבה".

8) „ואחר זה כאשר ראיתי את דרכיה הוכרחתי לרפאותה ולהנחותה ולהשיב נחומים לה ולמתאבלים עליה".

9) „אמר ה׳ הבורא דבור השפתים שלום לרחוק ולקרוב ואנכי ארפאם".

אללה אלגאמע מנדחי אל אסראיל פאצם אליהם איצא מן מגתמעיהם:
9 גמיע וחש אלצחרא אלתי תאתי לתאכל גמיע וחש אלשערי:
10 אלמתטלעון מנהם כלהם עמי לא יעלמון שיא וכלהם ככלאב כרם
לא תסתטיע נבאחא בל תכן ותנצגע ותחב אלנום: 11 ונפוסהא וקחה
לא תערף אלשבע כדאך האולי רעאהם לא יערפון אלפהם וכלהם פי
טרקהם קד ולו כל רגל עלי טמעה פי נאחיתה: 12 יקולון תעאלו
נאכד אלכמר ונחתבר מן אלמסכר פיציר לנא גדא מתל יומנא הדא
בל אכבר מנה ואפצל גדא[1]:

נז

1 וקד באד מנהם אלצאלחון ולים אחד ירד באלה אלי כיר
ודוו אלפצל ינצמון ולים מן יפהם ואנמא אנצמאמהם מן קבל אלשרור[2]:
2 ואנמא הם באלסלאם ילקאהם ויסתקרון פי מצאגעהם כל מן סאר
חיאלה[3]: 3 ואנתם פתקדמו אלי תם יא דוי אלפאלאת ונסל אלפגור
ואלזנא[4]: 4 עלי מן תתדללון ועלי מן תוסעון אפואהכם ותטילון אלסנתכם
אלים אנתם אולאד אלגרם נסל אלבאטל: 5 אלמתסכנין באלכבאש
בדל אלשגר אלמתמרה דאבחי אלאולאד פי אלאודיה תחת כהוף
צכורהא: 6 ופי מרד אלכדוד קסמכם ופי מהמא הם כדאך חצתכם
להם איצא תצבון אלמזאג ותקדמון אלהדאיא[5] אפעלי הדא אצפח לכם:
7 ועלי כל גבל שאמך סני מנהם קד צירתם מצגעכם וצעדתם הנאך

---

[1]) נראה שהמשך הפסוקים הוא כן „כן אמר האל המקבץ את נדחי ישראל הנה אוסיף עליהם עוד מן נקבציהם כל חית השדה אשר יבואו לאכול חית היער (וזה לפי ראב״ע משל לרשעי אומות העולם שיהרגו את רשעי ישראל) והצופים מהם (ר״ל נביאי השקר) כלם עורים ואינם יודעים מאומה וכלם ככלבים אלמים שאינם יכולים לנבוח רק הם נוהמים ושוכבים ואוהבים לנום ותאותם לאכול עזה ולא ישבעו וכן רועיהם אין להם תבונה וכלם פונים לדרכם איש איש לבצעו מקצה שלו ואומרים נקח יין ונאסוף לנו כל שכר ויהיה לנו יום מחר כיום הזה או יהיה יותר גדול ממנו ויותר טוב מאד" ועיין במחברת מנחם דף 78 שהזכיר בשם הגאון כי הה״א במלת הוזים הוא מן השרש.

[2]) „וכבר אבדו מהם הצדיקים ואין איש אשר יטה את לבבו לעשות טוב ואנשי חסד נאספו ואין מבין ולא נאספו כי אם מפני הרעות" ר״ל שלא יראו הרעות אשר תבאנה.

[3]) „ורק הם (הצדיקים) בשלום יבוא אליהם (המות והאסיפה) וכו׳ ואפשר שר״ל השם יבוא לקראתם ויברכם בשלום ועיין בילקוט. או יתכן שצ״ל ואמא הם פאלסלאם וכו׳ = והם השלום יבוא אליהם וינוחו על משכבותם כל ההולך נגדו ר״ל נוכח השלום שהוא ה׳ מפני שה׳ נקרא ג״כ שלום עיין ויקרא רבה פרשה ט׳ סימן ט׳. ואבן גנאח בשרשים שרש נכח פירש הולך נכוחו ההולך בדרך הישר ואפשר ג״כ שזה דעת הגאון.

[4]) „זרע הניאוף והזונות" עיין ביאור הגאון על הפסוקים מן ג׳ עד ח׳ בסוף הספר ושם פירש קצתם על משכב זכר. ובן בלעם השיג עליו ואמר שזה החטא אינו מצוי בעמנו.

[5]) „(ובנערים) אשר אין להם שער בלחייהם חלקכם ובעת אשר הם כזה הם גורלכם גם להם תשפכו הנסך ותעלו מנחות" ובכ״י א׳ והו מהמא כדאך ונראה שצ״ל ופיהם מהמא הם כדאך חצתכם.

תערפך תחאצׄר אליך לאמר אללה רבך ולקדוס אסראיל אלדׄי הו
פכׄרך[1]: 6 אטלבו אללה במא הו מוגוד לכם ואדעוה במא יכון קריבא
מנכם[2]: 7 וליתרך אלטאלח טריקה ודׄו אלגׄל אפכארה וירגׄע אלי
אללה ירחמה ואלי רבנא פאנה כתׄיר אלגפראן: 8 פאנה ליס תקדירי
כתקדירכם[3] ולא סירכם כסירי יקול אללה: 9 בל אן כמא אלסמאואת
אשמךׄ מן אלארץׄ כדׄאך סירי אשמךׄ מן סירכם ותקדירי מן תקדירכם:
10 וכמא ינזל אלמטר ואלתׄלג מן אלסמא ואלי תׄם לא ירגׄע בל ירוי
אלארץׄ וינמיהא וינבתהא ויעטי חבא ללבאדׄר וטעאמא ללאכל:
11 כדׄאך יכון אמרי אלדׄי יכׄרג ען קולי לא ירגׄע אלי פארגא בל יצנע
מא ארידה וינגׄח מא אבעתׄ בה פיה[4]: 12 וכדׄאך סתכׄרגון בפרח
ותודון בסלאם ואהל אלגׄבאל ואליפאע ינטקון בין ידיכם ברנין ודׄוו
שגׄר אלצחרא יספקון באכׄפאפהם[5]: 13 בדל אלסדר ינבת לכם ברותׄי
ובדל אלסוס[6] אסא פיציר דׄלך ללה אסמא ואיה אלדהר לא תנקטע:

נו

1 כדׄא קאל אללה אחפטׄו אלחכם ואעמלו באלעדל פאן גותׄי
קריב אלמגׄי ותזכיתי לכם תטׄהר[7]: 2 וטובא אנסאן יצנע הדׄה
אלשראיע[8] ואדמי יתמסך בהא אן יחפטׄ אלסבת מן בדלה ויחפטׄ ידה
מן עמל כל שר: 3 ולא יקל אלגריב אלמנעטף אלי אללה קאילא
סיפרזני אללה מן קומה ולא יקל אלכׄאדם אנמא אנא כעוד יאבס:
4 לאן כדׄא קאל אללה ען אלכׄדם אלדׄין יחפטׄון סבותי ויכׄתארון מא
ארדתה ויתמסכון בעהדי: 5 סאעטיהם פי ביתי ואסוארי אתׄארא
ואסמא כׄיר מן אלבנין ואלבנאת אעטיהם אסם אלדהר מא לא ינקטע:
6 ואלגרבא אלמנעטפון אלי אללה ליכׄדמוה ויחבו אסמה ויכונו לה
עבידא כל מן יחפטׄ אלסבת מן בדׄלה ואלמתמסכון בעהדי: 7 סאדׄכׄלהם
אלי גׄבל קדסי ואפרחהם פי בית צלותי ותכון צואעדהם ודׄבאיחהם
לרצׄא עלי מדׄבחי לאן ביתי יסמא לגׄמיע אלאמם בית צלוה: 8 יקול

---

[1]) ר״ל כאשר נתתי דוד נגיד לאמים כן אתה ישראל תקרא גוי וכו׳.

[2]) רד״ק בשם אביו: בענין שימצא לכם בענין שיהיה קרוב.

[3]) הגאון מתרגם מלת מחשבה או עצה אם הן נאמרות על ה׳ במלת תקדיר = גזרת.

[4]) „תצליח הדבר אשר אודותיו שלחתיה (גזרתי)״.

[5]) הגאון העתיק לפי דרכו בעלי ההרים והגבעות ובעלי עצי השדה.

[6]) כן הוא הנוסחא בכ״י א׳ והזכירה אבן גנאח בשרשים שרש סרפד ואמר שהיא טעות המתרגם או שגיאת סופר וצ״ל סואס. ובאמת זאת הנוסחא נמצאת בכ״י פ׳.

[7]) ר״ל שיראה לכם שהצדקתי אתכם מכל חטאתיכם.

[8]) „אלו המצות״ עיין ראב״ע.

מא עצר נוח אבדא עלי אלארץ כדאך אקסמת אן לא אסכט עליך
ולא אזגרך: 10 התי אן אלגבאל תזול ואליפאע תמיל ופצלי לא יזול
ענך ועהד סלאמי לא ימיל קאל ראחמך אללה: 11 יא צעיפה מנקולה[1]
לם תעאזא האנא משקע[2] חגארתך באלאתמד ואוסס באלמהא[3]:
12 ואציר כואך[4] מן כרכנד[5] ואבואבך מן חגארה גוהר וסאיר תכומך
מן חגארה מראדה[6]: 13 וגמיע אהלך תלאמיד אללה ומא אכתר
סלאמתהם[7]: 14 ובאלעדל תתבתין תבעדין מן אלגשם בל לא תכאפיה[8]
ומן אלאנדקאק פאנה לא יקרבך: 15 לעל סאכנא יסכן אלארץ מן דוני
פמן קדר אן יסכנך פיך יקע[9]: 16 פאני אלדי כלקת אלצנאע מנהם
מן ינפך אלנאר פי אלפחם ויכרג אניה לצנאעתה ואנא כלקת אלמהלך
ליהלך: 17 פכל סלאח יצור עליך לא יגנח וכל לסאן יקאומך פי
אלחכם תפלגין עליה הדא מן נחלה אוליא אללה וחסנאתהם ענדי
יקול אללה:

נה

1 יא מעשר אלעטאש תעאלו אלי מא ליס לה עליכם תמן[10] תם
תעאלו אמתארו וכלו מגאנא תם תעאלו אמתארו בלא פצה ולא גירהא
מן אלתמן כמרא ולבנא: 2 לם תזנון ורקכם בגיר טעאם ותצרפון
מכאסבכם פי גיר משבע[11] אסמעו מני סמאעא וכלו אלכיר ותתדלל
באלדסם אנפסכם: 3 בל מילו אסמאעכם תם אקבלו אלי ואסמעו מא
תחיא בה נפוסכם פאני עאהד לכם עהד אלדהר מתל פצאיל דאוד
אלדאימה[12]: 4 וכמא אני געלתה שאהדא ללאמם ומדברא ואמרא:
5 כדאך אנת יא אסראיל אמה לם תערפהא תדעו בהא ואמה לם

---

[1]) רד"ק: סוערת בסערת הגלות.

[2]) עיין בשרשים לאבן גנאח שרש רבץ הערה 25: קאל ר' סעדיה משקע והו אלחגר פי אלקלם או גירה = אמר ר' סעדיה שקוע והוא האבן בתוך הסיד או זולתו.

[3]) רד"ק: פירש הגאון ר' סעדיה שהוא אבן לבנה. ועיין תרגומו לשמות כ"ד י'.

[4]) „חלונותיך" וכן פירשו ראב"ע ורד"ק.

[5]) רד"ק הביא בשם ת' ירושלמי שמות כ"ח י"ח נפך ספיר כרכדינא וספרינא. ובאלאמאנאת דף 245 אמר הגאון כי זאת הפרשה מוסבה על ימות המשיח.

[6]) ראב"ע: שיש לאדם חפץ בהם.

[7]) „וכל יושביך תלמידי ה' ומה גדול שלומם".

[8]) „ותרחקי מעשק ואף גם לא תיראי אותו".

[9]) „ואולי יש שוכן אשר ישכון בארץ שלא במצותי הנה מי שחשב לשכון אתך יפול בתוכך" ומלת יסכנך הוא במקום יסכן פי בלדך.

[10]) „הוי קהל הצמאים לכו למים שאין עליכם (ליתן) כסף בעדם".

[11]) „למה תוציאו מה שהרוחתם על דבר שאינו משביע".

[12]) „בחסדי דוד הקיימים".

וירא אלנסל אלכאץ תטול מדתה[1]) ומראד אללה ינגח פי ידה: 11 ומן
שקאיה נפסה ירא תואבא וישבע מנה ומן עקלה יזכי אלזכי כדאך
רסולי ללכתירין ודנובהם יחתמלהא[2]): 12 לדלך אנצבה מע אלאגלא
ומע אלעטמא יקתסם אלסלב[3]) בדל מא גרד ללמות נפסה ומע
אלפאסקין אנעד והו קד אחתמל דנב אלכתירין ועלי אלפאסקין
יסתקבל[4]):

נד

1 רני יא גמאעה[5]) הי כעאקר לם תלד ואנטקי ברנין ואצהלי יא
אמה הי כמן לם תטלק[6]) פאן אהל אלוחשה סיכונון אכתר מן
אלמסכונה[7]) קאל אללה: 2 פאוסעי מוצע כבאך ושקאק מסאכנך
ימתדון לם תצדיהם[8]) וטולי אטנאבך ושדדי אותאדך: 3 פאנך
סתנבסטין ימנה ויסרה ונסלך ירת אממא וקרי וחשה יעמרונהא:
4 ולא תכאפי פאנך לא תכיבין ולא תכגלי פאנך לא תכזין בל תנסין
חיא צבאיך ועאר תרמלך לא תדכרינה אבדא: 5 אן רבך כאלקך
אסמה רב אלגיוש[9]) ווליך קדוס אסראיל אלאה גמיע אלעאלם ידעא:
6 ואנמא אמראה תרכת חינא[10]) פאגתמת רוחהא סמאך אללה או
אמראה אלשבאב אד זהד בהא וקתא קאל רבך: 7 פאן כנת טרפה
יסירה תרכתך פאני ברחמה ואסעה אגמע שמלך: 8 ואן כאן בזבר[11])
מן סכט חגבת רצאי כטרפה ענך פבפצל מובד ארחמך קאל וליך
אללה: 9 והדא ענדי כעצר נוח[12]) אנה כמא אקסמת אן לא ימר מתל

---

[1]) „ויראה הזרע הנבחר ויאריכו ימיו".

[2]) „ומצרת נפשו יראה גמולו וישבע ממנו ובשכלו יצדיק את הצדיק זה חלק נביאי לרבים ועונותם הוא יסבול".

[3]) „לכן אתן לו חלק עם הגדולים ועם השרים יחלק השלל".

[4]) אפשר שר"ל שיסב פניו אל בית המקדש להתפלל בעד הפושעים עיין למעלה ל"ח ב'.

[5]) „הקהל". ר"ל כנסת ישראל.

[6]) „האומה אשר היא (כאשה) אשר לא היה לה חיל כיולדה".

[7]) ר"ל מן אהל אלמסכונה = מן בני הארץ הנושבת.

[8]) בכ"י א': לכי ונראה שצ"ל לא במקום לם וענינו כמו שפירש ראב"ע אל תמנעי בני שוממה או הנוטים שיטו יריעות אהלך.

[9]) „כי ארוניך בוראך ה' צבאות שמו".

[10]) „עזובת איזה זמן" וכן פירוש מלת וקתא ר"ל שלא תמאס אלא זמן מועט.

[11]) הוראת המלה הזאת בערבי הוא דבר קשות והעתיק הגאון שצף שהיא מלה יחידה שאין לה רע כפי הענין ואפשר שצ"ל זכד בדלת וענינו השמנונית אשר על החלב. ולפי זה אפשר שפירש הגאון שצף קצף כדעת דונש בתשובותיו על מנחם (צד 20) שכצף הוא המעט הנראה מחרון ה'.

[12]) „וזה אצלי כימי נח" וכן ת"י וכן במסורה: מתחלפין כימי מלא חדה. עיין אלאמאנאת דף 248.

יסתוחש מנה אלכתירון כדאך ינפסד מן כל אמר מנהם מנטרתה
וחליתה מן בני אדם[1]: 15 וכדאך יבדד אלאמם אלכתירה וענה תצם
אלמלוך אפואההם לאנהם ראו מא לם יקץ עליהם מתלה ושאהדו מא
לם יסמעו נטירה[2]:

נג

1 מן צדק באכבארנא הדה[3]) וקדרה אללה עלי מן תטהר: 2 מן
נבת כאלרצאעה קבל דלך וכאצל מנפרד פי בלד מפאזה[4]) אלדי לא
רועה לה ולא בהגה ואדא נטרנא לא מנטר לה פנתמנאה[5]): 3 כדלך
הו זרי ומנקטע מן אלנאס דו אוגאע ומערוף באלאמראץ וכמן תחגב
אלוגוה ענה[6]) כדאך הו זרי פמא נחסבה: 4 אדא אמראצנא הו
אחתמלהא ואוגאענא אזדמלהא ונחן חסבנאה מבתלא מצרובא מן ענד
אללה[7]) ומעדבא: 5 והו ממרץ[8]) מן גרומנא מדוך מן דנובנא מזאלה[9])
מכאפאתנא לנא ובגראחתה עופינא[10]): 6 כלנא כאלגנם צללנא וכל
אמר עלי וגהה תוגהנא פאן אללה לקאה דנוב גמיענא: 7 תלתל והו
מעדב פמא יפתח פאה כאלחמל אלדי יודי ללדבח וכרכלה בין ידי
גאזהא סאכתה פמא יפתח פאה: 8 ומן אלחבס ואלמחאכמה יוכד
ומא פי גילה מן ינת שיא חתי קטע מן בלד אלחיוה ומן גרם קומי
אלבלא עליהם[11]): 9 וגעל מע אלטאלמין קברה אסתקלאלא ומע
אלמסתגנין בקתלה טלמא מע מא לם יצנע טלמא ולא מכר פי פיה[12]):
10 ואללה אראד בתדויכה ואמראצה אן תציר נפסה אלאתם אתמא[13])

---

1) „כאשר ישתוממו עליו רבים כן ישחת (יותר) מכל איש מהם מראהו ותארו מבני אדם".

2) „וכן יפזר הגוים הרבים ואודותיו המלכים ישימו ידם על פיהם כי ראו את אשר לא סופר להם כמוהו והביטו את אשר לא שמעו דמיונו".

3) „לשמועותינו האלה" ר"ל למה שסופר על ירמיה.

4) „מי צמח כיונק לפני זה וכשרש נפרד בארץ ציה" ובשרשים לאבן גנאח עמוד 286 הערה 75 פירש יונקותיו (הושע י"ד ד) אצול אלשגר וערוקהא אלרואצע = שרשי האילן וענפיו הרכים ולפי זה היה צ"ל כאלראצעה. ופירש הגאון לפניו לפני זה ר"ל לפני זה כאשר היה קטן.

5) „עד שנחמדהו" ר"ל עד שיחשב אצלנו כדבר יקר אשר חומדים אותו.

6) רד"ק: שלא היינו רוצים להביט בו מרוב מאוס שהיו מואסים אותו.

7) „כאשר נשא את חלינו וכו' מכה מאת האלהים".

8) תרגם מחלל מלשון חולי.

9) בכ"י פ': מן אלם.

10) ר"ל העונש שהיה עלינו לשלם בעד עונותינו הוסר ממנו והוא סבלו ונענש תחתינו. תרגם מוסר מלשון הסרה ושלמנו מכאפתנא מלשון שלם ישלם.

11) „מבית האסורים וממשפט יוקח (הנביא) ואין בדורו מי ידבר דבר עד שנגזר מארץ החיים כאשר היה הנגע (ראוי שיפול) על עמי בעבור פשעיו".

12) „והושם עם הרשעים קברו לבזותו ועם הרוצים להעשיר עצמם ברציחתו ברשע אף על פי שלא עשה עול ואין מרמה בפיו".

18) „שתשים נפשו האשם אשם" ר"ל שתכיר נפשו שהאשם הוא אשם ועיין בן בלעם.

נב

1 אשהרי אשהרי אלבסי עזך יא ציון אלבסי תיאב פכרך יא
ירושלם בית אלמקדם פאנה לא יעוד אן ידכלך אבדא אקלף ולא
נגם: 2 ואנתפצי מן אלתראב וקומי ואגלסי יא ירושלם וחללי אכנאק
ענקך יא מסביה גמע ציון: 3 הכדא קאל אללה כמא אבעתם מגאנא
כדאך בלא תמן תפתכון: 4 וקאל אללה איצא כמא צנעת במצר אלתי
ורדהא אולא קומי ליסכנהא כדאך אצנע באשור אלדי גשמהם אכיראׄ[1]:
5 ואלאן יקול אללה לם ההאנא יסאק שעבי מגאנא וצאר סלאטינהם
יולולון יקול אללה ואסמי טול הדא אלזמאן ירפץ דאימא[2]: 6 לכן סיערף
קומי אסמי ויעלמון איצא אני הו מכאטבהם כמא כנת[3]: 7 מא אחסן
עלי אלגבאל ארגל מבשר מסמע אלסלאם מבשר באלכיר מסמע
אלמגותה יקול לציון קד טהר מלך רבך: 8 וצות מטלעיך קד רפעו
אצואתהם[4] והם ירננון אגמעין יא אד ינטרון עינא לעין רגוע נור אללה
אלי ציון: 9 פאנטקו ורננו אגמעין יא אהל כראבאת ירושלם אד עזא
אללה קומה ותולי ירושלם[5]: 10 ואטהר אללה קדרתה אלמקדסה[6]
בחצרה גמיע אלאמם וראי גמיע אהל אקטאר אלארץ מגותה רבנא:
11 פזולו זולו אכרגו מן תם ולא תדנו בנגאסה ואדא כרגתם מנהא
תנקו יא חאמלי כתאב אללה[7]: 12 פאנכם לא בחפז תכרגון[8] ובהרב
לא תסירון בל אללה עלי מקדמתכם הו אלאה אסראיל עלי סאקתכם:
13 אלא סיעקל רסולי[9] וירתפע ויתסאנא וישמך גדא: 14 וכמא

---

[1]) „באשר עשיתי במצרים אשר ירד עמי בראשונה לגור שם כן אעשה באשור אשר עשקו באחרונה". ותרגם אפס מלשון אפסי ארץ שהוא כמו קצות הארץ עיין ראב"ע למטה פסוק י'.

[2]) „ועתה יאמר ה' למה פה יקח עמי וכו'".

[3]) „וידעו עוד כי אנכי הוא המדבר אתם כאשר הייתי" ר"ל לא שניתי ולא אשנה.

[4]) (ומה נאה) קול צופיך אשר כבר נשאו קולם".

[5]) „ומלך בירושלים".

[6]) „גלה ה' את גבורתו הקדושה".

[7]) „אל תגעו בטומאה וכאשר תצאו משם הנקו אתם הנושאים ספרי ה'" עיין ראב"ע: הם ישראל נושאי התורה.

[8]) ר"ל לא תצאו בחפזון כאשר יצאתם ממצרים. עיין אלאמאנאת דף 225.

[9]) וזה לשון ראב"ע: והגאון רב סעדיה ז"ל פירש כל הפרשה על ירמיה ויפה פירש וטעם יזה גוים רבים (פסוק ט"ו) בפיו בדרך נבואתו כינק לפניו (נ"ג ב') גם כתב בתחלת ספרו (ירמיה א' י') כי קטן היה כאשר נתנבא וחי הפגיע בו והוא חטא רבים נשא (י"ג י"ב) כי כן כתוב זכר עמדי לפניך לבקש עליהם טובה (ירמיה י"ח כ') כשה לטבח יובל (נ"ג ז') כי כן כתוב ואני ככבש אלוף יובל לטבח (ירמיה י"א י"ט) ופירש ואת עצומים יחלק שלל (נ"ג י"ב) על ארוחה ומשאת שנתן לו רב טבחים (ירמיה מ' ח').

אללה חתי סבי אלגבארה אכ'ד ופי. אלגאתבין אפלתה ואנא
אנא אכאצם ובנך אנא אגיתהם׃ 26 ואטעם טאלביך לחומהם
ואלכ'מר יסכרון מן דמאהם ויעלם גמיע אלבשר אני אללה מגיתך
ופאדיך עזיז יעקוב

נ

1 [illegible]
[illegible]
[illegible] 2 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
3 [illegible] 4 [illegible]
[illegible]
[illegible] 5 [illegible]
[illegible] 6 [illegible]
[illegible]
[illegible] 7 [illegible]
[illegible] 8 [illegible]
[illegible] 9 [illegible]
[illegible]
10 [illegible]
[illegible]

1 [illegible]

2 [illegible]

3 [illegible]

4 [illegible]

5 [illegible]

6 [illegible]

7 [illegible]

8 [illegible]

9 [illegible]

10 [illegible]

11 ואן כאן גמיעכם קאדחי אלנאר מדרי אלשראר לסרתם פי שהאב
נארכם ופי שראר אשעלתמוהא ומן קדרתי יחל הדא בכם וכמא
כסבתם תנצׄגעון[1]:

נא

1 אסמעו לי יא טאלבי אלעדל מלתמסי אללה אלתפתו אלי צואן
מנה נחתתם ואלי מחפר ביר מנהא נקרתם: 2 שרח דלך[2] אלתפתו
אלי אברהים אביכם ואלי סארה̈ חאמלתכם פאני דעותה ואחדא
פבארכת פיה וכתׄרתה: 3 ואעלמו אן כדאך יעאזי אללה ציון[3]
ויעאזי גמיע כׄרבאתהא ויגעל ברׄיתהא כעדן ובידאתהא כגנאן אללה
אלסרור ואלפרח יוגד פיהא אלשכר וצות אלתסביח: 4 אצגו לי יא
קומי ויא אמתי אנצתו לי פאן שריעה̈ תכׄרג מן ענדי יכון בהא חכמי
נורא ללאמם יסבנהא[4]: 5 וכמא עדלי יקרב ויכׄרג בה גותׄי כדאך
אפאתי תחכם פי אלאמם פהם ירגון רחמתי ויצברון לאפאתי[5]:
6 ארפעו אלי אלסמא עיונכם ואלתפתו אלי אלארץׄ מן דונהא ואעלמו
אן אלסמאואת כאלדכׄאן תצׄמחל ואלארץׄ כאלתׄוב תבלא ואהלהא
כדאך ימותון וגותׄי יכון אלי אלדהר[6] ואהל זכותי לא ידערון: 7 אסמעו
לי יא עארפי אלעדל קום תוראתי פי קלובהם פלא תכׄאפו מן עאר
סאיר אלנאס ומן קדׄאיפהם לא תדׄערו: 8 אנהם כאלתׄוב יאכלהם
אלעתׄ וכאלצוף יאכלהם אלסוס ועדלי יתׄבת אלי אלדהר וגותׄי אלי גיל
ואגיאל: 9 ואקול אלא אטׄהרי אלבסי עזׄא יא קדרה̈ אללה אטׄהרי
כאלאׄיאם אלקדימה̈ אלאגיאל אלדהריה̈ אלים אנת הי אלנאחתה̈
אלמפתן אלמרדעה̈ אלתנין[7]: 10 אלים אנת הי אלמנׄפׄפה̈ מן אלבחר
מא אלגמר אלכביר אלמצׄירה̈ אעמאק אלבחר טריקא ימר̈ פיהא

---

[1]) „ואם תהיו כלכם קורחי אש ומזרי נצוצות תלכו באור אשכם ובנצוצות אשר בערתם ובגבורתי יהיה זאת לכם וכפי מעשי ידיכם תשכבון" תרגם מאזרי כמו מזרי והשכיבה היא שכיבת חולי או שכיבת מות.

[2]) „ביאור זה" ר"ל כי זה הפסוק מפרש המשל אשר בפסוק שלפניו.

[3]) ודעו כי כן ינחם ה' ציון" ואפשר שהגאון פירש הכתוב כר' יוסף קמחי. עיין רד"ק.

[4]) „כי מאתי תצא תורה אשר בה משפטי יהיה אור לגוים אשר ישקיטם".

[5]) „וכאשר יקרב צדקי ותצא בו (ר"ל בצדק) ישועתי כן מכותי ישפטו העמים והם יקוו אל חסדי ויסבלו מכותי".

[6]) עיין אלאמאנאת דף 228 ומשם נראה כי צ"ל אהל גותׄי = אנשי ישועתי ר"ל הנושעים בתחית המתים יחיו לעולם אחר שהכל כלה ואבד.

[7]) עיין למעלה ל' ד' והרהב והתנין רומזים אל פרעה ואל מצרים ותרגם מחוללת כמו משלי כ"ח כ"ג וכ"ו י'.

אללה חתי סבי אלגבאברה אכדה ופי. אלראהבין אפלתה וכאצמך
אנא אכצמה ובנוך אנא אגיתהם[1]: 26 ואטעם גאבניך לחומהם
וכאלרב יסכרון מן דמאהם ויעלם גמיע אלבשריין אני אללה מגיתך
ווליך גליל יעקוב:

נ

1 כדא קאל אללה אידא כתאב טלאק אמכם אן כאן טלקתהא[2]
או מן דא מן גרמאי בעתכם לה אנמא אבתעתם בדנובכם וטלקת
אמכם בגרומכם: 2 מא באלכם כאטבתכם פלם יכן אנסאן נאצתא
בעד מא דעותכם פלם יכן מגיבא[3] אהו לקצור קצרת ידי ען פדאכם
או ליס פי קוה אנגיכם הודא בזגרתי אנשף אלבחאר ואציר אלאנהאר
בראר חתי ינתן סמכהם ממא ליס מא בעד מא ימות באלעטש[4]:
3 ואלבס עליהם[5] אלסמא סודא ואגעל כסותהם כאלמסח: 4 אללה
רזקני לגה אלתעלים אעלם אמרא אלקנה אללגב[6] יטהר לי פי כל
גדאה ויתיר לי אלאסמאע לתסמע בתעלימי בהא: 5 וקד תקדם
אללה אלי באשיא לם אכאלפה עליהא ולם אתרח אלי ורא: 6 בל[7]
געלת טהרי ללצארבין וכדי ללנאתפין ולם אחגב וגהי ען אלאכזא
ואלבצאק: 7 ואללה יעינני ולדלך לם אכזא וקד געלת וגהי כאלחגר
אלצלד ועלמת אני לא אסתחי בקולי[8]: 8 ומא אקרב אפלאגי[9] פמן
יכאצמני נתואקף גמיעא ומן דו מחאכמתי יתקדם אלי: 9 ואדא כאן
אללה יעינני פמן יגלבני בל כלהם כאלתוב יבלון ואלעת יאכלהם:
10 ומן כאן פיכם יכאף אללה ויסמע קול רסולה פלו סאר פי
אלטלמאת[10] ולא יכון לה ספר ליתק באסם אללה ויתוכל אלי רבה:

---

[1] „והיוקח מגבור מלקוח (בכ״י א׳ נוסף בסרע = מהר) או חימלט שבי הנוצח. כה אמר ה׳ גם שבי גבור אקח ומלקוח עריצים אמלט וכו׳״ תרגם צדיק פלג = המתגבר על אויביו וכן למטה נ׳ ח׳ העתיק מצדיקי אפלאגי והפך זה בפסוק מרשיעי פמן יגלבני = ינצחני וענין הפסוקים הוא שהגולים לא ישארו ביד אויביהם.

[2] „אם שלחתיה״ ובאמת ה׳ לא נתן לה ספר כריתות.

[3] „מדוע דברתי אליכם ואין איש שומע אחרי שקראתיכם ואין עונה״.

[4] „אחר שמתו בצמא״ מפני שהדגה לא תבאש אלא אחר מיתתה״.

[5] „עליהם״ ונראה שרצה בזה תימים ותנהרות.

[6] „אדע דבר אשר אלמדהו את היעף״ בכ״י פי׳ לאערף לאלקן אללגב אמרא עיין אבן גנאח בשרשים שרש עות הערה 44 ובפנים הספר פירש לעות משרש עתת אשר ענינו דעת דין ומשפט.

[7] וכבר צווני ה׳ בכמה דברים (ר״ל להיות שלוחו עיין ת״י רש״י ראב״ע ורד״ק) ולא מריתי ולא נסוגתי אחור. כי אם וכו׳.

[8] „בדבורי״. — [9] שמה קרוב נצחוני״.

[10] „ואף כי הלך במחשכים״.

10 פלא יגועון ולא יעטשון ולא יצרבהם אלסמום ולא אלשמס אד
ראחמהם יסוקהם ואלי ינאביע אלמא יקודהם: 11 ויקול[1] אציר גמיע
גבאלי טרקא ומחגאתי תרתפע: 12 והודא האולי אלקום מן בעיד
יאתון והאולי איצא מן אלשמאל ומן אלגרב והאולי מן בלד סין[2]:
13 פיסר אהל אלסמא ויגדל אהל אלארץ וינטק אהל אלגבאל ברנה
אדא עאזא אללה קומה ורחם צעפהם: 14 אד[3] קאלת ציון אן אללה
תרכני וכאנה נסאני[4]: 15 הל יגוז תנסא אמראה טפלהא ואן לא
תרחם אבנהא וימכן האולי איצא ינסון ואנא לא אנסאך: 16 וכאנך
עלי אלכפין[5] רסמתך ואסוארך חדאי דאימא: 17 ויסרעון באנוך[6]
והאדמוך ומכרבוך מנך יכרגון: 18 ארפעי עיניך חואליך ואנטריהם
כלהם קד אגתמעו גאו אליך ובקאי אלדאים יקול אללה לתלבסי
גמיעהם כאלתיגאן[7] ותעקדיהא כאלערוס: 19 ואן כראבאתך ווחשאתך
ובלדך אלמהדם ליציקון מן אלעמארה[8] ויבעדון מהלכוך: 20 וליקולון
איצא בחצרתך אהלך אלדין תוהמת אנך תכלתהם בעץ לבעץ קד
צאק לי אלמוצע תקדם לי חתי אגלס[9]: 21 ותקולין פי נפסך מן ולד
לי האולי ואנא תכלא מישומה[10] ואד כנת גאליה זאילה האולי מן
רבאהם ואד כנת קד בקית וחדי האולי אין כאנו[11]: 22 כדא קאל אללה
לאשירן אלי אלאמם בידי[12] ואלי אלשעוב ארפע עלמי פיאתוך בבניך
פי חצונהם ובנאתך עלי אכתאפהם תחמל: 23 ויכון מן מלוכהם
חאצנוך ומן ריסאתהם מרצעאתך עלי וגוההם עלי אלארץ יסגדון לך
ותראב רגליך ילחסונה ותעלמין אני אללה אלדי לא יכיב ראגיה:
24 והל יוכד מן אלגבאר פיה או סבי אלפלג יפלת: 25 הכדא קאל

---

[1] „ויאמר“ ר״ל האל.

[2] דר״ק: ופירש ר׳ סעדיה ז״ל טראבלסיון. כצ״ל וזה נמצא בהעתקתו לבראשית י׳ י״ז.

[3] בכ״י א׳: וקד.

[4] „וכאילו שכחני“.

[5] העתיק מלת כפים כמשמעו אבל ראב״ע ורד״ק העידו על הגאון שתרגם כפים הענגים כאשר העתיק וסכתי את כפי שמות ל״ג כ״ב.

[6] „ויםהרו בוניך“ (ר״ל יבואו הבונים) ומהרסיך ומחריביך יצאו ממך ועיין בן בלעם שהזכיר הפירוש הזה בשם ר׳ סעדיה ובשם ר׳ שמואל הנגיד.

[7] בכ״י א׳: כאלזינה.

[8] „יצרו מן הישוב“ ר״ל מרוב היושבים.

[9] „ויאמרו עוד בפניך בניך אשר חשבת כי שכלת מהם כל אחד לחבירו צר לי וכו׳“.

[10] וכן תרגם זאת המלה איוב ג׳ ד׳ וענינו מי שמזלו רע ואיננו מצליח.

[11] „וכאשר הייתי בגלות ומתרחקת ממקומי מי גדל אלה וכאשר נשארתי לבדי אין היו אלה“.

[12] „וארמוז בידי אל הגוים“ עיין אלאמאנאת דף 244.

ידי: 20 אלא אכרגו מן באבל ואהרבו מן אלכסדאניין ובצות רנה
אכברו הדה ואסמעוהא ואכרגוהא אלי אקאצי אלארץ וקולו קד פך
אללה עבדה יעקוב: 21 ולם יעטשו אד פי אלגפאף סירהם אד מא מן
אלצואן אהטלה להם כמא שק אלצואן והטל מנה אלמא[1] 22 כדאך
לא סלאם קאל אללה ללפאסקין:

מט

1 אסמעו לי יא אהל אלגזאיר ואנצתו יא אחזאב מן בעד אן
אללה סמאני נביא מן חאל אלבטן ומן אמעא אמי דכר בה אסמי[2]:
2 וציר פאי כסיף חאד ופי טל ידה אכנני וצירני כסהם מנתקי[3] ופי
געבתה סתרני: 3 וקאל לי אנת רסולי יא אסראיל[4] אלדי בה אפתכר:
4 פאן קלת ללפראג תעבת וללתיה ואלהבא אפנית קותי אדא חכמי
ענד אללה ואגרי ענד רבי: 5 אלאן קאל אללה כאלקי מן חאל אלבטן
רסולא לה לארד אל יעקוב אליה ואל אסראיל אליה יגתמעון פאכרם
בדלך ענדה ויציר אלאהי מעזי: 6 וקאל היןא ענדי אן תכון לי רסולא
לתתבת אל יעקוב ועדוק אל אסראיל תרדהם בל אגעלך נורא ללאמם
לתכון מגותתי אלי אקטאר אלארץ[5]: 7 כדא קאל אללה ולי אסראיל
וקדוסה למכזא אלנפס ומכרוה אלאמם ועבד אלסלאטין ירוה אלמלוך
פיקומו לה ואלריסא פיסגדו לה לקבל קול אללה חתי יתחקק[6] וקדוס
אסראיל אלדי אכתארך: 8 וכדא קאל אללה פי וקת אלרצא אגיבך
ופי יום אלגות אעינך ואקויך ואגעלך עהד אמאנה ללקום ותבאת
אלבלאד ותנחל ציאעא כאנת וחשה[7]: 9 ותקול ללאסארי[8] אכרגו
וללדין פי אלטלמאת אטהרו פירעון פי אלטריק ועלי גמיע אלכדי:

---

[1]) כאשר בקע הצור ויזלו המים וזה רמז לשמות י״ז ו׳.
[2]) „בי ה׳ קראני נביא מבטן וממעי אמי הזכיר בו שמי״ ר״ל בשם נביא.
[3]) ת״י: בחיר ר״ל מרוק ומרוט.
[4]) „נביא אתה ישראל״ קרא הנביא בשם ישראל עיין רד״ק.
[5]) המשך הפסוקים הוא כן: ואם אמרתי שיגיעתי לחוכיח את ישראל היתה לריק כאשר שכר טרחי היה לפני אמר לי ה׳ עתה להשיב את ישראל אליו כדי שאכבד בעיניו ואמר עוד נקל בעיני שתהיה נביאי לשובב יעקב וכו׳ אבל אתנך לאור גוים עד שיושעו קצוי הארץ. העתיק מלת לא יאסף כקריאתה וזה לשון ראב״ע: והגאון אמר לא יאסף לא ימות כי מנהגו לפרש בדרך קרי ובדרך כתיב. והפירוש הזה לא נמצא בהעתקתנו ואפשר שמצא זה בביאורו. ותרגם נצורי מלשון נצר.
[6]) „למען דבר ה׳ כדי שיתאמת״.
[7]) תרגם כל הפעלים בלשון עתיד אענך ואעזרך ואצרך ואחזיקך (עיין למעלה מ״ב ו׳) ואתנך לברית אמונה לעם ולהקים הארצות ותנחל הנחלות אשר היו שממות.
[8]) „ותאמר לאסירים״.

תכברו בדלך אד אסמעתך אלחואדת מן אלאן ומחפוטאת ליס
תערפהא: 7 ומא קד כלק ולם תעלם בה מן חין וקבל יום כונה לם
תסמע בה כילא תקול אני קד ערפתה: 8 בל לם תסמע בל לם תעלם
בל לם יתקדם אלי סמעך בהא מן חין לאני עלמת אנך סתגדר
ואלכאפר מן חאל אלבטן סמית[1]: 9 ולמא אנא אהל לה אטול מהלי
ופכרי אן אמהלך[2] לילא אקטעך: 10 בל אסבכך לא במתל אלפצה
ואבליך פי כור אלעדאב[3]: 11 וכמא אנא אהלה אצנע מעך ואקול כיף
יתבדל[4] וכרמי לא אעטיה לאכר: 12 אסמע לי יא אל יעקוב ויא אל
אסראיל מסמאי אני אנא הו אלאול ואנא איצא אלאכר: 13 ואיצא ידי
אססת אלארץ וימיני אכתרעת אלסמא ואנא דעות בהם פחאצרו
אגמעין[5]: 14 פאגתמעו כלכם ואסמעו מן בכם יכבר בהדה אלאמור
פאן אללה יחבה ויערפה באנה יצנע מראדה מתל מא קאל פי באבל
וקדרתה כמא וצף פי אלכסדאניין[6]: 15 ויעתרף לי באני אנא אלדי
דעותה תם כאטבתה[7] ואתית בה ואנגחת טריקה: 16 פיקול[8] תקדמו
אלי אסמעו הדה פאני מן אול ליס פי אלסתר תכלמת בהאולא מן וקת
כונהא אנא תם[9] ואלאן אללה רבי בעתני בנבותה[10]: 17 כדא קאל
אללה וליך קדוס אסראיל אנא אללה רבך אלמעלמך מא ינפעך
אלמסלכך פי אלטריק אלואגב אן תמצי פיה: 18 לו אצגית אלי וצאיאי
לכאן סלאמך תאירא כאלנהר וחסנאתך כמוג אלבחר[11]: 19 ויכון נסלך
כאלרמל ודראריך כלוא אלבחר[12] לא ינקטע ולא ינפד אסמה מן בין

---

[1]) זה המשך הפסוקים מן פסוק ג׳: הגדתי לכם הראשונות כדי שלא תאמרו פסלי עשו זאת ועתה הנה באו נעשו ואם כן חובה עליכם להודות ולהאמין בחדשות אשר אגיד לכם על העתיד אשר לא שמעתם ולא תוכלו לאמר כי כבר שמעתם אותן כי ידעתי שתבגדו ופושעים מבטן תקראו.

[2]) רד״ק: אחטם כמו אאריך אפי כי האף יקרא חוטם.

[3]) „אבל אצרוף אותך לא ככסף ואנסך בכור הרעות״. עיין ראב״ע ורד״ק שהביאו בשם י״א כי בחרתיך הוא במקום בחנתיך.

[4]) ואומר איך יתחלל (שמי או כבודי).

[5]) עיין אלאמאנאת דף 88.

[6]) „מי בכם יגיד אלה הדברים כי ה׳ אהבו (ר״ל כורש עיין ראב״ע ורד״ק) ויודיעהו כי יעשה חפצו כאשר אמר על בבל (ויראה) גבורתו כמו שדבר על הכשדים״.

[7]) „ויודה לי כי אני קראתיו וכו׳״.

[8]) „ויאמר״.

[9]) ראב״ע: אמר הגאון מכאן רמז שהנשמה קודם הגוף. נראה מזה שפירש מעת היותה אני שם משעת בריאת שמים וארץ מפני שהאותות והמופתים נבראו ג״כ בששת ימי בראשית.

[10]) ראב״ע: והגאון אמר כי הוי״ו תחת בי״ת.

[11]) „ויהי שלומך שוטף כנהר ומעשיך הטובים כגלי הים״.

[12]) פירושו כתל עפר אשר על שפת הים סביב לחופו וכן תרגם לוית חן משלי ד׳ ט׳ לואא מן חטא והוא הנזר הסובב את המצח. עיין רד״ק שפירש מעות אבני החול שהם צרורות קטנות.

ותקת בשרך וקלת לים מן יראני וחכמתך ומערפתך המא אעתיאנך
פקלת פי נפסך אנא ולים גירי: 11 סיאתיך שר[1] לא תערפין תלאפיה
ותקע עליך אפה לים תטיקין רפאעהא[2] ותאתי עליך גפלה כאבה לא
תערפינהא: 12 ויקאל לך[3] קפי אלאן ברקאיך ובכתרה סחרך כמא
תעבת פיה מן אואילך לעלך תטיקין אלנפע ולעלך תרהבין:
13 פתעגזין מן כתרה משוראתך ואן וקפו ליגיתוך מכתארו היאה
אלסמא אלנאטרון פי אחואל אלכואכב מערפין פי אלאוקאת מטא
יאתי עליך: 14 ואדא הם יצירון כקש ואלנאר תחרקהם ולא יכלצון
אנפסהם מן אללהיב ולים דאך מן גמר כבזהם ולא וקיד יגלסון חדאה:
15 כדאך צאר לך גמיע מא תעבת פיה ותגארך מן אואילך כל אמר
אלי גהתה צלו ולים מגיתך[4]:

מח

1 אסמעו הדא יא בעץ[5] אל יעקוב אלמסמיין באסם אסראיל
ואנמא הם מן מא יהודה כרגו אלחאלפין באסם אללה וידכרון אלאה
אסראיל לא בחק ולא בעדל: 2 ואנמא סמו באסם קריה אלקדס פקט[6])
ואסתנדו עלי אלאה אסראיל אלדי אסמה רב אלגיוש: 3 אלאואיל
אכברתם[7] בהא מן חין וכרגת מן קולי ואסמעתכמוהא פמא כאנת אלא
גפלה חתי צנעתהא פאתת[8]: 4 לעלמי אנך שעב צעב ועצב מתל
אלחדיד קדאלך וגבהתך שביהה באלנחאס[9]: 5 לדלך אכברתך בהא מן
חין וקבל אן תאתי אסמעתך כילא תקול זלמי צנעהא ופסלי ומסבוכי
אמר בהא: 6 פכמא סמעתהא אנטר גמיעהא ואנתם אלים יגב אן

---

[1]) „ומפני שבטחת ברעתך ואמרת אין רואני וחכמתך ודעתך שתיהם גובה לבבך וכו׳ יבוא עליך וכו׳". צ״ל עתיאנך והוא שם דבר עיין תהלים ס׳ ג׳.

[2]) „לא תדעי לרפותה ולהמלט ממנה" עיין שרשים לאבן גנאח שרש שחר. ובמשלי ט״ז י״ד העתיק יכפרנה יזילהא והענין אחד.

[3]) „ויאמר לך" עיין תשובות דונש סימן 190.

[4]) „כאשר יגעת בהם (ר״ל בכשפיך) מראשיתך אולי תוכלי הועיל אולי תערוצי. ואחר זה נלאית מרוב עצתיך אף כי עמדו להושיעך הבותרים בתכונת השמים החוזים במצב הכוכבים המודיעים בזמנים מאשר יבאו עליך. והנה יהיו כקש ואש תאכלם ולא יצילו את נפשם מיד הלהבה ואין בזה גחלים (לאפות) לחמם ולא יקוד לשבת נגדו. כן היה לך כל מה שיגעת בו וסוחריך מראשיתך כל אחד לעברו תעו ואין מושיעך". תרגם הגאון חברי מגזרת ברר ועיין בן בלעם שהביא פירוש הגאון על אין גחלת לחמם.

[5]) רד״ק: כנגד אנשים שהיו רעים.

[6]) ר״ל והם רק מזרע יהודה. ולא נקראו כי אם מעיר הקדש ובאמת אינם יהודים ולא ראוים להיות מירושלים.

[7]) כן הוא בכ״י פ׳ ובכ״י א׳ אכברתהם ונראה שצ״ל אכברתכם.

[8]) ר״ל ולא האמנתם לדברי נביאי והיו כאלו באו פתאם.

[9]) „מדעתי כי עם קשה אתה וגיד דומה לברזל ערפך ומצחך דומה לנחושת".

קלובכם: 9 ואדכרו אלאואיל מן אלדהר פאני אלטאיק ליס גירי אנא
אללה ליס מתלי: 10 אלמכבר מן אלאול באלאכר ומן אלמקדם במא
לם יצנע בעד אלקאיל תדבירי יתבת וכל מראדי אצנעה: 11 אני
אלדאעי בה מן אלמשרק כאלטאיר[1] ומן אלבלד אלבעיד דא תדבירי
וכמא קלת אתי בהא וכמא כלקתהא אצנעהא איצא[2]: 12 אסמעו לי
יא צעאב אלקלב[3] אלבעידין מן אלזכוה: 13 אד קרבת לכם זכותי לא
תבעד וגותי לא יתאכר אגעל פי ציון מגותתי ואל אסראיל פכרי:

מז

1 אנחדרי ואגלסי עלי אלתראב יא גמאעה אהל באבל אגלסי
עלי אלארץ בלא כרסי יא גמע אלכסדאניין פאנך לא תעודין
תסמין אלרכצה ואלמדללה[4]: 2 וצירי כמן יקאל להא כדי אלרחא[5]
תם אטחני דקיקא ואכשפי נקאבך[6] ואחסרי עצדך[7] ואכשפי סאקך
לתעברי אלאנהאר: 3 תם תנכשף סואתך ותבדי איצא ערותך
כדאך אכד מנך אלקוד לא אשפע מנך אנסאן[8]: 4 קאל דלך[9] ולינא
רב אלגיוש אסמה קדוס אסראיל: 5 ואגלסי סאכתה ואדכלי פי
אלטלאם יא גמע אלכסדאניין פאנך לא תעודין תסמין סידה אלמלוך:
6 לאנך אדא סכטת עלי אמתי ובדלת צפותי ואסלמתהא פי ידך לם
תצירי רחמה להם בל חתי עלי אלשיך תקלת אצרך גדא[10]: 7 וקלת
אלי אלדהר אכון סידה אד לם תצירי הדה פי באלך ולם תדכרי
עאקבתהא: 8 ואלאן פאסמעיהא יא מנעמה יא גאלסה ואתקה יא
קאילה פי נפסהא אנא ולים גירי לא אגלם ארמלה ולא אערף אלתכל:
9 פיאתיך כלאהמא פי טרפה עין מן יום ואחד אלתכל ואלתרמל פי
אצח מא המא יאתיאנך מע כתרה סחרך ועטם רקאיך גדא[11]: 10 ולמא

[1] „אני הקורא אותו (ר״ל איש עצתי) ממזרח כעיט״.

[2] „וכאשר דברתי אביאנה (עצתי) וכאשר יצרתיה אעשנה״ הגאון תרגם בלשון נקבה אע״פ שהמלה הערבית תדבירי אשר תרגם בה עצתי הוא לשון זכר.

[3] ראב״ע: שאינם מאמינים בדבר ה׳ כטעם חזקי לב.

[4] עיין דברים כ״ח נ״ו.

[5] „ותהי כמי (כשפחה) אשר יאמר לה קחי וכו׳״.

[6] „צעיפיך״ וכן תרגם שה״ש ד׳ א׳.

[7] „זרועך״ ותרגם כן לפי ענינו מפני שמצא למטה נ״ב י׳ ויחזקאל ר׳ ד׳ שרש חשף עם מלת זרוע.

[8] כן הוא בכ״י וצ״ל אנסאנא או מן אנסאן וראב״ע הלך אחר פירוש הגאון ואמר: ולא אקבל פגיעת אדם כמו פיוס כמו ואל תפגע בי.

[9] „אמר זה גואלנו וכו׳״.

[10] „כי כאשר קצפתי וכו׳״.

[11] „באופן היותר שלם יבואו עליך שניהם עם רב כשפיך וכו׳״ עיין רד״ק.

אלעדל אלמגית ולים סואי[1]: 22 פולו אלי תגאתו יא אהל גמיע אקטאר
אלארץ לאני אלטאיק לים גירי[2] 23 וקד אקסמת באסמי וכרג מן קולי
אמר בזכוה לא ירגע לאן כל רכבה תגתו לי ולסאן תחלף כדא
באסמי[3]: 24 ומן יקול עני יקינא באללה זכותי ועזי יבלג אליה פיכזא
כל מן יתולע בה[4]: 25 ובאללה יזכון וימתדחון גמיע נסל אל אסראיל:

מו

1 ואדא גתא בל ותשטא נבו וצארת אזלאמהם דוסא ללוחוש
ואלבהאים ומשרפאתהם אלמזמולה חמלא עלי לגבין: 2 תשטו הם
איצא וגתו אגמעין ואחרי אן לא יטיקו כלאץ חמלהם ואנפסהם דהבת
פי אלסבי[5]: 3 אסמעו לי יא אל יעקוב וגמיע באקיה אל אסראיל
אלממתלין בבנין מזמולין מן אלבטן אלמחמולין מן אלרחם[6]: 4 אעלמו
אנכם אלי מתל חאל אלשיכוכה אנא הו לכם ואלי שביה בחאל
אלשיבה אנא אשילכם וכמא צנעת אנא אחמלכם ואנא אנקדכם
ואכלצכם[7]: 5 במן תשבהוני פתסאווני או תמתלוני ואשבהה[8]:
6 כאלדין יצבון[9] אלדהב מן אכיאסהם ואלורק באלשאהין יזנונה
ויסתאגרון סבאכא פיצנעה מעבודא ורכעו[10] לה ואיצא יסגדון:
7 ויחמלונה תם עלי אכתאפהם יזדמלונה וידעונה מכאנה[11] פיקף ומן
מוצעה לא יברח ויצרך אליה אחדהם[12] איצא פלא יגיבה ומן שדתה
לא יגיתה: 8 אדכרו הדה ואיסו מנהא[13] ורדוהא יא מגרמון עלי

---

[1]) „הגידו להם והגישו אליהם ואחר זה תועצו יחדיו ואמרו מי השמיע וכו׳״.

[2]) „לכן אם תפנו אלי תושעו וכו׳״.

[3]) „וכבר נשבעתי בשמי ויצא מפי דבר צדקה אשר לא ישוב וכו׳.״

[4]) „והאומר עלי אך בה׳ צדקתי ועזי יבוא אליו ויבושו וכו׳״ שני הפסוקים הם דברי הנביא ועיין רד״ק.

[5]) „אחר שכרע בל וקרס נבו ונעשו עצביהם למרמס לחיות ולבהמות והנבחרים מהם הנושאים היו למשא על העיפים. נשברו גם הם (ר״ל הנושאים) וכרעו יחדיו וכל שכן שלא יוכלו למלט משאם אחר שהם עצמם הלכו בשבי״.

[6]) „הנמשלים לבנים העמוסים מני בטן וכו׳״.

[7]) „דעו כי אני הוא לכם עד העת הנמשלה לזקנה וכי אסבול אתכם עד הזמן הדומה לשיבה (ר״ל גם אחר שכלה כחכם) וכמו שעשיתי אני אשא אתכם ואצילכם ואמלט אתכם״.

[8]) ר״ל אין דבר דומה לי ואינני דומה לשום דבר. עיין אלאמאנאת דף 93.

[9]) רש״י: הזלים לשון יזלו מים.

[10]) בכ״י פ׳ פיצנעו מעבודא ורכעו.

[11]) רד״ק: במקומו.

[12]) „אחד מהם״.

[13]) „והתאוששו״ וראב״ע הביא בשם הגאון פירוש אחר וזה שהוא מאש והטעם הוקדו ובעל העושר כתב: ד״א תהיו נואשים כי לא יבוא מאלהיכם דבר.

אלארץ הל יקול אלטין למפכרה מא תצנע פכיף תקול אן צאנעך
לא קדרה לה[1]: 10 חתי אן אלויל ללקאיל[2] לאביה מא תולד ולאמה
מא תטלקין: 11 כדא קאל אללה קדוס אסראיל וכאלקה סאלוני ען
אלאתיאת ועלי מא אחדתה ומא תצנעה ידי תתאמרו לי[3]: 12 לאני
צנעת אלארץ וכלקת אלנאס עליהא ולאני ידי מדת אלסמאואת ואמרת
גמיע גיושהא: 13 פאני אשהרה בעדל וגמיע טרקה אסהלהא והו יבני
קריתי ויטלק גאליתי לא בתמן ולא ברשא קאל רב אלגיוש[4]: 14 כדא
קאל אללה מן כסב אלמצריין ותגארה אלחבשיין ובני סבא אנאס דוי
מסאחה עליך יעברון תם לך יכונון ווראך יסירון אד באלאגלאל יעברון
ולך יסגדון ואליך יצלון ויקולון יקינא אן פיך אלאה לא סואה ולא אלאה
גירה[5]: 15 ויקינא אנך לרב מחתגב ואלאה אסראיל מגיתה[6]: 16 אדא
אסתחו[7] תם כזו גמיעהם וסארו בכזיהם חדאק אלספרא אגמעין[8]:
17 כדאך אסראיל מגאת באללה גות אלדהור פאנתם לא תסתחו ולא
תכזו אלי עואלם אלדהר[9]: 18 כדא קאל אלרב אלבארי אלסמא והו
אללה כאלק אלארץ וצאנעהא הו אצלחהא פלם יברהא תיהא בל
ללתבאת כלקהא אנא אללה ולים גירי[10]: 19 כדאך לם אכאטבכם פי
אלסתר ולא פי מוצע מטלם ולם אקל לנסל יעקוב אטלבוני תיהא בל
אנא אללה מכלמכם באלעדל מכברכם באלמסתקים[11]: 20 אגתמעו
ותעאלו ותקדמו אגמעין יא פלתא אלאמם תרו אלחאמלין כשב
פסלהם לא יעלמון ויצלון אלי מעבוד לא יגיתהם[12]: 21 פאכברוהם
ותקדמו אליהם תם תשאורו אגמעין וקולו מן אסמע הדה אלאמור מן
קדים ואכבר בהא מן חין אלים אנא אללה ולא אלאה גירי אלטאיק

---

[1]) „ואיך תאמר כי עושך אין לו כח" ר״ל כי האדם נמשל לחמר והבורא ליוצר.
[2]) „עד כי הוי לאומר וכו'".
[3]) „שאלוני על האותיות ועל מה שאברא ועל מעשי ידי דרשוני" הנה לפי דעת הגאון מלת בני ענינה פעולות ה'. עיין אלאמאנאת דף 85.
[4]) „אנכי אעירהו בצדק וכו'" הפסוק הזה מוסב על כורש. עיין מ״א כ״ה.
[5]) עיין רד״ק ותרגם בזיקים כמו שהעתיק תהלים קמ״ט ח'.
[6]) ר״ל הם יאמרו ג״כ שאלהי ישראל הוא המושיע לכורש.
[7]) במקום אסתחיו וכן בפסוק שלאחריו תסתחו במקום תסתחיו.
[8]) „המהירים מהשלוחים".
[9]) עיין אלאמאנאת דף 246 ושם פירש ענין עולמי עד שהתשועה תהיה לנצח ולא תפסוק לעולם.
[10]) אחר שדבר בתארי השם שהוא ברא העולם ותקנה ורצה בקיומו הזכיר הנביא מאמר ה' וזהו אני ה' וכו' ולא העתיק הגאון מלת כי מפני שהפסוקים הבאים אינם סבה למה שקדם.
[11]) „וכן לא בסתר וכו' במקום חשך וכו' אבל אני ה' וכו'".
[12]) „הקבצו וכו' ותראו שהנושאים עץ פסלם לא ידעו (ר״ל אין להם דעת) וכו'".

מאד אלסמא וחדי באסט ארץ מן ענדי[1]: 25 אלפאסך איאת
אלמשעודין ואלקאסומין יהגן כדאך ירד אלמתחכמין אלי ורא[2]
ומערפתהם יגהל: 26 אלמקים כלאם עבדה וראי רסלה יתממה אלקאיל
ען ירושלם תעמר וען קרי יהודה תבנא ומקים כראבאתהא[3]:
27 אלקאיל ללקער נף ומיבס אנהארה[4]: 28 אלקאיל ען כורש אנה מלכי[5]
וכל מראדי יתממה ויקול ען ירושלם תבנא ואלהיכל יאסס:

מה

1 לאן כדא קאל אללה למסיחה ען כורש אלדי אמסך ימינה
אדלל בין ידיה אלאמם ואחקא אלמלוך אחלהא ואפתח בין ידיה
מצארעהם ואבואבהם לא תגלק[6]: 2 ואסיר קדרתי בין ידיה ואסהל לה
אלעטוף[7] ואכסר מצארע אלנחאס ואגדע עוארץ אלחדיד: 3 ואעטיך
כזאין מכפיה[8] ודפאין מסתורה לכי תעלם אני אללה אלדי שרפת
אסמך אלאה אסראיל: 4 ודלך לקבל עבדי יעקוב ואסראיל מכתארי
סמיתך באסמך וכניתך קבל אן תערפני[9]: 5 ולאני אללה לא סואי
ולא אלאה גירי אוזרך באלקוה קבל אן תערפני[10]: 6 לכי יעלם אלנאס
מן משרק אלשמס ומגרבהא אנה ליס גירי כמא אנא אללה לא סואי:
7 כאלק אלנור ואלטלאם צאנע אלסלאמה ואלבלא אנא אללה צאנע
גמיע דלך[11]: 8 תדר אלסמאואת מן אלעלו ואלשואהק תהטל אלעדל
פתפתח בה אלארץ וינמו אלגות ואלצלאח ינבת מעה אנא אללה
כלקת דלך[12]: 9 פאלויל ללמכאצם כאלקה והו כאלכזף[13] מן אלכזאף

---

1) „ממני“ ר״ל מנפשי ומכחי והוא חקרי.

2) „בן ישיב העושים עצמם כחכמים אחור“.

3) „האומר על ירושלים תושב ועל ערי יהודה תבנינה ומקומם חרבותיה“.

4) „ומיבש נהרותיה“.

5) „האומר על כורש הוא מלכי“.

6) זה הפסוק דבוק עם הפסוק שלפניו וזה ענינו: „כי כה אמר ה׳ לנביאו על דבר כורש אשר אחזיק בימינו אכניע לפניו הגוים ואפתח מתני המלכים ואפתח לפניו דלתותיהם ושעריהם לא יסגרו“.

7) עיין אבן גנאח שרש הדר.

8) „ואתן לך אוצרות צפונות“.

9) רד״ק: כי פעם היתה (הנבואה) בשם כורש כמו בזאת הפ־שה ופעם בלא זכר שם כורש וזהו הכנוי. „ועדיין לא היית יודע אותי“.

10) רד״ק: אתן אזור במתניך עד שלא ידעתני.

11) ר״ל אני ולא אחר קראתי לכרש כמו שאני ולא זולתי הוא יוצר הכל. רד״ק: וכתב ר׳ סעדיה יחס הטוב והרע לבריאת האל כנגד דעת מי שהוא מאמין בשני אלוהות אחד טוב ואחד רע לפיכך אמר אני ה׳ עושה כל אלה. והגאון האריך בזה באלאמאנאת דף 54.

12) ר״ל השמים יזלו צדק ובו תפתח הארץ ותפרה ישע ותצמיח צדקה עם הישע.

13) „והוא כחרש“.

יאכ׳דה מן סאיר שג׳ר אלשערי ואלד׳י יגרם אלסנדיאן ואלמטר ירביהא[1]:
15 חתי תציר ללאנסאן משעלא יאכ׳ד מנה שיא פיצטלי בה וקד יסג׳ר
מנה ויכ׳תבז כ׳בזא וקד יפעל מעבודא פיסג׳ד לה או יצנע פסלא וירכע
לה[2]: 16 בעד מא אחרק בעצ׳הא באלנאר ואכל אללחם טביכ׳א עלי
בעצ׳הא או ישוי שואא פשבע מנה ואצטלי בעצ׳הא וקאל הד׳א
אלתאכ׳י[3]) אד׳ דפית ושערת באלנאר: 17 ובאקיהא צנעה מעבודא
ופסלא לה תראה ירכע לה ויסג׳ד ויצלי לה ויקול כ׳לצני לאנך רבי[4]:
18 ולא יעלמון בג׳הלהם ולא יפהמון כאן עיונהם קד טמסת[5]) מן אלנט׳ר
וקלובהם מן אלעקל: 19 ולא ירג׳ע אלי נפסה ולא מערפה לה ולא
פהם פיקול בעד מא אחרקת בעצ׳הא באלנאר וכ׳בזת עלי ג׳מרהא כ׳בזא
ושוית שואא ושבעת מנהא[6]) אצנע באקיהא מא יכרהה אללה ואסג׳ד
לכ׳שבה באליה[7]): 20 תראה יראעי אלרמאד וראי אלסכ׳ריה[8]) קד מילה
ולא יכ׳לץ נפסה ולא יקול אלא אן אלבאטל פי קבצ׳תי: 21 אד׳כר
הד׳א יא אל יעקוב ויא אל אסראיל לאנך עבדי וכמא כ׳לקתך עבדא לי
כד׳אך אנת איצ׳א יא אל אסראיל לא תנסאני[9]): 22 פאני אמחו ד׳נובך
כאלג׳ים אלמאר ואתג׳אוז כ׳טאיאך כאלסחאב אד׳ תרג׳ע אלי
פאתולאך[10]): 23 וירן אהל אלסמא אד׳ צנע אללה ד׳לך ויג׳לב אהל
אלארץ׳ מן אספל וינטק אהל אלג׳בל ברנין ואהל אלשעארי פי מא בין
אלשג׳ר אלתי פיהא אד׳ תולי אללה אל יעקוב ואפתכ׳ר באל אסראיל[11]):
24 כד׳א קאל אללה וליך וכ׳אלקך פי אלבטן אנא אללה צאנע אלכל

שרד) ויקציעהו (עיין אבן גנאח בשרש קצע הערה 69) כתבנית איש או כתבנית אשה יפה היושבת בבית". עיין ת"י.

[1]) אחר שמנה חרש הברזל והנגר הוסיף עוד אומן שלישי והוא הכורת את הארזים „ומה שיאמצהו בו משאר עצי היער" ועוד אומן רביעי והוא הנוטע את האלנות ומיחל שהגשם יגדלם.

[2]) „עד שיהיה לאדם לבער בקחתו מעט ממנו לחמום ולפעמים משיק ויאפה לחם לפעמים יעשה אליל וישתחו לו או יעשה פסל ויסגד לו".

[3]) „אחר ששרף מקצתו באש ואכל בשר מבושל במקצתו או צלה צלי וישבע ממנו וחמם את בשרו במקצתו ואמר זאת היא האחוה (כי זה העץ יצלח לדברים שונים) כי חמותי וראיתי אור" תרגם האח מלשון אחות וריעות. ובתהלים ל"ה כ"א השתמש במלת תואכ׳י והענין אחד.

[4]) „ושאריתו עשה לו לאליל ולפסל תראהו כורע ומשתחוה לו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אתה אלהי".

[5]) „לא ידעו באולתם ולא יבינו כאלו טח וכו' ".

[6]) „צליתי צלי ושבעתי ממנו".

[7]) רש"י לרקבון עץ. תרגם בול מלשון בלה.

[8]) וכן תרגם בבראשית ל"א ד׳ התל בי וכן למעלה ל׳ י׳ מהתלות.

[9]) „וכאשר יצרתיך עבד לי כן אתה ישראל לא תנשני".

[10]) „כי אמחה פשעיך כעב העובר ואעביר חטאתיך כענן כאשר תשוב אלי אגאלך".

[11]) „וירננו שוכני שמים כי עשה ה׳ זאת ויריעו יושבי הארץ מתחת ויפצחו היושבים בהרים ברנה והיושבים ביערים בין העצים אשר בו וכו'".

מד

1 פאסמע אלאן יא אל יעקוב עבדי ויא אל אסראיל אלדי
אכתרתה: 2 כדא קאל אללה צאנעך וכאלקך פי אלבטן אנה יעינך[1]
פלא תכף יא אל יעקוב עבדי ויא אל אסראיל אלדי אכתרתה: 3 פאנה
כמא יצב אלמא עלי אלעטשאן ואלהואטל עלי אליבס אצב נבותי צבא
עלי נסלך וברכתי עלי דראריך[2]: 4 ויגבתון מן בין אלחשיש כאלגרב
עלי גדאול אלמא: 5 מן[3] הדא יקול אנא ללה והדא יתסמי באסם
יעקוב והדא יכתב נפסה ללה ובאסם אסראיל יתלקב: 6 כדא קאל
אללה מלך אסראיל ווליה רב אלגיוש אנא אלאול ואנא אלאכר ולא
אלאה גירי: 7 ומן מתלי ידעו באלאשיא ויכבר בהא ויקומהא לי מנד
צירת אמה פי אלעאלם ואלאתיאת ומא יגי יכברונהם בהא[4]: 8 פלא
תפזעו ולא תכשו אלים מן דהרכם אסמעתכם ואכברתכם ואנתם
שהודי פהל מוגוד אלאה גירי והל יגוז אן יכון מעתמד לא אערפה[5]:
9 ואנמא כלהם מצורו אלפסול אלתי הי תיה ופי מנאהם לא תנפעהם[6]
והם שהודהם אנהם לא ירון ולא יעלמון[7] לכי יכזו: 10 מן צור אלמעבוד
ואפרג אלפסל אלדי לא ינפע: 11 פסיכזא גמיע אצחאבה ויגמע
צנאעהם מן בין אלנאס פיקפון ויפזעון ויכזון אגמעין[8]: 12 מן דלך
אלחדאד באלקרנאס ופעלה לה באלפחם ובאלמראזב יצורה ויצנעה
בקוה דראעה ולו גאע לם יכן לה קוה ולו לם ישרב מא ללגב[9]:
13 ואלנגאר אלדי ימד אלתר ויחליה באלרקאן ויצנעה באלרנדג תם
יחליה באלברכאר ויצנעה כשכל רגל או שכל אמראה חסני גאלסה
פי אלבית[10]: 14 ואלקאטע לה ארוזא אד יאכד אלצנובר ואלבלוט ומא

---

[1]) רד״ק: שיעזרך.

[2]) „כי כאשר יוצקו המים על מקום צמא ונוזלים על מקום יבש אצק נבואתי על זרעך וכו׳״.

[3]) מלת מן נוספת בראש הפסוק ועניגו קשה בדקדוק לשון ערב.

[4]) „מיום שמתי עם בעולם והעוברות והבאות יגידו להם (ר״ל לעובדיהם)״.

[5]) „ואיך יתכן שיהיה צור (ר״ל חכם או גדול) אשר לא ידעתיו״ עיין אלאמאנאת דף
[illegible] היטב הפסוק הזה עם שני הפסוקים שלפניו.

[6]) [illegible]רק יוצרי פסילים שהם תהו ולא יועילום במה שהם חומדים״.

[7]) [illegible] הם עדים עליהם שלא יראו ולא ידעו.

[8]) [illegible] חבריו (ר״ל חברי היוצר את הפסל) ויתקבצו חרשיהם מבין בני אדם
[illegible] חבר הגאון מלת התקבצו עם מה שלפניו נגד בעלי הטעמים.

[9]) [illegible] עושי הפסל איך טורחים לתבל והם „חרש ברזל בקרנס ומעשהו
[illegible]יהו ויפעלהו בכח זרועו ואם היה רעב לא היה לו כח ואם לא
[illegible] מחוק מלת לה או לכתוב ויפעלה במקום ופעלה לה.

[10]) [illegible]הו בשרד (ר״ל במין צבע אדום) (וע׳ אבן גנאח שרש

ואגתֹתכם ואסמעתכם ולים פיכם אגנבי̈ כדֹאך אנתם שהודי יקול אללה
ואנא אלטאיך[1]): 13 ואיצֹא מן וקת[2]) אנא הו כדֹאך ולים מן ידי מכֹלץ
אפעל מא שית[3]) ומן ירדֹה: 14 כדֹא קאל אללה וליכֹם קדוס אסראיל
מן אגֹלכם כֹלית אלבאבליין ואחדרת גֹמיעהם הארבין ואלכסדאניון פי
אלספן רנינהם[4]): 15 אעלמו אני אללה[5]) קדוסכם ובארי אסראיל
מלככם: 16 כדֹא קאל אללה אלגֹאעל פי אלבחר טריקא ופי מא עזיז
סכֹה: 17 אלמכֹרג אלכֹיל ואלפרסאן ואלגֹנד ואלאעזא[6]) פגֹתֹי גֹמיעהא
ולם יקומו בל כֹמדו ואנטפו כאלפתילה: 18 לא תדֹכרו אלאואיל ולא
תתפהמו אלקדימאת: 19 האנא צאנע מגותֹה גֹדידה אלאן תטֹהר
אלא תעלמוהא ואציר איצֹא פי אלבריה טרקא ופי אלסמאוא[7])
אנהארא: 20 ויכֹרמני וחש אלצחרא חתי אלערבד ואלנעאם אדֹ גֹעלת
פי אלבראריׄ מאא ופי אלסמאוא אנהארא לאסקי שעבי מכֹתארי:
21 ויכון אלשעב אלדֹי כֹלקתה לי יקצון מדאיחי: 22 ומע מא לם
תדעני יא אל יעקוב ולם תתעב פי טאעתי יא אל אסראיל: 23 ולם
תאתני מן שאה צואעדך ולם תכֹרמני בדֹבאיחך עלי אני לם אסתכֹדך
בהדאיא ולא ענפתך בבכֹור: 24 ולם תשתר לי בורקך קסטא ולא מן
שחם דֹבאיחך כתֹרת ענדי לכנך אסתכֹדאת נפסך לי פי כֹטאיאך
וענפתהא בדֹנובך: 25 אעלם אני הו אלמאחי דֹנובך כמא אנא אהלה
וכֹטאיאך לא אדֹכרהא[8]): 26 אדֹ תדֹכרני פנתחאכם גֹמיעא ותקץ אנת
מא בה תנצלח[9]): 27 ותעתרף באן אבאך אלאולין אכֹטו ועלמאך
אדֹנבו לי[10]): 28 ואני בחכם בדֹלת ריסא אלקדם וגֹעלת מן אל יעקוב
מתלופין ומן אל אסראיל מקדופין[11]):

---

1) „באשר הגדתי לכם וכו׳ ולא היה בכם זר כן אתם עדי וכו׳״.

2) „מזמן רב״ ויונתן תרגם מעלמא עיין אלאמאנאת שם.

3) „אפעל מא שארצה״.

4) „בעבורכם עזבתי הבבליים״.

5) „דעו כי אני ה׳״.

6) והגדולים והשרים״ ועל מלת כפשתה עיין למעלה מ״ב ג׳ בלקוטים.

7) „תשועה חדשה אשר תגלה עתה וכו׳. ועל תרגום מלת ישימון עיין במדבר כ״א כ׳ ודברים ל״ב י׳.

8) אלו הארבעה פסוקים דבקים וענינם: „אף על פי שלא קראת לי וכו׳ דע כי אני הוא המוחה את פשעיך״ ותרגם העבדתני וכו׳: „אבל הטרחת נפשך לי בחטאתיך והוגעת אותה בעונותיך״.

9) „אם תזכירני נשפטה יחד ותספר אתה מה שתוכל להצטדק בו״.

10) „ותודה כי אבותיך הראשונים חטאו וחכמיך פשעו בי״ עיין בן בלעם.

11) „וכי אנכי במשפט חללתי שרי המקדש (הכהנים) ונתתי מבני יעקב לחרם ומבני ישראל לגדופים״.

ויצני אליהא ויסמע עאקבתהא[1]: 24 ויעלם מן גׄעל אל יעקוב אטׄטלאמא
ואל אסראיל ללגׄאנמין אלים הו אללה אלדׄי אכׄטאנא לה ולם ישא
קומנא אלמסיר בסירה ולם יקבלו תוראתהׄ[2]: 25 פספך עליהם מן חמיהׄ
גׄצׄבה ועזׄה מלאחמתה מא סטעת חואליהם ולם יעלמו ואשתעלת
פיהם ולם ירדׄו באלהם:

מג

1 ואלאן כדׄא קאל אללה באריך יא אל יעקוב וכׄאלקך יא אל
אסראיל לא תכׄף פאני מתוליך ושרפת אסמך ואנת לי כׄאצהׄ[3]: 2 ולו
גׄזת פי אלמא פאנא מעך ואלאנהאר לא תגרקך ולו סרת פי אלנאר
לא תנכוי ואללהיב לא ישתעל פיך: 3 לאני אללה רבך וקדוס אסראיל
מגיתׄך כמא גׄעלת פדאך מן אלמצריין ומן אלחבשהׄ ובני סבא דונך:
4 פאכׄתר ממא עזזת ענדי אכרמך לאני אחבבתך ואגׄעל סאיר אלנאס
דונך ובאקי אלמלל דון נפסך[4]: 5 לא תכׄף איצׄא[5] אדׄ אנא מעך פמן
אלמשרק אתי בנסלך ומן אלמגרב אגׄמע שמלך: 6 ואקול לגׄהה
אלשמאל האתיהם ולגׄהה אלגׄנוב לא תחבסיהם איתי באוליאי מן
אלבעד ווליאתי מן אקאצי אלארץׄ[6]: 7 הם גׄמיע מן סמׄי באסמי ולכרמי
בראתהם כדׄאך בעד מא כׄלקתהם וצנעתהם: 8 פיכׄרגׄ אלקום
אלמתעאמיון[7] ומוגׄודהׄ עיונהם ואלמתצאמׄון ולהם אסמאע: 9 אן אנחשר
אלאמם אגׄמעין ואגׄתמעת אלאחזאב מן פיהם יכׄבר בהדׄה אלאמור או
יסמענא אלאואיל או ידעון שהודהם פיצדקון או יסמעון פיקולון אלחקׄ[8]:
10 לכׄנכם אנתם שהודי יקול אללה ועבדי אלדׄי אכׄתרתה לכי תעלמו
ותומנו בי ותפהמו אני אנא הו קבל פעלי לם יצׄר אלאה ובעדי לא
יכון[9]: 11 ואני אנא אללה ולים גׄירי מגיתׄ: 12 כמא אנא אכׄברתכם

---

[1]) עיין רד״ק.

[2]) „וידעו מי נתן וכו׳ הלא ה׳ אשר וכו׳ ולא אבה עמנו הלוך בדרכיו״.

[3]) „גואלך והכבדתי את שמך ואתה לי סגולה״.

[4]) „כאשר נתתי כפרך (לשעבר) וכו׳ וכן אכבדך יותר מאשר יקרת בעיני כי אהבתיך ואתן כל האדם תחתיך ושאר האומות תחת נפשך (לעתיד)״.

[5]) „ועור אל תירא״.

[6]) תרגם צפון ותימן פאת צפון ופאת דרום ובני ובנותי אוהבי מן האנשים והנשים.

[7]) „הם כולם (ר״ל הנקבצים מארבע כנפות הארץ) הנקראים בשמי ואשר בראתים לכבודי כן אחר שבראתים ועשיתים עם עור וכו׳״ אחר ששבח הנביא רחמי ה׳ על עמו שב אל העושים עצמם כעורים וחרשים ואמר שיגאלם.

[8]) ר״ל ואם כל הגוים נקבצו יחדיו אין בהם אשר יגיד זאת או ישמיע הראשונות או יתן עדיו ויצדק או ישמע ויאמר כי אמת הוא. עיין ראב״ע ורד״ק.

[9]) רד״ק: לפני שיצרתי היצירות לא יצר אל זולתי שום יצירה עיין אלאמאנאת דף 108 ושם ביאר מלת לפני ואחרי על אופנים רבים.

אלארץ̇ יא נאזלי אלבחר באסרה[1]) ואלג̇זאיר וסכ̇אנהא: 11 יעלן צותה
בד̇לך אהל אלבר וקראה ואלרבץ̇ אלד̇י יסכנה[2]) קדר וירן בה אהל
אלצכ̇ור ומן רוס אלג̇באל יציחון: 12 באן יג̇עלו ללה וקארא ומדאיחה
פי אלג̇זאיר יכ̇ברון: 13 אד̇[3]) יט̇הר אללה כאלג̇באר וכד̇י אלמלאחם
יט̇יר אלגירה̈ פיג̇לב ויצרך̇ ועלי אעדאה יתג̇בר: 14 ויקול מהלתהם
דהרא פאמסכת ורפקת בהם אלאן כאלואלדה̈ אג̇אהרהם ואכ̇ויהם
ואשופהם אג̇מעין[4]): 15 ואנשף ג̇באלהם ויפאעהם וג̇מיע עשבהם
איבסה ואצי̈ר אנהארהם ג̇זאירא ואג̇אמהם איבסהא: 16 ואסי̈ר עמי[5])
פי טרק לם יערפוהא ופי סכך לם יעלמוהא אסלכהם ואצי̈ר אלט̇לאם
בין ידיהם צ̇יאא ואלעסראת סהלה̈ כמא אן הד̇ה אלאמור קד צנעתהא
להם ולם אתרכהם[6]): 17 פיתרחו[7]) אלי ורא ויכ̇זו כ̇זאא אלואת̇קון
באלפסל אלקאילון ללמפרג אנת רבנא: 18 יא מתצאמ̇ין אסמעו ויא
מתעאמיין אלתפתו אנט̇רו[8]): 19 מן אלמתעאמי אלא פי אנה עבדי
ואלמתצאמ̇ אלא אד̇א בעת̇ אליה ברסולי ולא מתעאמי אלא ענד
אלעקובה̈ ולא מתצאמ̇ אלא פי ג̇זא אוליא אללה[9]): 20 רואיאת כת̇ירה̈
לם יחפט̇הא ואסמאע מפתוחה̈ פלא יסמע להא[10]): 21 ואללה מריד לכי
יצלחה פעט̇ם לה אלפקה וג̇זרה[11]): 22 והם קום מג̇נומון מט̇למון כ̇אב
ג̇מיע שבאבהם[12]) ופי אלחבוס כבו וצארו ג̇נימה̈ ולא מכ̇לץ̇ להם
ואסתלאם לא קאיל רד עליהם: 23 פמן פיכם ינצת הד̇ה אלמקאלה̈

---

[1]) „אמרו תהלתו מקצה הארץ אתם יורדי הים כלו״. תרגם יורדי הים בלשון קריאה.

[2]) „ישאו קולם בזה יושבי מדבר ועריו וחצרים אשר קדר יושבים בהם״ עי׳ בראשית כ״ה י״ז.

[3]) „כי ה׳ וכו׳״.

[4]) „ויאמר (ה׳) הארכתי להם אפי מעולם החרשתי וחמלתי עליהם ועתה אצעק עליהם כיולדה (בחבליה) ואשוממם ואביט עליהם (להשמידם) כלם״. עיין על אתאפק בראשית מ״ג ל״א ולמטה ס״ד י״א ועל אשאף עיין תרגומו לאיוב ז׳ ב׳ ואבן גנאח שרש שאף.

[5]) כן הוא בכ״י א׳ ובכ״י פ׳ קומי. ואפשר שצ״ל קומי אלשביה בעמי כמו שתרגמו יונתן: ואדבר לבית ישראל דדמן כסמין.

[6]) „כאשר כבר עשיתי להם אלה הדברים ולא עזבתים״.

[7]) „עד שיסגו אחור״ וענין מלת תרח עיין למעלה א׳ ד׳.

[8]) „אתם העושים עצמכם כחרשים שמעו ואתם העושים עצמכם כעורים הביטו לראות״.

[9]) „מי הוא העושה עצמו כעור כי אם (כשעליו להודות) כי הוא עבדי ומי הוא העושה עצמו כחרש כי אם כאשר נשלח אליו מלאכי ואין עושה עצמו כעור כי אם בעת העונש ואין עושה עצמו כחרש כי אם בעת גמול אוהבי ה׳״ ותרגם מלת עור השנית כמו חרש עיין אללמע דף 296.

[10]) קבוץ רואיה̈ = מסורת ובאמת עניני משרש ראי = ראה. אף על פי שלפי זה היה צריך להיות רויאת בלא אלף אחר הויו. וטעם הפסוק הוא שהעושה עצמו כעור רואה דברים רבים ולא ישמרם בלבו והעושה עצמו כחרש אזניו פתוחות ולא ישמעם.

[11]) ר״ל ה׳ הוא הרוצה לפקוח עיני העור ולפתוח אזני החרש והגדיל תורתו והאדירה להצלחתם. ובכ״י פ׳ וג̇ודהם.

[12]) „גפלו ברעה הבחורים כלם״ ובחורים קבוץ בחור ועיין אבן גנאח opuscules 223.

אלמין וכמא ידוס אלפכׂראני אלחמאהׂ[1]): 26 מן אדׂא אכׂבר בשי מן
אוׄל עלמנאה ומן קבל דׄלך נקול הו עדל[2]) ואיצׄא בלא מכׂבר ואיצׄא בלא
מסמע בל מן גיר אן יסמע אקואלכם[3]): 27 הו אלאול לאל ציון הודׂאה
והודׂאהם ובה אגׄעל לאל ירושלם מבשרא בה[4]): 28 חתי אנטׂר פאדׂא ליס
רגׄל מנאזע ומן האולי ליס משיר בשי ואן אסאלהם פירדון אלגׂואב[5]):
29 באן כלהם ללבאטל ואלכלו אעמאלהם כאלריח ואלתיה כואצׄהם[6]):

מב

1 הודׂא עבדי אדעמה מכׂתארי רצׄית בה נפסי אגׄעל נבותי פיה
יכׂרגׄ בהא אחכאמי אלי אלאמם[7]): 2 מן חית לא יצרךׂ ולא יעלן ולא
יסמע פי אלאסואק צותה[8]): 3 חתי קצבהׂ מרצׄוצׄהׂ לא יכסרהא ופתילהׂ
כאמדהׂ לא יטפיהא יכׂרגׄ אלחכם עלי חקהׄ[9]): 4 בל לא יכׂמד ולא
יתרצׄץׄ אדׄ[10]) יציׄר אלחכם פי אלבלאד ולשריעתה אלאמם ירגׄון: 5 כדׄא
קאל אלטאיק אללה בארי אלסמאואת ומאדׄהא באסט אלארצׄ
ואסאסתהא[11]) מעטי אלנסמהׂ ללקום אלדׄין עליהא ואלרוח ללמארׄין
פיהא: 6 אנא אללה שרפתך בעדל ואמסך בידך ואקויך[12]) ואגׄעלך
לעהד אלקום וצׄיא אלאמם: 7 ופתׄ עיון עמי ואכׂראגׄ אלאסיר מן
אלמגלק ואלגׄלום פי טׄלאם מן אלחבוס: 8 ומע דׄלך אנא אללה[13]) הו
אסמי וכרמי לא אעטיה לאכׂר ומדחתי ללפסול: 9 וכמא אן אלאואיל
קד אתת כדׄאך אנא אכׂברכם באלחואדתׂ[14]) וקבל אן תאתי אבשרכם
בהא: 10 סבׄחו אללה תסביחא גׄדידא וקולו מדחתה מן אקאצי

[1]) „ויבוא בין הסגנים״ ר״ל ירמסם כמו היוצר וכו׳ ואין ספק כי לפי דעת הגאון הפסוק מוסב על כרש מלך פרס.

[2]) מי הוא פעול העירותי ועניני „העירותי איש אשר ידעט מראש את דברו כאשר יגידנו ומלפנים נאמר הוא צדיק״ ר״ל צדקו דבריו.

[3]) ר״ל אמרי עובדי אלילים הנזכרים בפסוקים כ״ג וכ״ד.

[4]) „הוא הראשון ליושבי ציון הנה הוא והנם ובו אתן ליושבי ירושלים מבשר בו״ נראה שהראשון הוא המבשר והוא כורש מלך פרס והנה הוא מוסב על כרש והנם על יושבי ציון וירושלים ואפשר שמלת בה השנית מוסבת על בשי = דבר הנמצא בפסוק שלפניו.

[5]) „עד שארא ואין איש מתוכח ומאלה (ר״ל מהאלילים ועובדיהם) אין יועץ וכו׳״.

[6]) „כי כלם מעשיהם לשוא ולריק וגדוליהם כרוח ותוהו.״

[7]) ראב״ע: ויאמר הגאון כי הוא כורש.

[8]) „באופן שלא יצעק וכו׳״. — [9]) עיין בלקוטים.

[10]) תרגם עד בלשון כי ואפשר שרצה בו כי לא תהיה פשתה כהה ולא קנה רצוץ מפני שישים בארץ משפט ולתורתו יקוו האומות.

[11]) „רוקע הארץ ומוסדותיה״.

[12]) „ואאמצך״ תרגום יונתן ואתקפינך.

[13]) ר״ל אף על פי שנתתי שליחותי לכרש בכל זאת אני ה׳ וכו׳.

[14]) „וכמו שהראשונות כבר באו כן חדשות אני מגיד וכו׳״.

מא אענתך[1] ואדעמתך איצֿא בימין עדלי: 11 וסיכֿיב ויכֿזא גֿמיע מן
תוֹלע בך ויציר לא כשי ויביד דֿוו כֿצומתך: 12 ודֿוו מנאצאתך
תטלבהם ולא תגֿדהם ויצירון כמן ליס וכמן כֿלא דֿוו מחארבתך:
13 אדֿ אנא אללה רבך מאסך ימינך אלקאיל לך לא תכֿאף אנא מעינך:
14 לא תכֿאפי יא שיעהֿ יעקוב[2] ויא רהט אסראיל אנא מעינך יקול
אללה ווליך קדוס אסראיל: 15 סאצירך כמורגֿ בתאר[3] גֿדיד דֿי אפואה
תדוס אלגֿבאל ותדקהם ואליפאע כאלמוץ תצירהא: 16 כדֿאך תדריהם[4]
ואלריח תחמלהם ואלעאצף יבדדהם ואנת תסר באללה ובקדוס
אסראיל תמתדח: 17 ואלצֿעפא ואלמסאכין אלדֿין יטלבון מאא וליס
אלסנתהם באלעטש קד נצֿבת אנא אללה אגֿיבהם קדוס אסראיל[5] לא
אתרכהם: 18 אפתח להם עלי אלכדי אלאנהאר ופי וסט אלבקאע
אלעיון אציר אלבראר אגֿאם מא ואלמפאוז מכֿארגֿ מא: 19 ואנבת פי
אלבריהֿ מן אלארז ואלסנט ואלאס ועוד אלדהן ואציר פי אלבידא
אלברותי[6] ואלסאגֿ ואלשרבין אגֿמעין: 20 לכי ירו אלנאטקון[7] ויעלמו
ויבחתו ויעקלו אגֿמעין אן קדרהֿ אללה צנעת דֿלך וקדוס אסראיל
בראה: 21 קרבו דֿוי כֿצומתכם יקול אללה וקדמו דֿוי משאגֿרתכם[8]
יקול מלך אל יעקוב: 22 יתקדמו פיכֿברונא במא ואפי מן אלחואדת
ומא הי אלאואיל אכֿברונא חתי נרד באלנא ונעלם עאקבתהא או
אלאתיאת אסמעונא איאהא: 23 פאדֿא תכֿברון באלגֿאיאת אלי ורא[9]
נעלם אנכם אשראף ואיצֿא אן אחסנתם או אסאתם נתגֿאדל ונגֿטר דֿלך
גֿמיעא[10]): 24 פממא אנתם לא כשי וממא אפעאלכם מתלאשיהֿ מכרוה
אלאכֿתיאר אן יקע עליכם[11]): 25 לכני אטהר מן מהב אלשמאל פיאתי
ומן משרק אלשמס ידעו באסמי ויתוסט אלכֿלפא כדכֿול אלמצור פי

---

[1]) „ולא תבהל אני אלהיך אאמצך כאשר זה זמן כביר עזרתיך".

[2]) „קהל יעקב" וכן ביאר אבן גגאח בשרש תלע. ויונתן תרגם: שבטיא דבית יעקב.

[3]) „ואשימך למורג חרוץ וכו'". רד"ק: או יהיה חרוץ תאר למורג ר"ל מורג מחתך היטב.

[4]) „בן תזרם וכו'".

[5]) תרגם כאלו כתוב קדוש ישראל במקום אלהי ישראל.

[6]) כן הוא בכ"י וכן הוא למעלה ל"ז כ"ד והיו"ד היא במקום א' מפני שהמלה היא ארמית ברותא.

[7]) „המדברים" ר"ל בעלי השכל.

[8]) „אנשי ריבכם" וכן „אנשי עצמותיכם".

[9]) ר"ל העתידות לבוא. ועיין ביאורו למשלי כ"ט י"א ושם אמר כי מלת לאחור נופלת על מה שכבר עבר וגם על מה שעתיד להיות.

[10]) „ואף אם תטיבו או תרעו נוכחה ונראה זאת יחד" ותרגם נשתעה מלשון חז"ל משתעי דינא בהדיה (בבא מציעא דף י"ד ב').

[11]) ומאשר אתם כאין ומאשר מעשיכם כאפס תועבה היא שתבחירה תפול עליכם".

באחצא וידעו גמיעהא באסמא מן כתרה אלניל ואיד אלקוה ואחד
מנהא לא יעדם: 27 לם תקול יא אל יעקוב ותתכלם יא אל אסראיל
באן קד אנסתר חאלי מן ענד אללה ומרת סירתי[1]) ען רבי: 28 אמא
עלמת או סמעת אן אללה רב אלעאלמין כאלק אקאצי אלארץ לם
לגב ולם יתעב ולא נהאיה לעלמה: 29 מעטי אללגב אלקוה ולגיר די
ניל יכתר אלעטמה: 30 חתי ילגב אלאחדאת ויתעבון ויעתר אלשבאב
ויצעפון[2]): 31 וראגיו אללה תתבדל להם אלקוה כמא יצעד אלריש עלי
אלנסור[3]) פיחאצרון ולא יתעבון וימשון ולא ילגבון:

מא

1 אנצתו אלי יא אהל אלגזאיר ותתבדל אלאחזאב קוה
אלאסתמאע[4]) יתקדמון חיניד יתכלמון נתקדם אלי אלחכם אגמעין:
2 מן דא אטהר מן אלמשרק עדלא יתבעה אלי טאעתה[5]) יסלם בין
ידיה אלאמם ועלי אלמלוך יסתולי יגעל כאלתראב סיפה וכקש מנדפע
קוסה[6]): 3 פיכלבהם וימר סאלמא ופי טריק ברגליה לא ידכל[7]):
4 אלדי כלק פצנע מנאדי אלאגיאל מן אואילהם אנא אללה אלאול
ואנא מע אלאכרין[8]): 5 ראי דלך אהל אלגזאיר פכאפוה ומן אקאצי
אלארץ יזעגון לה פתקרבו ואתו: 6 כל אמר מנהם יעאון צאחבה
ויקול לאכיה תשדד: 7 כמא יתעאון אלנגאר ואלסבאך וצארב
אלפטים מע אלמטארק מראת חתי יקאל ללחאם מא אצלחה וכמא
ישדד באלמסאמיר לא ימיל[9]): 8 ואנת הו אסראיל עבדי יא יעקוב אלדי
אכתרתך נסל אברהים מחבי: 9 אלדי אמסכת בידך מן אקאצי אלארץ
ומן אקטארהא דעות בך וקלת לך אנת עבדי אכתרתך לא אזהד
פיך[10]): 10 לא תכאף פאני מעך לא תרתבך אנא רבך איידך כמא טאל

1) חרגם דרכי = עניני ומשפטי כמו בשמות כ״א ט׳. ועיין אלאמאנאת דף 233.

2) „אף הנערים וכו׳ והבחורים יכשלו ויחלישו״.

3) עיין רד״ק שכתב בשם ר׳ סעדיה כי הנשר יעלה לעשר שנים גבוה מאוד על פני רקיע השמים וכו׳. וזה דומה קצת למה שאמרו חז״ל על העוף הנקרא חול בבראשית רבה ב׳ על הפסוק ותתן מפריו ותאכל (בראשית ג׳ ו׳).

4) „יחליפו כח לשמוע״. עיין רד״ק.

5) מי העיר ממזרח צדק (ר״ל צדיק) ידריכהו בדרכיו ר״ל כורש.

6) עיין מה שכתב הראב״ע בשם יש אומרים.

7) „ובדרך ברגליו לא יבוא״ אפשר שר״ל שיעבור מהר על רכבו ולא ירד ממנו ללכת ברגליו.

8) זה הפסוק תשובה על השאלה מי העיר.

9) „כל אחד מהם יעזור את רעהו כאשר יעזרו איש את אחיו פעם אחר פעם החרש את הצורף והמכה בפטיש את ההולם עד כי יאמר לדבק מה טוב הוא וכאשר נתחזק (מעשהו) במסמרים לא ימוט.

10) „החזקתי בידך״ וכו׳ „בחרתיך ולא אמאסך״. עיין על כל הפרשה הזאת בלקוטים.

ראחה ואלסמא כהיה שבר ותראב אלארץככיל מכיול ואלגבאל
כאלמוזונה בקבאן ואלאטראב במיזאן: 13 ומן הוא אלרוח הו אללה
ואי אמר ערפה משורתה[1]): 14 פטובאה מן שאורה פפהמה ואעלמה
סבל אלחכם ועלמה אלמערפה וטריק אלפהם ערפה[2]): 15 והודא
אלאמם ענדה כנקטה מן דלו וכעין אלמיזאן[3]) מחסובון ואהל אלגזאיר
כאלדק אלמחמול[4]): 16 ושגר אלשערי לא יכפון שעלה לה וחיואנה
לא יכפי קרבאן[5]) לה[6]): 17 וגמיע אלאמם כלא שי חדאה כאלכלו
ואלתיה חסבו ענדה: 18 פבמן תשבהון אלטאיק ואי שבה תצאפוה
בה: 19 הל אלפסל אלדי אנתכבה[7]) אלנגאר ואלצאיג באלדהב רקעה
וסלאסל מן פצה צאג לה: 20 וסנדיאן רפע לה ועוד לא ינכר אכתאר
לה ונגאר חכים טלב ליצלח לה פסלא לא ימיל[8]): 21 אמא עלמתם ולא
סמעתם ולא אכברתם מן אול ולא תפהמתם אסאסאת אלארץ: 22 אנה
אלתאבת עלי חגאב[9]) אלארץ וסכאנהא ענדה כאלגראד אלמאד אלסמא
כאלפאזה[10]) ומתחהא כאלכבא ללתבאת: 23 וצנע אלוזרא כלא שי
וקצאה אלארץ כאלתיה צנעהם: 24 וכאנהם לם יגרסו ולם יזרעו ולם
יענצר פי אלארץ סנכהם[11]) ולו נפך פיהם ליבסו וכאן עאצף יחמלהם
כאלקש: 25 ובמן תשבהוני פאסאויה יקול אלקדוס: 26 ארפעו אלי
אלסמא עיונכם ואנטרו מן כלק הדה אלכואכב[12]) אלמכרג גיושהא

בחיק וינהל הדומים לחרות מן הצאן„ תרגם כאן עלות כמו שפירש הראב״ע. ובבראשית ל״ג י״ג פירש עלות מניקות כמו שתרגם יונתן כאן.

[1]) „מי אשר המים אצלו כרוחב כף היד והשמים כתכונת הזרת ועפר הארץ כמדת דבר הנמדד וההרים כדבר השקול בפלס וגבעות במאזנים. ומי תכן את הרוח הוא ה׳ ומי האיש אשר הודיעהו את עצתו״. עיין פירושו למשלי כ״ה י״ג. והזכיר הנביא את הארבעה יסודות והשמים במקום האש וכן במשלי ל׳ ג׳. עיין אלאמאנאת 232—233. וביאורו לספר יצירה פ״א הלכה א׳.

[2]) „ואשרי הנועץ אתו ויבינהו וכו׳״.

[3]) נראה שענינו הדבר המועט המכריע נטית לשון המאזנים.

[4]) „כדק הנטול״.

[5]) צ״ל קרבאנא.

[6]) „ועצי הלבנון לא יספיקו לו לבער וחיתו לא יספיקו לו לקרבן״.

[7]) ה״א הפסל הוא הא השאלה והפסוק דבק עם מה שלפניו „האם תדמו האל לפסל אשר בחרו החרש והצרף בזהב רקעהו ושלשלאות כסף עשה לו הצרף״.

[8]) נראה שצ״ל וסנדיאנא וכן ועודא ונגארא חכימא בלשון פעולים או רפעה אכתארה מלבה בכנוי. וסנדיאן ענינו אורן כמו שתרגם יונתן עיין למטה מ״ד י״ד והעתקת הפסוק לפי דעת הגאון הוא: (העובד עבודה זרה) „ירים לו אורן ויבחר לו עץ לא ירקב ויבקש לו חרש חכם וכו׳״.

[9]) „יריעה״ וכן תרגם מלת חוג איוב כ״ב י״ד ומשלי ח׳ כ״ז.

[10]) וכן תרגם אבן גנאח בשרש דוק.

[11]) „כאלו לא נטעו וכו׳״.

[12]) „מי ברא אלה הכוכבים״.

ויצירון כ̇דמא פי היכל מלך באבל: 8 פקאל חזקיה לישעיה מא אחסן
כלאם אללה אלד̇י קלתה ת̇ם קאל[1] ואסאלה אן יכון אלפצ̇ל ואלסלאמה̈
פי איאמי:

מ

1 עזו קומי ת̇ם עזוהם[2] יקול רבכם: 2 ודארו ג̇מאעה̈ מדינה̈
אלסלאם ונאדוהא באנהא קד אמתלאת מן ג̇יושהא[3] וקד ג̇פר ד̇נבהא
וקד קבלת מן ענד אללה צ̇עף עקובה̈ כ̇טאיאהא[4]: 3 צות אלמנאדי
ינאדי פי אלבראר[5] נג̇לו טריק אללה ואצלחו פי אלבואדי מחג̇ה̈ לרבנא:
4 אן ירתפע כל ואד[6] ויתצ̇ע כל ג̇בל וט̇ריב ותציר כל עקבה̈ סהלא
ואלכ̇שנה̈ בקיעא: 5 חתי יתג̇לא נור אללה וירי ג̇מיע אלנאס אן אללה
אלד̇י יקול הד̇א אלקול[7]: 6 וצות מן יקול[8] נאדי פאד̇א סאלה אלמאמור
במאד̇א אנאדי יקול באן ג̇מיע אלנאס[9] כאלחשיש וג̇מיע מערופהם
כנואר אלצחרא: 7 פכ̇מא ייבס אלחשיש ויסקט אלנואר אד̇א ריאח
אללה הבת בה כד̇אך אלקום אלממת̇לון בה: 8 תיבס אג̇סאמהם
תסקט מואעידהם וכלאם רבנא ית̇בת אלי אלדהר[10]: 9 אצעדי עלי
ג̇בל שאמך̇ יא מבשרה̈ ציון וארפעי צותך בקוה̈ יא מבשרה̈ ירושלם
ארפעיה ולא תכ̇אפי וקולי לאהל קרי יהודה הוד̇א רבכם[11]: 10 הו אללה
רב אלעאלמין יאתיכם בשדה̈ אמר וקדרתה בסלטאן הוד̇א אג̇רכם
ענדה ות̇ואבכם בין ידיה[12]: 11 וירעא אלשביהי אלקטוע מנכם ברפק
כראע ובקדרתה יג̇מע אלממת̇לין באלחמלאן אלמחמולין פי אלחג̇ר
ויסוק נט̇איר אלשואיל מן אלג̇נם[13]: 12 מן אלמא ענדה כמסאחה̈

---

[1] „מה טוב הדבר אשר דברת ואחר זה אמר ושאל ממנו כי יהיה וכו׳".

[2] אבן עזרא: רגע אחרי רגע.

[3] ת״י: עתידא דתתמלי מעם גלותהא והגאון תרגם בל׳ עבר במקום העתיד.

[4] „כפל עונש חטאתיה".

[5] „קול הקורא יקרא במדבר".

[6] ר״ל שהמסלה תהיה ישרה כאשר ינשא כל גיא וכו׳.

[7] רד״ק: כלומר ידעו אז כי תנחמות האלה שדברו הנביאים על פי ה׳ דברו מה שדברו.

[8] אפשר שהקול הזה הוא קול שני.

[9] „ואם ישאל המצווה (ר״ל הנביא) מה אקרא ה׳ יאמר לו שיקרא כל הבשר וכו׳".

[10] וכאשר ייבש החציר ויבל הציץ כי רוח ה׳ נשבה בו כן העם הנמשל אליו ייבשו גופותם ויפלו הבטחותיהם ודבר אלהינו יקום לעולם" עיין תרגום.

[11] מתרגומו לא נודע אם ביאר מבשרת ציון כרד״ק: את ציון המבשרת או כת״י: די מבשרין לציון.

[12] „הוא אלהים אלהי העולמים יביא לכם את חוזק דברו וגבורתו בממשלתו הנה שכרכם אתו ופעולתכם לפניו". עיין אלאמאנאת דף 113.

[13] „וירעה הנמשלים מכם לעדרים בחמלה ובגבורתו יקבץ הנמשלים לטלאים הנשאים

ואשיל עינֿי אלי אלסמא ואקול יא רב קד טֿלמת נפסי פאקבלני[1]:
15 מא אתכֿלם ויועדני אלא והו יצנע דלך ואנא אנפר גֿמיע נומי עלי
מֿר נפסי[2]: 16 אללהם כמא עלי דלך יחיון כדאך פי גֿמלתהם אחיי
רוחי ואנקהני ואבריני[3]: 17 הודא מן ראי אלסלאם[4] נאלני אלמר ואנת
צדדת נפסי מן אלהלאך ואלבלא וגפרת כֿטאיי כמן יטרחהא ורא
טֿהרה: 18 לאן אלתֿרי לא ישכרך ואלמות לא יחמדך ולא ירגֿי וארדו
אלהלאך פצֿלך[5]: 19 אלמברא ואלמחיא[6] המא ישכראנך מתֿלי אליום
ואב לבניה יערפהם חקֿך: 20 אללהם כדאך פאגֿתֿנא לכי נלחן
בלחוננא טול איאם חיותנא פי בית אללה[7]: 21 וקאל ישעיה יזכֿד לבן
אלתין וידלך עלי אלקרח פיברא: 22 ולמא קאל חזקיה מא אלאיה אני
אצעד אלי בית אללה פאעטאהא[8]:

לט

1 דלך אלוקת ארסל מרדך בלאדן אבן בלאדן מלך באבל כתבא
והדאיא אלי חזקיה למא סמע[9] אנה קד מרץֿ וברא: 2 פפרח בהם
חזקיה ואוראהם ביות דכֿאירה מן פצֿה ודהב ואטיאב ואדהאן וגֿמיע
אלאתה וסאיר מא וגד פי כֿזאינה ולם יבק שי לם יוריהם חזקיה פי
ביתה ופי סאיר סלטאנה: 3 פדכֿל ישעיה אלנבי אלי חזקיה אלמלך
וקאל לה מא קאלו האולי אלקום ומן אין גאו אליך פקאל חזקיה מן
בלד בעיד גאו אליֿ מן באבל: 4 קאל מא ראו פי מנזלך קאל חזקיה
גֿמיע מא פי מנזלי קד ראוה לם יבק שי לם אוריהם פי כֿזאיני: 5 פקאל
ישעיה לחזקיה אסמע כלאם רב אלגֿיוש: 6 סיאתי איאם יחמל גֿמיע
מא פי מנזלך ומא כֿזנה אבאוך אלי אליום אלי באבל לא יבקי שי
קאל אללה: 7 ומן בניך אלדין יכֿרגֿון מן צלבך[10] וממן תולדהם יולדון

---

[1]) „ואומר עשקה נפשי והיה ערב לי" מלשון כי עבדך ערב את הנער (בראשית מ"ד ל"ב).
[2]) „לא אדבר ולא יבטחני כי אם יעשה זאת ואנכי רחקתי כל שנה על מרירות נפשי".
[3]) „ה' כאשר הם חיים על זאת (ר"ל כמו שבני אדם חיים כפי מה שקצבת לחם) כן החית את רוחי בקהלם והחלימני ורפאני" ואפשר שענין עלי דֿלך = על זאת על מרירות נפשם ר"ל שאין אדם ימלט מחלאים וצרות והפירוש הזה מסכים עם הפסוק שלאחריו: „והנה לשלומי נתן לי מר ואתה חשכת את נפשי מן השחת והבלית וסלחת לעֹונתי כאיש המשליך אותם אחרי גוו". עיין בן בלעם שאמר שיש מפרשים חשקת כמו חשכת ועוד יתכן שרמז בפסוק ט"ז אל תחיית המתים.
[4]) אפשר שירצה בו למען בריאותי ורפואתי. עיין ראב"ע ובכ"י פ' מן דֿא אלסלאם.
[5]) „ולא ייחלו יורדי בור אל חסדך" עיין ראב"ע.
[6]) ר"ל הנרפא מחליו והאיש אשר נתוספו לו שנות חיים.
[7]) „אלהי כן הושיענו כדי שנגגן וכו'".
[8]) „וכאשר אמר חזקיהו מה האות כי אעלה בית ה' נתן לו האות". עיין ראב"ע.
[9]) „אחר ששמע". — [10]) „אשר יצאו מחלציך".

לח

1 ופי תלך אלאיאם מרץ׳ חזקיה ובלג אלמות ודכל אליה ישעיה
אבן אמוץ אלנבי וקאל לה כדא קאל אללה אן אוצית עלי אלך פאנך
מאית לא תברא[1]): 2 פאדאר חזקיה וגהה אלי אלקבלה[2]) יצלי ללה:
3 וקאל יא רב אדכר לי מא סרת פי טאעתך בחק וקלב סלים וצנעת
אלמסתקים בין ידיך ובכי חזקיה בכאא כתירא: 4 פאוחי אללה אלי
ישעיה קאילא: 5 אמץ׳ וקל לחזקיה כדא קאל אללה אלאה דאוד
אביך קד סמעת צלותך וראית דמעתך והאנא מזיד עלי עמרך כמסה
עשר סנה: 6 ומן יד מלך אלגזירה אכלצך אנת והדה אלמדינה ואגן
עליהא: 7 והדה לך עלאמה מן ענד אללה אנה סיצנע הדא אלקול
אלדי קאלה: 8 האנא ראד טל אלדרג אלדי אנחדרתה אלשמס פי
מראקי אחז אלי ורא עשר דרגאת פרגעת אלשמס עשר דרגאת פי
אלמראקי אלתי כאנת קד אנחדרת[3]): 9 והדא אלקול לחזקיה מלך אל
יהודה אד מרץ׳ פברא מן מרצה[4]): 10 לקד קלת פי נפסי אני בטראה
איאמי[5]) אמצי אלי אבואב אלתרי ואני קד עדמת באקי סני: 11 וקלת
אני לא אדל עלי אלאזלי אנה אלאזלי פי בלד אלאחיא ולא אנטר אלי
אלנאס אבדא מע סכאן אלדניא[6]): 12 ואן מאואי קד רחל ואנכשף עני
ככבי אלרעאה וקד טוית כאלחאיך חיותי מן אלאלאם אלתי תכאד אן
תנפדני ומן אלנהאר אלי אלליל תסלמני[7]): 13 וסאוית אלאסד פי
זיארה אלי אלגדאה וכדאך יכסר גמיע עטאמי ומן אלליל אלי אלנהאר
תסלמני[8]): 14 וכאלסנוניה או אלכרכי[9]) כדאך אוצוץ׳ ואהדר כאלחמאם

---

[1]) „אם תצוה לביתך אז תמות ולא תרפא". אפשר שהגאון תרגם כן בלשון תנאי מפני שבאמת נתרפא. עיין אלאמאנאת ושם ביאר באופן אחר איך לא נתקיימה זאת הנבואה.

[2]) תרגום: לכותל בית מקדשא.

[3]) „הנני משיב צל המעלה אשר הורדה עליה השמש במעלות אחז וכו'". נראה שהגאון השתמש בבנין אשר לא נזכר שם פעלו כי השמש לא ירדה כי אם הצל.

[4]) „וזה הדבר אשר דבר חזקיה וכו'".

[5]) „אמרתי בנפשי בלחלוחית ימי וכו'". וזה לשון בן בלעם: ופתר בדמי ימי בלחלוחית ימי ר"ל בנעורי מלשון אמך כגפן בדמך (יחזקאל י"ט י').

[6]) רד"ק: פירש רבינו סעדיה ענין הוראה. וזה תרגומו: „ואמרתי כי לא אורה על הקדמון כי הוא קדמון בארץ החיים" וכו'.

[7]) „ומדורי נסע ונגלה ממני כאהל הרועים וקפדתי כארג חיי מן המכאובים אשר כמעט האבידוני ומן היום עד הלילה תשלימני".

[8]) „דמיתי לאריה בשאגתו עד בקר וכן נשברו כל עצמותי ומן הלילה עד היום תשלימני" נראה שהגאון פירש תשלימני כמו שפירש הרד"ק תשלום ימי. ותרגם בפסוק הזה מיום עד לילה כאלו כתוב מן הלילה עד היום ר"ל שכל היום וכל הלילה ה' יכאיבהו מן הבקר עד הערב ומן הערב עד הבקר.

[9]) ר"ל כסוס או עגור וכן נמצאו שניהם בירמיה ח' ז' ושם תרגם יונתן וכורכיא וסנוניתא. הגאון תרגם סוס סנוניתא ועגור כורכיא.

מאהא בל גפפת באקדאם ארגל מן מעי גמיע אלכלגאן אלמחצורה[1]:
26 אלם תסמע במא צנעתה פי אלזמאן אלבעיד ומא כלקתה מן
אלאיאם אלמתקדמה אלאן אתי במתלה פתציר אלקרי אלחצינה כואא
רדומא ומפאוזא[2]: 27 וסכאנהא תקצר אידיהם פינדקון ויכיבון ויצירון
כעשב אלצחרא וכבצרה אלכלא וכחשיש אלסטוח או אלכאפור קבל
אן יציר סנבלא קאימא[3]: 28 וגלוסך וברוגך ודכולך אנא עאלם בה
פכיף אחתראדך אלי: 29 פלאגל מא אחתרדת נחוי וגלבתך אלתי
צעדת בין ידי לאצירנך כמן יגעל אלזנאק פי אנפה ואללגאם פי פמה[4]
וארדך פי אלטריק אלדי גית פיה: 30 והדה לך עלאמה יא חזקיה אנך
תאכל הדה אלסנה אלכלף ופי אלעאם אלקאבל נתיר אלכלף[5] ופי
אלסנה אלתאלתה אזרעו ואחצדו ואגרסו כרומא וכלו אתמארהא:
31 פתזדאד פליתה אל יהודה אלבאקיה אצולא פי אלארץ תכרג
אתמארהא פי אלעלו: 32 עלי אן מן ירושלם סתכרג באקיה ופליתה
מן בלד ציון תכלף[6] בקדרה רב אלגיוש יכון דלך: 33 ולדלך כדא
קאל אללה עין מלך אלגזירה אנה לא ידכל הדה אלמדינה ולא ינשב
פיהא סהמא ולא יקדם אליהא תרסא ולא יטרח עליהא חסכא: 34 בל
פי אלטריק אלדי גא ירגע ואלי הדה אלמדינה לא ידכל קאל אללה:
35 ואגן עלי הדה אלמדינה ואגיתהא כמא אנא אהלה ולקבל דאוד
עבדי: 36 פכרג מלך אללה וקתל מן עסכר אלגזריין מאיה וכמסה
ותמאנין אלפא פאדלגו באלגדאה ואדא באכתרהם[7] אגסאד מותי:
37 פרחל סנחריב מלך אלמוצל ומצי ורגע פאקאם בנינוה: 38 פבינאה
יסגד פי בית נסרך מעבודה אד קתלה אדרמלך ושראצר אבנאה באלסיף
תם אפלתא אלי בלד קרדא[8] ומלך אסרחדון אבנה מכאנה:

---

[1] „אני באתי אל הנהרים ושתיתי את מימיהם וגם הובשתי בפעמי רגלי חילי כל יארי מצור". עיין אבן גנאח בשרשיו שרש קור ושם ביאר קרתי: כאלו אמר אני באתי עד מקור המים. ועל יארי מצור עיין למעלה י"ט ו'.

[2] „הלא שמעת אשר עשיתי בזמן רחוק ואשר יצרתי מימי קדם עתה אביא כמו זה ותהיינה הערים הבצורות שאיה גלים ומדברות". נראה שהגאון גזר נצים מלשון ציה.

[3] „ויושביהן יהיו קצרי יד ויחתו ויבשו ויהיו כעשב השדה וכירק דשא וכחציר גגות או כשפון טרם יהיה שבולת קמה".

[4] „ומפני שאונך אשר עלה לפני שמתיך כאיש אשר הושם חח באפו וכתג בפיו".

[5] „וזה לך אות חזקיהו כי תאכל בשנה הזאת ספיח ובשנה הבאה היוצא מן הנופל מן הספיח".

[6] „ופלטה מהר ציון תבוא אחריה".

[7] „ותנה רובם פגרים מתים".

[8] עיין בראשית ח' ד'.

באלסיף פי בלדה: 8 ורגע רבשקה פוגד מלך אלגזירה יחארב אהל
לבנה לאנה סמע אנה קד רחל ען לכיש: 9 וסמע ען תרהקה מלך
כוש מן קאל לה אנה קד כרג[1]) יחארבך פלמא סמע דלך בעת ברסל
אלי חזקיה קאילא[2]): 10 כדא קולו לחזקיה מלך יהודה קאילין לא יגרך
מעבודך[3]) אלדי אנת ואתק בה קאילא לא תסלם הדה אלמדינה פי יד
מלך אלגזירה: 11 הודא קד סמעת מא צנע מלך אלגזירה בגמיע
אלבלדאן פאתלפוהא ואנת תתכלץ: 12 הל כלצת מעבודאת אלאמם
אלתי אהלכוהא אבאי מן בלך אלי חראן ואלי רצף ובני עדן אלדין
בארמיניה[4]): 13 ואין מלך חמת וארפד וספרוים הנע ועוה: 14 פאכד
חזקיה אלכתב מן יד אלרסל פקראהא תם צעד אלי בית אללה ובסטהא
בין ידי אללה: 15 פצלי חזקיה ללה וקאל: 16 יא רב אלגיוש אלאה
אסראיל יא סאכן אלכרובין אנת הו אללה וחדך לגמיע ממאלך
אלעאלם אנת צנעת אלסמאואת ואלארץ: 17 אללהם טאלב מטאלבה
סמיע ועאקב מעאקבה בציר אד סמעת[5]) כלאם סנחריב אלדי בעת בה
ליקדף אללה אלחי: 18 חקא יא רב אן מלוך אלמוצל אתלפו גמיע
אהל אלבלדאן ובלדאנהם[6]): 19 ואלקו מעבודאתהם פי אלנאר לאנהם
גיר אלהה אלא צנעה אידי אלנאס מן כשב וחגארה פלדלך אבאדוהא:
20 ואלאן יא אללה יא רבנא אגתנא מן ידה ויערף גמיע ממאלך
אלעאלם אנך אללה וחדך: 21 ובעת ישעיה אבן אמוץ אלי חזקיה
קאילא הכדא קאל אללה אלאה אסראיל אלדי צלית ודעותני פי
סנחריב מלך אלגזירה קד סמעתה[7]): 22 והדא אלקול אלדי קאל
אללה פיה לקד אזראתך והזת בך גמע ציון וחרכו רוסהם וראך אל
ירושלם: 23 אתראך מן קדפתה ועירתה ועלי מן רפעת צותך
אושלת[8]) עינך אלי אלסמא אלי קדוס אסראיל: 24 חתי ביד עבידך
קדפת אללה וקלת אני בכתרה כילי צעדת אלי ארפע אלגבאל ווזאיא
אללבנאן פקטעת קאמאת ארוזה וכיאר אלברותי מנה ווצלת אלי אקאצי
רפעה[9]) ואלי שערא אלכרמל: 25 אנא ואפית אלאנהאר פשרבת

[1]) „וישמע מאיש אחד האומר לו על תרהקה מלך כוש כי יצא וכו׳״.
[2]) „אחר ששמע זאת שלח מלאכים וכו׳״.
[3]) מלך אשור קרא כן אלהי ישראל מפני שחשבו כאלילי הגוים.
[4]) הגאון כפי דרכו השתמש בשמות המדינות אשר היו ידועות לו כמו שעשה בבראשית פ׳ י׳.
[5]) „אלהי פקוד כאשר יפקוד השומע וענוש כאשר יענוש הרואה כי שמעת וכו׳״.
[6]) „ההריבו כל יושבי הארצות וארצם.״
[7]) „וקראתני על סנחריב מלך אשור שמעתי״ עיין מלכים ב׳ י״ט כ׳.
[8]) „הידעת את מי חרפת וכו׳״ תנשאת את ...
[9]) „ובאתי אל קצו מרומו״ ר״ל מרום ...

באנהם סיאכלון רגיעהם וישרבון בולהם מעכם[1]: 13 פוקף רבשקה
ונאדא בצות עאל באלעבראניה וקאל אסמעו כלאם אלמלך אלכביר
מלך אלגזירה: 14 כדא קאל אלמלך לא יגרכם חזקיה פאנה לא יטיק
אן יכלצכם: 15 ולא יוכלכם עלי אללה קאילא אן אללה יכלצנא ולא
תסלם הדה אלמדינה פי יד מלך אלגזירה: 16 לא תקבלו מנה פאן
כדא קאל מלך אלמוצל צאלחוני ואכרגו אלי ויאכל כל אמר מנכם
תמרה גפנה ותינה וישרב מא בירה[2]: 17 אלי אן אגי פאכדכם אלי
בלד מתל בלדכם בלד בר ועציר. בלד טעאם וכרום: 18 כילא יגרכם
חזקיה קאילא אן אללה יכלצכם פהל כלצת מעבודאת אלאמם כל ואחד
בלדה מן יד מלך אלגזירה: 19 אין מעבודאת אהל חמאה וארפד ואין
מעבודאת אהל ספרוים הל כלצו סבסטיה מן ידי: 20 אומן פי גמיע
מעבודאת הדה אלבלדאן כלץ בלדה מן ידי חתי יכלץ אללה ירושלם
מן ידי: 21 פאמסכו ולם יגאובוה בשי אד אמרהם אלמלך בדלך וקאל
לא תגאובוה: 22 פדכל אליקים אבן חלקיה אלחאגב ושבנא אלכאתב
ויואח אבן אסף אלמדכר אלי חזקיה מכרקין אלתיאב ואכברוה
בכלאם רבשקה:

לז

1 פלמא סמע דלך חזקיה אלמלך כרק תיאבה ותגשי במסח
ודכל בית אללה: 2 ובעת באליקים אלחאגב ושבנא אלכאתב ומשאיך
אלאימה מתגשין במסוח אלי ישעיה אבן אמוץ אלנבי: 3 פקאלו לה
כדא קאל הזקיה הדא אליום יום שדה ועקובה ומציבה ישבה וקת
ידנו אלולד מן אלמתבר[3] ולים קוה ללולאד: 4 לעל יסמע אללה רבך
כלאם רבשקה אלדי בעת בה מלך אלגזירה מולאה ליקדף אללה
אלחי פיעקבה עלי אלכלאם אלדי סמעה[4] פקדם צלוה עלי אלבקיה
אלמוגודה: 5 וגאו עביד חזקיה אלמלך אלי ישעיה: 6 פקאל להם
ישעיה כדא קולו למולאכם הכדא קאל אללה לא תכף מן קבל
אלכלאם אלדי סמעתה אלדי קדפני בה גלמאן מלך אלגזירה: 7 הא
אנא מחל בה אמרא[5] באן יסמע כברא וירגע אלי בלדה ואוקעה

---

[1]) „ויאמר רבשקה התראה כי רק שלחני אדוני אליך ואל אדוניך בלבד לדבר אתכם את הדברים האלה אבל אל האנשים אשר הם על החומה להגיד להם כי יאכלו את ציאתם וישתו מימי רגליהם עמכם".

[2]) „עשו עמי שלום וצאו אלי ויאכל כל אחד מכם פרי גפנו ותאנתו וישתה מי בורו".

[3]) „דומה לעת אשר יקרב הילד אל המשבר".

[4]) ויענשהו על הדברים אשר שמע וכו" וכן תרגם יונתן. עיין רד"ק מ"ב י"ט ה'.

[5]) „אני נותן בו גזירתי" ר"ל רצוני.

לו

1 פלמא כאן פי אלסנה אלראבעה עשרה מן מלך חזקיה צעד
סנחריב מלך אלגזירה אלי גמיע קרי אל יהודה אלחצינה פחאצרהא[1]:
2 ובעת ברבשקה מן לכיש אלי ירושלם אלי חזקיה אלמלך בגנד עטים
פוקף ענד קנאה אלברכה אלעליא פי מחגה רוצה אלקצארין[2]:
3 פנאדא[3] פכרג אליה אליקים אבן חלקיה אלחאגב ושבנא אלכאתב
ויואח אבן אסף אלמדבר: 4 פקאל להם קולו לחזקיה כדא קאל
אלמלך אלכביר מלך אלגזירה מא הדא אלותאק אלדי ותקת בה:
5 אקול לעל מנטק או משורה או גברוה פי אלחרב פאלאן באיהם
ותקת אד עציתני[4]: 6 פאן לם יכן מן דלך שי פאנמא ותקת במצר
אלשביה בוכאה מן קצב מרצוץ אלדי אדא אסתנד אלמר עליה ידכל
פי כפה פיתקבהא כדאך פרעון מלך מצר לגמיע מן ותק בה[5]: 7 ואן
קלת אנא ותקנא באללה רבנא אלים הו חזקיה אלדי אזאל ביעה
ומדאבחה וקאל לאל יהודה וסכאן דאר אלסלאם אסגדו קבאלה מדבח
ואחד[6]: 8 ואלאן פאדא ראהנת סידי מלך אלגזירה אעטיתך אלפי דאבה
פתנטר אן אסתטעת אן תעטיני מן יטיק אן ירכבהא[7]: 9 פכיף תסתכף
בבעץ אלאמרא אלצגאר עביד סידי[8] ותתק במצר למראכבהם וכיולהם
10 ואלאן אתרי מן גיר אמר אללה צעדת אלי הדא אלבלד לאכרבה
אללה אלדי קאל לי אצעד אליה פאכרבה[9]: 11 פקאל אליקים ושבנא
ויואח לרבשקה כלם עבידך באלנבטיה[10] פאנא נפהמהא ולא תכלמנא
באלעבראניה פיסמעהא אלקום אלדין הם פוק אלסור: 12 קאל רבשקה
אתרי אנמא בעת בי מולאי אליך ואלי מולאך פקט אן אכלמכם
בהדא אלכלאם בל אלי אלקום אלדין הם פוק אלסור אבשרהם

---

1) „ויצר עליהן" ולא תרגם ויתפשם כמשמעו מפני שלא לכדם כמו שנמצא בדה"ב ל"ב א'.
עיין בן בלעם.

2) „שדה הכובסים".

3) „ויקרא ויצאו אליו". עיין מלכים ב' י"ח י"ח.

4) „אמרתי אולי דבר שפתים או עצה או גבורה (עוזרים) במלחמה ועתה באיזה מהם
בטחת כי מרדת בי".

5) „ואם לא על אחד מאלו הנה בטחת על מצרים הדומה למשענת קנה הרצוץ אשר וכו'"

6) „ויאמר לאנשי יהודה וליושבי ירושלים לפני מזבח אחד תשתחוו" עיין דה"ב ל"ב י"ב.

7) „ואתה אם תתערב את אדוני מלך אשור אתן לך אלפים סוסים ותראה אם יש לאל.
ידך לתן לי מי שיוכל לרכוב עליהם".

8) „ואיך נקל בעיניך אחד הפחות הקטנים עבדי אדוני וכו'".

9) „התחשוב בי מבלעדי וכו'".

10) „בנבטית" עיין בראשית רבה על בראשית י"ח א'.

אלחדאן בעץ׳ אלי בעץ׳: 16 אטלבו הדה אלאנואע פי כתאב אללה[1]
ואקרוה פאן ואחדה מנהן לא תעדם ולא יפתקד בעצ׳הן בעצ׳א אד׳ הו
בקול אמר בהן ומלכה הו חשרהן[2]: 17 כאן אלמלך אוקע להן פיהא
אלסהאם או קסמהא בינהן בחבאל פצארו יקסמונהא אלי אלדהר
ויסכנונהא אלי גיל ואגיאל[3]:

לה

1 יסר בראריַ אלקום ומפאיזהם ותטרב בואדיהם ותפרע ריחאנהא
כאלנרגס[4]: 2 ויזדאד בלדהם תפרעא מן אלסרור ואלרנין אד׳ אעטו[5]
כרם אללבנאן ובהא אלכרמל ואלסהל אולאיך ירון כרם אללה ובהא
רבנא: 3 פאשדדו אלאידי אלמסתרכיה ואידו אלרכבתין אלעאתרה:
4 וקולו לבלידי אלקלוב אשתדו לא תכ׳אפו אן רבכם כמא סיאתי
בנקמה עלי אעדאיכם כד׳אך יאתיכם בת׳ואב אללה ויגית׳כם[6]: 5 וחיניד׳
תנפתח עיון אלעמי ותנפתח אד׳אן אלצם: 6 וחיניד׳ יטפר אלאזמן
כאלאיל וירן לסאן אלאכ׳רס ואד׳א תפגר אלמא פי אלבר ואלאודיה
פי אלבראריַ: 7 יציר מכאן אלסראב אגאמא ודו אלעטש ינאבע מא
ופי מאוא אלערבד מרבץ׳ מואש ודואת אלחשיש קצבא וברדיא[7]: 8 ויציר
הנאך מחאג׳ וטרק ותסמי טרק אלקדס לא ימר בהא נגס ולא מן הו מן
נאחיתה[8] ומע ד׳אך מארה אלטריק ואלגהאל בהא לא יצ׳לון: 9 לא
יכון פיהא מן גנס אלאסד וסאיר מת׳גרי אלחיואן לא יצעדון פיהא בל
לא יוגדון ת׳ם פיסירהא אלאוליא פקט[9]: 10 ואלד׳ין יפדיהם אללה ירגעון
וידכ׳לון ציון ברנין ופרח אלדהר פי קלובהם[10] אלסרור ואלפרח ילחקאנהם
ואלחסרה ואלתנהד יהרבאן ענהם:

הביצים. והפסיק הגאון בין תמלט ובקעה והוסיף העופות אשר להם ביצים מפני שהקפוד אין לו ביצים והכנוים הזכרים בהעתקתו מוסבים על האפרוחים וכנוי הנקבה על האם.

[1]) נראה שהגאון פירש הפסוק הזה כרי״קם. — [2]) „ומלאכו הוא קבצן״ ר״ל את החיות.

[3]) „כאילו המלאך הפיל להן בת הגורל או חלקה ביניהן בחבלים ויאחזו בה עד עולם וישכנו בה לדור ודור״.

[4]) „ישישו מדברות העם וחרבותיו ויגילו ערבותיו ויפרח ריחן הטוב כחבצלת״.

[5]) „ותרבה ארצו לפרוח מן גילה ורנה כי נתן להערבה כבוד הלבנון וכו׳״.

[6]) „הנה אלהיכם כאשר יביא נקם על אויביכם כן יביא לכם גמול ה׳ ויושיעכם״.

[7]) הפסוק הזה דבק עם מה שלפניו וזה תרגומו: „כאשר יבקעו המים במדבר והנחלים במדברות אז יהיה אגם במקום השרב וצמאון למבועי מים ובנוה תנים תהיה רבצת הבהמות ובמקום החציר (יצמיחו) קנה וגמא.

[8]) נראה שירצה בזה הטמא ומי שהוא במדרגתו. עיין רש״י.

[9]) „לא יהיה שם מין אריה ושאר המתפרצים מן בעלי החיים לא יעלנה ואף כי לא ימצא שם וילכו שם רק הגאולים״. ותרגם שרש פרץ כמו למעלה ה׳ ה׳.

[10]) „בלבותם״.

קד דרגת אלסמא כאלכתאב מנהם או קד סקטת נגומהא כאלורק
אלסאקט מן אלגפן או אלתמרה מן אלתין[1]): 5 ממא סיפי מרהף
מסקי[2]) כאנה פי אלסמא פסתרד עלי אל אדום ועלי שעב הו מתלופי
בחכם 6 והו סיף אללה ממלו דמא מדסם מן אלשחם מן דם אלשביהי
כראף ועתדאן ומן שחום כלי אלמסתלין באלכבאש אן ללה דבחא
פי בצרה ותקציב כביר פי בלד אדום: 7 וינזל פיה מעהם קום שביה
באלגואמים וממתלון באלרתות מן אלבקר מן אגלאהם[3]) פתרוי ארצהם
מן דמאהם ותראבהם מן שחומהם ידסם: 8 דאך יום נקמה ללה
פיהם ותלך סנה תופיה מטאלבה ען ציון: 9 תם תנקלב אודיתהא
זפתא ותראבהא כבריתא ותציר ארצהא זפתא משתעלא: 10 לילא
ונהארא לא תטפא ואבדא יצעד דכאנהא מן גיל אלי גיל תכרב ואלי
גאיה אלגאיאת לא יכון בהא מאר מן אלנאס[4]): 11 בל יחוזהא מן גנס
אלקוק ואלקנפד ומן נוע אלשאהין ואלגראב יסכנהא פיכון מחיטהא
אלממדוד עליהא כאלתר תראבא כאליא ומרכזהא חגארה כאויה[5]):
12 ליס פיהא מן אחרארהא אחד פכיף ידעא להם באלמלך[6]) וגמיע
ריסאהא יצירון כלוא: 13 ותנבת דיארהא אלסנאריה[7]) ויציר אלקריץ[8])
ואלשוך פי חצונהא ומע דאך יאויהא אלעראבד וירעאהא אלנעאם[9]):
14 יפאגי פיהא אלצדא ובנו אוא ואלענוז אלבריה בעצהא בעצא[10]) והנאך
תטמאן אלגילאן[11]) פתגד ראחה: 15 והנאך תעשש אלקנאפיד ותלד
ותפקס דואת אלביץ ותחצנהם ותגמעהם פי טלהא[12]) והנאך ינחשר

[1]) „כאלו כוכבי השמים ירדו לעמק מפניהם או כאלו נגלו מהם השמים כספר או כאלו נפלו כוכביהם כעלה הנופל מן הגפן או הפרי מן התאנה טרם בכורו". תרגם נמקו מלשון עמק ונובלת כתרגומו נבלא. ועיין ירמיה ח' כ"ג.

[2]) בכ"י פ': ממא ארהף סיף לי והמלה הערבית ענינה דקה וחדה. ובכ"י א' נוסף מסקי = משקה. ואפשר שההוספה הזאת היא ביאור מלת מרהף אבל לא מצאנו ענין זה באוצרי השרשים.

[3]) „וירדו בו עמם גוי הדומה למריאים ושריו הנמשלים לפרים מן הבקר וכו'" תרגם ראמים כמו מריאים עיין למעלה א' י"א. עיין ת"י על שני הפסוקים האלה נראה שצ"ל וממתלון.

[4]) „אין איש עובר בה".

[5]) „ויהיה היקפה אשר ימשך עליה כקו עפר תהו ומרכזה אבני בהו" ועיין בפירושו לס' יצירה פרק ד' הלכה ו'.

[6]) „אין בה אחד מחוריה ואיך יקראו למלוכה".

[7]) אין ספק שענינה מין קוץ אבל לא מצאנו המלה הזאת ועיין זעף ד' 321 וערוך השלם בערך סנר.

[8]) בשני כ"י קריץ בנקודה על הצדי.— [9]) „ועם זה ישכנוה התנים וירעו בה בנות יענה".

[10]) [ופגשו] „שם ... שעירי המדבר כל אחד את רעהו".

[11]) זה לשון בן בלעם: פתר לילית גול ר"ל שד. וזה רחוק.

[12]) „(העופות) אשר להם ביצים בוקעות אותן ורובצות עליהן ואוספות אותן בצלן". וזה לשון בן בלעם: ובזה מוקדם ומאוחר מפני שאסיפת הביצים קודם לרביצת העוף ולבקיעת

אלרשא ואלצאם אדניה מן סמאע אלמעאצי ואלגאץ טרפה מן ראי
אלשר: 16 הו יסכן ארפע אלמנאזל ושביה בקלל אלצכור מנעתה[1])
וטעאמה מרזוק ומיאה[2]) דארה: 17 ויקאל לה נור אלמלך וגמאלה תרא
עינאך כמא תרא אלבלאד אלבעיד[3]): 18 פיציר קלבך ידרס אמורא
מהיבה אין אלכאתב ואין אלואזן ואין מחצי אלמנאזל[4]): 19 ואלקום
אללגט[5]) לא תראהם אבדא קומא עמיקי אללגה מן אן תסמע ועגם
אללסאן מן אן יפהם: 20 בל אנטר ציון קריה אעיאדנא עינאך תרי
ירושלם מאוא מטמאנא כבבא לא יטען[6]) ולא תקלע אותאדה אלי
אלגאיה וגמיע חבאלה לא תנבתר: 21 לאן תם אללה אלגליל לנא פי
מוצע[7]) אנהאר וכלגאן ואסעה אלשטוט מא לא תסיר פיהא ספינה
מקדאף ודרמין[8]) גליל לא יגיזהא: 22 בל אללה חאכמנא אללה ראסמנא
אללה מלכנא הו יגיתנא: 23 ואעדאונא ודרת חבאלהם מתלא פלא
ישדון דקאלהם ולא יבסטון שראעהם חיניד יקסם נהבהם וגנימתהם
בכתרה חתי אלזמני גנמו מן גנאימהם[9]): 24 ולן יקול אחד גיראנהם קד
מרצת[10]) ואלקום אלמקימון בהא מגפור לה אלדנב:

לד

1 תקדמו יא אמם ואסמעו יא מלל אנצתו תם יסמע אהל אלארץ
באסרהא אלתי הי אלעמארה חיואן וכל פיהא[11]): 2 אן[12]) ללה סכטא עלי
הדה אלאמם וחמיה עלי גמיע גיושהם חכם בתלפהם ותסלימהם
ללתקציב: 3 פצרעאהם תטרח ואגסאדהם תצעד ריאחה נתנהם
ותתסאיל אלגבאל מן דמאהם: 4 וכאן נגום אלסמא תגור ענהם או

[1]) „וכראשי הסלעים יהיה משגבו".
[2]) אפשר שצ"ל מיאהה.
[3]) „ויאמר לו (ר"ל לאיש אשר לו אלה המדות הטובות) אור המלך ויפיו תחזינה עיניך כאשר תראינה הארץ הרחוקה" ר"ל כבוד מלכות ה' וכן תרגם יונתן.
[4]) „לבך יהגה דברים נוראים" ר"ל שתחשבו בלבכם על הדברים הנוראים שעברו והם הגבאים והמוכסים אשר בקשו מס כבד מכל מושבותיכם.
[5]) וכן תרגם מלת לועז תהלים קי"ד א' בחלוף ל' בנו"ן וזה ג"כ דעת בן בלעם. והראב"ע השיג על זה ואמר: והאומר כי הנו"ן תחת הלמ"ד לא דבר נכונה.
[6]) תרגם במלה ערבית הדומה לעברית ירצה בו שירושלים יהיה כאהל אשר לא ינתק.
[7]) „במקום" עיין רד"ק.
[8]) עיין במדבר כ"ד כ"ד ואבן גנאח דף 606 הערה 35.
[9]) „ואויבנו (ר"ל האשורים) הם כאלו נטשו חבליהם ולא חזקו תרנם ולא פרשו נסם אז יחלק שלל וביזתם למרבה עד כי הפסחים בזזו מן בזתם".
[10]) אפשר שירצה בו שלא יאמר אחד משכיני הפסחים חליתי ולא אוכל ליקח מן השלל.
[11]) „אחר זה ישמעו יושבי הארץ כלם אשר היא לישוב לכל חי אשר בה" ויונתן תרגם: תבל וכל דדירין בה.
[12]) וזה הוא אשר ישמעו.

וקת אלשדה[1]: 3 כמא אן מן צות גמהורך גאדו אלשעוב ומן תרפעך
תבדדת אלאמם[2]: 4 חתי גמע סלבך כגמע אלקצאם וכקוד אלגראד
כדאך יקאד[3]: 5 וכמא אן אללה מניע לאנה סאכן אלסמא כדאך מלא
ציון מן אלחכם ואלעדל[4]: 6 מא צארת אוקאתה מצמנה אלותאק ואלגות
ואלחכמה ואלמערפה ותקוי אללה הי דכירתה[5]: 7 ואד נגבהם תצרך
פי אסואקהם ורסל סלאמתהם יבכון בכא מרא: 8 ותוחש מחאגהם
ותעטלת אלמארה מן טרקהם ופסכת עהודהם וזהד פי קראהם ולם
יחסבהם אלנאס: 9 וחזן אהל בלדהם ואסתביחו וכזו אלמשבהון מנהם
באללבנאן ועטלו וצאר אלסהל מן בלדהם כאלבידא ונפץ מנה אלנשיר
אלבתניה ואלכרמל: 10 אלאן אקום בהם יקול אללה ואלאן ארתפע
פיהם ואתעטם: 11 באן יקאל להם קד צרתם כמן חמל אלדק וולד
קשא וארואחכם כנאר תאכלכם: 12 פתציר אלאמם כמחרקאת אלכלס
וכשוך מכסוח יאגגון באלנאר[6]: 13 אסמעו יא בעידון מא צנעתה ואעלמו
יא קריבון גברותי: 14 לקד פזע מנהא[7] פי ציון אלכטאון ואכדת
אלרעדה אלמראיין יקולון מן דא יגאור הדה אלנאר אלאכאלה או
יגאור מואקיד אלדהר[8]: 15 פיגאבון[9] אלסאלך פי אלעדל ואלמתכלם
מסתקימא ואלזאהד פי טמע אלמגאשם ואלנאפץ כפיה מן אדעאם

---

[1] „ה' חננו כי לך קוינו והיה גבורתינו בכל בקר ובקר ומושיענו בעת צרה".

[2] „כאשר מקול המונך נדדו עמים" נראה שהנביא מדבר על ישראל כענין שמעו עמים ירגזון.

[3] „עד כי אסף שללך כאסיף החסיל וכמשק גבים כן שקק בו" ובשרשים לאבן גנאח שרש שקק הערה 72: אנקיאד אלגראד ינקדון = כהנשא הארבה ינשאו ר"ל חיל מלך אשור אבל לפי העתקת הגאון ינשא ר"ל שלל מחנה אשור.

[4] „וכאשר נשגב ה' כי הוא שוכן שמים כן מלא ציון משפט וצדקה".

[5] „מה שתהיה בו עתותיו (ר"ל של ישראל) נמלאות חוסן וישועה וחכמה ודעת ויראת ה' היא אוצרו" צ"ל בערבי מא צארת בה וזה פעול שני מן מלת מלא.

[6] כל הפסוקים מן ז' עד י"ג הם דבקים ואמר הנביא: „והנה שריהם (ר"ל שרי העמים אשר משלו עליהם מלכי אשור) צועקים בשוקים ומלאכי שלומם (ר"ל המבקשים שלום) בוכים בכי מר. ונשמו מסילותם ושבתו העוברים מן דרכיהם והופרה בריתם ומאס בעריהם ולא חשבום בני אדם לכלום (בכ"י פי' לנאס) לאנשים. ואבלו יושבי ארצם ואמללו וחפרו הנמשלים מהם בלבנון (ר"ל גדוליהם) ונשבתו והיה העמק מארצם כמדבר ונער ממנה הדומה לבשן וכרמל. עתה אקום עליהם יאמר ה' וכו'. עד שיאמר להם כבר הייתם כמי שהרה חשש וילד קש ורוחכם כאש תאכלכם. והיו וכו'" ובשרשים לאבן גנאח דף 657 הערה 38 הובא בשם הגאון העתקת אראלם רסל במקום נגב וכן אמר בשמו בן בלעם והענין אחד.

[7] „ממנה" ר"ל מגבורתי.

[8] „אומרים מי ישכון עם זאת האש האוכלת או מי ישכון עם מוקדי עולם". ובאלאמאנאת דף 278 הזכיר הגאון הפסוק הזה ואמר שהכתוב מדבר על הרשעים הנשרפים באש של גיהנם ותמהים על הצדיקים הדרים בשכונתם ולא תזיקם האש.

[9] ר"ל וזאת תהיה התשובה על שאלת הרשעים.

בבנאת ואתקאת אנצתן מקאלתי[1]: 10 אלי אחואל וסנין סתרגז
אלואתקאת אד פני אלקטאף ולם ידכל אלגמע[2]: 11 יזעג אלמטמאנאת
וירגז אלואתקאת יסלכן תיאבהן ויתערין ויתזרן עלי אצלאבהן[3]:
12 פתראהם ידקון עלי אלתדיין כאלנאדבאת[4] עלי ציאע אלמנא וגפאן
מתמרה: 13 עלי בלד קומי אלדי ינבת חסך וקיצום פאנה יכון עלי גמיע
ביות אלסרור ואלקרי אלגזילה[5]: 14 אדא ודרת אלקצור ותרך גמהור
אלקרי ואלדהליז ואלצנאם צאר פי עדאד אלמגאיר[6] דהרא אקאם
סרור אלוחש רעי אלקטוע: 15 אלי אן תנפרג עליא רחמה מן
אלסמא[7] פירגע אלבר כאלכרמל ואלכרמל כשערי אללבנאן יחסב:
16 ויסכן דוו אלחכם[8] פי אלבר ודוו אלעדל יקימון פי אלכרמל:
17 פתכון צנאעה אלעדל אלסלאם וכסב דוי אלאנצאף אלקראר ואלותאק
אלי אלדהר: 18 ויקים קומי פי מאוא אלסלאם ומסאכן אלמואתק
ומנאזל אלדעאת: 19 ופי אואן אלברד תברד שעראהם ופי נזול אלדפא
תדפא קראהם[9]: 20 פטובא מן יזרע עלי הדא אלמא פאנהם לא יזאלון
ישלקון ארגל אלבקר ואלחמיר פי נקל אלכיראת[10]:

לג

1 יא איה אלנאהב ואנת לא מנהוב ויא גאדר לם יגדר בה אעלם
אנך אדא אפנית אלנאהבין נהבת ואדא אעגזת אלגאדרין גדרו בך[11]:
2 אללהם רפנא פאנא נרגוך וכן קואנא עלי מר אלנהאר ומגיתנא פי

[1] „אהה המדינות הדומות לנשים שאננות קמנה שמענה קולי ואתן הנמשלות לבנות בוטחות האזנה אמרתי" עיין תרגום שתרגם בנות כמו ובכל בנותיה במדבר כ"א כ"ה.

[2] „הלא ימים ושנים תרגזנה וכו' ולא יבוא האסיף".

[3] „תחרדנה השאננות ותרגזנה הבוטחות תפשוטנה בגדיהן ותהיינה ערומות ותחגורנה על חלציהן".

[4] ואחר זה תראה אותם (ר"ל אנשי המדינות הנמשלות לנשים) מכים על השדים כמקוננות".

[5] דבק עם הפסוק שלפניו ר"ל מקוננות על אדמת עמי אשר תצמיח קוץ שמיר כי הוא יהיה על כל בתי המשוש והערים הגדולים" נראה שצ"ל חסך קיצום בלא וי"ו כמו שהוא בעברי שמיר נסמך לקוץ אבל בכ"י נמצא וקיצום.

[6] „במספר" תרגם בעד במלה ערבית הדומה לה.

[7] מלשון ותער כדה (בראשית כ"ד כ') ותרגם רוח ממרום רחמים מן השמים ויער כמו יער הלבנון.

[8] „אנשי המשפט" וכמו זה: „עושי הצדקה" ובמקום עבודת הצדקה „שכר עושי צדק".

[9] „וברד יערם בעת הקור ובעת החום יחמו עריהם" ולא ידעתי איך תרגם כן שרש שפל.

[10] אשרי האיש אשר יזרע על אלו המים כי לא יחדלו לשלח רגלי השור והחמור לשאת את טובם". אפשר שר"ל את תבואת ארצם. עיין רש"י.

[11] „רע כי כאשר כלית השודדים (ר"ל שאר מלכי הארץ) תושד וכאשר הלאית הבוגדים יבגדו בך" תרגם כהתמך מלשון ויהי כאשר תמו וכנלותך מלשון נלאה בחסרון האל"ף. אבל בשרשים לאבן גנאח 437 הערה 87 נמצא כתוב: תכמלה ואתמאם הדא קאלה רב סעדיה = שלימות ותמימות. ואפשר שהגאון בביאורו הביא שני פירושים ובהעתקתו בחר באחד מהם.

ונגא ארתא וכלאץ[1]: 6 ויקול תובו יא בני אסראיל אלדין אסתגרקו
פי זואלהם[2]: 7 פאנהם פי דלך אלוקת יזהד כל אמר פי אותאן פצתה
ואותאן דהבה אלכטאיא אלתי צנעתהא לכם אידיכם[3]: 8 אד שאהד
אל אשור קד וקע לא בסיף אנסאן וגיר סיף אלאדמי אפנאה פהרב מן
קבלה וצאר מכתארוה מתלאשיין[4]: 9 וגאז מן כאן מעה כאלצכר מן
חדר דלך ואנדק רויסאה מן דאך אלעלם[5] קאל אללה אלדי אעד לה
אתונא פי ציון ותנורא פי ירושלים מחרקא[6]:

לב

1 ואנמא ימלך אלמלך ללעדל ותרום אלריום ללחכם[7]: 2 וליציר
אלמר מנהם[8] כאלמכבאה מן אלריאח ואלמסתר מן אלסיל וכאקסאם
מא פי מפאזה וכטל סכרה עטימה פי ארץ טאמיה: 3 ולא תגמץ
עיון אלנאטרין מנהם[9] ואדאן אלסאמעין יצגון: 4 וקלוב אלבלדין
תפהם אלמערפה ואלסן אלעגם תסרע בכלאם אלפצאחה: 5 ולא ידעא
איצא אלספיה נבילא ואלבכיל לא יקאל לה סכיא: 6 בל יסמי ספיהא
מן כאן בספה יתכלם וקלבה יעתקד אלגל פיצנע אלדנס ויתקול עלי
אללה אלמחאל ויכלי נפס אלגאיע וסקי אלעטשאן יעוזה[10]: 7 ויסמי
מגתאלא מן כאן אלתה רדיה ומן הו באלפואחש ישיר ויהלך אלצעפי
בכלאם אלבאטל ופי מנאטרה אלמסכין ענד אלחכם[11]: 8 ויסמי נבילא
מן ישיר באלנבל ומן הו עלי בראעתה יתבת[12]: 9 יא איהא אלמדן
אלשביהה באלנסא אלמטמאנאת קמן פאסמען צותי ויא אלמתלה

---

[1]) „כאשר הצל מחסה לצפרים כן יגן וכו'" ולא אדע למה תרגם כן מלת עפות.

[2]) ראב"ע: הם דברי הנביא שובו לשם אתם בני ישראל שהעמקתם לו סרה.

[3]) „החטאים אשר עשו לכם ידיכם".

[4]) בראותו (זה האיש) כי בני אשור נפלו לא בחרב איש וחרב לא אדם כלם ונסו מפניו ומבחר אנשיהם היו כאין".

[5]) ועבר מי שהיה עמהם כסלע מפחדו ויחתו שריו מזה הנס" אפשר שירצה בו האות והמופת אשר עשה ה' במחנה אשור.

[6]) רד"ק: שישרפם.

[7]) עיין בן בלעם.

[8]) ראב"ע: כל אחד משרי חזקיהו.

[9]) „עיני הרואים מהם" ר"ל מן השרים.

[10]) „אבל יקרא נבל אשר נבלה ידבר ולבו יחשוב און ויעשה חנף וידבר נגד ה' תועה וריק וכו'".

[11]) „והעושק כלי אומנתו (ר"ל מה שהוא עושה להגיע אל חפצו) רעים והוא יועץ בתועבות וישחית עניים באמרי שקר ובריב אביון במשפט" לא העתיק כאן מלת כלי כמו בפסוק ה' מפני שבאמת אין זה גדר הכלי ולא בחר הנביא בזה המקום בזאת המלה כי אם לפי שהוא לשון נופל על לשון עם כליו.

[12]) „ויקרא נדיב וכו'".

ויש֗פי והנה וצ֗רבתה[1]): 27 הו֗דא מלך אללה מקבל מן בעד משתעל
ג֗צבה ועט֗ים הולה[2]) שפתאה ממלוה֗ זגמא ולסאנה כנאר אכ֗אלה֗:
28 ורוחה תגרק כואד גארי יחג֗ז אלי אלענק פיחרך בעץ֗ אלאמם
חרכה֗ זור ויצ֗ע רסנא מצ֗לא עלי כ֗דודהם[3]): 29 ויכון לכם בד֗לך
אלתסביח כלילה֗ תקדים אלחג֗ וסרור אלקלב כמן יסיר בצות מלאהי[4])
ליג֗י אלי ג֗בל אללה מעתמד אסראיל: 30 פיסמעכם אללה בהא צותה
ויריכם נזולה[5]) קדרתה פיהם בזגם מן סכ֗ט ולהיב נאר אכ֗אלה֗ ותבדיד
וסיל וחג֗ארה֗ ברד: 31 אנה מן צותה ידער אשור אלד֗ין באלקצ֗יב
יצ֗רבון[6]): 32 פיכון מג֗אז אלאדב אלמאסס אלד֗י יחל֗ה אללה פיהם
בדפוף ועידאן ובמלאחם חרבה֗ ילאחמהם: 33 אן אלהאויה֗ מעד֗ה֗
מן אמס והי איצ֗א ללמלך אצלחת עמקהא פאוסעהא מאואהא נאר
וחטב כת֗יר ואמר אללה כואד מן כברית משתעל פיהא[7]):

לא

1 אלויל ללנאזלין מצר ללאסתעאנה֗ ועלי אלכ֗יל יתוכ֗לון פות֗קו
באלמראכב לכת֗רתהא ובאלפרסאן לעט֗מתהא ולם יתוכלו עלי קדוס
אסראיל ולם יטלבו אללה: 2 פאנה לחכים סיאתיהם במן יסי בהם[8])
ולא יזיל כלאמה פיקום עלי בית אלאשראר ופי מעונה֗ פעלה֗ אלג֗ל:
3 ואלמצריון אדמיון גיר מאיכ֗ין וכ֗יולהם בשר גיר רוחאניה֗[9]) ואללה ימד֗
קדרתה פיעת֗ר אלמעין ויקע אלמעאן ויפנון כלהם אג֗מעין: 4 והכד֗א
קאל אללה לי אנה כמא יזאר אלאסד או אלצ֗רגאם עלי פריסתה אלד֗י
ילתאם[10]) עליה מלא מן אלרעאה֗ והו מן צותהם לא ידער ומן ג֗מהורהם
לא יצ֗עף[11]) כד֗אך יתג֗לי רב אלג֗יוש פיחמי ען ג֗בל ציון וען רואיבהא[12]):
5 וכמא יט֗לל אלטאיר כד֗אך יג֗ן רב אלג֗יוש עלי דאר אלסלאם ג֗נה֗

---

[1]) „וחברתו איש את רעהו כי יהית לחם אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה כפל אור שבעת הימים וכו׳ וירפא מחצו ומכתו״ תרגם לבנה מלשון לבן וחמה מלשון חמום.

[2]) „חנת מלכות ה׳ וכו׳ וכבדה אימתו״.

[3]) „ורוחו תשבע כנחל שוטף המתעכב בצואר״ ר״ל המגיע עד הצואר ואז האדם ישבע.

[4]) „ויהיה לכם בזה שיר. . . כהולך בקול כלי זמר״ ובכ״י פ׳: מלהאה֗.

[5]) מלשון נחת.

[6]) „אשור המכים בשבט״ עיין פירוש שני של רד״ק. ואשור ענינו האשורים או בני אשור ולפיכך השתמש בפסוק הזה ובפסוק שלאחריו בלשון רבים ותרגם עליהם וכם.

[7]) „העמיקה הרחיבה משכנה אש ועצים הרבה ודבר ה׳ וכו׳״ גזר מדרתה מלשון דירה.

[8]) „יביא עליהם מי שירע להם״.

[9]) „והמצריים בני אדם ולא בני אלים וסוסיהם בשר ולא רוחניים״.

[10]) רד״ק: ענין אסיפה וקבוץ.

[11]) מגזרת עני. עיין בן בלעם וראב״ע.

[12]) „כן יגלה ה׳ צבאות להגן על הר ציון״.

אלדנב כתלמה ואהיה ואקעה מן סור מניע אלתי בגתה או גפלה יאתי
כסרהא: 14 בתכסרכם ככסר טרף פכאר מדקוק בגיר שפקה ולא
יוגד פי דקיקה כזפה נאפעה ליחתא בהא נאר מן מוקד או ינזק בהא
מא מן גאביה[1]): 15 לאן כדי קאל אללה אלרב קדוס אסראיל בתובה[2])
וראחה תגאתון בקראר ומיתאק תכון גברותכם פלם תשו דלך: 16 בל
קלתם לא אלא עלי כיל נהרב פלדלך תהרבון ועלי מא כף נרכב
פלדלך יכף כאלבוכם: 17 חתי ינהזם מנכם אלף מן קבל זגרה ואחד
וכלכם תפרון מן זגרה כמס[3]) חתי תבקון כדקל עלי ראס גבל או כעלם
עלי ראביה: 18 ואנמא יפעל אללה דלך מעכם לינטרכם בראפתה
ויתעטם פיכם לירחמכם[4]) לאן אללה רב חכם טובא מן ינתטרה:
19 ואנך יא קום סתקים פי ציון ופי ירושלם[5]) ובכא לא תבכי אד יחן
עליך ענד צראכך ואדא סמע מנך אגאבך[6]): 20 ויעטיך טעאמא קותא
ומאא מקותא ולא יצם ענך דאלך בל תכון עינאך תנטר מהדיך[7]):
21 ואדנאך יסמעאן קול מן יקול לך מן וראך הדא אלטריק אסלכו פיה
אמא ימנה או יסרה: 22 פאן אנתם נגסתם פסול פצצכם וגשאהם
ומסבוכאת דהבכם וושיהם וגאנבתמוהא כאלחאיץ וקלתם אכרגוהא
ענא[8]): 23 נזלת מטר גיתכם לזרעכם אלדי תזרעון אלארץ פיכון טעאם
גלתהא דסמא סמינא ותרעי מאשיתכם דלך אלוקת פי מרג ואסע[9]):
24 ואלבקר ואלגחאש פאלחוהא יאכלון עלפא מכמרא[10]) ממא דרי
באלראח ואלמדרא: 25 פיציר עלי כל גבל שאמך ועלי כל ראביה
סניה אקסאם מא וגדאולה[11]) פי וקת קתל כביר ווקוע אלמגאדל:
26 ויתבאשרון באן יציר נור אלביצא לכם כנור אלחארה ונור אלשמס
יכון אצעפא עלי נור אלסבעה אלאיאם פי יום יגבר אללה כסר קומה

---

[1]) תרגם כפרץ נבעה נופל ר״ל תהיו כפרץ רחב נופל וכו׳ „כאשר תשברו כשבר כלי יוצר כתות בלי חמלה וכו׳״.

[2]) „בתשובה״.

[3]) „וכולכם תנוסו מפני גערת חמשה״.

[4]) „ורק יעשה ה׳ זאת עמכם לחראותכם את חמלתו ויתרומם בכם לרחמכם״.

[5]) „ואתה העם תשב בציון ובירושלים״.

[6]) „וכאשר ישמעך יענך״.

[7]) „ויתן לך לחם ליזון ומים מספיקים ולא יתרחק ממך מנהיגך אבל עיניך תראנה מאשריך״. ר״ל ה׳ יתן בתחלה לחם ומים במשורה אשר יספיק לפי שעה אבל אחרי כן ימטיר על הארץ ויהיה הכל ברות. עיין פסוק כ״ג.

[8]) „וכאשר טמאתם פסילי כספכם וצפוים ומסכות זהבכם ואפודתם והרחקתם אותם כמו דוה ואמרתם הוציאו אותם מאתנו״.

[9]) „אוריד מטר המצמיח לכם את זרעיכם אשר תזרעו את הארץ וכו׳״.

[10]) תרגם מלח חמיץ מלשון כי לא חמץ.

[11]) „פלגי מים ויבליהם״.

נאשיתהם צנעי פי מא בינהם יקדסון אסמי פיקדסון כדאך קדוס יעקוב
וירהבון אלאה אסראיל[1]: 24 ויערפון צאלו אלראי אלפהם ואלמתכרסון
יתעלמון אלבת:

ל

1 ויל לבנין וילין יקול אללה אד יצנעון משורה ולים מני ויכתצון
כאצה בגיר ראיי[2] לקבל אן יזידו כטאיא עלי כטאיאהם: 2 אלמאציון
לינזלו מצר ולם יסאלו ען אמרי ליעתזו בעז פרעון ויסתכנו פי טל מצר:
3 סיכון לכם עז פרעון כיבה וכן טל מצר כזיא: 4 כמא כאן פי צאן
חאל רויסאהם ורסלהם אלדין יבלגון בהנסא: 5 באזא מא עצוני לחאל
קום לא ינפעונהם אד הם לא לעון ולא לנפע בל לכיבה ועאר איצא[3]:
6 אד תחמל אלדואב פי צחאריהם ופי ארץ ציקה שדידה יאתי אלשביה
באללבו ואללית מנהם ואלממתל באלאפעי ואלמחרק אלטיאר פיחמלון
עלי טהור אלגחאש אתאתהם ועלי סנאם אלאבל כזאינהם אלי קום לא
ינפעונהם[4]: 7 ואלמצריון הבא ומחאל יעאונוהם ודלך אסמיתהם אן
אלמקאם ענדהם פתנה[5]: 8 אלאן אמץ אכתבהא[6] עלי לוח ענדהם
וארסמהא פי כתאב תכון אלי גיל אלאכיר אלדהר ואלאבד: 9 אנהם
שעב מכאלף ובנון גאחדון בנון לם ישו קבל תוריה אללה: 10 אלדין
קאלו ללנאטרין לא תנטרו לנא ולדוי אלוחי לא תאתונא בוחי צואב
כלמונא באללין ובוחי די סכריה[7]: 11 זולו מן אלסביל ומילונא
ען אלטריק ועטלו מן תגאהנא דכר קדוס אסראיל[8]: 12 לדלך
קאל קדוס אסראיל לאגל מא זהדתם בהדא אלאמר וותקתם
באלגשם ואלרואג ותוכלתם עליהמא: 13 לדלך יכון לכם הדא

---

[1]) „אבל כאשר יראו ילדיו מעשה ידי בקרבם יקדישו את שמי וכן יקדישו וכו'".

[2]) „יעשו עצה ולא מני ויבדלו את עצמם ולא ברוחי" ר"ל שהם הולכים בדרכם ולא בדרך ה'.

[3]) כאשר היה בצוען מצב שריהם ומלאכיהם אשר יגיעו חנס. . . מפני שתמרוני בעבור עם אשר לא יועילו להם וכו'" עיין אלאמאנאת דף 178 ושם אמר כי מלת כל עניננו כמו כל קבל בארמית וכמו זה כל תשא עון (הושע י"ד ג'). שני הפסוקים האלו הם ביאור הפסוק אשר לפניהם.

[4]) כאשר ישאו הבהמות משא בנגב אשר להם (ר"ל למצרים) ובארץ צוקת חזקה יבואו מהם הדומה ללביא וליש והנמשל באפעה ובעוף מעופף וישאו על כתף עירים חיליהם ועל גבנון גמליהם אוצרותם אל עם לא יועילו להם" ר"ל שיורדי מצרים טוענים את בחמותם ושריהם וגדוליהם נושאים את חיליהם על העירים והגמלים.

[5]) „ומצריים עזרתם הבל וריק וזה השם נתתי להם שבת עמהם צרה".

[6]) ר"ל זאת הנבואה.

[7]) „בנבואה אשר בה דברי שחוק ותתולים".

[8]) „הטו אותנו מן הדרך והשביתו מפנינו זכר קדוש ישראל".

גמץ בה עיונכם אי אלאנביא ואהל אלחזו אי רוסאכם קד חגבהם
ענכם[1]): 11 פצאר לכם גמיע אלחזו מתלא כאכבאר כתאב מכתום[2])
אלדי אן דפע אלי מן יחסן אלכתאבה יקול לה אקרא הדא פאנה יקול
לא אטיק לאנה מכתום: 12 פבקי אן הו דפע אלי מן לא יחסן
אלכתאבה יקול לה אקרא הדא פאנה יקול לא אערף אלכט בתה[3]):
13 פקאל אללה לאגל מא קדם עלי[4]) האולי אלקום פהם יקרבוני
באפואההם ושפתיהם וקלובהם מבעדה עני וצארת תקואהם לי כפריץ
אלנאס אלמכלף[5]): 14 לדלך האנא מזידהם מן אלאכפא ואלאגבא פי
מצאלח דניאהם[6]) חתי תציע בה חכמה חכמאיהם וינסתר ענה פהם
פהמאיהם: 15 אלויל ללמעמקין אמורהם מן רבהם ויסתרון משורתהם[7])
ותכון פי אלטלאם אעמאלהם ויקולון מן יראנא ומן יערפנא: 16 אעלמו
אנמא יחסב תקלבכם כטין אלפכראני וכמא יקול אלמצנוע ען צאנעה
אנה לם יצנעני כדאך יקול אלמכלוק ען כאלקה אנה לם יפהמני[8]): 17 אלא
אנמא בקי קלילא יסירא חתי יעוד אללבנאן פיציר כאלכרמל ויחסב
אלכרמל מקאם אלשער[9]): 18 פיסמע דלך אליום אלצאמון אלכלאם אלדי
פי אלכתאב ומן אלאפל ואלטלאם עיון אלעמי ינטרון: 19 ויזדאד אלכאשעון
באללה פרחא ואלמתואצעון מן אלנאס בקדוס אסראיל יסרון: 20 אד
בלא אלראהבון ופני אלדהאה ואנקמע כל אלמראבטין עלי אלגל:
21 אלדין כאנו יכטיון אלנאס פי אלכלאם ועלי אלואעט פי אלמחאל
יתצאעבון וקד מילו אלזכי פי אלמחאל מן אלקול[10]): 22 ולדלך הכדא
קאל אללה ען סאיר אל יעקוב כמא טאלמא פדא אל אברהים אנהם
לא יכזון דלך אלאן ולא תביץ וגוההם כגלא[11]): 23 בל אדא ראת

---

[1]) „ויעצם בה את עיניכם והם הנביאים והחוזים והם ראשיכם הסתירם מכם".

[2]) והיה לכם כל חזות נעלם כדברי וכו'".

[3]) „על אחת כמה וכמה אם הוא נתן וכו'". ותרגם בשני הפסוקים ספר בענין כתיבה.

[4]) תרגם נגש בשין ימנית.

[5]) וענין מלת אלמכלף הוא כמו שפירש רד"ק מי שאינו עושה הדבר המצוות מחפצו ומרצונו.

[6]) „לכן הנני מוסיף לעשות דברי פלא וסתר בהצלחתם העולמית עד כי תאבד בזה חכמת חכמיו ובינת נבוניו".

[7]) „הוי המעמיקים דבריהם מן ה' ויסתירו עצתם וכו'".

[8]) „דעו כי הפככם לא יחשב כי אם כחמר היוצר וכאשר יאמר המעשה על עושהו לא עשני כן יאמר היצור על יוצרו לא הבין אותי".

[9]) „הלא לא יהיה כי אם מעט מזער עד כי ישוב הלבנון ויהיה ככרמל ויחשב הכרמל במקום היער".

[10]) „אשר החטיאו בני אדם בדבר ועל המוכיח בשער יקשו וכבר חטו (משפט) הצדיק בדברי הבל ותהו".

[11]) „לכן כה אמר ה' על שאר בית יעקב כאשר פדה לפנים בית אברהם כי לא יבושו מזה עתה ולא יחורו פניהם מבושת".

כט

1 יא איהא אלמוסם מוסם אלקריה̈ אלתי נזלהא דאוד אלתי באצ̇אפה̈
סנה̈ אלי סנה̈ יחדק בהא אלחאג̈[1]): 2 לאצ̇יקן עלי ד̇את אלמואסם[2])
פינאלהא אלתרחה̈ ואלצ̇גנה̈ פתציר כאלמוסם אלדי תקדמהא[3]):
3 ואנזל קומא עליך כאלסכאן פיחאצרונך כאלמנתצב ויוקפון עליך
אלמחאפט̇[4]): 4 ותתצ̇עין חתי תתכלמין מן אלארץ̇ ואלי אלתראב
ינכפץ̇ קולך פיציר חאלה כתנגים אלמשעוד או כתצויץ̇ אלמוצוץ̇[5]): 5 ת̇ם
יציר כאלדקאק מן אלגבאר גמהור אלאגנביין אלגאיזין[6]) וכמוץ̇ מאר גמהור
מרהביך פמא תכון אלא בגתה̈ או גפלה̈[7]): 6 תד̇כר מן ענד רב אלגיוש
ברעוד וזלאזל ואצואת עט̇ימה̈ וזואבע ועואצף ולהיב נאר אכ̇אלה̈:
7 ויציר כחלם ראי פי אלליל גמהור גמיע אלאמם אלמתגישין עלי ד̇את
אלמוסם וגמיע מרידיהא ללשר ומתעמדיהא ואלמצ̇יקין עליהא[8]): 8 פיכון
כמא ירי אלגאיע פי חלמה כאנה יאכל פיסתיקט̇ פאד̇א בנפסה פארגה̈
וכמא ירי אלעטשאן פי חלמה כאנה ישרב פיסתיקט̇ פאד̇א בה לגב
ונפסה מתלט̇יה̈[9]) כד̇אך יכון גמהור גמיע אלאמם אלמתגישין עלי גבל
ציון: 9 תלבת̇ אלקום ואבהתו וארתבכו ת̇ם אלקו סכארי מן גיר כ̇מר
אצ̇טרבו בלא נביד̇[10]): 10 כאן אללה קד אפרג עליכם מן ריח סבאת מא

[1]) ענין מלת מוסם בערבי ידוע. והנביא מכנה כן בפסוק הזה את בית המקדש ואפשר שהגאון ביאר אריאל כמו ראי אל ר״ל מקום הראיון (עיין בראשית ט״ז י״ג) ואמר שהחוגגים מקיפים ירושלים בעלותם לרגל ר״ל שהם נוטעים את אהליהם סביב לעיר.

[2]) „בעלת החגים" ר״ל ירושלים. עיין פסוק ד׳.

[3]) ר״ל והיה ראיון החוגגים כמו שהיה לפנים ואפשר שהפסוק הזה הוא קיצור ענין הפסוקים שלאחריו ויחלק לשלשה חלקים א׳ והציקותי לאריאל הוא מכוון נגד פסוק ג׳. ב׳ והיתה תאניה נגד פסוק ד׳. ג׳ והיתה לי נגד פסוק ה׳ וכו׳.

[4]) „וחניתי עליך גוים כדרים (ר״ל כאלו הם שוכנים בארץ) ויצורו עליך כמצב (ר״ל כדבר נטוע אשר לא ימוט או כמו שפירש רד״ק מגדל עץ שמעמידים על העיר ללכדה) ויקימו עליך מצרות (מל׳ נצר) וזה רמז אל חיל מלך אשור".

[5]) כן הוא בכ״י פ׳ ובכ״י א׳ כתצויץ̇ אלמצות ועיין למעלה ח׳ י״ט „ושפלת עד כי תדברי מהארץ ואל העפר ישח קולך ויהיה כהגיון האוב או כצפצוף המצפצף" מלשון המהגים והמצפצפים.

[6]) „כהמון הזרים העוברים".

[7]) המלות והיה לפתע פתאום דבקות עם הפסוק שלאחריו כאלו אמר ומהרה יפקדו מעם ה׳ צבאות וכו׳ ועיין במדבר ו׳ ט׳.

[8]) „כל דורשיה לרעה וצודיה והמציקים לה". וכן תרגם בצדיה במדבר כ״ט כ׳: בצדיה במעתמד.

[9]) עיין אבן גנאח שרש שקק הערה 76, 78 ושם אמר השביע נפש שוקקה [נפס] עטשאנה̈ ודוב שוקק מתלט̇ אי עטשאן לאן אלסקי צ̇ד אללט̇א = והשביע נפש שוקקה [נפש] צמאה ודוב שוקק צחה ר״ל צמא מפני שהשקוי הפך הצמאון.

[10]) „הנם נתעכבו ותמהו ונבהלו ואחר זה נמצאו שכורים ולא יין נעו ולא שכר" הנביא מדבר על עם בית יהודה ויושבי ירושלים בראותם חיל מלך אשור קרוב לעיר ובשמעם נביאי השקר אשר הגידו להם משאות שוא ואמר שיהיו כשכורים וכאדם שנפלה עליו תרדמה.

ואזנא פיג̇רף אלברד מכנ̇א מן אלכד̇ב וסתרה יג̇רה אלמא[1]:
18 פידחץ̇[2]) עהדכם אלד̇י מע אלמות ומית̇אקכם אלד̇י מע אלת̇רי לא
ית̇בת פאלסוט אלג̇אר אד̇א ימר בכם תצירון לה דוסא: 19 פי אול חין
מן מרורה יאכ̇ד̇כם ת̇ם ימר בכם יומא בעד יום נהארא ולילא פיכון
אלתזעזע אלמחץ̇ למפהמי אלאכ̇באר בד̇לך̇[3]): 20 פאן קד קצר
אלבסאט מן אלאסתרכ̇א ואלסתר קד צ̇אק מן אלאג̇תמאע[4]):
21 אלאן כמא כאן פי ג̇בל פרצים יקום בהם אללה וכמא כאן פי עמק
גבעון ירג̇זהם ויצנע בהם צנאיעה מג̇אנבה̈ עאדתה ויעמל בהם אעמאלה
גריבה̈ מן אעמאלה[5]): 22 ואלאן לא תתדאהו כילא תשתד אדאבכם[6])
פאני סמעת מן ענד אללה רב אלג̇יוש פנאא ובתרא לג̇מיע אהל הד̇א
אלבלד[7]): 23 בל אנצתו[8]) ואסמעו צותי ואצגו ואסמעו מקאלתי: 24 אכל
אלנהאר יחרת̇ אלפאלח ליזרע יפתח רוצ̇תה ויכרבהא[9]): 25 אלא אנה
לא בד אן יסוי וג̇ההא ויבד̇ר פיהא[10]) מן אלקצח ואלכמון ויציר אלחנטה̈
עזלא ואלשעיר עלאמאת ואלכרסנה̈ פי תכ̇ום[11]): 26 כמא אדבה ד̇ו
אלסירה̈ ודלה רבה[12]): 27 ומן אלחבוב מא לא ידאס באלג̇רג̇ר ולא ידאר
עליה לולב אלעג̇ל מת̇ל אלקצח ואלכמון בל יכ̇בטאן בעצא או קצ̇יב[13]):
28 ואלבר ועלי אנה ידקה פאנא לים אלי אלג̇איה̈ ידוסה בל יהים לולב
אלעג̇לה̈ ומרכבה פלא תדקה[14]): 29 והד̇ה אלמקאלה̈ מן ענד רב אלג̇יוש
כ̇רג̇ת ממא בין אלחכמה̈ וכת̇ר אלפקה[15]):

---

[1]) „ואשים המשפט כקנה המדה אשר ימדד בו הבונה והצדקה כחוט העופרת אשר יישר בו בנינו ויגרף הברד מחסה כזב וסתרו ישטפו המים״.

[2]) עיין בן בלעם.

[3]) „בראשונה בעברו יקח אתכם ואחר זה יעבור בכם יום יום ביום ובלילה והיה רק זועה למביני השמועות בזה״. ר״ל מה שישמעו מחילות מלך אשור אשר לא ינוחו לא ביום ולא בלילה.

[4]) רד״ק: מלפשוט את רגליו.

[5]) פירושו על תחילת הפסוק עיין בלקוטים ובסופו העתיק: „ויעשה בהם מעשיו זרים ממנהגו ויעבד בהם עבודתו נכריה מן עבודתו״.

[6]) „יסוריכם אשר ייסר אתכם בהם.״

[7]) „כי שמעתי מאת ה׳ צבאות כליון וכריתה לכל יושבי הארץ הזאת״.

[8]) „אבל האזינו״.

[9]) כן תרגם ישדד איוב ל״ט י׳ ועניינו כמו שאמר הראב״ע: יתקן השדה.

[10]) תרגם בחמלה הזאת הפיץ ויזרק שעניינם אחד.

[11]) ר״ל שירשם לכל זרע וזרע המקום הראוי לו.

[12]) „כאשר יסרו בעל משפט (הזריעה) והורהו אלהיו״.

[13]) „ומן הזרעים הדקים כל מה שדומה לקצח וכמון לא יודש בחרוץ ולא יוסב עליהם אופן עגלה כי אם יחבטו במקל ובשבט״.

[14]) „והדגן אף על פי שידקנו לא ידושנו עד תכליתו אבל יהום גלגל עגלתו ומרכבתו ולא ידקנו״.

[15]) „וזה הדבור (ר״ל המשל הזה עיין רד״ק) מן ה׳ צבאות יצאה וביאר בה חכמתו והרבה בה מצותיו״ הגאון מתרגם בכל מקום תושיה בהמלה הערבית פקה אשר הוראתה המצוות השמעיות.

אללואתי עלי רווס אלמקתדרין באלדהן כתמרה̈ הרפת קבל אלציף[1])
אלתי אדֿא נטֿרהא אלנאטֿר פמן אן תבקי פי כפ̈ה יבלעהא סרעה̈[2]):
5 פי דֿלך אלוקת יכון אמר אללה תאגֿא סריּ[3]) ועצאבה̈ פכֿר לבקאיא
שעבה: 6 וראי חכם למן יגֿלס ללחכם וגֿברוה̈ למן ירד̈ אלחרב ען
אלמחאל̈[4]): 7 והאולי איצֿא זל̈ו פי אלכֿמור וצל̈ו פי אלמסכר אימ̈ה̈
ומפתיון[5]) סהו מן קבל אלנביד̇ והלכו מן אלשראב וצל̈ו מן סאיר
אלמסכראת חתי גלטו פי אלמשאהד פצֿלא עלי תוקיף אלפתוא[6]):
8 וגֿמיע מואדיהם מטֿלוה̈ קיא וקדֿרא[7]) ליס מוצֿע בכֿלאף דֿלך: 9 מן
ידל̈ מנהם במערפה̈ או יפהם אלאכֿבאר והם כאנהם מפטומון מן
אללבן ומנקולון מן אלתֿדאיא[8]): 10 יצֿעון שרעא באזא שרע וחכמא
נטֿיר חכם וקליל מן הדֿא כקליל מן הדֿא: 11 כאנהם בלגֿה̈ אעגֿמיה̈
או בלסאן אכֿר יכֿאטבון הדֿה אלאמה̈: 12 אלדֿין קיל להם אריחו
אלתעב בהדֿה אלראחה̈ והדֿה אלדעה̈ ולם ישאו אלקבול: 13 וצאר
ענדהם כלאם אללה אלאמר לא אמר ואלנהי לא נהי ואלועד לא ועד
ואלועיד לא ועיד הדֿא מסתצגֿר והדֿא מסתצגֿר לכי ימצֿו ויעתֿרו פיקעו
אלי וראהם ויוהקו ויעלקו[9]): 14 לדֿלך אסמעו כלאם אללה יא דֿוי
אלדהא[10]) סימא יא סלאטין האולי אלקום אלדֿין פי ירושלם: 15 פאנכם
קלתם אנא קד עהדנא עהדא מע אלמות וצנענא מיתֿאקא[11]) מע אלתֿרי
ואלסוט אלגֿאר̈ אדֿא ימר̈ לא יאתינא אדֿ ציּרנא אלכדֿב מכֿנ̈נא
ובאלבאטל אנסתרנא: 16 לדֿלך הכדֿי יקול אללה האנא מאס̈ס פי ציון
חגֿרא הו חגֿר צנאם פי זאויה̈ עזיזה̈ פי איואן מבני חית̇ יכון אלמומן לא
יסרע אליה[12]): 17 ואציּר אלחכם כאלתֿר̈ קאיסא ואלעדל כאלשאקול

[1]) „כפרי המבושל בטרם הקיץ". — [2]) רד"ק: בזמן שתהיה בכפו תכף יבלענה.
[3]) צ"ל: סריא והוא תואר למלת תאגא ר"ל עטרת יקרה.
[4]) „למשיב המלחמה מן השער" וזה מה שזכר הראב"ע בשם י"א.
[5]) „בהנים וסופרים" ר"ל המורים. ותרגם תעו מן השכר תעו בשאר מיני משקים המשכרים.
[6]) „שגו בדברים הנראים לעינים (עיין רד"ק) וכל שכן בעריכת הדינים".
[7]) „קיא וצואה (ר"ל מאלו הכהנים והסופרים) ואין מקום לדבר אחר" עיין רד"ק.
[8]) „מי מהם יורה דעה וכו'" והם כאלו נגמלו מחלב וכמוסרים מן השדים".
[9]) „יסדרו מצוה כנגד מצוה ומשפט כמשפט ומעט מזה כמעט מזה. כאלו בלעגי שפה וכו'". אשר נאמר להם הניחו לעיף זאת המנוחה וזאת המרגעה וכו'. והיה להם דבר ה' הצווי כלא צווי ואזהרה כלא אזהרה והבטחה כלא הבטחה והפחדה כלא הפחדה זה נחשב להם כמועט וזה נחשב להם כמועט למען ילכו ויכשלו ויפלו אחור ונוקשו ונלכדו".
[10]) כן תרגם הגאון שרש לץ בכל מקום ובפרט במשלי ולפי דעתו המלה הערבית נאמרה על הנבהל בדבריו ובמעשיו.
[11]) ענינו ג"כ כמו ברית ואלה.
[12]) „הנני מיסד בציון אבן והוא אבן מבצר בפנה יקרה בארמון בנוי והמאמין לא ימהר לבוא שם" ר"ל אל מקום המשפט מיראתו וכל שכן הכופר. או ענינו גם היודע לדבר צחות (עיין איוב י"ב כ') לא יבוא שם וכל שכן ערל שפתים. עיין בלקוטים.

מקתולידהם[1]: 8 ואנמא בכיאלה תכאצמהא פי מידאנהא נחאהא בריאחה
אלצעבה פי יום גנוב[2]: 9 ולדלך בהדה אלכלה יגפר דנב אל יעקוב
והדא מן תמרה זואל כטאיאהם באן יצירו גמיע חגארה מדאבח
אלמאנות[3] כחגארה אלגיר מפרדה ולא תתבת אלסוארי ואלאנדאד:
10 אן תציר אלקרי אלחצינה לאעדאיהם מנפרדה ומואידהם מכלאה
מתרוכה כאלבר תרעי פיהא אלבהאים ותרבץ חתי תפני אגצאנהא[4]:
11 ואדא יבסת זרועהא תכסרת חתי תדכלהא אלנסא ותגניהא[5] ולאנהם
שעב לא פהם להם לדאך לא ירחמהם צאנעהם וכאלקהם לא ירופהם:
12 ופי דלך אלוקת יכבטהם אללה מן תיאר אלפראת אלי ואדי אלעריש
ואנתם תלקטון ואחדא ואחדא יא בני אסראיל[6]: 13 דאך וקת יצרב
פיה בבוק עטים[7] חתי יאתי אלהאלכון פי בלד אלגזירה ואלמדחיון פי
בלד מצר פיסגדון ללה פי גבל אלקדס פי ירושלם:

כח

1 אלויל לדוי תאג אלאקתדאר סכארי אל אפרים ואלעצאבה
אלסאקטה וסראה פכרהם אלתי עלי רוס אלמקתדרין באלדהן
אלמטענין פי אלכמר[8]: 2 סיכון ללה עליהם שדה אמר ועקאב
ותאייד כהטל אלברד ועאצף אלחתף וכסיל מא גזיר גארף יורדהא
אלי אלארץ בקדרה[9]: 3 חתי תציר באלרגלין תדאס תיגאן אלמקתדרין
סכארי אל אפרים[10]. 4 ותציר אלעצאבה אלסאקטה וסראה אלפכר

---

1) „ויכירו וידעו כי לא הכת אותם כמכת מכיהם ולא חרג אותם כהרג הרוגיהם". ואמר בן בלעם: ויש מי שפתר כי מכהו הם המצריים והרוגיו הכנעניים. ונראה שהפותר הוא הגאון.

2) „ורק במדה אשר עשתה (האומה) מריבה בשלחת (ר"ל בארצה) הסירה ברוחו הקשה ביום קדים" וענין הפסוק שהגלה את עמו ולא האבידו כמו שהאביד את אומות העולם. נראה שהגאון פירש בסאסאה כמו סאה בסאה ותרגם שלחה מלשון שלחיך (שה"ש ד' י"ג) והגה מל׳ הגו סיגים (משלי כ"ה ד') ועיין ראב"ע.

3) תרגם פרי כמו ספרי ומזבח מזבחות העבודה זרה.

4) הפסוק הזה דבק עם פרי הסר חטאתו ר"ל שאם לא יעבדו עוד עבודת גלולים „יהיו הערים הבצורות אשר לאויביהם בדד ומושבותיהם ריקות ונעזבות כמדבר ירעו בהן הבהמות וירבצו עד כי יכלו סעפיהן".

5) „וכאשר יבשו קציריה תשברנה עד כי הנשים באות בהן ולוכדות אותן ומפני שהם (ר"ל האויבים) עם וכו׳".

6) „משבולת נהר פרת עד נחל מצרים." ושמו עד היום ואדי אלעריש והמשך הפסוקים הוא אחר שנחרבו ערי האויבים ושדותיהם יקבץ בני ישראל המפוזרים בין העמים הנמשלים לעצי זית. ומלת יחבט ענינו כמו שפירשו הראב"ע והרד"ק. — 7) „וזה יהיה כאשר יתקע וכו׳".

8) „הוי לנושאי עטרת גאות שכרי בית אפרים ולציץ הנופל ולצבי תפארתם אשר על ראשי המתגאים בשמן השוקדים על היין".

9) „הנה יהיו לה׳ עליהם חוזק דברו וענשו ואמץ כזרם הברד וסערת הקטב וכזרם מים כבירים שוטפים אשר יוריד אותם (ר"ל עטרת גאות וציץ טבל) על הארץ בחוזקה".

10) „עד כי ברגלים תרמסנה עטרות הגאים שכורי בית אפרים".

כדלך[1]: 19 בל נסאלך אן יחיא אמואת קומך ותקום גת̇תהם בקולך
תיקט̇ו ורננו יא סכאן אלתראב ואד̇ יכון נדא אלאנואר נדאוך ואלי
אלארץ̇ תוקע אלהאלכין[2]: 20 אמץ̇ יא קומי אדכ̇ל פי כ̇דורך ואגלק
באבך דונך אכ̇תבי ען קליל כטרפה̈ חתי יג̇וז אלסכ̇ט: 21 אן אללה
סיכ̇רג̇ אמרא מן סמאיה ליעאקב בעץ̇ אהל אלארץ̇ בד̇נובהם פתכשף
אלארץ̇ חיניד̇ מעאציהם ולא תגטי איצ̇א מקתוליהם[3]:

כז

1 ד̇אך וקת יעאקב אללה בסיפה אלצעב אלכביר אלשדיד מן
כאן ישבה אלממתד̈ מן אלחיאת אלעארצ̇ה̈ ואלמלתוי מנהא אלמעוג̇
ויקתל אלמשאכל ללתנין אלד̇י פי אלבחר[4]: 2 ופי ד̇לך אלוקת ינבגי
אן תג̇יבו אלאמה̈ אלשביהה̈ בכרמה̈ אלכ̇מר ותערפונהא: 3 אני אללה
חאפט̇הא ופי כל טרפה̈ אסקיהא שרבא ואחפט̇הא אלליל ואלנהאר
לילא יתוכ̇ל עליהא: 4 מן יג̇על לי להא בכ̇טאיה כאלחסך ואלקיצ̇ום פי
מלאחמה̈ אלנאר בעד מא לם תכן לי חמיה̈ עליהא פבמקדאר כ̇טוה̈
אאג̇ג̇ ג̇מיעהא[5]: 5 או יעוד וימסך בעז̇י באן יעמל מעי בסלאמה̈ ת̇ם
יסתעמלהא מעי בסלאמה̈[6]: 6 פיכון אלאתיון יענצרון מן אל יעקוב
וינו̇רון ויפרעון מן אל אסראיל וימלון ט̇אהר אלעמארה̈ נמוא[7]:
7 ויעתרפון באנה לם יצ̇רבהם כצ̇רבה̈ צ̇ארביהם ולם יקתלהם כקתל

---

[1]) „כאלו הרינו וחלנו וילדנו רוח ובכל זאת לא עשינו יושבי הארץ לבעלי ישועתנו ולא נפלו לנו יושבי תבל כמו כן" ר"ל אחרי כל הצרות שסבלנו והיה כל עמלינו לשוא לא בקשנו ישועה אצל העמים ולא עלה על לבנו לשאול עזרתם.

[2]) „אבל שואלים אנחנו ממך שיחיו מתי עמך ושתקום נבלתם באמרך הקיצו ורננו שוכני עפר. ואז יהיה טל אורים טליך ואל ארץ תפיל הרפאים" עיין אלאמאנאת דף 215 ושם ביאר אורת תרכבת האש עם הרוח והיא הנפש המאירה והם כאשר יתחברו עם עפר המת ורטיבת הטל יעשו הארבעה יסודות אשר מהם נברא כל דבר.

[3]) „הנה ה' יוציא דברו מן השמים לפקד על מקצת יושבי הארץ על עונותיהם ואז תגלה הארץ פשעיהם ולא תכסה עוד על הרוגיהם".

[4]) הפסוק הזה דבק עם הפסוק שלפניו ואמר: (הפקידה תהיה) „ביום אשר יענש ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה (העם) הנמשל בהנחש הארוך המבריח (מן קצה אל קצה) ובהנחש המעוקל והמעוקש ויהרוג הנדמה להתנין אשר בים" בלי ספק הגאון פירש בביאורו מי הן השלש אומות הנמשלות לשלשה מיני נחש.

[5]) „ובעת ההיא יצדק כי תענו להעם הנמשל לכרם חמר ותודיעהו. כי אני ה' נוצרו ובכל רגע אשקנו ואצרנו יומם ולילה פן יִפָּקֵד עליו. הנותן אותי לו בחטאיו כשמיר ושית בפגשם האש אחרי כי לא היתה לי חמה עליו וכפשע אציתנה יחד" ר"ל שה' ישמרנו ממושל רשע.

[6]) הפסוק הזה דבק ג"כ עם מה שלפניו ורצה בו אם לא שהמלך הזה ישוב ויחזיק במעזי ויעשה עמי שלום (הוא בעצמו) ויורז את עמי לעשות שלום עמי.

[7]) „והבאים (מן הגלות) יכו שרש מבית יעקב ויציצו ויפרעו מבית ישראל ומלאו פני תבל תנובה" עיין ת"י.

5 אד כפץ אהל אלארפאע ואלקרי אלמניעה פחטהא ווצעהא אלי
אלארץ ובלגהא אלי אלתראב[1]: 6 פצארת אלארגל תדוסהא בל ארגל
אלמסאכין ואקדאמהם[2]: 7 טריקא ללצאלח מסתקימא יא מסתקים
קד סקמת כדאך מסלך אלצאלחין[3]: 8 ואיצא עלי סביל אחכאמך יא
רב רגונאך ואסמך ודכרך שהוה נפוסנא[4]: 9 יקול כל ואחד נפסי
משתאקה אליך לילא ורוחי פי גסמי תטלבך נהארא לאן אחכאמך כמא
הי פי אלארץ תעלם תעדילהא אכיאר אהל אלדניא[5]: 10 ואמא אלטאלם
פקד יראף פלא יתעלם אלתעדיל ופי מכאן אלצואב יגור אלקצא ולא
ירא קדרה אללה בחקהא[6]: 11 פיא רב אלדי לא ירון ארתפאע קדרתך
פינטרון ויכזון מן חסד אלקום אלכואץ ואלנאר איצא תאכל אעדאך[7]:
12 ותנצב אלסלאם לנא כמא טאלמא קצית לנא גמיע חואיגנא[8]:
13 אללהם יא רבנא אד מלכנא סאדאת סואך לם נזל נדכר אסמך
וחדך[9]: 14 והם אמואת לא יחיון והלכי לא יקומון ולדלך עאקבתהם
פאנפדתהם ואבדת כל דכר להם[10]: 15 ועאודת אלאמם יא רב כמא
עאודתהם במא תעטמת בה ואבעדת אלטאלמין אלי אקאצי אלארץ[11]:
16 אללהם קום דכרוך פי אלצר וצבו אלנת צבא ענד תאדיבך להם[12]:
17 פקאלו[13]) כחאמל קד קרב ולאדהא פהי תטלק ותצרך מן מכאצהא
כדאך כנא בין ידיך יא רב: 18 כאנא חמלנא וטלקנא וולדנא ריחא ומע
דאך לם נצנע אהל אלארץ דוי גותנא ולא וקע לנא סכאן אלדניא

---

1) עיין רד״ק.

2) „ואף רגלי דלים ופעמיהם״ ר״ל כי גם רגלי הדלים תרמסנה מקום אלה הערים.

3) ר״ל להיות ארח מישרים לצדיק אתה הישר כבר פלסת מעגל הצדיקים.

4) „ועוד כפי ארח משפטיך ה׳ קוינוך ושמך וזכרך הם תאות נפשינו״. נראה שלפי דעת הגאון הלמד נוספת עיין אבן גנאח למע 41.

5) „ויאמר כל אחד בנפשי אויתיך בלילה ורוחי בקרבי תבקשך בשחר כי משפטיך כאשר הם על הארץ למדו צדקם הטובים מיושבי תבל.

6) „והרשע לפעמים יחן אבל לא ילמד הצדק ובמקום היושר יעול המשפט ולא יראה גבורת ה׳ באמתה״.

7) „לכן הה ה׳ הם אשר לא יראו רום גבורתיך יחזו ויבשו מקנאתך לעם סגולה וגם האש תאכל צריך״.

8) „ותקים השלום לנו כאשר זה זמן רב ספקת לנו כל צרכינו״.

9) „ה׳ אלהינו כאשר משלו בנו אדונים זולתך לא חדלנו מלזכור שמך לבדך״.

10) „והם מתים וכו׳״.

11) „ואתה ה׳ יספת (ליסר) הגוים פעם אחר פעם כאשר יספת להראות להם גבורתך והרחקת הרשעים אל קצוי הארץ״.

12) „ה׳ עם אחד הזכיר אותך בצרה ושפך (לפניך) שיחה כאשר יסרתו״. הגאון השתמש במלת נת לתפלה בלחש וכן תרגם ישוחח (למטה נ״ג ח׳) ינת = ידבר דבר. וכן בלעם פירש והודיך על אשר יסרתם בנחת ולחש הוא נסמך למוסרך.

13) „ואמרו כמו הרה וכו׳״.

כסמום פי מפאזה כדאך דוי אלאגנביין תהזם וכצמר פי טל גים קטע
אלטאלמין יטהר[1]: 6 פיצנע רב אלגיוש לגמיע אלאמם אלמקבלין אלי
הדא אלגבל[2] שראבא מן אדהאן ודראדי תלך אדהאן מדפאה[3] ודראדי
מצפאה: 7 יהלך בהא פי הדא אלגבל אלוגוה אלמלתפה אלמחתגבה
ען גמיע אלשעוב ואלמסתור דונהא סתורא ען גמיע אלאמם[4]: 8 ויזיל
אלקצף[5] גאיה אלזואל וימחו אללה תלך אלדמוע ען גמיע אלוגוה
ואלעאר ען שעבה יזילה מן גמיע אלארץ כמא קאל אללה: 9 ויקול
אלקום פי דלך אליום הודא רבנא אלדי רגונאה קד אגאתנא הדא רב
יגב אן נרגוה איצא חתי נסר ונפרח בגותה[6]: 10 ואדא יחל אמר
אללה פי הדא אלגבל ינדק אלאמם תחתה כאנדקאק אלתבן פי דאת
אלמדר[7]: 11 ויבסט קדרתה פי מא בינהם כמא יבסט אלסאבח ידה
פיסבח ויצע אקתדארהם מע מכאתלה אידיהם[8]: 12 וחצונהם ואלמניע
מן אסוארהם[9] יכפצה ויצעה ויבלגה אלי אלארץ אלי אלתראב:

כו

1 פי דלך אלוקת יסבחבהדא אלתסביח פי בלד יהודה יקולון[10] אן
לנא קריה עז געל אללה עלי אסוארהא ופצילהא[11] אלגיאת: 2 אפתחו
אלאבואב ידכל אלקביל אלצאלח חאפט אלאמאנה: 3 לכלק מסנוד
אליך תחפט אלסלאם יא סלאם[12] אד ותקו בך: 4 פיקולון כדאך תקו
באללה אלי אלדהר כמא אן באללה אלאזלי אעתמאד אלעואלם[13]:

---

[1]) „וכנגד זה כשרב בארץ ציה כן תכניע (ר"ל תשקיט) שאון זרים וכיבש (מלשון חרבו המים) בצל עב תראה כריתת הרשעים".

[2]) „הבאים אל ההר הזה".

[3]) „משתה שמנים ושמרים וזה שמנים מוחמים" ר"ל הנעשים לחים ע"י פעולת האש והוא מלשון ממחה (חולין ק"ב ע"א) ואפשר שהגאון פירש מוח כמו חום.

[4]) ישחית בהם (ר"ל בהשמנים ובהשמרים) בהר הזה הפנים המעוטפים והמכוסים מעיני כל העמים והנסתר מפניהם במסות מעיני כל הגוים" ועל ענין מלת הלוט עיין אלאמאנאת דף 124.

[5]) „ויסיר תשברון בתכלית הסרה" ואפשר שהשברון כאן ענינו מיתה מקרית כמו שפירש רד"ק.

[6]) „ויאמר העם ביום ההוא זה אלהינו אשר קוינו לו כבר הושיענו (במה שעבר) הוא האלהים אשר ראוי שנקוה לו ג"כ (לעתיד) עד כי נגילה ונשמחה בישועתו".

[7]) „וכאשר ירד דבר ה' בהר הזה ידושו העמים תחתיו כהדוש התבן במקום דמן" ומואב כאן כולל כל העמים. עיין רד"ק.

[8]) רש"י: לשון וארב לו (דברים י"ט) וזה דעת מנחם במחברתו.

[9]) „ומבצריהם ומשגב חומותיהם ישחה וישפיל ויגיעם לארץ עד עפר".

[10]) „יאמרו".

[11]) ר"ל על חומות העיר וחלה.

[12]) „ליצור הנשען עליך תשמור השלום הה שלום כי בטחו בך". עיין ויקרא רבה ט' ט': גדול שלום ששמו של הקב"ה נקרא שלום.

[13]) „ויאמרו כן בטחו בה' עדי עד כאשר בה' הנצחי יסוד העולמים".

טהור נורה חתי מן פי גזאיר אלבחר ישכרון אסם אללה אלאה אסראיל[1]):
16 מן אקטאר אלארץ סמענא תסאביחא מנא אלצאלחין פקלנא יא
צפאה יא וילאה וקת יגדר באלגדארין וימכר באלמכארין[2]): 17 ויכון
אלפזע ואלפכות ואלפכאך עלי אהל אלארץ[3]): 18 פיכון מן הרב מן צות
אלפזעה וקע פי פכתה פאן הו צעד מן פכתה עלק באלפך אד
אנפתחת רואזן אלסמא ותזלזלת אסאסאת אלארץ: 19 פתרצץ בעצהא
ותמזק בעצהא ותמיל בעצהא[4]): 20 ומן אהלהא מן אצטרב כאלסכראן
ומנהם מן נאד כאלערזאל ומנהם מן תקל עליה דנבה פיקע ולא יעאוד
אלקיאם[5]): 21 דאך אלוקת יטאלב אללה גיוש אלסמא פי אלרפע ומלוך
אלארץ פי אלהבוט: 22 פיגמע גמיעהם אסארי אלי אלחבס ותגלק
דונהם אלמגאלק ואלי זמאן טויל ידכרון[6]): 23 ויכזא אלקמריון ויכיב
אלשמסיון[7]) אדא טהר מלך רב אלגיוש פי בלד ציון וירושלם פיציר חדא
עלמאיה אלכרם:

כה

1 תקול אלאמה[8]) אללהם אנת רבי ארפע אסמך ואשכרך אד צנעת
אלאעגובאת ואלתקדיר אלדי סבקת בה מן זמאן בעיד צאר חקא
מחקקא[9]): 2 אד צירת מן קרי אלכפאר רדומא ואלחצינה מנהא ואקעה
ואמא קצורהם פהי מן קראהם לא תבנא אבדא[10]): 3 ועלי דאך יכרמך
אעזא מן אלשעוב ואהל בלד אלאמם אלראהבין יכאפונך: 4 אד כנת
עזא ללפקיר ומעזא ללמסכין פי צרה וכאלכן מן אלהטל ואלטל מן
אלסמום ומא ראי אלטאלמין אלא כסיל מן סטח חאיט[11]): 5 ובאזא דלך

[1]) על כן .כבדו ה׳ בעת אשר יראה אורו וגם יושבי איי הים ישבחו את שם אלהי ישראל״.

[2]) הפסוק הזה נאמר על הצרות אשר תבאנה על הרשעים בימות המשיח (עיין אלאמאנאת דף 241) וזה תרגומו: מכנפות הארץ שמענו זמירות חפץ הצדיקים ונאמר אהה רזון אויה על העת אשר יבגד בבגדים ווגו המונים״.

[3]) „ויהיו הפחד וכו״. ועל חבור מלות פחת ופחד ופח עיין ביאור הגאון בספר יצירה פרק א׳ ה״א.

[4]) „והתרעעה מקצתה והתפוררה מקצתת והתמוטטה מקצתה״.

[5]) „ומיושביה מי שינוע כשכור ומהם מי שינוד כמלונה ומהם מי שכבד עליו פשעו ויפול ולא יוסיף קום״.

[6]) „ויאספו כולם אסירים אל הבור ויסגרו בעדם המסגרות ועד זמן רב יזכרו״ ר״ל לרעה.

[7]) „ויחפרו עובדי הלבנה ויבשו עובדי השמש״ וכן תרגם יונתן.

[8]) „ותאמר האומה ה׳ אלהי וכו״.

[9]) „והגזירה אשר הקדמת מן זמן רחוק נהיתה אמת מאומת.

[10]) „כי שמת ערי הכופרים לגל והבצורות מהן למפלה וארמונותיהם הם מעריהם אשר לא יבנו לעולם״.

[11]) „ועצת הרשעים איננה כי אם כזרם משטח קיר״ ר״ל שהמטר לא יעמוד על שטח החומה אבל יזל ממנו.

כד

1 אן אללה סיביח[1]) הדׄא אלבלד ויבלקה[2]) ויגׄיר וגׄהה ויבדׄד אהלה[3]):
2 יתסאוי אלעאמׄי ואלכׄאצׄי אלעבד ומולאה אלאמׄה וסידתהא אלמשתרי
ואלבאיע אלמקרׄץ ואלמתקרׄץ אלגרים ואלמדאין לה: 3 ממא יבאח
אלבלאד אבאחׄה ויגנם גנימׄה קאל אללה הדׄא אלקול: 4 וקד חזן
אהלה וסקטו ואסתביח אהל עמארתה וכׄזו ואנקצף ארפאע קומהם[4]):
5 ממא תדׄנס[5]) בלדהם תחתהם ותגׄאוזו אלשראיע ובדלו אלרסום
ופסכׄו עהד אלדהר: 6 ולדׄלך אלחרגׄ אכל אגׄלא אהלה[6]) חתי כׄוי
סכנאה ולדׄלך נכׄר[7]) אלמקימון בה ומא בקו מן אנאסהם אלא קליל[8]):
7 וחזן דׄוו אלעציר ואנקצף דׄוו אלגׄפאן[9]) ותנהׄד גׄמיע פרחי אלקלוב:
8 ועטל סרור אלאדפאף ואנתהי דוי אלעזאף[10]) ובטל סרור אלקיתאר:
9 ולא ישרב כׄמר בגנא וצאר אלנביד ימׄר שארבה[11]): 10 ואנכסר אהל
קריׄה אלעבת[12]) וגלקת מנאזלהא מן אלדכׄול: 11 וצאר עלי אלכׄמור
צראךׄ פי אלאסואק[13]) וגאב כל פרח וגׄלא סרור אלבלאד: 12 ובקי פי
אלקריׄה אלוחשׄה וכׄוא יחטם מחאלׄהא[14]): 13 אנמא יבקי אוחאד
הכׄדׄא פי וסט הדׄא אלבלד[15]) פימא בין האולי אלקום כנפׄץ אלזיתון או
ככׄצל אדׄא פרג אלקטאף: 14 והם אדׄא ירפעון אצואתהם ירנׄנון
בקדרׄה אללה יצהלון מן אלבחאר[16]): 15 לדׄלך אכרמו אללה פי וקת

---

[1]) עיין שׁרשים לאבן גנאח שרש בקק הערה 12 וצ״ל שם אבאחׄה = הפקר.
[2]) בן בלעם ורד״ק פירשו המלה הזאת ממה שאומרים בערבי אבלקת אלבאב = פתחתי הדלת.
[3]) עיין ראב״ע ורד״ק.
[4]) „וכבר אבלו אנשיה ונפלו ואומללו יושבי תבל ובושו ונשברו מרומי עמם" ר״ל שגדוליהם נכרתו.
[5]) „נטמאה" וכן תרגם תחניפו במדבר ל״ה ל״ג.
[6]) „גדולי אנשיה".
[7]) נראה שענינו מלשון המשנה הנוחר והמעקר (חולין פ״ה מ״ג) ולפי זה חרו מן חור.
[8]) „ולא נשארו מאנשיה כי אם מזער".
[9]) „אבלו בעלי תירוש ואומללו בעלי גפן".
[10]) קבוץ מלת זעף והוא אחד מכלי זמר הנקרא mandoline בלע״ז ותרגם כן עליזים כדי שיהיה ממין התופים והכנור.
[11]) נראה שצ״ל עלי שארבה.
[12]) „נשברו אנשו קרית תהו" ר״ל ההולכים אחרי התהו וההבל. עיין ראב״ע.
[13]) אפשר שענינו מוכר היין בשוקים ויתכן ג״כ שצ״ל כׄמיר = שותה יין.
[14]) „ושאיה תשבר שעריה" ר״ל שערי הקריה.
[15]) „ולא ישארו בה כי אם (אנשים) אחדים בקרב הארץ וכו'".
[16]) „והם (ר״ל הנמלטים) כאשר ישאו קולם ירנו".

עלי צור אלמטפרה אלתי תגארהא ריסא ומגהודהא אגלא אלארץ[1]):
9 אגאבו באן רב אלגיוש קדרה ליבדל אקתדאר כל סראתהא ויהין כל
אגלאהא[2]): 10 וקאל אעברי בלדך כבליג מא בסרעה פאנה יא גמע
אלבחר לא מנטקה בעד תתקלדינהא[3]): 11 אד מד ידה עלי אלבחר
ארגז ממאלכה ואמר אללה פי בלד כנעאן לינפד אעואהא[4]): 12 וקאל
לא תעודין בעד דלך אן תעזפי יא מגשומה יא גמע צידא קומי אעברי
אלי קברס ותם איצא לא תסתריחין[5]): 13 ותעאזי באן הודא בלד
אלכסדאניין אתאה הדא אלקום אלדי לא יכון אל אשור פגעלוהא
מפאזאת ואקאמו צנאמהא וערו דיארהא וגעלוהא ואקעה[6]): 14 ולולו
יא אהל ספן אלבחר אד נהב בלד עזכם[7]): 15 פאדא כאן דלך אלוקת
תכרב צור סבעין סנה כעמר אחד אלמלוך ובעד סבעין סנה יכון להא
עודה כאמרה סואקה קד נסית[8]): 16 ותאכד אלעוד ותטוף קריתהא
ותגוד אללחן ותכתר מן אלגנא לכי תדכרי[9]): 17 ובעד סבעין סנה ידכר
אללה אהל צור וירדהם אלי מתגרהם וימירון גמיע ממאלך אלארץ
אלדין קבאלה בלדהם[10]) 18 תם יכון מתגרהם וארבאחהם קדסא לרב
אלגיוש לא תכזן ולא תותק אלא תכון ללמקימין בין ידי אללה יאכלון
מנהא וישבעון ויתגמון גמאא גסימא[11]):

---

1) „ואם ישאלו כי גזר זאת על צור הנותנת תשועה (לעמים) אשר סוחריה שרים ותגריה נכבדי ארץ״.

2) „יענו ויאמרו כי ה׳ צבאות גזר זאת לחלל גאון כל הדרה ולהקל כל גדוליה״.

3) „ואמר (הנביא עוד) עברי ארצך מהר כאגם מים כי בת ים אין לך עוד אזור לחגור בו״. ר״ל אין לך עוד כח וכן תרגם מזיח איוב י״ב כ״א: אלמנאטק.

4) „כי נטה ידו על הים הרגיז ממלכותיו וצוה ה׳ על ארץ כנען להשמיד מעוזיה״ ר״ל עריה הבצורות.

5) „ואמר לא תוסיפי אחר זה להתענג בכלי זמר את המעשקה בת צדון קומי עברי אל קפרס גם שם לא תנוחי „עיין למטה כ״ד ח׳ העתקת מלת עליזים ומה שהערנו שם.

6) „והנחמי כי הנה ארץ הכשדים באה אליה זה העם אשר לא היה אנשי אשור עשוה למדברות והקימו מגדליהם והרסו משכנותיה ושמוה למפלה״ בכ״י א׳: אלדין ליס יכון להם במקום אלדי לא יכון. והעתקנו הפסוק לפי השערתנו.

7) „הילילו היושבים בספינות הים כי שדדה עיר מעזכן״.

8) „ובעת ההיא תחרב צור שבעים שנה כימי אחד המלכים ומקץ שבעים שנה תנגן בכנור כאשה זונה נשכחה״ עיין רד״ק ומלות זונה נשכחה לקוחה מפסוק שלאחריו ושם לא תרגם אותן הגאון.

9) „ותקח הכנור ותסובב את עירה ותיטיב נגן ותרבה שיר למען תזכרי״

10) ומקץ שבעים שנה יפקד ה׳ את יושבי צור וישיבם אל מסחרם ויכלכלו מאוצרותם כל ממלכות הארץ אשר נגד אדמתם״.

11) „ואחר זה יהיה סחרם ומה שירויחו קדש לה׳ צבאות לא יאצרו ולא יגנזו כי אם יהיו ליושבים לפני ה׳ יאכלו מהם וישבעו ויתכסו במכסה עכ״.

כאן דׄלך אלוקת דעות בעבדי אליקים אבן חלקיה: 21 ואלבסתה
תוניתך וקלדתה זנארך וגׄעלת פי ידה סלטאנך פיציר אסתאדׄא[1]
לסאכן ירושלם וסאיר אל יהודה: 22 פאגׄעל מפתאח בית דאוד פי ידה
פאן הו פתח פלים גאלק סואה ואן הו גלק פלא פאתח גירה[2]: 23 ויכון
כאלותד אלמצׄרוב פי מוצׄע רכין ויכון ככרסי כרם לבית אביה[3]:
24 ויתעלק בה אגׄלא בית אביה מן חלי אלדק ואלגׄל[4] מן חלי אלעאמה
אלי חלי אלאימה דׄוי אלאגׄאנין וחלי אללויאיה דׄוי אלתסביח[5]: 25 דׄלך
וקת יקול רב אלגׄיוש יזול פיה אלותד אלאול אלדׄי כאן מצׄרובא פי
פי מוצׄע רכין[6] פינהד ויקע וינקטע אלחמל אלדׄי פוקה. כמא קאל אללה:

כג

1 קצה צור קאל ולולו יא אהל ספן אלבחר אדׄ נהבת מנאזלהא
מן אן תדכׄלוהא ומן בלד קברס טׄהר להם דׄלך[7]: 2 פקפו יא אהל
גׄזאירהא יא תגׄאר צידא ועאברו אלבחר אלדׄין קד עמוהא[8]: 3 ופי
אלמא אלעטׄים כאן יגׄלב אליהא מן נבאת אלניל וזרע כלגׄאנה וגׄלתה
פצארת בה מתגׄר אלאמם[9]: 4 וכׄאב אהל צידא מן אלבחר כאנה קאל
להם אלעזיז מנה מא טלקת ולא ולדת ולא רבית מנכם שבאבא ולא
רפעת אבכארא[10]: 5 וכאן אלכׄבר מציבה ללמצריין כדׄאך ירתעדון
ענד כׄבר צור[11]: 6 אעברו פי אלבחר ולולו יא סכאן אלגׄזאיר[12]: 7 יקולון
יא קריה גׄזלה הל כאנת הדׄה לכם עאדה מן אלזמאן אלקדים אן
תודיכם ארגׄלכם אלי בעד לתסכנו פיה[13]: 8 ואדׄא סאלו מן קדר דׄלך

[1] „והיה לאדון".
[2] „ונתתי מפתח בית דוד בידו ואם יפתח אין סוגר זולתו ואם יסגור אין פותח זולתו".
[3] „ויהיה כיתד התקוע במקום חזק ויהיה ככסא כבוד לבית אביו".
[4] צ"ל מן חלי אלגׄל ואלדק. וזה לשון הערה 94 בשרשים לאבן גנאח 618: קאל ר' סעדיה אלגׄל ואלדק ופצר פיהמא אלבנין ואלחפדא והם אולאד אלאולאד והו ראי אלתרגם בניא ובני בניא ובלי ספק זה לקוח מביאור הגאון שמלות אלגׄל ואלדק ענינם הבנים ובני בנים.
[5] „ואת כלי המון העם עד כלי הכהנים בעלי האגנות וכלי הלוים המשוררים בנבלים".
[6] „היתד הראשון התקועה במקום נאמן". ר"ל שבנא.
[7] „אמר (הנביא) הילילו יושבי אניות הים כי שדדו בתיה (ר"ל בתי צור) מלבוא בהם מארץ קפרס נגלה להם זה".
[8] „ודמו היושבים באייה (ר"ל באיי צור) סוחרי צדון ועוברי ים אשר כבר מלאום".
[9] „ובמים רבים היו מביאים אליה מצמחי נילוס ומזרע אגמיה ותבואתה ונהיתה (צור) בזה מקום מסחר הגוים".
[10] „ובשו יושבי צדון מן הים כאלו אמר להם מעוז הים (ר"ל העיר התקיפה על הים והיא צור) וכו'".
[11] „וכאילו היתה השמועה צרה למצריים כן ירעדו לשמועת צור".
[12] „עברו בים והלילו השוכנים באיים".
[13] „יאמרו הוי קריה גדולה התסכנתם מימי קדם כי רגליכם יובילוכם אל ארץ רחוקה לגור בה".

[illegible]

א

1 [illegible]

---

[1] [illegible]

[2] [illegible] ,יחזקאל [illegible]

[3] [illegible]

[4] [illegible] ... [illegible] (ר"ל [illegible]) [illegible] ... (כב"י א' ופ' [illegible] 464 הערה 7) [illegible] ...

(כל אלו דברי הבבלים אשר שמעו שומרי פרס ומדי היו טובי לב ומוכנים למלחמה וגם משחו מלך מביניהם תחת מלך בבל)... כה אמר ה' עלינו (ר"ל אנחנו שרי בבל) לכו העמידו לכם צופה אשר יגיד לכם מה יראה.. והעמדתוהו וירא וכו'.. ויקראתו האריה (ר"ל הנביא קרא אל הצופה) לאמר על מצפה ה' אנכי עומד תמיד כל היום ועל משמרתי אנכי נצב כל הלילה (ר"ל די עומד תמיד יום ולילה בשליחות השם לראות בחזון מה יעשה) והנה איש רכב בא ואחריו צמד פ' ויענו ויאמר נפלה נפלה בבל כמו שנפלה (ר"ל נפלה ולא תקום עוד) וכל פסילי ישיבית שבר וחי לארץ ונהיתה כמדושתי או כבן גרן (ר"ל כתבן) ואשר שמעתי וכו'" הגדתי לכם (ר"ל לכב

אלפרסאן וקום רכאב חמיר ורכאב גמאל ואצגא אצגא שדידא:
8 פנאדאה אלאסד יקול עלי מטלעה אללה אנא ואקף דאימא טול
אלנהאר ופי מחפטי אנא מנתצב טול אלליל: 9 פאדא ברגל ראכב קד
אקבל ווראה זוג מן אלכיל פאגאבני וקאל קד וקעת באבל כמא וקעת
וגמיע מעבודאת אהלהא אלמנחותה כסרהא ואלקאהא אלי אלארץ:
10 פצארת כמדאסי או כדאת אלגרן ואלדי סמעתה מן ענד רב אלגיוש
אלאה אסראיל אכברתכם בה: 11 קצה אל דומה יקולון יקאל ענא מן
גבל שעיר יא חאפט אכברנא כם מצי מן אלליל וכם בקי מנה[1]):
12 פקאל אלחאפט קד תקצי נהארכם ולילכם אגמעין פאי מטלב
טלבתמוה ארגעו ענה ואקבלו[2]): 13 קצה פי אלאעראב אחסן אן יכון
פי אלשערי תביתון אציאפכם יא בני דדן[3]): 14 מן דון אן תתלקו
אלעטשאן באלמא אנתם יא סכאן בלד תימא טעאמכם תקדמון ללנאיד[4]):
15 אמא תעלמון אנהם אנמא מן קבל אלסיף נאדו מן קבל סיף מצקול
וקום מותורה ותקל אלחרב[5]): 16 הכדא קאל אללה לי אלי סנה
מעדודה כסני אלאגיר[6]) יפנא גמיע אגלא קדר[7]): 17 ויבקי קום דו
אחצא מן רמאתהם וגבאברתהם יקלון[8]) כמא קאל אללה אלאה אסראיל:

כב

1 קצה פי ואדי אלוחי יקאל לאהלה[9]) מא לכם ההנא אד צעדתם
גמיעכם אלי אלסטוח: 2 וכיף צארת אלמדינה אלגזלה כקריה האימה
ממלוה דוי[10]) וקתלאכם ליס צרעי סיף ולא מותי חרב: 3 וגמיע מדבריך
נדו אגמעין חתי אנהם מן קום ואחדה אסרו[11]) וכל מוגודיך אסרו אגמעין
ומן בעיד הרבו: 4 ולדלך קלת כפו עני חתי אמר בבכאי ולא תלחו פי
אן תעאזוני עלי מציבה גמע קומי: 5 לאן יום הימאן ודהש וחירה ללה

---

[1]) „משא יושבי דומה האומרים קוראים עלינו מהר שעיר אתה השומר אמור לנו מה עבר מן הלילה ומה נשאר ממנו" עיין ראב"ע.

[2]) „ואמר השומר כבר תמו יומכם ולילכם יחד ואיזה בקשה אשר תבקשו שובו ממנה וכואו" עיין בלקוטים.

[3]) „משא על הערביים הטוב הוא בני דדן כי תלינו ביער אורחיכם".

[4]) „מבלי תביא מים לקראת הצמא אתם יושבי ארץ תימא תביאו לחמכם לנודד". עיין מדרש איכה ב' ב'.

[5]) „הלא ידעתם כי לא נדדו אלא מפני חרב מפני חרב לטושה וכו'".

[6]) ר"ל שנה מצומצמת עיין למעלה ט"ז י"ד.

[7]) „יכלו כל גדולי קדר".

[8]) „וישארו מתי מספר מן רובי קשתם וגבוריהם ימעטו".

[9]) משא על גיא החזון (ר"ל על ירושלים) יאמר ליושביו מה לכם עתה כי עליתם כלכם לגגות".

[10]) „ואיך נהיתה העיר הגדולה כקריה הומיה מלאה שאון וכו'".

[11]) „עד כי בקשת אחת אוסרו".

לישעיה אבן אמוץ קאילא אמץ פחל אלמסח חינא[1]) ען חקויך ואכלע
כפך וקתא ען רגלך פצנע כדאך ומשי עאריא חאפיא: 3 וקאל אללה
כמא משי עבדי ישעיה חינא עאריא חאפיא כדאך יכון תלאתה סנין
איאת ובראהין פי אלמצריין ואלחבשיין: 4 כדאך יסוק מלך אלגזירה
סביהם וגלאתהם שבאבא ושיוכא עראה וחפאה ומכאשפי אלסואה
ואלעורה[2]): 5 פינדק ויכיב מן כאן מן אלחבש תכלאנהם ואלמצריין
פכרהם[3]): 6 ויקול אהל הדה אלגזירה פי דלך אלוקת הודא קד צאר
תכלאננא הכדא אלדי הרבנא אליה ללמעונה לנכלץ מן בין ידי מלך
אלגזירה פכיף נפלת נחן:

כא

1 קצה סאחל אלבחר[4]) אמר כאלזואבע פי אלצחרי תמצי יאתי מן
אלבר מן בלדה מכופה: 2 יקול אהלה קד אכברנא בנבא צעב והו אן
אלגאדר סיגדר ואלנאהב סינהב אצעדו יא כוזיון ותאצרו יא מדאיון
אלאן גמיע חדרי קד עטלתה: 3 לדלך קד עם חקוי אלקלק ואכדני
מגץ כמא תמגץ אלואלדה ותשוש סמעי ודהש מנטרי: 4 וצל ראיי
ואעתראני אלרעש אד סחר שעפי צאר לי אזעאגא: 5 קום מואידהם
מנצודה ומנאטרהם מצפופה והם יאכלון וישרבון וקד קאם רויסאהם
ומסחו אלמלך מנהם: 6 הכדא קאל אללה ענא אמצו אוקפו לכם
דידבאנא יכברכם במא ירי: 7 פאוקפנאה וראי כיולא ואזואגא מן

---

[1]) ר״ל זמן מועט וזה ג״כ ענין מלת וקתא כי לפי דעת הגאון לא הלך הנביא ערום ויחף כי אם איזה זמן וזה הספיק להיות אות ומופת על מצרים וכוש.

[2]) לא תעתיק מצרים מפני שערות מצרים איננו כמשמעו כי אם כמו גדלי בשר (יחזקאל ט״ז כ״ו).

[3]) „ויחתו ויבשו מי שהיה בטחונם בכוש ובמצרים תפארתם״.

[4]) אין בידנו ביאור זאת הפרשה אבל בלא ספק הנבואה הזאת נאמרה על כפלת בבל ואפשר שקרא בבל סאחל אלבחר ר״ל חוף הים מפני שבימי קדם היא היתה שטופה במים. וזה הוא המשא: „הנה דבר הדומה לסופות החולפות בארץ הנגב בא מן המדבר מארץ נוראה... ויאמרו יושביו (ר״ל יושבי מדבר ים) הנה נבואה קשה הוגדה לנו לאמר הבוגד יבגד והשודד יושד עלו אנשי עילם וצורו אנשי מדי עתה השבתי כל (קריאת) השמר (ר״ל שאנשי עילם ומדי אין להם עוד לירא מבבל)... על כן וכו׳ ונטרפה דעתי ואחזתני רעדה כי אחרית ליל (בכ״י א׳ ופ׳ סתר וצ״ל סחר עיין תרגומו לאיוב ג׳ ו׳ ואצזל ע׳ 464 הערה 7) חשקי נהיתה לי לחרדה... שלחנותם ערוכות וצופיהם על המצפה והם אוכלים ושותים וכבר עמדו שריהם ומשחו המלך מהם (כל אלו דברי הבבלים אשר שמעו שאנשי פרס ומדי היו טובי לב ומוכנים למלחמה וגם משחו מלך מביניהם תחת מלך בבל)... כה אמר ה׳ עלינו (ר״ל אנחנו שרי בבל) לכו העמידו לכם צופה אשר יגיד לכם מה יראה. . והעמדנוהו וירא וכו׳. . ויקראהו האריה (ר״ל הנביא קרא אל הצופה) לאמר על מצפה ה׳ אנכי עומד תמיד כל היום ועל משמרתי אנכי נצב כל הלילה (ר״ל אנכי עומד תמיד יום ולילה בשליחות השם לראות בחזון מה יעשה) והנה איש רכב בא ואחריו צמד פרשים ויענני ואמר כבר נפלה בבל כמו שנפלה (ר״ל נפלה ולא תקום עוד) וכל פסילי יושבית שבר והשליכם לארץ ונהיתה כמדושתי או כבן גרן (ר״ל כתבן) ואשר שמעתי וכו׳״ הגדתי לכם (ר״ל לבבליים).

אלאן פיכ̇ברוך הל יעלמון מא קדר רב אלג̇יוש[1] עלי מצר: 13 קד
ג̇הלו ריסא צען ואנתר רויסא נף ואצ̇ל אלמצריין ארכאן אפכ̇אד̇הא[2]:
14 אללה מזג̇ פי מא בינהם ראי אלתשויש חתי אצ̇לו אלמצריין פי
ג̇מיע אעמאלהם כמא יצ̇ל אלסכראן פי קיה: 15 ולא יכון להם עמל
ממא יצנעה אלמשבה באלראס ואלד̇נב ולא באללבה̈ ואלסעפה̈[3]:
16 ופי ד̇לך אליום יכון אלמצריון כאלנסא פיזעג̇ון ויפזעון מן קבל חרכה̈
קדרה̈ רב אלג̇יוש אלתי יחרכהא עליהם: 17 פתציר בלד יהודה
ללמצריין ג̇ולאנא וכל מן ד̇כרה לה יפזע מן קבל תקדיר רב אלג̇יוש
אלד̇י יקדר עליהם: 18 ופי ד̇לך אלוקת תכון כ̇מס קרי פי בלד מצר
תתכ̇אטב בלג̇ה̈ אלכנעניין ותחלף באסם רב אלג̇יוש יקאל לואחדה̈
מנהן קריה̈ אלהרס[4]: 19 ופי ד̇לך אלוקת יכון מד̇בח ללה פי וסט בלד
מצר ודכה̈ פי תכ̇ומהא ללה: 20 פיכונאן[5] איה̈ ושהאדה̈ לרב אלג̇יוש
פי בלד אלמצריין פאד̇א הם צרכ̇ו אלי אללה מן קבל צ̇אג̇טין בעת̇
להם במג̇ית̇ ומכ̇אצם ונג̇אהם[6]: 21 וכד̇לך יתערף אללה בהם פיערפונה
פי ד̇לך אלוקת ויטיעונה בד̇בח והדאיא[7] וינד̇רון ללה נד̇רא פיסלמונה:
22 וישפי אללה חינד̇ אלמצריין בעד מא צדמהם[8] אד̇ ירג̇עון אליה
ישפעהם ויעאפיהם: 23 ופי ד̇לך אלוקת תכון מחג̇ה̈ מן מצר אלי
אלג̇זירה̈ פידכ̇ל בעצ̇הם אלי בעץ̇ ויטיעון אלמצריון אלג̇זריין[9]: 24 פי
ד̇לך אלוקת יכון אל אסראיל ת̇ואלת̇א ללמצריין ואלג̇זריין ותכון בהם
אלברכה̈[10] פי אלארץ̇: 25 כמא בארך פיהם רב אלג̇יוש קאילא מבארך
מן הו שעבי מן אלמצריין ומן אעתרף באנה כ̇לקי מן אלג̇זריין וצפותי
ג̇מלה̈ אלאסראיליין[11]:

כ

1 פי אלסנה̈ אלתי דכ̇ל תרתן אלי אשדוד אד̇ בעת̇ בה סרג̇ון
מלך אלג̇זירה̈ פחארבהא ופתחהא: 2 פי ד̇לך אלוקת קאל אללה

---

1) „איה חכמיך עתה ויגידו לך אם הם יודעים מה גזר וכו׳״.
2) „פנות משפחותיהם״ והם הגדולים.
3) עיין למעלה ט׳ י״ג.
4) נראה שלפי דעת הגאון ההרס הוא שם העיר.
5) בלשון שנים ר״ל המזבח והמצבה יהיו וכו׳.
6) „וכאשר יצעקו וכו׳ ישלח להם מושיע ומריב את ריבם והצילם״ תרגם ורב מלשון ריב.
7) וכן תרגם יונתן: ויפלחון בנכסת קודשין ובקורבנין.
8) „וירפא ה׳ את מצרים אחר שנגפם כי ישובו אליו יעתר להם וירפאם״.
9) „וישמעו המצרים לקול האשורים״.
10) ראב״ע: יתברכו בם.
11) „באשר ברך אותם ה׳ צבאות לאמר ברוך מי שהוא עמי מן המצריים ומי שהכיר כי הוא מעשי ידי מן האשורים וסגולתי כל בית ישראל״.

7 פי דלך אלוקת יגלב באלהדיה לרב אלגיוש אלקום אלמגדב ואלמנתוף
אלדי יציר מכופא מן אלאן והלם אלקביל אלמוהום אלמדהוץ אלדי
גנם בלדה קום שביה באלאנהאר אלי מוצע אסם רב אלגיוש גבל ציון:

יט

1 אלקצה אלתי נזלת פי אלמצריין הודא אללה מצמן אמרה
סחאבא מסרעא פיצל אלי מצר פתצרב אותאן מצר מן בין ידיה[1]
וקלוב אלמצריין תתמאסא פי אגואפהם: 2 ואהיג בעץ אלמצריין עלי
בעץ חתי יחארב אלרגל מנהם אכאה פכיף צאחבה או אהל קריה
לאכרי[2]) או ממלכה באכרי: 3 ותתהרי[3]) ארואחהם פי אגואפהם ואהלך
ראיהם פיטלבון אלי אלאותאן ואלי אלמנגמין ואלי אלמשעודין
ואלעראפין: 4 ואסלם אלמצריין פי יד מולא צעב ומלך עזיז
יתסלט עליהם קאל דלך אלסיד רב אלגיוש: 5 וינצב אלמא
מן בחרהם ונהרהם יגף וייבס: 6 ותכדל אנהארהם ותרק ותגף
אלכלגאן אלמחצורה[4]) ואלקצב ואלדים תעטל מן אלנבאת[5]): 7 וכדלך
אלתרע[6]) אללואתי עלי אלכליג ועלי שטה וגמיע זרעה ייבס חתי ינדפע
פלא יוגד: 8 ויגתם אלסמאכון ויחזן כל מארח פי אלכליג שצא ובאסטו
אלשבאך עלי וגה אלמא יסתבאחון: 9 ויכיב צנאע אלכתאן
ומאשטוה[7]) ונאסגו אלקראטים[8]): 10 פתציר ריאצהא[9]) צעיפה וגמיע
צנאע אלסכור אגמה כל אמר לנפסה[10]): 11 אד גהלו ריסא בלד צען
אלחכמא אלדין אשארו עלי פרעון משורה מגהולה כיף תקולון לה
נחן בנו אלחכמא ואנת אבן מלוך אלזמאן אלקדים[11]): 12 אין חכמאך

---

[1]) „הנה ה׳ מפקיד את גזירתו אל עב קל ובאה מצרים ויתנועעו אלילי מצרים מלפניה וכו׳.״

[2]) „ואערור מקצת המצרים על מקצתם עד שילחם כל איש מהם באחיו ועל אחת כמה וכמה ברעהו או יושבי עיר ביושבי עיר אחרת או ממלכה בחברתה״.

[3]) „ותמק רוחם בגופם״. הנה פירש הגאון ונבקה כמו ונמקה. ובערבי שרש הרא עניני בישול הבשר עד שיפול מן העצם.

[4]) „היאורים הבצורים״ עיין ראב״ע.

[5]) „יחדלו מלצמוח״.

[6]) המלה הזאת היא ארמית תרעא ר״ל שער. ובשרשים לאבן גנאח שרש ערה הערה 50 הביא בשם הגאון התרגום הזה ואמר שענינו מקום סגור אשר יפתח להוציא ממנו מי היאור להשקות את הארץ הזאת.

[7]) „המסרקין אותם במסרק״.

[8]) מין צמח אשר מקליפתו הפנימית יעשה הנייר.

[9]) נראה שירצה בו הבצות אשר אלה הצמחים גדלים בהם.

[10]) פירושו: כל אחד יעשה לו אגם מים ויגבילהו לנפשו וזה ג״כ דעת בן בלעם.

[11]) „איך תאמרו לו אנחנו בני חכמים ואתה בן מלכי ימי קדם״.

אלאמם אלכת̇ירין אלד̇ין כהיאם אלבחאר יהימון ויא דוי אלמלל אלד̇ין
כדוי אלמא אלכביר ידוון[1]: 13 אנהם כד̇אך כדוי אלמא סידוון פיזג̇רהם
ויפרון מן בעיד ויכלבון כהרים פי אלג̇באל בין ידי אלריח וכאלגרבאלה̈[2]
בין ידי אלזובעה̈: 14 פיצירון ענד אלעשא נכאלא וקבל אלצבח יעדמון
הד̇א נציב מט̇טלמינא וסהם נאהבינא:

יח

1 יא אה̇א[3] אלבלד אלמט̇ללה̈[4] אקטארה אלד̇י מן ג̇אנב אנהאר
אלחבשה̈[5]: 2 אלראסל פי אלבחר ספרא ופי אנא מן ברדי עלי וג̇ה
אלמא יקול אמצ̇ו יא רסל מסרעין אלי אלקביל אלמג̇ד̇ב אלמנתוף
אלד̇י יציר מכ̇ופא מן אלאן והל̇ם אלי אלקביל אלמוהום אלמדהוץ̇
אלד̇י ג̇נם בלדה קום שביה באלאנהאר[6]: 3 יא ג̇מיע סכאן אלעמארה̈
מן ג̇מיע אלארץ̇[7] כרפע עלם עלי אלג̇בל תרון ד̇לך וכצ̇רב אלבוק
תסמעונה: 4 לאן כד̇י קאל אללה לי אנא וקומי[8] סאקר̈ קראר̈א ואלתפת
אלי מת̇ואי̈ פאג̇דה כדפא מחץ̇ בעד מטר וכג̇ים ד̇י נדא פי חמא
אלחצאד[9]: 5 ואנה קבל לחאק אלחצאד ותאת̇יר אלפרע וקבל אן
יציר אלת̇מר חצרמא ולא עאקדא ולא נוארא יקטע אלקצ̇באן מנהם
באלמנאג̇ל ואלמודורה̈ יזילהא בנקיז[10]: 6 ויתרך ג̇מיעהא לטאיר אלג̇בל
ובהאים אלארץ̇ יציף עליהא אלטאיר ובהאים אלארץ̇ עליהא תשתו[11]:

---

[1]) „והם כן כשאון מים ישאון".

[2]) כן תרגם המלה הזאת בתהלים פ"ג י"ד והוא האבק היוצא מן הכברה.

[3]) עיין בלקוטים.

[4]) רד"ק: שארצותם מסובבים ונסתרים מהרבת בני אדם.

[5]) עיין אלאמאנאת דף 244 ומשם נראה כי לפי דעת הגאון הפרשה הזאת נאמרה על ימות המשיח ושם נמצא ג"כ פירוש שני הפסוקים הראשונים ומשם העתיקו הרד"ק בביאורו וטעה באמרו כי במקום הגבוה מהנהר הר יוצא במים וצ"ל כי במקום הגבות מהנהר יש הרים צומחים במים והם הקורלים המפוזרים בים האדום ובנהר ניל והם חדים מאד עד שלפעמים חותכים את הספינות לשתים.

[6]) „ויאמר לכו וכו' אשר יהיה נורא מעתה והלאה אל גוי נרמס ומובס אשר בזו ארצם עם הדומה לנהר ים" וענין מלת והס בערבי הוא שירמוס אדם דבר ברגליו עד שישברהו. ואפשר שתרגם כן קו קו ר"ל שהגוי נעשה כקוים דקים.

[7]) „כל שוכני תבל מכל הארץ".

[8]) „אני ועמי". שתי מלות האלו נוספות לבאר אלי.

[9]) ואמצאהו כחם צח אחר המטר.

[10]) „כי לפני בוא הקציר ושלימות הפרח וטרם יהיה הפרי בוסר ולא גומל ולא נצת יכרת זלזליו במזמרות ושלוחותיו יסיר בתהזה" והתז הוא מלשון המשנה (חולין ב' ג') והזכירו הגאון במאמרו על שבעים מלות נפרדות.

[11]) תרגם קץ מלשון קיץ ותחרף מלשון חורף ככל המפרשים.

לדלך אחשאי עלי מואב כאלעוד תצות וגופי עלי קיר חרש:
12 ויכון אדא ראי מואב אנה קד עיי פי אלמשרף דכל אלי מקדסה ליצלי
פלא יטיק: 13 הדא הו אלקול אלדי קאלה אללה פי מואב מנד 14 ואלאן
קאל אללה קד בקי תלת סנין כסני אלאגיר חתי יהאן עז מואב בגמיע
אלגמהור אלכתיר ויבקי מנה קליל צגיר לא כביר:

יז

1 וחי דמשק מזיל דמשק מן אן תכון מדינה ותכון רדמא מן
אלרדם: 2 ותכון קראא ערוער מתרוכה ותכון לקטעאן אלגנם ירבץ
פיהא ולא מן יכלהא: 3 ויבטל אלחצון מן אפרים ואלממלכה מן
דמשק ובקיה ארם מתל עטם בני אסראל יכון קאל רב אלגיוש:
4 ויכון פי דלך אליום יצגר עטם אל יעקוב וסמין גסמה יהזל: 5 ויצי
כמא יגמע אלחצאד אלקאים ובזנדה יחצד אלסנבל ויצי
כמלקט סנבל פי עמק אלרפאים: 6 ויבקי פיה משא כלקט אלזיתון
אלדי יבקי גצנין או תלאתה פי ראס גצן או ארבעה או כמסה פי
אגצאן אלשגרה אלמתמרה קאל אללה אלה אסראל: 7 ופי דלך
אליום יתכל אלאנסאן עלי צאנעה ותנטר עינאה אלי קדוס אסראל
נטר תוכל: 8 ולא יתכל עלי אלמדאבח אלתי צנעתהא ידאה ולא
ינטר אלי מא צנעת אצאבעה מן אלסואר ואלגדאד: 9 פי דלך אליום
תציר קרי עזה כאלמתרוך מן קרי חורש ואמיר אלתי תרכהא אהלהא
מן קבל בני אסראל פכאנת וחשה: 10 אד נסית יא אמה רב גיאתך
ומעתמד עזך לם תדכרי לדלך תגרסין גרוס נעמאניה[10] ותזרעינהא
חבלה גריבה: 11 ופי יום גרסך תעלקין ופי גדאתה זרעך תפרעין פיכון
מא פרעת מנה חרכה תצאד ויום מנחל וגע מדנף[11]: 12 יא[12] גמהור

---

1) כהסית הכבורי אלה השלשה פסוקים הם דברי כל אחד מן המואבים.
2) „והיה כאשר יראה מואב כי נלאה יבקש מנוסו אל חכמת וירצה לבוא בה להתפלל ולא יוכל".
3) ר"ל מצומצמות.
4) ראב"ע: מעי כמו לעיים והמ"ם נוסף. וזה ג"כ דעת הגאון שתרגם כן בעיי במדבר כ"א י"א.
5) „ויערו עריה כערער" עיין אבן גנאח לזמע דף 295.
6) תרגום קמה כמו שבולת וסמך הגלה למלת קציר שלפניה וטעמו כמו שיאסף קציר הקמה.
7) „יבטח" והוסיף בסוף הפסוק „כאשר יראת המיחל".
8) „אשר עשו ידיו" והרד"ק השיג על זה הפירוש.
9) „כעזובות מערי חורש ואמיר אשר עזבום יושביהם מפני בני ישראל" הנה לפי זה חורש ואמיר הם שמות שתי אומות.
10) ראב"ע: כמשמעו בלשון קדר והוא צמח שיצמח מהרה.
11) עיין פירוש זה הפסוק בליקוטי ביאורו.
12) פירש כאן הוי בלשון קריאה וכמו כן הוסיף הקריאה לפני שאו

טז

1 יבעתֿון פי אלמרג̇ סלטאן בלדהם ומן אלג̇באל ואלבר אלי בלד
ג̇מע ציון: 2 ויצירון כטאיר נאיד או כעש מנה מכֿלא ותציר איצֿא
אהל רסאתיק מאב יעברון אלי ארנון[1]: 3 יסאלונהם[2] אעטונא משורה
אצנעו לנא חילה ואג̇עלו טֿלכם עלינא פי אלטֿהירה יסתרנא כאלליל
ואסתרו מדחיינא ולא תכשפו נאידנא: 4 יסכנון פי מא בינכם ג̇לואתנא
אלמאביון כונו להם סתרא מן קבל אלנאהב במא קד כֿלא אלמנאצי
ופני אלנאהב ומן כאן ידוס אלארץֿ ענפא[3]: 5 ויהיא אלכרסי באחסאן
יג̇לס פוקה בחק פי כֿבא דאוד חאכם טאלב אלחכם מאהר פי אלעדל:
6 אדֿ סמענא אקתדאר מאב מקתדרא ג̇דא ואקתדארה וקדרתה ועברתה
לים דֿלך מן קדרה[4]: 7 פלדֿלך יולול מאב עלי נפסה כלה ואלממתֿלון
מנה בקנאני אלכֿמר מן אהל חרשת תראהם יהדרון והם מכתאבין[5]:
8 ממא אסתביח מן חשבון אלשביהו אקטאף אלענב ומן שבמה
אלממתֿלון באלג̇פן מן אלכרם ומלוך דֿוי אלאמם קד הבג̇ו אלסריק
מנהא פבלג̇ אלג̇מיע אלי יעזר תֿם צֿלו פי אלבריה ואלמטלקון מנהא
אנבתֿו פעברו אלי אלבחר[6]: 9 יקול ג̇מיעהם לדֿלך אבכי פי בכא יעזר
עלי שביה ג̇פן שבמה וארויך מן דמעי יא חשבון ויא אלעלה אדֿ וקע
אלמסתן̈ עלי קומך אלדֿין הם מקאם אלפואכה ואלזרוע לך[7]: 10 חתי
אנצֿם אלפרח ואלסרור מן ג̇באלך[8] ופי כרומך לא ירנן ולא יג̇לב ולא
יטא אלעצאר אלכֿמר פי תג̇ארך ממא עטל אלאסתנאן[9]: 11 פלדֿלך אמעאי

---

[1]) „ישלחו בנוה דשא מושל ארצם ומן ההרים והמדבר אל ארץ בת ציון ויהיו כעוף נודד או כקן רק ממנו ויושבי בנות מואב יעברו ג״כ לארנון״ נראה שכונתו שהמואבים ישלחו מלכם שהיה נוקד (מ״ב א׳ א׳) לירושלים.

[2]) „וישאלו מהם הביאו וכו׳״.

[3]) „יגורו בכם נדחינו המואבים היו סתר להם מפני השודד כי כבר אפס המנאץ וכלה השודד ומי שרמס את הארץ באכזריות״. וזה אחר מפלת סנחריב כאשר ישב חזקיה על כסא דוד.

[4]) ר״ל וגאונו ועברתו לא היו כדי מעלתו. עיין דברים כ״ח ב׳ ושם העתיק כדי ובמקדאר. וי״ת: לא שוי להון רק בענין אחר.

[5]) „לכן ייליל מואב כלו על נפשו והנמשלים ממנו בקנקני יין מיושבי חרשת תראה אותם מהגים והם נכאים. ראב״ע: והנכון בעיני שהוא כמו ואשישי ענבים. וזה ג״כ דעת בן בלעם.

[6]) „כי מופקרים הם מן חשבון הדומים לאשכלות ענבים ומן שבמה הנמשלים בגפן הכרם והמלכים בעלי גוים הלמו שרוקיה ובאו כלם עד יעזר אחרי כן תעו במדבר והנגולים מהם התפשטו ועברו אל הים. רד״ק: ושדמות משל על המון העם וכן גפן שרוקיה על השרים.

[7]) „יאמר כל אחד מהם לכן אבכה בבכי יעזר הדומה לגפן שבמה ואריוך מן דמעתי חשבון ואלעלה כי נפל (הנוצח) המתרועע על עמך אשר הם לך מקום הקיץ והזרע״.

[8]) „מן הריך״.

[9]) הגאון תרגם הידד בפסוק ט׳ אלמסתן̈ ועניינו האויב התולך אנה ואנה בשמחה ולא יחדל מלבוז בז ובפסוק הזה אסתגאן ר״ל גילה ורנן הדורך בענבים.

והו יקתל בקיתך: 31 ולולי פי אלמחאל אצרכי פי אלקריה וקד מאגת
פלסטין גמיעא אד אקבל אלהרג מן אלשמאל כאלדכאן וליס מן
מסתעדיה[1]) מנפרד: 32 ומא יגיב רסל אלאמם אן אללה יעמר ציון
ופיהא יסתכן צעפי שעבה:

טו

1 קצה נזלת פי מאב כמא אנה פי ליל נהב עאר מן מאב ארדם
כדאך פי ליל נהבת חיטאנהא ארדמת[2]): 2 וקד צעד מאב עלי ביותה ועלי
ביעה וכדלך אל דיבון ליבכו[3]) ועלי נבו ומידבא יולולון ופי רווסהם אלנתף
ופי לחאהם אלחדוף[4]): 3 ופי אסואקהם תאזרו באלמסח ועלי סטוחהם
ורחאבהם כלה יולול מנחדר בבכא: 4 ואד צרך אהל חשבון ואלעלא סמע
צותהם אלי יהץ ועלי דאך מגרדו מואב יגלבון ממא נפוסהם קד
תרועת[5]): 5 יקול כל ואחד קלבי[6]) אלי מאב יצרך אלתי צאר מהרבהא
אלי צוער עגלת שלישיה[7]) וצארת עקבה לוחית בבכא יצעדון פיהא
ומנחדר חורונים[8]) בצראך אלכסר יפזעון[9]): 6 ומא נמרים קד צאר
כואא ממא כלא אלחשיש ופני אלכלא ואלכצר לם תכן אצלא: 7 ומע דאך
אלבאקי אלדי נבת ומא אסתודעה עלי ואד אלערבים קד חמלה עדוהם[10]):
8 ואחדק אלצראך תכום מאב ובלגת ולולתהא אלי אגלים ואלי ביר
אלים[11]): 9 ומא דימון קד אמתלא מן דמאיהם ממא אסלט עלי אהלהא
אספאת ועלי פלית אלמאביין אלאסד ובקיה אהל בלדהם[12]):

---

1) „הלילי בשער זעקי בעיר ונמוגה פלשת כלה כי בא ההרג מצפון כעשן ואין מי שיפרד מן הנועדים" ללכת עם חיל חזקיה.

2) „כאשר בלילה אשר שודד בה עיר מואב נהרס כן בלילה אשר שודדו חומותיה נהרסו".

3) וכבר עלה מואב אל בתיו ואל במותיו וכן אנשי דבון לבכות".

4) „גרעון" ומזה נראה שהיה לפני הגאון גרועה ברי"ש כמו שהוא בירמיה מ"ח ל"ז ועיין אבן גנאח שרש גרע ומנחת שי על זה הפסוק.

5) „וכאשר יזעקו אנשי חשבון ואלעלה ישמע קולם עד יהץ . . מפני שנפשותם נבהלו".

6) „יאמר כל אחד לבי וכו'".

7) תרגם בריחיה כמו בורחיה ועגלת שלישיה תואר לצוער.

8) „במורד חרנים„ כמו שהוא כתוב בנבואת ירמיה שם ה'.

9) „יפחדו".

10) „עם זה הנותר אשר צמח ומה שהפקידו על נחל הערבים כבר נשאום אויביהם". הנה זה הפסוק דבוק עם מה שלפניו.

11) „ובאה יללתה עד אגלים ובאר אלים".

12) „כי אשלים על יושביה צרות גדולות ועל פליטת מואב האריה ועל שארית יושבי ארצם" תרגם נוספות מלשון תספה בראשית י"ח כ"ג. והאריה ענינו האריה הידוע והוא נבוכדנצאר או אריה ממש והוא משל לחיות השדה. עיין בלקוטים.

אלארץ̇ יא מסאהם[1]) פי אלאמם: 13 לאנך קלת פי נפסך אצעד אלי
אלסמא פוק כואכב אלמאיק ארפע כרסיי מת̇לא והו אן אג̇לם פי ג̇בל
אלמחצ̇ר[2]) וארכאן אלשמאל: 14 אצעד עלי קמאקם אלג̇ים אתשבה
באלעאלי: 15 אד̇ אלי אלת̇רי תנזל בל אלי ארכאן אלביר: 16 נאט̇רוך
פיך יתפרסון ויתפהמון יקולון[3]) אהד̇א אלרג̇ל אלמרג̇ז אלבלדאן אלמזלזל
אלממאלך: 17 אלד̇י צי̇ר אלדניא כאלבר̈ וקראהא הדם ואסארהא לם
יפתח ביותהם: 18 אלאן[4]) כל מלוך אלאמם אג̇מעין אנצ̇ג̇עו פי כראמה̈
כל אמר פי מנזלה: 19 ואנת טרחת מן קברך כסקט מכרוה[5]) או כת̇וב
מקתולין מטעונין בסיף̇ או ואדרי חג̇ארה̈ אלביר כג̇סד מדהוץ̇[6]): 20 לא
תג̇אמעהם פי קבר אד̇ בלדך אפסדת וקומך קתלת ולא ידעא ריסא
אבדא נסל אלאשראר[7]): 21 פהי̈ו לבניה מקצבא לתמסכהם[8]) בד̇נוב
אבאיהם לילא יקומו פירת̇ון אלבלאד וימלון וג̇ה אלדניא קראא[9]): 22 בל
אקום עליהם קאל רב אלג̇יוש באן אהלך לבאבל אלאסם ואלבקא
ואלנסל ואלעקב קאל אללה: 23 ואצי̈רהא מאוי אלקנאפד̇ ואג̇אם
מא ואכנסהא במכנסה̈ אלנפאד קאל רב אלג̇יוש: 24 ואקסם רב אלג̇יוש
קאילא ליכונן̈ אלאמר כמא קדרת[10]) ליתבתן̈ כמא חכמת: 25 אן אכסר
אשור פי ארצ̇י ואדהצ̇ה עלי ג̇באלי פיזול ענהם אצרה ונקלה ען עאתקהם:
26 הד̇א אלקדר אלמקד̈ר עלי ג̇מיע בלדהם והד̇ה אליד אלממדודה̈ עלי
ג̇מיע אמתהם: 27 אד̇ רב אלג̇יוש קד̈רה פמן יפסכ̇הא וידה אלממדודה̈
מן ד̇א ירד̈הא: 28 פי סנה̈ מאת פיהא אחז אלמלך נזלת הד̇ה אלקצה̈:
29 לא תפרחי יא פלסטין ג̇מעא אד̇ אנכסר קצ̇יב צ̇ארבך פאן סיכ̇רג̇ מן
אצל אלת̇עבאן ארקש ויציר ת̇מרה מחרקא טאירא[11]): 30 ומעה ירעי
בנו אלצ̇עפי כאלבכור[12]) ואלמסאכין ירבצ̇ון ואת̇קין ואמית אצלך באלג̇וע

---

[1]) „המפיל גורלות". מלשון המשנה מטילין חלשים (שבת כ"ג ב').

[2]) „וזה כי אשב בהר מועד" ר"ל בהר ציון אשר שם יועדו כל ישראל (רד"ק). עיין דברים ט"ז ט"ז ושם תרגם יראה יחצ̇ר.

[3]) „ויאמרו". — [4]) „עתה" וכו'.

[5]) „כנפל נתעב" ויונתן תרגם כחט טמיר.

[6]) כן תרגם שרש בוס בכל מקום עיין למטה פסוק כ"ה וס"ג ת' י"ח. ולא מצאתי שרש דהץ̇ באוצרי שרשי לשון ערבי אשר בידנו ועניני כמו דוס = רמס.

[7]) „לא יקרא ראש לעולם" ר"ל שזרעו לא ימלוך וכן תרגם הגאון מלת קרא שמות ל"א ב'.

[8]) „מפני שהם מחזיקים בעון אבותיהם" ר"ל שמעשה אבותיהם בידיהם. עיין בלקוטים בסוף הספר.

[9]) מלשון עיר ערים וזה פירוש השני שהביאו הראב"ע והרד"ק.

[10]) „אם לא יהיה כאשר גזרתי".

[11]) „(נחש) שורף מעופף" עיין אבן גנאח שורש שרף.

[12]) „ורעו ירעו בני דלים כבכורים" אפשר שלפי דעת הגאון דמה אלה הדלים לבכורים מפני שיש בכורים הרועים עד שיסתאבו (בכורות ד' ו') עיין בלקוטים.

אללה בה עמרה: 20 לא תעמר אלי אלאבד ולא תסכן אלי גיל
אגיאל לא יחל תם אעראבי ואלרעאה לא ירבצון פיהא: 21 ויבית
פיהא אלבנאת ויכון ביותהם מלאנה[2]) ויסכן תם אלנעאם ואלועול[3])
ירקד פיהא: 22 ויגיב בני אוי פי אדיארהם ואלתנאני פי אלהיאכל
אלמלדה וקרב אן יאתי וקתהא ואיאמהא לא תתאכר:

יד

1 ירחם אללה אל יעקב ויכתאר איצא אל אסראיל ויחלהם פי
בלדהם ויצאף אלגריב עליהם וינצאפון אלי בית יעקב: 2 ויאכדהם
אלאמם פיאתון בהם אלי מואצעהם ויחוזהם בני אסראיל פי בלד
אללה עבידא ואמא פיצירון סאביין לסאביהם ויתסלטון עלי מסתבדיהם:
3 פאדא כאן יום יריחך אללה מן משקתך וחזנך ומן אלעבד אלדי
אסתבדך: 4 אצרב הדא אלמתל פי מלך באבל וקל כיף עטל אלמסתבד
ועטלת אלבראאת[5]): 5 לאן אללה כסר עצא אלטאלמין וקציב
אלמתסלטין באסך: 6 לאנה צרב האולי אלאמם בעברה צרבה גיר
זאילה ומסתול עליהם בגצב יטלבהם בה לא יצדה[6]): 7 אלאן אסתראחת
גמיע אהל אלבלאד[7]) וקד אנטקו ברנה: 8 חתי אלברותא מן ארז
אללבנאן כאנהם פרחו בך וקאלו[8]) מנד מת מא צעד קאטע עלינא:
9 חתי אלת֗רי כאנה ירגז לך פי תלקא מגיך ואתאר לך אלשגעא מן
אגלא אלארץ ואקאם כתירא מן מלוך אלאמם מן כראסיהם[9]): 10 פכלהם
יגיבונך ויקולון לך אנת איצא קד צרעת[10]) מתלנא ומאתלתנא: 11 ואנזל
אלת֗רי אקתדארך וצגיג עידאנך פצארת אלרמה תפרש תחתך ואלדוד
יגטיך: 12 וכיף כאנך וקעת מן אלסמא יא לאיח פי אלסחר[11]) ונגדעת אלי

---

[1]) כן תרגם מלת איה ויקרא י״א י״ד.

[2]) כתב בן בלעם שהגאון תרגם בזאת המלה אחים ואמר שאין לו ראיה לזה.

[3]) הוא עז הבר והוא היעל. עיין תרגומו לאיוב ל״ט א׳.

[4]) תרגם אלמנותיו כמו ארמנותיו. ומלת וענה יגביה קולו בקול אבל. ואיים ותנים הם חיות המדבר.

[5]) ראב״ע: זהב המס. וכן אמר בן בלעם: שבתה מדהבה כמלת גביית המס. ושרשו מן תרגום זהב דהבא.

[6]) „כי הכה אלה העמים בעברה . . . רודף אותם באף ולא ישיבהו״ ר״ל את אפו.

[7]) „ועתה שקטו יושבי הארץ וכו׳״.

[8]) „גם הברושים מארזי הלבנון כאלו שמחו לך ואמרו וכו׳״. הברושים הם מין ארז.

[9]) „גם השאול כאלו רגזה לך לקראת בואך ועוררה לך הגבורים משרי הארץ והקימה רבים מן מלכי העמים מכסאותם״.

[10]) „גם אתה נהיית חלל כמנו״.

[11]) „המאיר בשחר״.

בגצבי ואבטאל קדרתי[1]: 4 צות גמהורהם[2] פי אלגבאל שבה שעב כתיר
וצות צגה ממאלך אמם מגתמעה אד רב אלגיוש וכל גישא ללחרב[3]:
5 והם מקבלון מן בלד בעיד כאנה מן אקצא אלסמא רסל אללה
באלאת סכטה ליהלך גמיע בלדהם[4]: 6 יקולון ולולו פמא אקרב יום
אללה הו כנהב מן ענד אלכאפי יאתי[5]: 7 לדלך גמיע אידיהם תסתרכי
וגמיע קלוב אנאסהם תתמאסא[6]: 8 וידהשון חתי אן מתל אלמגץ
ואלמכץ יאכדהם וכאלואלדה יטלקון וכל אמר אלי צאחבה יבהתון וגוה
דאת להיב וגוההם[7]: 9 הודא יום אללה יאתיהם[8] יום קאס ועברה ושדה
גצב יציר ארצהם וחשה וכטאוהא ינפדהם מנהא: 10 חתי כואכב
סמאהם ונגומהם[9] לא ילמע נורהא ואטלמת שמסהם פי אשראקהא
וקמרהם לא יספר צווה: 11 ואטאלב סכאן עמארתהם[10] בשרהם ואלטאלמין
בדנובהם ואעטל קדרה אלוקחין ואקתדאר אלאבטאל אצע: 12 ואעז
אנאסהם מן אלפוז ואלאדמיין מנהם מן פצוץ אופיר: 13 לדלך ארגז
אלסמא עליהם ותתזלזל ארצהם מן מוצעהא בעברה רב אלגיוש ופי
יום שדה גצבה: 14 פיכונון כאלטבי אלמנדחיין[11] וכגנם ליס להא חאשר
כל אמר אלי אמתה יולון וכל פריק אלי בלדה יהרבון: 15 וכל מן וגד
בעג ומן אנצם[12] וקע באלסיף: 16 צביאנהם יודרון בחצרתהם וביותהם
תטלם ונסאהם תצאגען: 17 והאנא מטהר עליהם אלהמדאניין אלדין
לא יחסבון אלורק שיא ואלדהב לא ירידונה: 18 בל קסיהם תטרח
אלשבאב[13] ותמרה אלבטן לא ירחמון ועלי אלבנין לא תרק עיונהם:
19 פתציר באבל סראה אלממאלך ופכר קדרה אלכסדאניין כמקלב

---

[1]) „אני צויתי זאת (לאנשי פרס) המזומנים לי וקראתי לזאת את גבורי באפי ואת אנשי השם (משרתי) גבורתי".

[2]) „קול המונם" ר"ל אנשי פרס.

[3]) „מינה פקידים על הצבא למלחמה".

[4]) „והם באים מארץ מרחק כאלו מקצה השמים שלח ה' את כלי זעמו להשחית כל ארצם".

[5]) „ויאמרו (ר"ל אלה העמים לאנשי בבל) הלילו (מלשון יללה) ומה קרוב יום אשר תוא כשוד וכו'".

[6]) המלה הזאת ארמית וכן תרגם יונתן יתמסי עיין דברים א' כ"ח.

[7]) עיין אלאמנאת 276 ואמר שם שיש רשעים בגיהנם אשר פניהם אדומים מפני האש השורפת אותם.

[8]) „יבוא אליהם" ר"ל אל אנשי בבל.

[9]) „וכוכביהם" הגאון מתרגם כסיל איוב ט' ט' בלשון יחיד סהיל.

[10]) „ופקדתי על יושבי ארצם כרעתם" אשר עשו לישראל.

[11]) „ויהיו כצבאים מודחים".

[12]) תרגם נספה כמו נוסף ותוא פירוש הראשון של רד"ק.

[13]) רד"ק: היו משימים הנערים בקשתות מקום חצים ומורים אותם אל הקרקע ואל הקירות.

אלנאר: 17 ויציר נור אסראיל לה כאלנאר וקדוס אסראיל כאללהיב
ישתעל פיאכל אלמסתל באלחסך ואלקיצום מן קומה פי יום ואחד[1]:
18 ואלמשבהון בגליל אלשערא ואלכרמל מן אלשגר[2]) מן נפוסהם אלי
אגסאמהם יפנון פיציר עלמא מעלומא[3]): 19 ואלבאקון אלמסתלון בשגר
אלשערא דוי אחצא יכונון חתי ימכן גלאמא ואחדא אן יכתבהם מן
קלה[4]): 20 פיכון פי דלך אלוקת לא יעוד איצא באקי אל אסראיל
ופלית אל יעקוב אן יתוכלו עלי קאתלהם בל יתוכלון עלי אללה קדוס
אסראיל בחק: 21 וירגע אלבאקי מן בקיה אל יעקוב אלי אלטאיק
אלגבאר: 22 פאנה לו כאן קומך ואל אסראיל כרמל אלבחר לרגע
מנהם בקיה מן בעד פנא קארץ גארף בעדל[5]): 23 אד פנא וקרץ[6])
יצנעהמא אללה רב אלגיוש פי גמיע הדא אלבלד: 24 ולדלך הכדא
קאל אללה רב אלגיוש לא תכף יא קומי יא סאכן ציון מן אשור ואן
צרבך באלקציב ושאל עצאה עליך עלי סביל אלמצריין: 25 פאנה אנמא
בקי קליל יסיר חתי יכמל סכטי וגצבי פאבלידהם ואפניהם[7]): 26 ויטהר
עליה רב אלגיוש סוטא כצרבה מדין פי צואן עורב וכעצאה אלתי עלי
אלבחר ויחמלהא עליה בסביל מצר[8]): 27 ואדא יכון דלך אלוקת יזול
נקלה ען עאתקך ואצרה ען ענקך ויפסד אצרה מן קבל אגלאה[9]):
28 אדא אתי עית ועבר במגרון ואודע סלאחה פי מכמש[10]): 29 ועבר
קומה מעברה ובאתו פי אל גבעה וזעג להם אהל רמה ופר אהל גבעת
שאול[11]): 30 וצהל צות גמע גלים ואצגי אהל ליש וצעק אהל ענתות[12]):
31 ונאד אהל אדמנה וסכאן גבים אנצאנו[13]): 32 ובקי יום יקף פי נוב

---

[1]) „והיה אור ישראל לו (ר״ל לאשור) כאש וקדוש ישראל כלהבה ויבער ויאכל הנמשל
מעמו לשית ולשמיר ביום אחד״.

[2]) „והנמשלים בכבוד היער ובכרמל מן העצים״ ר״ל השרים והגדולים שהיו במחנה אשור.

[3]) „ויהיה (מלך אשור) כנס הנצב לסימן״ וכן תרגם נס להתנוסס (תהלים ס׳ ו׳) עלמא

יתעלמון בה = נס אשר יעשו בו סימן. ואפשר שצ״ל מעלמא במקום מעלומא.

[4]) „והנשארים הנמשלים בעצי היער יהיו מתי מספר עד כי נער אחד יוכל לכתבם למיעוטם.

[5]) „עמך (ר״ל בני יהודה) ובני ישראל (ר״ל עשרת השבטים שגלו) אחר כליון חרוץ וכו׳.

[6]) „כליון ונחשרה״.

[7]) „ואם תכה אותך בשבט ונשא מטהו עליך כדרך המצריים הנה נשאר מעט מזער
עד כלות זעמי ואפי ואכלם ואשמידם״.

[8]) עיין רד״ק.

[9]) „וישחת עלו מצד שריו וגדוליו״ תרגם שמן מלשון כל שמן וכל איש חיל (שופטים
ג׳ כ״ט).

[10]) „והפקיד כלי מלחמתו במכמש״.

[11]) „ועבר עמו מעברה ולנו עם אנשי גבעה וחרדו מפניהם יושבי רמה ויושבי גבעת
שאול נסו.

[12]) „ונשמע קול בת גלים והקשיבו יושבי ליש ואנשי ענתות יצא לבם״.

[13]) „נדדה יושבי מדמנה ויושבי גבים נשמרו לנפשם״ וכן תרגם העז שמות ט׳ י״ט.

יחרך ידה ראימא גבל גמע ציון ויפאע ירושלם[1]: 33 הודא אלסיד רב
אלגיוש האדה כפרמה פי רהבה ורפיעו אלקאמה יגדעון ואלשואמך
יתצעון[2]: 34 ויחדק באלמשבהין בשעב שגר אלשערא מנהם באלחדיד
ואלממתלון באללבנאן באלגליל מנה יקטעון[3]:

יא

1 יכרג קציב מן ענצר ישי וסנך מן אצולה ינמו: 2 ותחל עליה רוח
אללה והי רוח אלחכמה ואלפהם ואלראי ואלגברוה ואלמערפה ותקוי
אללה[4]: 3 וילהמה אללה טאעתה[5] ויכון לא יחכם עלי ריא פקט וכדלך
סמע אלאדן[6]: 4 ויחכם בעדל ללצעפי ויעט באסתקאמה ען עואם
אלבלאד[7] ויצרב אהלה באלקציב ען אמרה ובאדן מנה יקתל אלמסתחק[8]:
5 ויכון לה אלחק כאזאר אלחקוין ואלאמאנה כשדאד אלצלב: 6 ויסכן
אלדיב מע אלחמל ואלנמר מע אלגדי ירבץ ויגתמע[9] אלעגל ואלצרגאם
ואלגאמוס וצבי צגיר יסוקהם: 7 ואלבקרה ואלדב ירעון ואולאדהן
ירבצון אגמעין ואלאסד יאכל אלתבן באלבקר: 8 ויתלאהא חתי אלצבי
בתקב עיון אלשגאע מן אלחיאת ופי חדק אלרקש מנהא חתי אלמפטום
ילקי ידה[10]: 9 לא תסי ולא תפסד פי גמיע בלד קדסי אד אמתלאת
אלארץ מן אלמערפה באללה וטאעתה[11] כאלמא אלמגטי ללבחר:
10 ויכון פי דלך אלוקת ענצר ישי אלדי הו ואקף עלמא ללאמם
פילתמסונה ויכון מחלה מכרמא[12]: 11 ויכון פי דלך אלוקת איצא יעיד
אללה תאניה אמרה פי גמע באקי שעבה[13] אלדי יתבקי פי אלגזירה ומצר
ואלבימא ואלחבשה וכוזסתאן ואלשינור ואנטאכיה וגזאיר אלבחר[14]:

---

[1]) „ונשאר יום לעמוד בנוב להניף ידו בתאותו לבוא אל הר ציון וגבעת ירושלים".

[2]) ר"ל יבוס אשור כדורך ענבים ביקב ויערצהו ואולי צ"ל פירתכה במלה אחת. עיין שרשים לאבן גנאח שרש פור הערה 18: קאל רב סעדיה פרמה והי גמאעה מן אלענב אעדת ללעציר.

[3]) „ויסובב הנמשלים בסבכי עצי היער בברזל והנמשלים בלבנון יכריתו באדיר ממנו" ר"ל בגרזן אדיר. תרגם מלת נקף מענין הקפה.

[4]) רד"ק: אמר בתחילה רוח ה' ואחר כך פירש רוח חכמה וכו'.

[5]) ר"ל יתן ה' ברוחו לשמוע בקולו ויעוררהו לשמור מצותיו.

[6]) „ולא ישפוט רק למראה עיניו וכן למשמע אזניו".

[7]) רד"ק: ויוכיח החזקים במשור בעבור ענוי ארץ, והגאון תרגם ענוי כמו עמי.

[8]) „וברשיונו ימית מי שמשפטו למות".

[9]) „ויאספו יחד".

[10]) „ושעשע אף היונק בחור עיני האכזרים מן הנחשים ובעפעפי הצבועים מהם אף הגמול ידה ישלח".

[11]) „דעת ה' ויראתו".

[12]) „ויהיה מקומו מכובד".

[13]) יוסיף ה' שנית לצוות לאסוף את שאר עמו".

[14]) עיין בראשית י'.

אלנאר: 17 ויציר נור אסראיל לה כאלנאר וקדוס אסראיל כאללהיב
ישתעל פיאכל אלמסתל באלחסך ואלקיצום מן קומה פי יום ואחד[1]:
18 ואלמשבהון בגליל אלשערא ואלכרמל מן אלשגר[2] מן נפוסהם אלי
אגסאמהם יפנון פיציר עלמא מעלומא[3]: 19 ואלבאקון אלממתלון בשגר
אלשערא דוי אחצא יכונון חתי יםכן גלאמא ואחדא אן יכתבהם מן
קלתה[4]: 20 פיכון פי דלך אלוקת לא יעוד איצא באקי אל אסראיל
ופלית אל יעקוב אן יתוכלו עלי קאתלהם בל יתוכלון עלי אללה קדוס
אסראיל בחק: 21 וירגע אלבאקי מן בקיה אל יעקוב אלי אלטאיק
אלגבאר: 22 פאנה לו כאן קומך ואל אסראיל כרמל אלבחר לרגע
מנהם בקיה מן בעד פנא קארץ גארף בעדל[5]: 23 אד פנא וקרץ[6]
יצנעהמא אללה רב אלגיוש פי גמיע הדא אלבלד: 24 ולדלך הכדא
קאל אללה רב אלגיוש לא תכף יא קומי יא סאכן ציון מן אשור ואן
צרבך באלקציב ושאל עצאה עליך עלי סביל אלמצריין: 25 פאנה אנמא
בקי קליל יסיר חתי יכמל סכטי וגצבי פאבלידהם ואפניהם[7]: 26 ויסהר
עליה רב אלגיוש סוטא כצרבה מדין פי צואן עורב וכעצאה אלתי עלי
אלבחר ויחמלהא עליה כסביל מצר[8]: 27 ואדא יכון דלך אלוקת יזול
נקלה ען עאתקך ואצרה ען ענקך ויפסד אצרה מן קבל אגלאה[9]:
28 אדא אתי עית ועבר במגרון ואודע סלאחה פי מכמש[10]: 29 ועבר
קומה מעברה ובאתו פי אל גבעה וזעג להם אהל רמה ופר אהל גבעת
שאול[11]: 30 וצהל צות גמע גלים ואצגי אהל ליש וצעק אהל ענתות[12]:
31 ונאד אהל אדמנה וסכאן גבים אנצאנו[13]: 32 ובקי יום יקף פי נוב

---

[1]) „והיה אור ישראל לו (ר״ל לאשור) כאש וקדוש ישראל כלהבה ויבער ויאכל הנמשל מעמו לשית ולשמיר ביום אחד״.

[2]) „והנמשלים בכבוד היער ובכרמל מן העצים״ ר״ל השרים והגדולים שהיו במחנה אשור.

[3]) „ויהיה (מלך אשור) כנס הנצב לסימן״ וכן תרגם נס להתנוסס (תהלים ס׳ ו׳) עלמא יתעלמון בה = נס אשר יעשו בו סימן. ואפשר שצ״ל מעלמא במקום מעלומא.

[4]) „והנשארים הנמשלים בעצי היער יהיו מתי מספר עד כי נער אחד יוכל לכתבם למיעוטם.

[5]) „עמך (ר״ל בני יהודה) ובני ישראל (ר״ל עשרת השבטים שגלו) אחר כליון חרוץ וכו׳.

[6]) „כליון והשמדה״.

[7]) „ואם הכה אותך בשבט ונשא מטהו עליך כדרך המצריים הנה נשאר מעט מזער עד כלות זעמי ואפי ואכלם ואשמידם״.

[8]) עיין רד״ק.

[9]) „וישחת עלו מצד שריו וגדוליו״ תרגם שמן מלשון כל שמן וכל איש חיל (שופטים ג׳ כ״ט).

[10]) „והפקיד כלי מלחמתו במכמש״.

[11]) „ועבר עמו מעברה ולנו עם אנשי גבעה וחרדו מפניהם יושבי רמה ויושבי גבעת שאול נסו.

[12]) „ונשמע קול בת גלים והקשיבו יושבי ליש ואנשי ענתות יצא לבם״.

[13]) „גדדה יושבי מדמנה ויושבי גבים נשמרו לנפשם״ וכן תרגם העז שמות ט׳ י״ט.

אלאסארי[1]) ודון אלקתלי תקעון ומע דאך לם ירגע גצ׳בה ועאד ידה
ממדודה עליכם במקאמכם עלי חאל אלכטא[2]): 5 אלויל לאשור[3]) קציב
גצ׳בי אלדין עצא פי אידיהם הו סכטי[4]): 6 אמא אבעת בה פי אמה
דנסה ואוכלה עלי קום עברתי לינהב נהבהם ויגנם גנימתהם ויגעלהם
דוסא כטין אלאסואק: 7 והו מא כדאך יטן וקלבה לם יחסב דלך[5]) בל
פי קלבה אלנפד וקטע אמם גיר קליל[6]): 8 בל[7]) יקול אן קואדי אגמעין
מלוך: 9 ואן אלרקה מתל קרקסיא וחמאה מתל ארפד וסבסטיה מתל
דמשק: 10 כמא נאלת ידי ממאלך אלאותאן מן כאנת פסולהם אכתר
מן ירושלם ומן שמרון[8]): 11 אלא אני כמא צנעת בשמרון ואותאנהא
כדאך אצנע בירושלם ואזלאמהא: 12 פיכון אדא תמם אללה גמיע
מא יצנעה פי גבל ציון וירושלם קאל אטאלב[9]) מלך אשור עלי תמר
עטם קלבה ופכר ארתפאע עיניה: 13 לאנה קאל בקוה ידי צנעת דלך
ובחכמתי אד דהנת לה[10]) פאזלת תכום אלשעוב ומא אסתעדוה[11])
אסטלמתה וחטטת כתירא[12]) מן אלעמארה[13]): 14 ונאלת ידיאתא[א]
כעש טיר מבאח וכגמע ביץ מתרוכה קד גמעת כל מאל אלארץ חתי לים
טאיר יחרך גנאחה פימאנע ולא יפתח פאה פיוצוץ[14]): 15 הל יפתכר
אלפאס עלי אלנאחת בה או יתכבר אלמנשאר עלי מחרכה וכחרכה
אלקציב מן ראפעה ורפע אלעצא לים מנהא[15]): 16 לדלך יבעת אללה
אלסיד רב אלגיוש פי סמאנה אלהזל ופי כרמה[16]) יתוקד וקיד כוקיד

---

[1]) ר״ל ולא ישאר לכם כי אם לכרוע תחת האסירים.

[2]) „ועוד ידו נטויה עליכם בעמדכם על חטאיכם״ הוסיף כאן זה התנאי ובאמת התוספה הזאת מקומה ג״כ למעלה ט׳ י״א ט״ז כ׳.

[3]) „אוי לאשור״ ולפי דעתו הוי איננו כאן לשון קריאה.

[4]) „ואשר מטה בידם הוא זעמי״.

[5]) המשך הפסוקים הוא: הלא אנכי אשלחנו וכו׳ והוא לא כן יחשב וכו׳.

[6]) „לא מעט״ הוא תואר למלת אכרית ר״ל להכרית עמים רבים.

[7]) „ויותר מזה״.

[8]) „אשר פסיליהם רבים מפסילי ירושלים ושומרון״.

[9]) „והיה אחר שהשלים ה׳ כל אשר יעשה בהר ציון ובירושלים יאמר אפקד וכו׳״.

[10]) ר״ל שיש לי בינה יתרה לעשות זה.

[11]) תרגם הכל בלשון עבר.

[12]) „ומה שהכינו (באוצרותיהם) בזותי פעם אחר פעם״ ובשרשים לאבן גנאח עמוד 735 הערה 87: קאל רב סעדיה ואמא אלאסטלאם פהו אלנהב בעד אלנהב וזה לקוח בלי ספק מביאורו על הפסוק הזה

[13]) „והורדתי רבים מיושביהם״.

[14]) „ותמצא ידי חיל העמים כקן צפור משלח וכאסוף ביצים עזובות כן אספתי כל הון הארץ עד שלא היה עוף נודד כנפיו לקום נגדי ופוצה פיו לצפצף״.

[15]) ר״ל כתנופת השבט תבאה מן המרים אותה וכהרמת המטה שאינה מן עץ המטה כי אם מן האיש המרים אותו.

[16]) „ובכבודו״.

ואלפלסטיניון מן אלמגרב יאכלון אל אסראיל בכל פא מתֿלא ומע ד֗לך
לם ירג֗ע גצ֗בה ועאד ידה ממדודה֗: 12 ואן אלקום לם ירג֗עו אלי
צ֗ארבהם בד֗לך ולם ילתמסו רב אלג֗יוש: 13 פיקטע[1]) אללה מנהם אלראס
ואלד֗נב אללבה֗ ואלסעפה֗[2]) פי יום ואחד: 14 ושרח ד֗לך אן אלשיך֗
ואלוג֗יה מנהם הו אלממתֿל באלראס ומנביהם ודאלהם באלבאטל הו
אלשביה באלד֗נב[3]): 15 וקד צארו מרשדו האולי אלקום מצ֗לין ומרשדוה
מהלכין: 16 לד֗לך שבאבה לא יפרחהם אללה[4]) ואיתאמה ואראמלה לא
ירחמהם אד֗ כלהם דנסון אשראר וכל פא מנהם יתכלם באלספה מע
ד֗לך לם ירג֗ע גצ֗בה ועאד ידה ממדודה֗ עליהם: 17 לאן טֿלמהם קד
אשתעל כאלנאר פהו יאכל מנהם אלחסך ואלקיצ֗ום חתי יתאג֗ג֗[5]) פי
שעב אלשערא ויתכאתֿף אקתדאר אלדכ֗אן: 18 ובעברה֗ רב אלג֗יוש
אד֗ אצ֗טרב אלבלאד[6]) צאר אלקום כשעלה֗ מן נאר ולא ישפק אלמר
מנהם עלי צאחבה ואכ֗יה[7]): 19 קטע מן אלימין ועאדה ג֗איע ואכל מן
אליסאר ולא ישבע ולם יעלם אלרג֗ל מנהם אנה אנמא יאכל מן לחם
ד֗ראעה[8]): 20 ד֗לך מנשה מע אפרים ואל אפרים מע אל מנשה הם
ג֗מיע עלי אל יהודה[9]) מע ד֗לך לם ירג֗ע גצ֗בה ועאד ידה ממדודה֗ עליהם:

י

1 אלויל לראסמי רסום אלג֗ל וכאתבי כתב אלד֗גל[10]): 2 לימילו
אלצ֗עפא מן אלדין ויג֗צבו חכם באיסי[11]) אלקום ויצירו אלאראמל סלבהם
ואלאיתאם יג֗נמון: 3 מא תצנעון פי יום אלעקאב וענד דוי יאתי מן
בעיד אין תפרון לעון ואין תתרכון כרמכם: 4 ואלא אלג֗תו דון

---

[1]) „לכן יכרית" (בעתיד).

[2]) „מוח העץ וסעיפיו" ובפרט עץ התמרים. וכן תרגם כפה ויקרא כ"ג מ' ואיוב ט"ו ל"ב אבל שם ענינו ענף התמר וכן מלת קלב בערבי ענינה מוח וענף אבל לא ידענו למה לא העתיק כאן אגמון מלשון גמא כמו שתרגם לםטה נ"ח ה'.

[3]) „ובביאור זה כי הזקן והנכבד מהם הוא הנמשל בראש ונביאיהם והמורה להם שקר הם הדומים לזנב".

[4]) „על כן בחוריו לא ישמחם ה' וכו'".

[5]) „עד שתצת" עיין רד"ק.

[6]) „התרועעה הארץ" ועיין בן בלעם בפירושו.

[7]) „על רעהו ואחיו".

[8]) „ויגזור מימינו ועודנו רעב ויאכל משמאלו ולא ישבע ואין איש מהם יודע כי הוא רק אוכל מן בשר זרועו".

[9]) ר"ל ביאור המשל הזה הוא כי אפרים ומנשה מריבים זה עם זה ושניהם יחדיו יצורו על יהודה.

[10]) ר"ל לדיינים ולסופרים.

[11]) ענינו הנדכאים והאומללים.

לגב למן יצ̇יק עליהם באלוקת אלאול אלד̇י אסרעו בבלד זבולן ונפתלי
ובאלאכ̇ר אלד̇י ת̇קל עלי אהל טריק אלבחר ועבר אלארדן וסואחל
אלאמם[1]:

ט

1 ואלקום אלסאלכון פי ט̇לאם ראו נורא עט̇ימא ואלמקימון פי
ארץ̇ גבסא[2]) נור אספר עליהם: 2 וקאל[3]) לקד כת̇רת הד̇א אלקביל
ועט̇מת להם אלפרח פפרחו בין ידיך כאלפרח פי אלחצאד וכמא
יסרון פי קסמתהם אלסלב: 3 אד̇ אצר נקלהם ודהק[4]) עאתקהם וקצ̇יב
אלמסתולי עליהם קד דקקת̇ ג̇מיע ד̇לך כעצר מדין: 4 ואד̇ כל כיל
מכיול בזלאזל ואלת̇וב אלמלות̇ באלמעאצי קד צאר חריקא אכילה̈
אלנאר[5]): 5 ואד̇ ולד לנא ולד ורזקנא אבנא ד̇כרא וכאנת אלריאסה̈ עלי
ראסה סמאה אלכ̇פי אלחכים אלטאיק אלג̇באר מלך אלאבד ריס
אלסלאם[6]): 6 לכת̇רה̈ אלריאסה̈ וסלאם לא אנקצ̇א לה עלי כרסי דאוד
וממלכתה ליצלחהא ויסעדהא באלחכם ואלעדל מן אלאן ואלי אלדהר
נצרה̈ רב אלג̇יוש[7]) תצנע ד̇לך: 7 ואד̇ בעת̇ אללה בהד̇א אלאמר[8]) פי
אל יעקוב ווקע פי אל אסראיל: 8 ת̇ם ט̇אהר אלקום מן אל אפרים
ואהל שומרון אג̇מעין באקתדאר ועט̇ם קלב קאילין[9]): 9 אן וקע אללבן
בנינא חג̇ארה̈ מהנדמה̈ ואן ג̇דע כ̇שב אלג̇מיז בדלנאהא בארז: 10 נצ̈ר
אללה אעדא רצין עליה[10]) והי̇ג̇[11]) באג̇צ̇יה: 11 פיכון אלארמניון מן אלמשרק

[1]) יעברו בהם כל נקשה ורעב והיה אם ירעב יתקצף ויקלל מלכו ואלהיו ויפנה אל השמים. ואל הארץ יביט ג״כ והנה היא בצרה וחשכה ועיפה וצוקה ואפלה מתפשטת עליה. כי אין עיפות למי שיציק להם בעת הראשון כאשר מהרו לבוא בארץ זבלן ונפתלי ובעת האחרון המכביד על דרך הים ועבר הירדן וחופי הגוים״ נראה שצ״ל אסרע במקום אסרעו.

[2]) „בארץ חשכה״.

[3]) „ואמר״ ר״ל העם.

[4]) העתיק מטה כמו מוט (במדבר י״ג כ״ג) מפני שהמוט נשא על הכתף.

[5]) „וכי כל מדה נמדדת בצרות והשמלה המגוללה בפשעים היתה לשריפה מאכולת אש״. בן בלעם הביא זה הפירוש ואמר שלפי דעת הגאון סואן הוא מלשון סאה והפסוק הזה דבק עם הפסוק שלפניו וענינו שהצרות אשר באו על מלך אשור היו מדה במדה והבגדים המלוכלכים בפשעים אי אפשר לטהרם כי אם ישרפו.

[6]) „וכי וכו׳״ ר״ל ועוד יש טעם שלישי לשמחת העם והוא הולדת בן זכר. ראב״ע: יש אומרים כי פלא יועץ אל גבור אבי עד הן שמות השם ושם הילד שר שלום, וזה דעת הגאון וכן פירש בן בלעם.

[7]) „תשועת ה׳ צבאות״.

[8]) ר״ל הרעה הזאת ששלטו אויביהם בהם.

[9]) ר״ל והראו אנשי אפרים ושומרון את גאותם ועוצם לבבם באמרם.

[10]) „תושיעה ה׳ את אויבי רצין עליו״. רד״ק: מלך אשור ומהגהו שתפש דמשק והמית רצין.

[11]) „יעורר״ וכן תרגם למטה י״ט ב׳. וזה ג״כ דעת בן בלעם אשר הביא עוד פירוש אחר בשם פותר אחד שפירש יסכסך יבלבל והפותר הזה איננו רב סעדיה.

וינסאב וימר בעד אן יבלג אלמא אלי אלענק מתלא פיכון מאל[1])
אקטארה מלא סעה בלדך יא עמנו אל[2]): 9 ארתצו יא אמם ואנדקו
ואנצתו דלך יא דוי אבעאד אלארץ אתזרו ואנדקו תם תעאונו ואנדקו[3]):
10 תשאורו משורה פתפסך ותכלמו כלאמא לא יתבת לאן אללה
מענא: 11 לאן כדא קאל אללה לי בשדה קדרה[4]) ואדבני מן אלמצי
פי טריק האולי אלקום קאילא: 12 לא תקולו עקדא לגמיע מא קאלה
האולי אלקום אנה עקד ומכופהם לא תכאפו ומרהבהם לא תרהבו:
13 אללה רב אלגיוש קדסוה והו מכופכם והו מרהבכם: 14 פאנה יכון
קדסא לאל ירושלם וכחגר צאדם וצואן מעתר לביתי מלך אסראיל
כפך ווהק[5]): 15 פיעתר בהמא כתירון פיקעון וינכסרון ויבהקון ויעלקון:
16 אחפט אלשהאדה ואכתם אלדלאלה ללתלאמיד[6]): 17 וקאל[7]) אנא
אנתטר ללה אלדי חגב רחמתה ען אל יעקוב וארגוה: 18 והאנא
ואלאולאד אלדין רזקני איאהם אללה איאת ובראהין פי מא בין אל
אסראיל מן ענד רב אלגיוש אלסאכן פי גבל ציון: 19 אן קאלו לכם
אלתמסו אלי אלמשעודין ואלעראפין ואלמוצוצין ואלהדארין קולו להם
אלים אלשעב אלי אלאהה ילתמס פכיף יטלב ען אלאחיא מן אלמותי[8]):
20 דלאלה או שהאדה ואן לם יקולו הדא אלקול אלדי לים לה טלב[9]):
21 לימרו בהם כל עסר וגאיע פיכון אדא הו גאע תגצב ושתם מלכה
ומעבודה ואלתפת אלי אלסמא: 22 ואלי אלארץ ילתפת איצא
פאדאהא בשדה וטלמה ולגב וציק ואפל מנתשר פיהא: 23 פאנה לא

---

[1]) נראה שצריך להיות מיאל במקום אמיאל והוא תקבוץ מן מיל וכן דרכו לפעמים להשמיט אל"ף הראשון כמו פואה תחת אפואה ותרגם מטות כמו מוטות שהוא שם עצם מלשון אגודת מוטה למטה נ"ח ו' שהעתיק מיל ולפי זה ענין הפסוק הוא ויהיו נטיות כנפיו מלא רחב ארצך. כלומר שכנפי חיל מלך אשור יהיו פרושים על כל ארץ יהודה.

[2]) בלשון קריאה כלומר ארצך אתה עמנו אל והוא שם בן אחז אשר יולד לו אחר המלחמה וזה היה לאות שלא תכבש ירושלים עיין למעלה ז' י"ד.

[3]) „האזינו זאת יושבי מרחקי ארץ התאזרו ותשברו ואח"ז תאזרו איש את אחיו ותשברו".

[4]) „בחזקת גבורתו".

[5]) „כי (ה') יהיה למקדש ליושבי ירושלים ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי מלך ישראל כפח ומוקש" הנה לפי דעתו הפסוק הזה הוא מסורס וזה ג"כ דעת בן בלעם אלא שהגאון פירש שני בתי ישראל כאלו אמר שני בתי מלך ישראל ובן בלעם ביאר ששני בתי ישראל הם עשרת השבטים ולא ידענו מי הם השני בתים למלך ישראל ולמה קרא כן עשרת השבטים.

[6]) „בצור העדות וחתום התורה לתלמידים."

[7]) „ואמר" ר"ל הנביא עיין ראב"ע ורד"ק.

[8]) „אמרו להם הלא וכו' ואיך ידרש בעד החיים מן המתים" עיין ראב"ע ורד"ק.

[9]) הגאון חבר אלו השתי מלות עם מה שקדם ר"ל ואיך יבוקשו תורה ועדות מן המתים אחר זה יאמר הנביא: „אם לא יאמרו זה הדבר אשר איננו לבקש" ר"ל אשר איננו ראוי לדרוש אחריו מלשון שחר טוב (משלי י"א כ"ז) אשר תרגם טאלב אלכיר.

ימסחהם אללה כמא ימסח אלמוסי אלחאד שער אלראס ואלמקדם
ואללחיה כדלך יהלך אהל עבר אלנהר וקום מלך אלמוצל[1]: 21 ויכון
פי דלך אליום יסתבקי אלמר עגלה מן אלבקר וראסין מן אלגנם
אמנא[2]: 22 ויכון מן כתרה צנעה אללבן יוכל סמנא כדאך אלסמן
ואלעסל יאכל כל מן בקי פי הדא אלבלד: 23 ויכון פי דלך אלוקת
תציר מואצע כתירה מא יכון פיהא כתיר מן אלגפאן תסאוי כתירא
מן אלמאל מצירא ללחסך ואלקרטב[3]: 24 ובאלסהאם ובאלקסי ידכל
הנאך מלך אלמוצל[4] כדאך חסך וקרטב יציר גמיע דלך אלבלד:
25 וגמיע אלגבאל אלתי תרפק באלמראפק[5] לא ידכלהא כוף אלחסך
ואלקרטב בל תכון עאמרה יטלק פיהא אלבקר וידוסהא אלגנם[6]:

ח

1 תם קאל אללה לי כד לך צפיחה כבירה ואכתב עליהא בכט
אלעאמה[7] לוחי אלסלב וסרעה אלגנימה: 2 ואשהדת עליהא שאהדין
אמינין אוריה אלאמאם וזכריה אבן יברכיה: 3 תם דנות מן אלנביה
פחמלת וולדת אבנא פקאל אללה לי אסמה וחי אלסלב וסרעה
אלגנימה: 4 לאן אלצבי מן קבל אן יערף אן יקול אבא ואמא יחמל
מלך אלמוצל את'את דמשק וסלב שמרון בין ידיה[8]: 5 תם עאוד אללה
מכאטבתי קאילא: 6 גזא מא זהד האולי אלקום פי מא סלואן[9] אלסאיר
עלי רויד ואסרו[10] ברצין ואבן רמליה: 7 ולדלך סיצעד אללה עליהם
מא אלנהר אלעטים אלכתיר הו מלך אלמוצל וגמיע אגלאיה[11] פיצעד
עלי גמיע גדראנה ויסיר פי גמיע שטוטה: 8 וימצי פי אל יהודה

---

[1]) „ביום ההוא יגלחם ה׳ כאשר יגלח התער החד שער הראש והערוה והזקן כן יאביד יושבי עבר הנהר ועם מלך אשור.

[2]) „בשלוה״.

[3]) עיין תרגום יונתן ראב״ע ובן בלעם שפירשו כן ולא כפירוש הרד״ק.

[4]) „יבוא שמה מלך אשור״ ר״ל כי מחנה אשור ישחית את הארץ שנה אחר שנה.

[5]) בכ״י א׳: באלמרא והוא המרא בלשון חז״ל (בבא מציעא ק״ג ע״א) וענינו כלי שחופרין בו האדמה.

[6]) „אבל יהיו עבודים וישלחו בהם הבהמות ומרמס הצאן״ עיין אבן גנאח בשרש עדר ובן בלעם בפירושו ולפי דעתם ההרים הם הרי יהודה ושם לא בא חיל מלך אשור ובשני הפסוקים הקודמים הנביא מדבר על ארץ עשרת השבטים שגלו בשנת שש למלך חזקיה ונשארה אדמתם שממה.

[7]) „בכתיבת המון העם״.

[8]) „ישא מלך אשור את חיל דמשק ושלל שומרון לפניו״.

[9]) זה שם השלח עד היום הזה.

[10]) ר״ל ששו ושמחו.

[11]) „הם מלך אשור וכל שריו וכו׳״ הנמשלים במים העצומים והרבים.

רמליה קאילין: 6 נצעד אלי בלד יהודה נתמרפה[1]) וננפדהא אלינא[2])
ונולי מלכא פיהא הו אבן טבאל: 7 כדא קאל אללה רבי לא יקום
דלך ולא יכון: 8 בל אנמא ריאסה ארם עלי דמסק פקט כמא אן
רים דמסק רצין ואלי סתין וכמסה סנין ינדק אל אפרים מן קומהם[3]):
9 וריאסה אפרים עלי שמרון פקט כמא אן רים שמרון הו אבן
רמליה אן כנתם לא תאמנון אד לא תומנון[4]): 10 ועאוד אללה
מכאטבא נביה ען אחז[5]) קאילא: 11 אסאל לך איה מן ענד אללה
רבך אמא עמקת מסאלתך או רפעתהא עלוא: 12 קאל אחז לא
אסאל ולא אגרב אללה: 13 קאל אלנבי אסמעו יא אל דאוד אקליל
ענדכם תעגיז אלנאס חתי תעגזון רבי איצא[6]): 14 לכן יעטיכם אללה
הו מן ענדה[7]) איה הודא לך גאריה חאמל סתלד אבנא[8]) ותסמיה
עמנואל: 15 ויכון אלסמן ואלעסל יאכלהמא טבעא[9]) קבל מערפתה
אלזהדה פי אלשר ואלאכתיאר ללכיר: 16 עלי אנה קבל אן יערף
אלצבי אלזהדה פי אלשר ואלאכתיאר ללכיר תתרך אלבלדה[10]) אלתי
קד צגרת מן קבל מלכיהא: 17 ויאתי אללה במלך אלמוצל עליך
ועלי אלך ועלי קומך פי איאם לם יאתך מתלהא מן יום זואל אל
אפרים ען אל יהודה[11]): 18 ויכון פי דלך אלעצר אן ינאדי אללה בקום
פי אקאצי כלגאן מצר שביה באלדבאב וקום פי בלד אלמוצל שביה
באלזנאביר[12]): 19 פיאתון כלהם וינזלון פי אלאודיה אלבאירה ופי כהוף
אלצכור ופי מא בין אלסדר ופי מא בין אלינבות[13]): 20 ופי דלך אלוקת

---

[1]) עיין בן בלעם שפירש המלה הזאת נקטע אטראפה = נכרת את קצותיה וכן תרגם הגאון שמות ל״ז י״א והקיצונה אלמטרפה.

[2]) רד״ק: נבקיע חומותיה ונכנס בה ותהיה ברשותינו.

[3]) „אבל מלכות ארם איננה כי אם על דמשק כאשר מלך דמשק הוא רצין ובעוד ששים וחמש שנה ירוצצו אנשי אפרים מעמם״ אפשר שר״ל שאנשי אפרים יגלו ולא יהיו עוד עם.

[4]) עיין ראב״ע ורד״ק.

[5]) „ויוסף ה׳ דבר עם הנביא על אחז״.

[6]) „אמר הנביא שמעו נא בית דוד המעט מכם שתחשבו כאין כח האדם עד שתחשבו כאין כח אלהי ג״כ״.

[7]) „מעצמו״ רד״ק: אף על פי שאין אתם חפצים בו.

[8]) „הנה לך עלמה הרה סופה ללדת בן״ ראב״ע: ומאמר הגאון כי האות הוא שיהיה זכר.

[9]) „בטבעו״.

[10]) ר״ל זה יהיה לאות שקודם שידע הנער לבחור בטוב ולמאוס ברע תעזב הארץ.

[11]) „יביא ה׳ את מלך אשור עליך ועל ביתך ועל עמך בימים אשר לא באו כמוהם מיום סור אפרים מעל יהודה״.

[12]) „והיה בעת ההיא יקרא ה׳ לעם אשר בקצה יאורי מצרים הדומה לזבוב ולעם אשר בארץ אשור הדומה לדבורים״.

[13]) וכן תרגם נעצוץ למטה נ״ה י״ג. לפי דעת הרד״ק הנעצוץ והנהלל הם עצים פחותים.

אנא גאלס באן ראת עיני נור אלמלך רב אלגיוש: 6 פסעי אליׄ אחד
אלמלאיכה ופי ידה גמרה אכדהא בכלבתין מן פוק אלמדבח:
7 פאדנאהא מן פאי וקאל קד דנית הדה בשפתיך פקד זאל דנבך
וגפרת כטיתך: 8 וסמעת צות אללה יקול מן ארסלה מאמורא ומן
ימצי לנא מתברׄעא[1]) פקלת האנא ארסלני: 9 פקאל אדהב פקל להאולי
אלקום אלעצאה[2]) אסמעו סמאעא לא תפהמונה ואנטרו ריאא לא
תערפונה: 10 וסמם קלובהם ותקל אסמאעהם וגמץ עיונהם כילא
ינטרו בעיונהם ויסמעו באדאנהם פתפהם קלובהם וירגעון ען ראי סו פי
אמר דניאהם פישפון מן דלך[3]): 11 פקלת אלי מתי יא רב קאל לי
אלי אן תכוי קראהם מן סאכן ומנאזלהם מן אדמי וריאצהם תכוי ותציר
וחשה: 12 ואד יבעד אללה האולי אלנאס יכתר אלתרך ואלכלא פי
אלארץ[4]): 13 ויבקי פיהא שביה באלעשר חתי תעוד ותציר רעיא כאלבטם
ואלבלוט פי שלכת מנתצבין בהא כדאך אלנסל אלמקדם נצבתהם[5]):

ז

1 וכאן פי איׄאם אחז אבן יותם אבן עזיה מלך אל יהודה אן
רצין מלך ארם ופקח אבן רמליה מלך אל אסראיל צעדא לירושלם[6])
ליחארבא אהלהא[7]) פלם יסתטיעא מחארבתהם: 2 פלמא אכבר אל
דאוד וקיל להם קד נזלת אלארמניה עלי אל אפרים אצטרב קלב
אלמלך וקלוב קומה כאצטראב שגר אלשערא מן קבל אלריאח:
3 פקאל אללה לישעיה אכרג תלקא אחז אנת ושאר ישוב ולדך אלי
טרף קנאה ברכה אלמא אלעליא אלי מחגה רוצה אלקצארין: 4 וקל
לה אטמאן וקר[8]) לא תכף וקלבך לא יסתרך מן קבל הדין אלרגלין
אלשביהין במרפי מחראך מדכנין דלך שדה גצב רצין וארם ואבן
רמליה[9]): 5 גזא מן אגל מא דבר עליך אל ארם[10]) אלשר ואפרים ואבן

---

[1]) את מי אשלח בצווי ומי ילך לנו בנדבת לבו״.

[2]) „הפושעים״.

[3]) „וישובו מעצתם הרעה בדברי העולם הזה וירפו מזה״ עיין ביאור הפסוק הזה באלאמאנאת דף 160.

[4]) „וכאשר ירחיק ה׳ אלה האנשים ירבה העזובה והשממה בארץ״.

[5]) „וישארו בה (צדיקים) כחלק עשירי עד שתשוב (הארץ) ותהיה למרעה כאלה וכאלון בשער השלכת והם יעמדו כן יהיה הזרע הקדש מצבתם״ ר״ל קיומם.

[6]) אפשר שצ״ל צעדא אלי ירושלם.

[7]) „למלחמה על יושביה״.

[8]) ר״ל שינוח וישקוט ורד״ק הביא בשם הגאון שפירש השמר מלעשות מלחמה והשקט לך אל תירא ולא נמצא הפירוש הזה בהעתקה שלפנינו.

[9]) „מפני שני האנשים האלה הדומים לשני וכו׳ וזה חרי אף רצין וכו׳״.

[10]) „אנשי ארם״.

ואלמצירי אלמר חלוא ואלחלו מרא: 21 אלויל ללמתחכמין ענד
אנפסהם ופי וגוההם יתדאהנון: 22 ואלויל ללגבאברה פי שרב אלכמר
ודוי אלחיל פי מזג אלנביד: 23 מזכי אלטאלם לאגל אלרשא וזכוה
אלזכי יזילונהא ענה: 24 לדלך כמא יאכל אלקש לסאן אלנאר ואלהשים
כמא יכליהא אללהיב עגאצרהם תציר כאלדק ופרועהם תצעד כאלגבאר
אד זהדו פי תוראה רב אלגיוש וקול קדוס אסראיל רפצו בה: 25 ולדלך
אשתד גצב אללה עלי בעץ קומה[1] ומד ידה עליה פצרבה חתי רגזת
אלגבאל וצארת נבאילהם מכסוחה פי וסט אלאסואק ומע דאך לם
ירגע גצבה ענהם ועאד ידה ממדודה עליהם: 26 פאן ירפע עלמא
לקביל מן בעיד וינאדיה[2] מן אקאצי אלארץ פאדא בה סריעא בכפה
יאתי: 27 ליס פיה לגב ולא עאתר ולא ינאם ולא יוסן ולא ינחל אזאר
חקויה ולא ינתצל שסע מן נעלה: 28 אלדי סהאמה מסנונה וקסיה
מותרה ואטלאף כילה כאלצואוין תחסב ובכרה כאלזואבע: 29 ולה
זיראן כאללבו יזאר כאלצרגאם ינהם ויחוז אלפריסה ויפלת בהא וליס
מכליץ: 30 וינהם עליהם פי דלך אליום כפיץ אלבחר וילתפתון אלי
אלארץ פאדא הי טלמא ואלקמר ואלשמס[3] קד אטלמא פי אקטארהמא[4]:

ו

1 פי סנה אברץ פיהא[5] עזיה אלמלך ראית נור אללה גאלסא
עלי כרסי רפיע וסני ושעאעה[6] מלא אלהיכל: 2 ולה מלאיכה וקוף
פי אלעלו[7] סתה אגנחה לכל ואחד באתנין יסתר וגהה ובאתנין יסתר
רגליה ובאתנין יסעי[8]: 3 וינאדי בעצהם בעץ ויקולון קדוס קדוס
רב אלגיוש וכרמה מלא גמיע אלעאלם: 4 פאצטרבת מלאבן
אלסכפאת[9] מן צות אלמנאדי ואמתלא אלבית דכאנא: 5 פקלת וילי
אד קצרת ואנא רגל מנקטע אלקול[10] ופימא בין קום מנקטעין אלאקאויל

---

[1]) „מקצת עמו". — [2]) „ויקראהו".

[3]) „הירח והשמש" ולפי זה צר עינינו צהר בחסרון הא וכן כתב דונש בתשובותיו No. 152. ובן בלעם הזכיר את הפירוש הזה בשם הגאון והשיג עליו.

[4]) „במחוזיהם".

[5]) „שנצטרע בה". וכן תרגם יונתן ועיין עוד נדרים ס"ד ב'.

[6]) „וזהרי אורו".

[7]) „ולו שרפים עומדים ממעל" הפריד בין ממעל ולו מפני שאם תחבר השתי מלות תאמר שהשרפים הם ממעל לה' וזה כפירה. עיין ביאורו למשלי כ"ה י"א.

[8]) „ירוץ" והגאון מתרגם בזאת המלה הערבית כל חי המתנענע במהירות וכן למטה פסוק ו' עיין בראשית א' ב'.

[9]) עיין אבן גנאח בשרש ספ.

[10]) „ואמרתי אוי לי כי קצרה ידי ואנכי איש אשר אין ביכלתו לדבר . . . מפני שעיני ראו אור המלך".

ג̇יוש אל אסראיל ואל יהודה ג̇רס קרּתה רג̇א להם אלחכם פאד̇א
בעסף[1] ובעדל פאד̇א בצראך̇: 8 אלויל ללמדאניין אלבית באלבית
אלד̇ין יקרּבון צ̇יעה̈ אלי צ̇יעה̈ אד̇א כ̇לת אלמואצ̇ע אקמתם וחדכם פי
אלבלאד[2]: 9 פאנה פי סמעי קאל רב אלג̇יוש אן לם תצ̇יר אלמנאזל
אלכ̇תירה̈ וחשה̈ ואלכבאר אלג̇יאד בלא סאכן[3]: 10 ממא עשרה̈
פדאדין מן אלכרם תכיל מטרא ואחדא ויא ליתהם ובד̇אר כר יכ̇יל
ויבה̈ פקט[4]: 11 אלויל ללמצטבחין באלג̇דאה̈ ואלנביד̇ יטלבון ואלמג̇תבקין
פי אלמסא ואלכ̇מר ירהקהם[5]: 12 ואלד̇ין יכון בטנבורין ועוד ודף ונאי
אלכ̇מר משרובהם ואלי פעל אללה לא ילתפתון מא צנעתה ידאה
לא ירונה[6]: 13 לד̇לך ג̇לא כ̇תיר מן קומי בלא מערפה̈ וצאר כראמהם
רהטא ד̇וי ג̇וע וג̇מהורהם לאג̇בין עטאשא[7]: 14 ולד̇לך אוסע אלת̇רי
נפסה ופג̇ר פאה סרפא בג̇יר חד[8] חתי נזל פיה ד̇ו בהאיהם וג̇מהורהם
וד̇ו ג̇לבתהם ואלרכ̇ין מנהם[9]: 15 ואד̇ אנכ̇פץ̇ האולי אלנאס ואתצ̇עת
הדה אלרג̇אל ועיון אלשאמכ̇ין אתצ̇עת: 16 פתעאלי רב אלג̇יוש[10]
באלחכם ואלטאיק אלקדוס תעט̇ם בעדלה: 17 ועף̈ אלנאס פרעת
אלכ̇ראף כסבילהא ואלריאץ̇ אלסאחה̈ אכלוהא אצ̇יאפהא[11]: 18 ואלויל
לג̇אד̇בי אלד̇נוב בחבאל אלזור וכ̇טאהם ג̇ליט̇ כענאן אלעג̇לה̈[12]:
19 אלקאילין לית יחי ויסרע[13] באפעאלה חתי נרי ויקרב תקדיר קדוס
אסראיל[14] פיאתי חתי נעלם: 20 ואלויל עלי אלקאילין[15] עלי אלשר
כ̇ירא ועלי אלכ̇יר שרא ואלמצ̇יּרי אלט̇לאם נורא ואלנור ט̇לאמא

---

[1] „חמס ועושק" תרגם מלת משפח לפי ענינו וכן בתרגום יונתן: והא אינון אנוסין.

[2] „אחר ששממו המקומות תשבו לבדכם בארץ".

[3] הפסוק הזה הם דברי הנביא כמו שתרגם יונתן ופי' רש"י וענינו באזני שמעתי גזירת ה' צבאות שלא תשבו לבדכם בארץ אם לא בתים רבים לשמה יהיה אחרי שהגדולים והטובים ישארו מאין יושב אתם ג"כ לא תוכלו לשבת בהם.

[4] „ומי יתן וזרע חמר יעשה רק איפה" ר"ל שלא יעשה אף איפה אחת.

[5] „ירדפם" מלשון כי דלקת אחרי, וכן פירש בן בלעם ואמר כי הוא במקום ירדפם היין ויבקשם.

[6] ר"ל הוי לשותי יין והם מנגנים בכלי זמר ואינם רואים מעשי ידי ה'.

[7] „לכן גלו רבים מעמי מבלי דעת ונכבדיהם היו מתי רעב ותמונם עיפים בצמא".

[8] „באין קצבה".

[9] „הנהדרים מהם וכו' והמתענג מהם".

[10] שני הפסוקים דבקים וענינם אחר שנכנעו בני אדם יגבה ה' צבאות וכו'.

[11] „וענוים מבני האדם הם ירעו הכבשים כמנהגם והשדות השמנות יאכלו (תבואתם) אורחיהם".

[12] „וחטאיהם עבים כעבותות העגלה".

[13] „מי יתן יחיש וימהר" וכן תרגם יונתן: אימתי יוחי.

[14] „ותקרב גזירת קדוש ישראל".

[15] אפשר שצ"ל ללקאילין.

פ'

[illegible]

[11]) שני הפסוקים האלה דבקים [illegible]

ומישרים כתמים וההולכים בדרכי ה' [illegible]

להם אנתם רעיתם אלכרם טלמא וגצב אלמסאכין פי ביותכם[1]):
15 מא לכם תצׄעפון קומי ווגוה אלמסאכין תמערון[2]) יקול אללה רב
אלגׄיוש: 16 קאל אללה לאגׄל מא תשמכׄן בנאת ציון וצרן ימשין
ממדודאת אלחלוק ומברקאת אלעיון[3]) אדׄא ימשין יכׄטרן ובארגׄלהן
יעבסן[4]): 17 סיגׄרד אללה האמתהן ויערי גׄהאתהן[5]): 18 פי דׄלך אלוקת
יזיל אללה אלאפתכׄאר באלאכׄפאף[6]) ואלכׄלאכׄל ואלאהלה̈:
19 ואלקלאיד[7]) ואלושאחאת[8]) ואלגׄלאגׄל[9]): 20 ואלאכׄליל[10]) ואלאסורה̈[11])
ואלעקוד[12]) ואלבדנאת[13]) ואלדמאלגׄ[14]): 21 ואלכׄואתם ואלאשנאף:
22 ואלחלל[15]) ואלמטארף[16])) ואלמקאנע[17]) ואלמכׄרוטה̈[18]): 23 ואלאזר[19])
ואלסבאני[20]) ואלצׄנאיף ואלארדיה̈[21]): 24 פיציר להם בדל אלטיב אלנתן
ובדל אלאזאראת אלכׄלקאת ובדל עמל אלמשט אלנתף[22]) ובדל
אלגׄלאיל[23]) אתזאר אלמסוח אן אלתבדיל אגׄמל להן[24]): 25 במא יקע

---

[1]) „כאשר הוא מביא במשפט זקני העם ושריהם כן יאמר להם אתם בערתם הכרם בחמס וכו׳״.

[2]) „תשנו ותמירו״.

[3]) ענינו מגדלות את עיניהן ומביטות בעזות מצח. וכן פירש בן בלעם.

[4]) הגאון בחר במלה ערבית הדומה לעברית וענינה מתעות האנשים לזנות אחריהן. וכן תרגם וכעכס אל מוסר אויל (משלי ד כ״ב) כעאכס ר״ל כאיש המעקש דרכיו ולא ישמע כי אם למוסר אויל עיין בהערתינו שם.

[5]) ראב״ע: יש אומרים חסר אלף פאתהן.

[6]) „הנעלים״.

[7]) מין ענקים עיין רד״ק.

[8]) מן חגורה המשובצת באבנים יקרים.

[9]) פעמונים.

[10]) הכתר.

[11]) והנזמים.

[12]) „ענקי הגרגרת״.

[13]) „כתנות הנשים״.

[14]) „הנזמים שמשימין הנשים למעלה מן ארכבת הזרוע״.

[15]) „לבושים נאים״.

[16]) „כסות שמתעטפות בה״ עיין רד״ק.

[17]) מין צעיף המכסה כל הגוף.

[18]) ענינו בהנדסה כדור מחודד ואפשר שטעמו כאן עדי הנשים אשר צורתו דומה לזה ותרד״ק פירש כיסים.

[19]) „סינר״.

[20]) מין אזור הנקרא על שם מקום עשיתו ובמשלי ל״א כ״ד תרגם מלת סדין אזאר כמו שתרגם כאן גליון.

[21]) עיין רד״ק וצ״ל שם ארדיה̈ במקום אריד. ואמר בן בלעם שקצת אלה המלות ידועות וקצתן אי אפשר לעמוד ע׳ל ענינם.

[22]) „ויהיה להן תחת בשם סרחון ותחת חגורות בלויי סחבות ותחת מעשה מסרק קרחה.

[23]) ראב״ע: חלוק דק מרוקם יושם על כל המלבושים.

[24]) ראב״ע: אמר הגאון ההפך שהוא תחת יותר יפה להן. ועיין מה שכתבתי בהערותי לפירוש בן בלעם.

ג

1 לאן אלסיד רב אלג׳יוש מזיל מן אל ירושלם ומן אל יהודה מא
הם מתוכ̈לון עליה מן אלרג׳אל ואלנסא[1] אלמתכל עליה פי אלטעאם
ואלמתכל עליה פי אלשראב: 2 ואלג׳באר וד׳א אלחרב ואלחאכם
ואלשאער[2] ואלחאתם[3] ואלשיך׳ אלכביר: 3 ורים קומה ואלוג׳יה ואלמשיר
ואסתאד׳ אלצנאע ואלפהם אללטיף[4]: 4 חתי אציר אלאחדאת׳ רווסהם
ואלצביאן יתסלטון עליהם: 5 ויתשבת׳ אלקום אלפריק באלאכר ואלרג׳ל
בצאחבה יפתתנון[5] אלצבי באלשיך׳ ואלהין באלכרים: 6 חתי יתעלק
רג׳ל באכיה או באחד אהל ביתה יקול אד׳ לך ת׳וב קנענא אן תכון לנא
מדברא ותכון הד׳ה אלאמה אלפקירה תחת ידך[6]: 7 תראה יחלף להם
פי ד׳לך אלוקת יקול לא אציר מצמד תאג׳[7] וליס פי ביתי טעאם ולא
ת׳יאב ולא תג׳עלוני מדבר קום: 8 ממא קד אפתקר אל ירושלם ואל
יהודה קד וקעו ממא לסאנהם ושמאילהם אלי אללה יכאלפון בהא מא
קצדה פי ג׳לאלה[8]: 9 פראסה וג׳והם[9] תשהד עליהם וכטאיאהם כאהל
סדום הם יכברון בהא לא יג׳חדון אלויל לנפוסהם פאנהם קד אולוהא
שרא: 10 לאנה כמא יג׳ב אן יקאל ען אלצאלח מא אג׳ודה ואנה סיאכל
ת׳מר שמאילה: 11 כד׳אך יג׳ב אן יקאל אלויל ללטאלם אלרדי[10] ואנה
סיכאפא במא אולת ידאה: 12 ואד׳ צאר קומי ערפאהם אלצביאן חתי
אלנסא תסלטן עליהם וצאר מרשדוה מצלין ואלסאלכון פי סבלה קד
אהלכוהם: 13 פאן אללה מנתצב לאכצאמהם[11] לדינונה הד׳א אלקום:
14 כמא אן אללה פי אלחכם ידכל אשיאך׳ קומה ורוסאהם כד׳אך יקול

---

[1]) „האנשים והנשים אשר הם נשענים עליהם."

[2]) „המשורר" ר״ל המחבר שירים ופיוטים.

[3]) ר״ל החותך את משפטו בדבור קצר ומתוקן כאלו צלחה עליו רוח נבואה. ועיין בן בלעם.

[4]) „ושר עמו והנכבד והיועץ וראש האומנות והנבון המדבר צחות".

[5]) וכן תרגם למטה ל׳ ז׳ רהב פתנה.

[6]) „עד שיתפש איש ברעהו או באחד מאנשי ביתו ויאמר לך שמלה וזה יספיק לנו שתהיה מנהיגנו ותהיה זאת האומה העניה תחת ידך".

[7]) „תראה אותו שישבע ביום ההוא לאמר לא אהיה מוכתר".

[8]) „כי אנשי ירושלים כבר הענו ואנשי יהודה נפלו מפני שבלשונם ובמעלליהם אל ה׳ ממרים מה שהוא רוצה בכבודו".

[9]) ר״ל תמונת הפנים אשר בו יכיר האדם טבע חבירו.

[10]) „כי כאשר הוא ראוי לאמר על הצדיק מה טוב הוא וכי יאכל פרי מעלליו. כן ראוי הוא לאמר אוי לרשע הרע וכו׳."

[11]) שני הפסוקים האלה דבקים וענינם מפני ששוטרי העם נערים עד שנשים משלו בו ומישריו מתעים וההולכים בדרכי ה׳ האבידום, נצב לריב וכו׳.

תכ̇רג̇ מן ציון וכלאם אללה מן ירושלם: 4 פיחכם פימא בין אלאמם
ויעט̇ שעובא כת̇ירה̈ פיחטמון סיופהם יג̇עלוהא סככא ומזארקהם
מנאג̇לא לא יחמל קביל עלי אכ̇ר סיפא ולא יתעלמון אבדא אלחרב:
5 יא אל יעקוב תעאלו נסיר פי נור אללה: 6 פאנך קד ודרת מד̇הב
קומך יא אל יעקוב וקד אתבע קומכם סבל אלקדם[1] ומתפאלון
כאלפלסטיניין ובנואשי אלגרבא יכתפון[2]: 7 ואמתלא בלדהם פצ̇ה̈
וד̇הבא ולא חד לכ̇זאינהם ואמתלא בלדהם כ̇ילא ולא חד למראכבהם:
8 ואמתלא בלדהם אות̇אנא פהם למא עמלת אידיהם יסג̇דון בל למא
עמלת אצאבעהם: 9 ינכ̇פץ̇ אלאדמיון ויתצ̇ע אלנאם ולא תסאני להם[3]:
10 יקול בעצ̇הם לבעץ̇ אדכ̇ל פי אלצואן מת̇לא ואנטמר פי אלתראב
מן קבל פזע אללה ומן בהאיה ואקתדארה[4]: 11 ואד̇א את̇צ̇ע עיון
אלשמכ̇י מן אלאדמיין וינכ̇פץ̇ ארפע אלנאס[5] יכון אללה אלקאהר וחדה
פי ד̇לך אליום: 12 לאן ללה רב אלג̇יוש יום עלי כל מקתדר ורפיע
ועלי כל סני פיתצ̇ע[6]: 13 ועלי ג̇מיע ארוז אללבנאן אלרפיעה̈ אלסניה̈
וג̇מיע שג̇ר אלבת̇ניה̈: 14 ועלי ג̇מיע אלג̇באל אלרפיעה̈ ואליפאע
אלסניה̈: 15 ועלי כל ברג̇ שאמך וכל סור חצין: 16 ועל ג̇מיע ספן
אלבחר[7] וג̇מיע זכ̇רפאת[8] אלמנא: 17 פינכ̇פץ̇ אשמך אלאדמיין ויתצ̇ע
ארפע אלנאם ויכון אללה אלקאהר וחדה פי ד̇לך אליום: 18 ואלאות̇אן
ג̇מלה̈ ימצ̇יהא[9]: 19 פידכ̇ל אהלהא[10] פי מגאיר אלצואוין וסראבאת
אלתראב מן קבל פזע אללה ובהאיה ואקתדארה בקיאמה לירהב אהל
אלארץ̇: 20 פי ד̇לך אליום יטרח אלאנסאן אות̇אנה אלפצ̇ה̈ ואות̇אנה
אלד̇הב אלתי צנעת לה ליסג̇ד להא לאכלי אלת̇מאר ואלכ̇פאפיש[11]:
21 לידכ̇ל פי נואקר אלצואוין ופי כהוף אלצכ̇ור מת̇לא מן קבל פזע
אללה ובהאיה ואקתדארה בקיאמה לירהב אלעאלם: 22 אנתהו ען
אלאדמי אלד̇י פי אנפה אלנסמה̈ אנה מאד̇א יחסב:

---

[1]) „כי נטשתה דרך עמך (ר״ל תורתו) והלך עמכם אחרי דרכי אנשי קדם״.

[2]) עיין ראב״ע ורד״ק.

[3]) „ולא תרוממם״. והיה צריך להיות בערבי ולא תסאניהם ובעברי ואל תשאם ואפשר שמלת תסאני הוא מקור מבנין הששי.

[4]) „ואז יאמר איש לאחיו . . . מהדרו וגאונו״ וכן למטה פסוק י״ט וכ״א.

[5]) „וכאשר שפלו עיני גבהות אדם ושח היותר רם מן האנשים נשגב ה׳ לבדו״.

[6]) „ועל כל רם וישפל״.

[7]) „הים״ וכן תעתיק תרשיש בכל מקום.

[8]) עיין ויקרא כ״ו א׳ ואבן גנאה בשרש שכה.

[9]) ר״ל יעבירם ויכריתם.

[10]) ר״ל עובדי האלילים.

[11]) „לאוכלי הפרות״ עיין ראב״ע שהביא דעת יש אומרים שהוא עוף שיאכל הפרות בלילות.

כאנת ממלוה חכמא ואלעדל כאן פיהא מקימא[1]) ואלאן צארו קתאלין:
22 ממא קד צאר ורקך זיפא[2]) וכמרך מגשושא באלמא: 23 ריסאך
זאילון ואצחאב סארקין כלה מחב אלרשוה וכאלב אלמכאפאת[3]) אליתים
לא יחכמון לה ודעוי אלארמלה לא תצל אליהם: 24 לדלך קאל אלסיד
רב אלגיוש גליל אסראיל אד אשתפי מן אעדאי[4]) ואנתקם מן באגצי:
25 וארד ידי עליך ואסבך נקאא זיפך[5]) ואזיל גמיע סתוקך[6]): 26 וארד
קצאתך כאלאולי וחכאמך כאלאבתדא בעד דלך תדעין בלד אלעדל
אלקריה אלאמינה: 27 לאן ציון תפדא בחכם וראגעוהא בעדל:
28 חיניד יאתי כסר[7]) אלפאסקין ואלכטאיין אגמעין ותארכו אללה יפנון:
29 כמא קיל להם אנכם סתכיבון מן אלבטם אלתי תמניתם עבאדתהא
ותכגלון מן אלגנאין אלתי אכתרתם נזהתהא[8]): 30 ותצירון כבטמה
סאקט ורקהא וכגנאין ליס להא מא: 31 ויציר אלותיק כדלך
כאלמשאקה ואפעאלה תלד כאלשראר[9]) ישתעלאן גמיעא פלא להם[10])
מן מטפי:

ב

1 אלכטאב אלדי אוחי בה אלי ישעיה אבן אמוץ פי מא בין אל
יהודה ואל ירושלם: 2 פיכון פי אכר אלזמאן אן יכון גבל בית אללה
מהיא עלי רוס אלגבאל וסניא מן אליפאע ויקבל אליה גמיע אלאמם:
3 וינטלק אלשעוב אלכתירון יקולון תאעלו נצעד אלי גבל אללה ואלי
בית אללה יעקוב ידלנא מן סירה מא נסיר בה פי טרקה[11]) לאן אלתוראה

[1]) עיין פירושו למשלי י״ט כ״ג.

[2]) „מזויף" והרד״ק כתב בשם אביו שהביא לו (ר״ל למהול) חבר מהערבי אלמחל וכן הוא אומר בשרשים: והביא לו ראיה אדוני אבי ז״ל מהערבי שאומר לדבר המעורב מהלא מהלי. ולא ידעתי ענינו.

[3]) מלשון לי נקם ושלם. ואפשר שענינו כמו שתרגם יונתן. ועיין בן בלעם.

[4]) „אכלה חמתי באויבי" עיין דוזי שרש שפי.

[5]) ר״ל לנקות הכסף מן הזיקים. עיין תהלים י״ח כ״ה.

[6]) ענינו המעות המזויפות.

[7]) „ואז יבוא שבר".

[8]) „כאשר נאמר להם אתם תבושו מן האלים אשר חמדתם לעבדם ותחפרו מן הגנות אשר בחרתם להשתעשע בהן" ודונש בתשובותיו (נומ׳ 49) אמר שהגאון העתיק אלים כמו כבשים כמו הנחמים באלים (למטה נ״ז ה׳) ובאמת תרגם שם באלים = באלכבאש אבל כאן לא מצאנו בכתבי יד כי אם מן אלבטם אשר ענינו אלים קבוץ מאלה. ואפשר שסופר אחד הגיה זאת המלה מדעתו. ולפי דעת הגאון הכבשים הם משל לגדולי העם וראשיהם כאשר תראה בהעתקתו אלי הצדק (למטה ס״א ג׳).

[9]) „והיה החזק כזה (ר״ל התקיף שברשעים) כנעורת ומעשיו האלה (ר״ל מעשיו הרעים אשר ספרם למעלה) כניצוצים וכו׳" וזה דעת יונתן.

[10]) צ״ל לחמא. — [11]) „ללכת בארחתיו".

אלגיוש בקי לנא שרידא קלילא[1]) לכנא כאל סדם ושבהנא אל עמורה:
10 אסמעו כלאם אללה יא שבהא[2]) ולאה אל סדום ואנצתו שריעה רבנא
יא נטרא קום עמורה: 11 פאן לא אשא[3]) כתרה דבאיחכם יקול אללה
קד אסתכתרת צואעד אלכבאש ושחום אלגואמים[4]) ודמא אלבקר
ואלחמלאן ואלעתדאן לא ארידהא: 12 ואדא תאתון ללחצור בין ידי
מן טלב דלך מנכם אן תדוסו צחוני באטלא[5]): 13 לא תעאודו אתיאן
הדאיא אלזור ובכורכם כרה הו ענדי ואלשהור ואלאעיאד אללואתי
תסמונהא באסמא לא אגיז לכם אלגל ואלמכת פי אלקדס[6]): 14 שהורכם
ואעיאדכם קד שנאתהא נפסי וצארת ענדי כאלתקל יעגז אלחק
אחתמאלהא[7]): 15 וענד בסטכם כפיכם אחגב רחמתי ענכם[8]) ואיצא אן
אכתרתם מן אלצלוה לא אסמעהא ממא אידיכם מעאצי ממלוה[9]):
16 ארתחצו ותזכו ואזילו קבח שמאילכם מן בין ידי ואנתהו ען אלאסאה:
17 תעלמו אלאחסאן ואלתמסו אלחכם וארשדו אלמתהור[10]) ואקצו
לליתים ואכצמו ללארמלה: 18 תם תעאלו חתי נתקאבל יקול אללה[11])
פאנה אן כאנת כטאיאכם כאלחמרה אביצת כאלתלג ואן אחמרת
כאלקרמז צארת כאלצוף נקאא[12]): 19 אלא אן[13]) שיתם וסמעתם ואטעתם
אכלתם כיר אלבלד: 20 ואן אביתם דלך וכאלפתם אפניתכם באלסיף[14])
לאן כדא קאל אללה: 21 כיף צארת טאגיה[15]) אלקריה אלאמינה אלתי

[1]) „כשריד מועט.“

[2]) „הדומים לקציני סדום“ וכן „הדומים לעם עמרה“ עיין רד״ק.

[3]) „כי לא ארצה.“

[4]) כתב הפרחי בספרו כפתור ופרח דף קכ״ד (דפוס בערלין) וראיתי בספר התגים לר׳ יהודה בן בלעם אמר ר׳ סעדיה ז״ל שהגמוס כשר לקרבן וחלבו אסור שנאמר שבעתי עלות אלים וחלב מריאים ונאמר ויזבח שור ומריא וצאן (מ״א א׳ י״ח). ור׳ האי ז״ל אמר שהוא פסול לקרבן וחלבו מותר והוא מין משור הבר ופירש מריא שמן דכתיב כעת במרום תמריא (איוב ל״ט מ״ז) ובלשון משנה ממרים את העגלים (שבת קנ״ה) עד כאן לשונו. ולפי זה הגאון שהזכיר הראב״ע הוא ר׳ האי ולא ר׳ סעדיה.

[5]) „לשוא.“

[6]) „והחדשים והמועדים אשר תקראו אותם בשמות לא ארשה לכם און ועצרה בבית המקדש“ עיין ויקרא כ״ג ל״ז ובמדבר כ״ט ל״ה.

[7]) „לא תוכל האמת (חת כנוי לה׳) לסובלם“.

[8]) „רחמים שלי“.

[9]) „מפני שידיכם מלאו פשעים“ וכן תרגם בכל מקום מלת דמים אם אין ענינה דם ממש.

[10]) „ישרו הפוחזים“.

[11]) ר״ל נקביל אנוכי ואתם כלומר שה׳ אומר לישראל נעמד יחד למשפט. עיין Opuscules LVI, 2.

[12]) „יהיו נקיים כצמר“.

[13]) „הלא אם“.

[14]) „אשמידכם בחרב“.

[15]) תרגום: תבו למהוי כטעיתא.

תפסיר ישעיהו

ומנתחבאת מן שרחה

בשם ה׳ נעשה ונצליח

א

1 וחי אללה אלי ישעיה אבן אמוץ[1]) אלדי אוחאה אליה פי מא
בין אל יהודה ואל ירושלם עלי עהד עזיה ויותם ואחז ויחזקיה מלוך אל
יהודה: 2 אסמעו יא סמאואת ואנצתי יא ארץ מא קאלה אללה[2]) בנון
רביתהם ורפעתהם והם כפרו בי: 3 קד יערף[3]) אלתור קאניה ואלחמאר
מעלף רבה ואסראיל לם יעלם וקומי לם יפהם: 4 יא איהא אלקביל
אלכאטי אלשעב אלתקיל אלדנב ואלנסל אלשריר ואלבנון אלמפסדון
תרכו טאעה אללה ורפצו בקדוס אסראיל ותרחו אלי ורא[4]): 5 ועלי
מא תודבון איצא תזדאדון זואלא[5]) פכל ראס ממרץ וכל קלב מדוי:
6 מן אלקדם אלי אלראס ליס פיהם מצח אלא ותם שגה או גראחה
או צרבה מסתקיחה לם תעצר ולם תצמד ולם תלין בדהן: 7 בלדכם
וחשה וקראכם חריקה באלנאר וריאצכם בעצהא חדאכם אלאגנביון
אכלוהא ובעצהא כאויה כהפך אלסיול[6]): 8 וקד בקי גמע ציון[7]) כעריש
פי כרם כמנטורה פי מקתאה כקריה מכצצה[8]): 9 ולולא אן אללה רב

---

[1]) „חזון ה׳ לישעיהו״ בן בלעם השיג על הגאון ואמר שאין צורך להוסיף מלת ה׳ שענין הפסוק הוא נבואת ישעיהו.

[2]) „מה דבר ה׳״.

[3]) „לפעמים ידע״ ועיין ביאורו למשלי ל׳ כ״ד ושם הזכיר את ביאורו לזה הפסוק ואמר שאם הבהמות המתוכמות רק בטבען מכירות את בעליהם על אחת כמה וכמה האדם צריך להכיר בשכלו את הבורא.

[4]) כן צ״ל בריש משרש תרח ועיין דוזי בשרשיו. ולפי זה גזרו ענינו נסוגו.

[5]) ר״ל אחרי שכבר אתם מכים עוד תוסיפו לחטוא. עיין רש״י.

[6]) „ואדמתכם קצתה לנגדכם וכו׳ וקצתה שממה כמהפכת זרמים״ ודונש בתשובותיו נומ׳ 23 השיג על הגאון ואמר שאי אפשר להיות זרים לשון רבים מזרם. ועיין שפת יתר נומ׳ 22. ובן בלעם ג״כ טען על פירוש הגאון ואמר עליו האיש אשר אין לו ידיעה בשרשי לשון עברית.

[7]) „קהל ציון״ וכן תרגם בכל מקום.

[8]) וזה לשון בן בלעם: ופתר הגאון כקריה מכצוצה ירצה בו שבתי העיר הם כבתים הנעשים מקנים וזה צמת וכל זה תחבולת איש אשר לא ידע ענינו. ונראה שהגאון גזר מלת נצורה מן נצר.

הקדמת המוציא לאור.

הנני נותן היום לפני אוהבי ספרות קדמונינו ז״ל את החלק השלישי מכתבי רבנו סעדיה גאון הכולל תרגומו הערבי לישעיה. והתרגום הזה כבר נדפס בשנת 1790 למספרם על ידי החכם הנוצרי פולוס[1]) אשר תקע אהל בית מדרשו בעיר היידעלבערג לפי כ״י אשר מצא באוצר הבודליאנא באקספארד. החכם הזה לא היה בקי בלשון ערבית ובפרט בהחליפו האותיות העבריות לערביות נפל ברשת שגיאות רבות לאין מספר מפני שהרבה פעמים לא הבדיל בין אותיות השוות כמו דלת וריש בית וכף הא וחית וכו׳. ומאז ועד עתה רבו וגם רבו האנשים הנבונים והמפורסמים בידיעת לשון הגר אשר יגעו את עצמם להגיה הטעיות הנמצאות בהוצאת פולוס והם אייכהארן[2]) געזעניוס[3]) מונק[4]) ולא באו עד תכלית מטרתם כי אין בית אשר אין שם מת. וגם אנכי הוצאתי לאור את התרגום הזה עם איזה הערות בלשון צרפת בשנת 1889 למספרם במכתב עתי של החכם סטאדע[5]. והיה בידי עוד כ״י אחר מוגה מאד מבית עקד הספרים הלאומי אשר בפארים נומ׳ 1325 והוא מכיל 126 דפים in-folio ובכל דף ודף כ״ג שורות באותיות מרובעות ובכל פסוק ופסוק נמצאו המקרא ותרגום יונתן מנוקדים בנקוד האשורי ופתרון הגאון. ואף כי עשיתי את מלאכתי ביגיעה רבה ובשקידה עצומה לא יכולתי לנקות תמיד האוכל מן הפסולת לפיכך שנסתי את מתני ודרשתי וחקרתי מחדש את תרגום הגאון להביאו עוד הפעם תחת מכבש הדפוס בין כתבי רבנו סעדיה גאון. ומלבד הלקוטים אשר נתתי בהערותי בשנת 1889 הוספתי עוד לקוטים אחרים כאשר יראה הקורא בסוף התרגום דף 101 וגם העתקנו אני ובני הארטוויג כל התרגום הערבי ללשון צרפת כדי שיבין הקורא אשר לשונות הקדם מוזרות לו דעת הגאון בכמה פסוקים אשר פתרונם סתום במה נבדל הוא מן המפרשים האחרים.

---

[1]) R. Saadiae Phijumensis Versio Jesaiae Arabica etc. Jenae 1790—1791.

[2]) Allgemeine Bibliothek der biblischen Litteratur, III, p. 9 sqq.

[3]) Der Prophet Jesaias. Leipzig, 1829.

[4]) Notice sur Saadia. Paris, 1858.

[5]) Zeitschrift für alttestamentliche Wissenschaft. Jahrgang IX (1889).

פארים, ר״ח ניסן תרנ״ה לפ״ק.

הקטן נפתלי המכונה יוסף דירינבורג.

תפסיר ספר ישעיהו

מע קטע שרחה באלערביה̈

תאליף

רבינו סעדיא גאון בן יוסף אלפיומי

אכ̇רג̇אה וצח̇חאה ובי̇נאה בחואש באלעבראני̈ה

אלפקיראן אלמפתקראן אלי רחמה̈ רב̇המא

נפתלי המכונה יוסף דירינבורג
ואבנה צבי המכונה הארטוויג דירינבורג

יבאע ענד ארנסט לרו אלכתבי̈

במדינה̈ באריס אלמחרוסה̈

סנה̈ א׳ תתצ״ו.

תרגום ספר ישעיהו

עם לקוטים מן ביאורו

בלשון ערבית

לרבינו סעדיה גאון בן יוסף הפיומי

הוציאוהו לאור וביארוהו בהערות עבריות

הקטן **נפתלי** המכונה **יוסף דירינבורג**

ובנו צבי המכונה הארטוויג דירינבורג

בבית האדון ארנסט לרו

פאריס שנת תרנ״ו לפ״ק

בדפוס צבי הירש בר׳ יצחק איטצקאווסקי בברלין

אלגז אלתאלת

מן אלתפאסיר ואלכתב ואלרסאיל

לרבינו סעדיא גאון בן יוסף אלפיומי

אכ̇רג̇הא וצחחהא צחבה̈ ג̇מאעה̈ מן עלמא

אלפקיר אלמפתקר אלי רחמה̈ רבה

יוסף דירינבורג

ספרי רבינו סעדיה גאון בן יוסף הפיומי

הוציאם לאור

בחברת אנשים חכמים וידועים

הקטן **נפתלי** המכונה **יוסף דירינבורג**

חלק שלישי

---

*PB-42398-SB
5-07
CC
B/T

Stanford University Libraries
3 6105 008 402 245

BM
550
S25
v.3

PLEASE DO NOT REMOVE THIS SLIP FROM POCKET

	CALL NUMBER	
WRITE	BS1519	VOLUME
FIRMLY	A7	YEAR
		EDITION
		COPY NUMBER

DUE Reclass to BM550.S25 v.3
JUL 28 1976

Return this book on or before date due.

JUL 28 1976